

نُيُمارِهُتى نِيسْلامى هولاَندا

نُوسِينى: ريكْموت نِيسْمائيل نُيبر لهيم

ليكولِينهُو ميهك سِجْبارهُتى به رِهُومِشِى
نِيسْلامى و نِيسْلامى سِيلِسى لِه هولاَندا

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

ئىمارەتى ئىسلامى ھۆلەندا

لىكۆلىنە ۋە يەك سەبارەت بە رەۋەندى ئىسلامى و
ئىسلامى سىياسى لە ھۆلەندا

نوسىنى : رېكەوت ئىسماعىل ئىبراھىم

- ◀ ناوى كىتىپ : ئىمارەتى ئىسلامى ھۆلەندە
- ◀ بابەت : لىكۈلىنەۋە
- ◀ ناوى نووسەر : پىكەت ئىسماعىل ئىبراھىم
- ◀ بەرگ: پووناك رەسول پوور
- ◀ سالى چاپ : ۲۰۰۶
- ◀ نۆرەى چاپ : دووہم
- ◀ ژمارەى سپاردن (۲۰۱) ى سالى ۲۰۰۶ ى دراۋەتى:
- ◀ تىراژ : ۲۰۰۰ دانە
- ◀ نرخ: ۴۰۰۰ دىنار
- ◀ چاپ: چاپخانەى رەنج.
- ◀ ھەموو مافەكان پارىژداۋن بۇ نووسەر

پیشکش به:

- سهرمکوماری شهید قازی محمدمهد
- به گیانی پاکی هممونو نه و سهربازه نه مریکیانیهی که به خونین
- خوین گهرهترین سهرومریان دروست کرد.

ناوەرۆك

پېشەكى

بەشى بەكەم

شانە خەوتوھکان یان شانە خەو زپاوەکان:

کوژرانى پېم فورتاین

کوژرانى قان خوڭ

شانشینى ھۆلاندایاساودەستور

کورتە میژوویەکی ھۆلاندایا

بنەمالەى ئورانیا (Oranje)

ھۆلاندالە نیوان ھەردوو جەنگى جیھانىدا

ئابورى ھۆلاندایا

بەشى دووھەم:-

رەوھەندى ئىسلامى

ھۆلانداکۆمەلگایەکی ھەمەرەنگ

میراتیەکانى ئیمپریالیزمى ھۆلاندایا

میوانەکانى ھۆلاندایا

ئایین لە ھۆلاندایا

رەوھەندى ئىسلامى لە ئەوروپا:

ئىستاي پەۋەندى ئىسلامى
كۆمەلگا داخراۋەكان
خەتەنەسوران
ئىسلامى دىجىتال

بەشى سىنھەم:-

پەۋەندى ئىسلامى و ئاۋىتە بوون
ئاۋىتە بوون چى يە؟
بوارەكانى ئاۋىتە بوون
كلتور
كلتورى من و ئەۋى دى ، ئىمەو ئەۋان
ۋىنەى پەۋەندى ئىسلامى:-
ئەۋبوارانەى ئاۋىتە بوون تىايدا شكستى خواردوۋە

بەشى چۈارھەم:-

ھۆلاندای ئەمپرو
ترس لە ئىسلام
پەگەزپەرستى و توندو تىزى
پاستى تازە

Wilders سەرھەلدانى

ياخى بوونى كچە سۆماليەكە

بەشى پىنچەم:-

سەرھەلدانى ئىسلامى سياسى لە ھۆلاند
ئەۋ دەمەى موسلمان و ئىسلامىەكان بەرەۋ ئەۋروپا ھەلھاتن!
A.I.V.D دەزگای زانىارى ھۆلاند

چیرۆکی ئەو ئیسلامیەکی که خۆی خزاندهبووه نیو دلی دهزگاکهوه
هۆلанда هاوپهیمانی شهپی دژ به تیرۆر
سه ره تاکانی ئیسلامی سیاسی

تابوری پینجهه
گهپان بهدووی نهینیهکاندا له نیو ته نه کهی خۆلدا
هۆلندا.. باخچهی پشته وهی ئیسلامیهکان
قاعیده له ئەوروپا

بهشی شه شههه:
ئهمرۆی ئیسلامی سیاسی له هۆلندا
سه رنج و ده ره نهجامهکان
ئهنفلۆنزای بالنده:
ژینگه ی بلاءو بوونه وهی ئهنفلۆنزاکه
ئهو وینانهی مزگهوت ده یانبه خشیت
به رههه هینانی تیرۆریست
ئیسلامی سیاسی به ره و کوئ؟
کی گره وه که ده باته وه؟
ووردبوونه وه یه که له ئه قلیه تی پیاوی سپی

سه رچاوهکان

پیتشەكى:

تەقىنەۋەكانى لەندەن(۷-۷-۲۰۰۵) ديسانەۋە جاليەى ئىسلامى (پەۋەندى ئىسلامى) زۆر بە توندى خستەۋە سەر شانۆى پروداۋەكان... ھەر چەندە ئەۋە يەكەم كارى تيرۆرىستى نەبوو لە ئەوروپا ئەنجام بدرىت بەلام يەكەم جار بوو كردهۋەى خود كوزى لە لايەن گروپە توند پەۋەكانى ئىسلامى سياسىيەۋە لە نيو دلى ئەوروپادا ئەنجام بدرىت و يەككىك لە پايتەختە مەزنەكانى خەلتانى خويىن بكات! لە كاتىكىشدا ئەنجام بدرىت كە بەھۆى كۆبونەۋەى ھەشت دەۋلەتە زەبەلاحەكەۋە لەندەن و تەۋاۋى شوينە ستراتىژىيەكانى بەرىتانىا لە ژىر چاودىرىيەكى توندى پۆلىسدا بىت... ئەمەش تەنھا ئەۋەى سەلماندەۋە كە ئەۋ گروپانە نەك ھەر زۆر بە باشى رېڭخراۋن و دەتوانن كات و سات و شوينى زەبر دانىش بۆ خويان ديارى بكەن بەلكو ئەۋەشى سەلماند كە ئىتر خەلكانى خۆكوژ ئەۋانەى ئامادەن خويان بتەقىننەۋە و بكوژن و بېرن لىرە لە ئەوروپاش سەريان ھەلداۋە...

پاش تەقىنەۋەكانى لەندەن ۱۲ ويىنەى كاريكاتىرى پەيامبەرى مۇسلمانان كە رۆژنامەيەكى دانىماركى لە ۲۰-۰۹-۲۰۰۵ ۱۰ بىلاۋى كردنەۋە بوونە ھۆكارى ھەلئايىسانى چەندەھا كارى توندو تىژى لە دەرەۋەۋە ناۋەۋەى ئەوروپا بەرامبەر بە حكومەتى دانىمارك و تەنانت دەۋلەتانى دىكەى

ئەسكەندەنافى. ئەم وئە كارىكاتىرىيەنە لە مانگى سىپتەمبەر بىلاوكرانەو
كەچى رەوۋەندى ئىسلامى پاش چەند مانگىك بە ناگاہات و كەوتە پىرۆتسە
كردى!! لەم نىۋەدا راپەرىنى پارىس و پاشان سەرتا سەرى فەرەنسا لە ۲۷
ئۆكتۇبەرى ھەمان سالدا دىسانەو رەوۋەندى ئىسلامى خستەو ناو ناوان،
ئىتر نەك تەنھا فەرەنسا بەلگەو تەواوئى ئەوروپا لە ترسى راپەرىنى ئەو
رەوۋەندە كەوتنە خو...

بىرۆگەى نوسىنى ئەم كىتەبەم دەگەرپىتەو بۆ چەند سالگى بەر لە ئىستا كە
زۆر بە شوين ئەوۋەو بووم پىنگەى رەوۋەندى كوورد لە ئەوروپا لە دووتوئى
لىكۆلىنەو ھەيەكدا بخەمە روو، بەلام ھەلگەوتەى رووداوەكان واى كرد كە ئەم
نوسىنە پىش ئەوى دىكە بكەوئىت چونكە ئىستا لە ئەوروپا ترسىك بەرپۆھە،
بەلام ئەم ترسە ھەك سەردەمى كارل ماركس و فرىدك ئىنگلس كەلە
مانىفىستى كۆمۇنىستىدا (۱۸۴۸) باسىان دەكرد ترس و شەبەحى كرىكاران و
شۆرشە چىنايەتەكەيان نى، بەلگەو ترس و شەبەحى رەوۋەندى ئىسلامى و
ئىسلامى سىياسىيە...

لە راستىدا بۆ لىكۆلىنەو رەوۋەندى كووردىش ھەندىك بەشى ئەم كىتەبە
ھەر پىويستە، خالى ھاوبەشىش بۆ نىزىكى ھەر دوو بابەتەكە لە يەكەو
زۆرە، ھەرۋەك چۆن نىزىكەى پىنج سال لەمەوبەر نوسىنىكم لە رۆژنامەى
كووردستانى نويدا بىلاو كىرەو بە ناوئى (كوورد، لۇبى، كۆكەكۆلا) ھەر ناواش
بەردەوام دەمويست خوينەرى نازىزى كووردمان بە پىنگەو ھىزو تواناو
قەبارەى رەوۋەندى كووردى (ئەگەر بتوانم پى بلىم رەوۋەند - جالىيە) ئاشنا
بكەم... ھىوادارم لە ئايىندەدا بتوانم ئەو پىرۆژەيەش بخەمە بەر دەستى
خوينەرى ھىژا..

ئىمارەتى ئىسلامى ھۆلەندا بۆ؟

ھەرگىز ھۆى ھەلپزاردنى ئەو تايىتلە ناگەرپىنمەو بۆ ئەوۋەى كە ھەك
ھەندىك لە نوسەران ناوئىكى زل و گوندىكى وىران پىشكەش كەم، نا...
ئەودەمەى بە ئەندىشەو لىكۆلىنەو ھەردانەكانم سەرگەرمى نوسىنى
ئەم كىتەبە بووم زىاتر لە چەند جارىك چوومەتە شوپىنانىك كە ھەمان
ياساكانى ئىمازەتەكەى مەلا عومەر و بن لادنى تىادا پەيرەو كراو، گويم لە
چەندىن وتارو لىدوان بوو كە سەرچاوەكانى تا رادەيەكى زۆر ھاوتائى لىدوان
و لىكەدانەوۋەى ئەشكەوتەكانى نىو تۆرا بۆرا بوو، سەردانى مزگەوتى(فورقان
و تەوحىد)م كرد لە ھۆلەندا ھىچ دوو دل نەبووم كە ئەو ساتە من لە نىوان
مورىدو ياوەرەكانى ئىمارەتەكەى مەلا عومەردابووم.

لهوانهش زیاتر نویسنی هه‌ندیک له په‌په‌وانی ئه‌و هیله توند په‌وانه و داخوازیه‌کانیان و لیدوانه‌کانیان هه‌موو ئاماژه به‌وه دده‌ن که ئه‌گهر ئه‌وانه بارودوخی له‌باریان بۆ بره‌خسیت و توانایان هه‌بیت ئه‌وه له نیو دلی ئه‌وروپاشدا ئیماره‌تیکى هاوتای تالییان دروست ده‌کهن..

نوسینیکى ئه‌وتۆ نه‌ک ته‌نها مه‌نه‌ج و په‌په‌ویکی زانستی و ئه‌کادیمی پێویسته به‌لکو ئه‌مانه‌تیکى ئه‌وتۆشی ده‌ویت به‌جۆریک که نوسه‌ر بتوانیت پێزو به‌های ته‌واو به‌خوینه‌ری بدات و به (ئانقه‌ست) ژماره‌کان و راستیه‌کان ئاوه‌ژوو نه‌کاته‌وه، له وه‌ش زیاتر بتوانیت له چه‌ندین گۆشه‌وه سه‌یری په‌وشه‌که بکات و به چه‌ندین چاویش پروداوه‌کان و ژماره‌کان بخوینیته‌وه..

ئه‌توانم بڵیم نویسنیکى ئاوا نه‌ک هه‌ر ئاسان نی یه به‌لکو تاقه‌ت پرۆکینه، له لایه‌ک نه‌ک نه‌بوونی سه‌رچاوه به‌کووردی به‌لکو بابه‌تیک یاخود لیکۆلینه‌وه‌یه‌کی ئه‌وتۆ له‌م باره‌وه به‌کووردی بوونی نیه و سه‌رچاوه‌ی عه‌ره‌بیش تا پاده‌یه‌کی یه‌کجار زۆر سه‌باره‌ت به‌هۆلندا دیسان زۆر که‌مه، بۆیه ده‌بیت زیاتر پشت به‌سه‌رچاوه‌ی هۆلاندی به‌ستین بۆ ده‌ست که‌وتنی زانیاری..

خۆش به‌ختانه مرو‌ف له ئه‌وروپا هه‌ندیک کاری بۆ ئاسان کراوه که هه‌رگیز له ولاتانی خۆماندا ئه‌و کارانه ئه‌وها ئاسان نین، بۆ نمونه زانیاریه‌کان لێره نه‌ک زۆرن به‌لکو به‌جۆریک هه‌مه‌چه‌شن و وورد و بابه‌تین که هه‌رگیز کاتت نابیت بۆ تاوتوێ کردنی زۆربه‌ی.. بۆ نمونه زۆربه‌ی هه‌ره زۆری ئه‌و ژماره و سال و وورده کاریانه‌ی که له‌م کتێبه‌دا به‌ر چاومان ده‌که‌ون سالانه ده‌کرینه هه‌زاران نامیلکه‌و له لایه‌ن سه‌نته‌ری گشتی سه‌رژمیره‌وه بلاو ده‌کرینه‌وه، له کاتیکدا له زۆربه‌ی هه‌ره زۆری ولاتانی ئیسلامی و عه‌ره‌بی و پاشکه‌وتوودا نه‌ک هه‌ر سه‌رژمیره‌ نییه به‌لکو ئه‌گهر هه‌ش بیت بۆ هه‌موو که‌س نی یه که چاوێک به‌و ژماره ترسانا‌کانه‌دا بخشینیت که له نیو ئه‌و سه‌رژمیره‌انه‌دا به‌ر چاو ده‌که‌ون.. به‌م جۆره زۆری سه‌رچاوه‌کان و هه‌مه‌په‌نگی به‌جۆریک نوسه‌ر ماندوو ده‌کهن که بۆرپۆڕینی له‌گه‌ڵ چرکه‌کانی سه‌عاتدا پێ بکه‌ن..

له راستیدا تا پاده‌یه‌کیش خۆم هه‌ست به‌وه ده‌که‌م که گله‌یی خوینه‌رم هینابیته‌ سه‌ر خۆم چونکه زۆر به‌ ووردی ئاماژه‌م به‌ سه‌رچاوه‌کان نه‌داوه وه‌ک پێویست به‌لام به‌ ئه‌مانه‌ته‌وه به‌ خوینه‌ری ئازیزم ده‌لیم هه‌ر زانیاریه‌ک که گوزارش له‌ راستیه‌ک بکات و ناوی شوین و کات و چه‌ندایه‌تی و چۆنایه‌تی دیاری کرابیت به‌بی سه‌رچاوه نه‌نوسراوه و هه‌ولیشم داوه هه‌میشه سه‌رچاوه لیک ئالۆسکاوه‌کان ئاماژه پێ بکه‌م، به‌لام پێشم وایه

خوینەری ئازیز گلەیی ئەوێم لێ نەکات کە نەتوانم یەکە یەکە پۆژنامەکانی سێ سالی (د قۆلکس کرانت) ی هۆلاندی ناو بەرم کە بەردەوام سوودم لێ بینیون و بەکارم هێناون ... پێم خۆشە ئەوەش بڵێم کە جگە لە ئەنتەرنیٲ بەکار هێنانی زۆربەیی هەرە زۆری سەرچاوەکانی دیکە بە تاییەت پۆژنامەکان پارەییەکی زۆری دەوێت، چونکە لە راستیدا بە شدارێ کردن لە یەک پۆژنامە زیاتر بە هەموو کەس ناکرێت ..

بەپێی توانا هەولم داوە بە شەکانی ئەم کتێبە بە جۆریک بێت کە خوینەر هەنگاو بە هەنگاو بە بابەتەکە ئاشناکەم و بە جۆریک پێشکەشی کەم کە تەنانت ئەگەر هەرگیز لە هۆلاندش نەژیا بێت یاخود هەرگیزیش بە رێبواڕی نەهاتبێت ئەم ولاتە و سەردانی هەندەرانیشی نەکردبێت، بتوانیت بە تام و چێژەوێ یەک بەدووای یەک بە شوێن بابەتەکاندا بروات ..

بە شیوەییەکی گشتیش هەولم داوە بابەتەکان بە جۆریک بخەمە روو کە لە چەند روویەکەوێ ئاسانکاری پێشکەش بە خوینەر بکات چ لە رووی شیوازی داپشتنەوێ یان لە رووی شیوازی دەربرپینەوێ، هەولیشم داوە بە جۆریک یەخستن لە نیوان بابەت و بە شەکاندا بکەم کە شیکردنەوێ هەر لایەنیک لە لایەنەکانی کێشەکان لە دیدی ئەو لایەنەوێ بخەمەوێ روو پاشان هەلی سەنگینم، دەبێت ئەوەش بڵێم کە بە پێوستم نەزانیوێ زیاد لە پێوست درێژ دادری بکەم .

ریزبەندی بابەتەکان و پێشکەش کردنی بە خوینەر هەندیک جار ناچاری کردووم لە چەند شوێنی جیاوازدا بابەتیک دیسانەوێ ئاماژە پێ بکەمەوێ بەلام دیسان بۆ ئەوێ خوینەری هێژا توشی وەرپس کردن و دووبارە کردنەوێ نەکەم هەمیشە هەولم داوە پوختەیی ئاماژە کردنەوێکە بە جۆریک لە خزمەتی نوسینەکەدا بێت کە خوینەر نەک هەر وەرپس نەبێت بەلکو تامەزرۆی زانیاری زیاتر بکات لەمەر هەمان بابەت و لیکدانەوێ ..

لە کوتایدا هیوا دارم کە ئەم هەولەم وەک خزمەتیکی وشەیی کووردی پەسەند بکرێت و خاوەن خامەیی بە برشت دوودل نەبێت لە ئاراستە کردنی رەخنەو سەرنجەکانی ... پڕ بە دلێش سوپاس بۆ هەموو ئەو دلسۆزانەیی کە هاوکاریان کردووم ..

رێکەوت ئیسماعیل ئیبراهیم

هۆلندا ۶-۸-۲۰۰۵

به‌شی یه‌که‌م:-

شانه خه‌وتوه‌کان یان شانه خه‌و زراوه‌کان:

سه‌ده‌ی بیست و یه‌ک به‌جه‌نگی جیهانی سی‌هه‌م ده‌ستی پئی کرد،
جه‌نگی دژ به‌تیرور، وه‌ک‌هه‌موو‌جه‌نگه‌کانی دیکه‌کات و شوینی ده‌ست
پئی کردنی زانراوه، ۱۱ی سی‌پتیمبه‌ری ۲۰۰۱ له‌مانهاتن، به‌لام‌به‌پیچه
وانه‌ی هه‌موو‌جه‌نگه‌کانی دیکه‌وه‌ئه‌م‌جه‌نگه‌له‌لایه‌ن‌دوو‌به‌ره‌وه
به‌پئی‌ده‌کریت، به‌ره‌یه‌کیان‌پرچه‌ک‌وده‌ولّه‌مه‌ند و به‌هره‌مه‌ند به
تازه‌ترین‌جۆری‌ته‌کنه‌لۆژیا. به‌ره‌که‌ی دیکه‌ش‌هه‌ژار و که‌م‌چه‌ک‌و
توانایه‌کی‌دیاری‌کراوی‌هه‌یه، جیاوازی‌هه‌ره‌گه‌وره‌ش‌له‌نیوان‌ئه‌م
دوو‌به‌ره‌یه‌دا‌ئه‌وه‌یه‌که‌لایه‌کیان‌ئاماده‌یه‌بکوژریت به‌لام‌ئه‌وی
دیکه‌ئاماده‌یه‌بژی...

به‌ره‌ی‌دوو‌ه‌می‌ئه‌م‌جه‌نگه‌ئیسلا‌می‌سیاسی‌توندره‌وه، شوین و
جوگرافیای‌چه‌سپاوی‌نی‌یه‌وه‌رده‌مه‌ی‌له‌بستیکی‌ئه‌م‌گونه‌زه‌به
لاحه‌وه‌سه‌رده‌ردینن و پاشان‌وون‌ده‌بیت.

ئاگرى جە نىڭ گە يىشتە ئە فگانىستان و عىراق و پاكىستان و ئىسپانىيا و سەئۇدىيە و دۇكەنلەكەشى بە سە ر چە ندىن ولاتى دىكە ي دنىادا بالى تارىكى كىشاۋە .

رژىمى تالبان كە ھە تا كاتى مانەۋە ي گە ورە ترين شە رمە زارى بوو بۆ كۆمە لگاي نىۋ دە ولە تى لە نا و برا و دىكتاتورى عراقىش پاش تياچونى رژىمە كە ي لە كونجى زىنداندا توندكراو كۆتايى بە حوكمى رە شى دوو رژىمى قىزەون ھىنرا .

باندە تىرۋورىستە كانىش بە ھە مان شىۋە توانايان زۆر كە م كرايە ۋە و ژمارە يەكى زۆرىشيان لى كوزرا ياخود دە ستگىر كرا .

لە ئەمەرىكا ھىرشەكانى سىپىتېمبەر لە لايەن ئەۋ شانە ئىسلاميانەۋە ئەنجام درا كە پاشان ناو نران شانە خەۋتوۋەكان يان (نوستوۋەكان) بەلام ھەمان ئەۋ شانە خەۋتوۋە ناو بەناو لە خەۋ رادەچەنن و لە سوچىكى ئەم دىنبايەۋە زەبرىك دەدەن و دەخەۋنەۋە ..

روداۋەكانى مەدرىد و لىكولېنەۋەكانى پۇلىسى ئىسپانىا ئەۋەي پىشاندا كە ھەر لە سالى ۱۹۹۴ ۋە ئەۋ ولاتە بۆتە لانكەي ھەۋاندنەۋە و تۆكمە كردنى گروپە ئىسلاميە ترۋرستەكان، بەرىتانىاش ھەتا رۆژى ئەنجامدانى ھىرشەكان نەك تەنھا لانكەۋ ولاتى دوۋەمى توند رەۋە ئىسلاميەكان بوو بەلكو تەۋاۋى حۇمەتە ئەۋروپىيەكانىش لە بى دەنگى لەندەن بەرامبەر بە گروپەكانى ۋەك ئەۋ قەتادەۋ ئەۋ ھەمزەۋ عومەر بەكرى سەرى سورماۋو، ھەر ۋەك ئەۋەي كە رېكەۋتنىكى شاراۋە لە نىۋاندا ھەبىت و لەم كەين و بەينەدا لەندەن دەستى گرتىت بە كلاۋەكەي خۇيەۋە بۆ ئەۋەي باي ئىسلامى نەبىيات ... ئىتالىاش كە ھەتا شەرى بوسنە باشتىن ترانزىتى پەرىنەۋەي ئىسلاميەكان بوو بۆ جىھادى بەلقان، دەرگەۋت كە لەم دوۋايانەدا باشتىن مەلبەند بوۋە بۆ گواستەۋەي خۇبە خشە عەرەبەكان بە سەرىپەرشتى (بەرەي ئىسلامى تونسى) بۆ شەرى دژ بە ئەمەرىكا لە عىراق بى گومان ئەم كارانەش بە گشتى ھەر لە لايەن ئەۋ شانە خەۋتوۋەۋە بە رېۋە چوۋە كە ئىتر لە تەۋاۋى ئەۋروپادا نەك بە خەبەر ھاتوۋن بەلكو خەۋىشيان زپاۋە .

سەرجاۋەي مەۋىي ئەم ھەموو گروپ و دەستەۋ تاقم و بال و پىكخراۋانەي ئىسلامى سىياسى برىتنيە لە (پەۋەندى ئىسلامى)، ئەمپۇ لە ئەۋروپاۋ ئەمەرىكادا پەۋەندىكى ئىسلامى ئەۋتۆ بەھىز ھەيە كە ژمارەي ئەندامانى خۇي لە ۲۲-۲۵ مىليون دەدات ... ئەم پەۋەندە كە كە بەشىۋەيەكى سەرەكى لە سالانى پەنجاي سەدەي بىستەمەۋە دەستيان بە كۆچ كرد لە ھەندىك لەۋ

ولاتانهی که تیایدا ده‌ژین چی دی نهک کوچ بهر نین به‌لکو بونه‌ته هاو‌لاتی و په‌گه‌ز نامه‌یان هه‌یه و له ژیانی سیاسی و ئایینی و کۆمه‌لایه‌تی و فهره‌ه‌نگی ئه‌و کۆمه‌لگایانه‌ی که تیادا ده‌ژین پۆلی کاریگه‌ریان هه‌یه، به‌لام پڕۆسه‌ی به‌ هاو‌لاتی بونیان نهک هه‌ر نه‌یکردونه‌ته هاو‌لاتیه‌کی ئه‌وروپی به‌لکو به‌جۆریک نامۆی کردوون که زۆربه‌ی هه‌ره زۆریانی توشی حاله‌تی ونبوون کردووه.

سه‌نته‌ری (نیکسۆن) ی ئه‌مه‌ریکی سالی ۲۰۰۴ له‌ یه‌کێک له‌ توێژینه‌وه‌کانی خۆیدا پاش لیکدانه‌وه‌ی ۳۷۳ دۆسیه‌ی جیهادی له‌ ئه‌وروپا و ئه‌مه‌ریکا گه‌یشته ئه‌و ده‌رئه‌نجامه‌ی که پڕژه‌ی ۲۵% ی جیهادیه‌کان موسڵمانی ئه‌وروپین (واته له‌ ئه‌وروپا په‌روه‌ده بوون). سه‌نته‌ره‌که له‌ توێژینه‌وه‌که‌یدا ده‌لێت: ژماره‌ی جیهادیه‌ فه‌ره‌نسیه‌کان دوو هیندی جیهادیه‌ سعودیه‌کانه‌و ژماره‌ی جیهادیه‌ ئینگلیزیه‌کانیش زۆر له‌ جیهادیه‌ سودانی و یه‌مه‌نی و ئیماراتیه‌کان زۆرتن.

هاوشیوه‌ ی زۆربه‌ ی ده‌ و له‌ ته‌ رۆژ ئاواپیه‌ کان هۆلانداس به‌ره‌ یه‌ که له‌ جه‌ نگی دژ به‌ تیرۆر و سه‌ ر بازه‌ هۆلاندیه‌ کان به‌ چه‌ ندیین ولاتی دنیا‌دا بلاو بونه‌ ته‌ وه‌ و له‌ چه‌ ندیین لاشه‌ وه‌ پاسته‌ و خو له‌ وه‌ جه‌ نگدا به‌ شدارن. هه‌ رچه‌ نده‌ هاوشیوه‌ ی ئه‌ مه‌ ریکا و ئیسپانیا و به‌ریتانیا پوودا‌ی زۆر خوینا‌ی پووی نه‌ داوه‌ و هۆلاندیه‌ کان ولاته‌ که یان به‌ ئارام ناو ده‌ به‌ ن، به‌ واتای گه‌ رمی جه‌ نگ هینشتا جه‌ نگی سارد دژی ئیسلامی سیاسی په‌ یه‌ ر و ده‌ کریت به‌ لام دیسانه‌ وه‌ ئاماره‌کان وای نیشان ده‌ ده‌ ن که ده‌ ولت له‌ حاله‌ تی ئاماده‌ باشیدا بێت به‌ تاییه‌ت پاش ته‌قینه‌وه‌کانی له‌نده‌ن هۆلندا هه‌مان پۆژو ده‌ست به‌جی وێرای ئه‌مسته‌ردام چه‌ندین شاری دیکه‌ی گه‌وره‌ی خسته‌ بن چاو، هه‌ر پۆژیک پاش ئه‌و هیرشانه‌ وه‌زیری ناوخوی ولات پایگه‌یاند که له‌ نیوخوی هۆلندا نزیکه‌ی ۲۰ گروپی توند په‌وه‌نه‌ که ئاماده‌ن له‌ هه‌موو ئان و ساتیکدا ده‌ست بووه‌شین، هه‌ر ئه‌م پاستیه‌ش بوو که وای له‌ پۆلیسی هۆلندا کرد پۆژی ۴ای ئۆکتۆربه‌ری ۲۰۰۵ له‌ چوار شاری جیاوازا له‌ هۆلندا هه‌وت له‌و گومان لیکراوانه‌ ده‌ستگیر بکات که به‌ پی‌ ی و ته‌ی پۆلیس سه‌رقالی ئه‌وه‌ بوون چه‌ک ته‌قه‌مه‌نی په‌یدا بکه‌ن بۆ ئه‌نجام دانی کردوه‌ی ترۆرستی...

ئهم‌پۆ له‌ ته‌وا‌ی دنیا‌ی ئه‌وروپادا ترس له‌و بونه‌وه‌ره‌ نه‌ماوه‌ که جارن پینان ده‌گوت (عه‌ربه‌ ئه‌فگانیه‌کان)، هه‌روه‌ک چۆن پینشم وایه‌ له‌ ئاینده‌ (ئه‌و موجهیدانه‌ی که ناو ده‌نرین - گه‌راوه‌کانی عیراق یاخود موجهیده‌کانی

نیو شه‌پرگه‌کانی فهلوجه (مه‌ترسیه‌کی نه‌وتۆ بۆ سه‌ر نه‌وروپا دروست ناکهن. نه‌م‌پۆ مه‌ترسیه‌که له نیو خودی نه‌وروپا دایه، نه‌و نه‌وروپایانه‌ی که به ره‌چه‌له‌ک موسلمانن و له نیو کۆمه‌لگا نه‌وروپیه‌کاندا به شوین شوناسی له میژه ونبووی خویان ده‌گه‌پین و بۆیان نادۆزریته‌وه. لیره‌دا هه‌ول ده‌ده‌ین هه‌نگاو به هه‌نگاوی روداوه‌کان و گه‌شه‌سهندنه‌کانی هۆلاند له‌مه‌ر ئیسلامی سیاسی و کرده‌وه‌ی ترۆستی بخه‌ینه به‌ر ده‌می خوینه‌ر..

کوژرانی فورتایین:

جه‌نگی سارد دژی ئیسلام یه‌ کیك بوو له جاپنامه‌کانی
 پرۆفیسۆر Pim Fortuyn 1948-2002

به‌ر له‌ په‌یدا بوونی نه‌م پیاوه ئیسلامی سیاسی و زه‌ق بوونه‌وه‌ی کیشه‌ی ره‌وه‌ندی ئیسلامی (جالیه‌ی ئیسلامی) هه‌رگیز بایه‌خیکی نه‌وتۆی له نیو هۆلاند نه‌بوو به‌لام هه‌لبژاردنه‌کانی هۆلاند له‌مانگی مه‌ی سالی ۲۰۰۲ تا راده‌یه‌کی زۆر گه‌روه‌سیاسیه‌کانی سه‌ره‌و ژیر کرد نه‌وه‌ی له‌م هه‌لبژاردنه‌دا تازه‌بوو سه‌ره‌ه‌لدانی گروپیکی نوێ بوو به‌پابه‌ری پرۆفیسۆری ناو براو.

فورتایین مامۆستای زانکۆ بوو له‌ماوه‌یه‌کی زۆر کورتدا توانی سه‌رنجی جه‌ماوه‌ریکی زۆر بۆ خۆی پاکیشیت و له‌لیدوانه‌کانیشیدا دله‌یا بوو له‌وه‌ی که‌خۆی سه‌رۆک وه‌زیرانی ئایینده‌ی ولات ده‌بیته‌.

هۆی جه‌ماوه‌ری بوونی نه‌م پیاوه‌ته‌نها نه‌بوو که‌پاست و په‌وان و راشکاوانه‌په‌خنه‌ی توندی ئاراسته‌ی ئیسلام و ئیسلامی سیاسی و بێگانه‌کان ده‌کرد. کتیه‌که‌شی به‌ناوی (دژی به‌ئیسلام کردنی کلتورمان - Tegen de islamisering van onze cultuur 1997) بیه‌ئینجیلی تازه‌ی نه‌وه‌نویه‌ی هۆلاند که‌حه‌زی له‌چاره‌ی بێگانه‌نه‌بوو.

له‌بانگه‌شه‌ی هه‌لبژاردنه‌دا فورتایین بێ په‌حمانه‌په‌خنه‌ی توندی ئاراسته‌ی ته‌واوی حزب و حکومه‌ته‌یه‌که‌له‌دوای یه‌که‌کانی هۆلاند ده‌کرد و پێی ده‌گوتن (وه‌که‌نه‌عامه‌سه‌ریان کردۆته‌ژیر له‌وه‌).

روژى ۶-۵-۲۰۰۲ فورتايين ده وروبه رى كاترثير ۶ ى ئىواره له شاروچكه ى
هېلغه رسوم - پاش ئه نجامدانى چاپيڭكه وتن له گه ل كه ناليكى راديوييدا
پيشكه شكه رى به رنامه كه لى ى پرسى:-

- به راي خوتان چه ند سال ده ژييين ؟

فورتايين وه لامي دايه وه :

- من هه ميشه گوتومه ۷۶ سال ده ژيم، هه ر واش ده بيت..

فورتايين ته نها چه ند خوله كيڭ بوو وه لامي پرسياره كه ى دابوو، له
هاتنه ده ره وه یدا درايه به ر گولله و كوژرا..

ئو وه مه ى فورتايين كوژرا ته واوى ميدياي هو لاند او ته نانه ت چه ندين
ميدياي جيهاننيش راسته و خو پرود او كه يان ده گواسته وه ، هه موو
كومه لگاي هو لاندش به بيگانه كانيشه وه ده ستيان له سه ر دليان دانابوو
چونكه پيشتر فورتايين هه ره شه ى زورى له لايهن ئيسلاميه كانه وه لى
كرابوو، هه موو ئاماره كانيش بو ئه وه ده چوون كه بكه رى كاره كه كه
سيكى ئيسلامى بيت و ئيتير كيڭشه ى نيوان په وه ندى ئيسلامى و هو لاند ا بكه
ويته سه ر جاده و به ره و ئاقارى توندو تيژى مل بگريته به ر . به لام دره
نگه وه ختى ئه و شه وه ، ووته بيژى پوليسى ئه و شاره ئاوى ساردى كرده
دلى هه مووان و راي گه ياند كه بكورى گومان ليكراو ده ستگير كراوه و
كابرايه كى قژ ره ردى بالا به رزى چاو شينه ، ئه م ليديوانه ى ووته بيژه كه
بو ئه وه بوو كه بلت (مه عنى ها بكورزه كه موسلمان نيبه و ئيتير كه س
خوى سه غله ت نه كات).

ئو و فيشه كانه ى ئاراسته ى فورتايين كران پينچ فيشه ك بوون و پينچ شه
به قى گه و ره ى كرده نيو جه سته ى هو لاند او ده ... ئه و ولاته ى سه روڭ وه
زيرانى به سواري پاسكيل ده چوووه سه ر كار به بئ ئه وه ى تاقه يه ك
پوليس به شوينيه وه بيت و پتر له سئ سه د سال بوو كوشتنى سياسى تيايدا
ئو نجا م نه درابوو.

كوژرانى شان كوڅ :

ده ره هينه رى سينه مايى هو لاندى ته يو شان خوځ (Theo van Gogh / ۱۹۵۷-
۲۰۰۴) به كه سيكى ئاته يست (باوه رى به بوونى خودا نه بوو) ناسرابوو ،
له وه ش زياتر ماوه يه كى زور بوو له ريگاي مالمپه ره كه ى خوځيه وه ويژاى
درايه تى كردنى ئيسلام ، ته شه ر ليدان و قسه پئ گوتن و ته نانه ت جنيو
پيدانيشى كو لى نه ده كرده وه. له ريگاي ده رهينانى فليميڭكه وه به ناوى (

مل که چی - Submission) پره خنه ی توندی ناراسته ی ئیسلام کرد له مه پ مامه له کردنی ژنانه وه.

ئه و فلیمه ی قان خوڅ هینده ی تر قوره که ی خه ست کرده وه، سه ر له به یانی پوژی ۲-۱۱-۲۰۰۴ لاویکی هۆلاندی به پره گه ز مه غریبی ته مه ن ۲۶ سال به ناوی (موحه مه د. بویه-ی Muhemed.B) هه ستا به کوشتنی ئه م ده رهینه ره و هه روه ک هه ندیک سیاسه ت مه داری ولات ئاشکریان کرد جه نگ له گه ل تیرور خووی گه یانده هۆلاند.

زوری نه خایاند بکوژه که ده ستگیر کراو پاشان ئه ندامانی توژه که شی یه که یه که ده ستگیر کران، ئه وه ی لیڤه دا بو خه لکی هۆلاند ئاشکرا بوو قه باره ی ئیسلامی سیاسی و مه ترسیان بوو. ئتر هه ست کردن به مه ترسی له نیو هۆلاندیه قژ ره رده کان (پره سه نه کان)

به رامبه ر به هۆلاندیه قژ ره شه کان (ناپه سه نه کان) بووه دیارده یه کی به رده وام و هه میشه له میدیاکانیشدا ئماژه ی پی ده درا.

موحه مه دی ۲۶ ساله به پی ی زانیاریهکانی پۆلیس ئه ندامی شانیهکی گه وره تری تیروریسته ئیسلامیهکان بوو که پاشان به شانیه (پایتهخت) ناوی برا، بهر له وهی ئه وکاره ئه نجام بدات له ژیر چاودیری پۆلیسدا بوو، دوو جاریش ده ستگیر کرابوو به لام له بهر نه بوونی به لگه له درژی ئازاد کرابوو. ئه م لاوه پاش ئه وهی له نیو کۆپرو کۆبونوهی مه غریبهکاندا زور کاری تیکرابوو، له یهکیک له مزگه وتهکانی تاییهت به پره وهندی مه غریبی ریکخابوو.

ئه م فلیمه موحه مه دی هه ژاندو وهک بی حورمهتی به به هاپیروژهکانی ئیسلام له قه له می دا، بۆیه به ئهرکی سه رشانی خووی هه ستاو له نیو شاری ئه مستهردام پاش ئه وهی به ده مانچه که ی که وته ته قه لیکردنی قان خوڅ و کوشتی، هاوشیوهی برا موجاهیدهکانی فلهوجهی به خه نجه ریکی ئیسلامی که وته هه لپه نانه وهی لامی و پاشان چه قۆکه شی له گه ل نامه یه کی هه ره شه ئامیزدا به سه ر سنگی (قان خوڅ) وه به جی هیشت که له به شهکانی داهاتوودا ئه و نامه یه و ئاکامهکانیشی ده خهینه پوو.

پرووداوی کوشتنی ئه م هونه ر مه نده ته واوی کۆمه لگای هۆلاندی هه ژاندو پرووداوهکانی ۱۱ سیپته مبه ری ئه مه ریکا و ۱۱ ئازاری مه دریدی وه بیر ده هینا یه وه، ده توانم بلیم له و پۆژه وه درزهکانی نیو کۆمه لگای هۆلاندی زیاتر ده لاقه بیان تی بووه و وهک دوو به ره به رامبه ر به یه کتر دینه بهر چاو،

به‌ره‌ی یه‌که‌م به‌ره‌ی نه‌و هۆلاندیانه‌یه که له‌بنه‌په‌تا هۆلاندی نین و زۆربه‌ی په‌وه‌ندی ئیسلامی و په‌نا به‌ران و بیگانه پښت په‌ش و نه‌سمه‌ره‌کان ده‌گرښته‌وه، به‌ره‌ی دووهمیش به‌ره‌ی هۆلاندیه په‌سه‌نه‌کانه که زۆربه‌ی مه‌سیحیه‌کان و قه‌زقه‌رده‌کان و راسته‌په‌وه‌کانیش ده‌گرښته‌وه.

به‌ره‌ی دووهم هۆلاندیه‌و خۆی به‌خواه‌نی هۆلاندی ده‌زانیت و له‌په‌یگای میدیای په‌یکه‌خواه‌کان و پارت و دامه‌زراوه ده‌وله‌تیه‌کانه‌وه شه‌په‌یکه‌ی ئاشکراو نه‌په‌ی دژ به‌به‌ره‌ی یه‌که‌م په‌یاده ده‌کات، داخوازی نه‌وه‌یه که ولاته‌که‌په‌یان له‌شه‌ری بیگانه‌کان به‌په‌ریزن.

به‌ره‌ی یه‌که‌میش هه‌ر هۆلاندیه به‌لام خۆی به‌خواه‌نی ولاته‌ نازانیت و له‌په‌یگای مزگه‌وت و کۆمه‌له‌و په‌یکه‌خواه تیره‌وریسته‌کانیه‌وه ده‌یه‌وه‌یت جه‌نگی په‌یروز (جه‌هاد) دژ به‌ره‌ی خاچ په‌رستی دووهم به‌کات.

نه‌گه‌ ره‌چی ته‌یه‌و فان خوځ وه‌ک فنه‌ست فان خوځی⁽¹⁾ ناموزای خوځی گوځه‌که‌ی خوځی نه‌به‌ری! به‌لکه‌ ئیسلامی سیاسی هاوچه‌رخ له‌نه‌وروپا له‌کلته‌وری سه‌ر به‌په‌نه وه‌مۆدیللی گوځی به‌په‌نی سیاسی داهینه‌او ته‌یه‌و فان خوځی ده‌ره‌ینه‌ری په‌ی ترۆر کرد، نه‌وه‌ی هۆلاندیه‌کانی نه‌گه‌ران کرد له‌م کرده‌وه‌یه‌دا جگه‌ له‌کاره‌ ترۆریسته‌که‌ نه‌وه‌ به‌و که ئیسلامی سیاسی وه‌لامی هونه‌ری به‌فیشه‌ک دایه‌وه له‌کاته‌یکدا ده‌په‌یان توه‌نی نه‌وانیش به‌فلیمه‌یکه‌ دیکه‌یه‌خود له‌په‌یگای دادگاوه‌ کاری خوځیان له‌گه‌ل نه‌و ده‌ره‌ینه‌ره‌و هاوکاره‌کانیدا په‌کله‌ به‌کر دایه‌ ته‌وه‌...

موحه‌مه‌دی به‌کوژی فان خوځ به‌م کاره‌ی گه‌وره‌ترین خزمه‌تی به‌دوژمنانی په‌وه‌ندی ئیسلامی و نایه‌ینی ئیسلام کرد، نه‌وانه به‌په‌چه‌وانه‌وه ده‌به‌و نه‌که‌ده‌مارگیر نه‌به‌و نایه به‌لکه‌ به‌هۆی کرچ و کاله‌ی خسته‌په‌ووی به‌به‌ته‌که‌و لاوازی هونه‌رییه‌وه فه‌رمۆشیان کردایه، نه‌م کوشتنه به‌هینه‌ی زامه‌کانی سه‌ر جه‌سته‌ی فان خوځ زامی کرده‌ جه‌سته‌ی لاوازی په‌وه‌ندی ئیسلامی، نه‌و زامه‌هینه به‌سوئ به‌و ده‌ره‌نه‌جامه‌که‌ی ته‌نه‌ا سوتاندنی چه‌ندین مزگه‌وت و نه‌جامدانی چه‌ندین هه‌یرش نه‌به‌و به‌و سه‌ر په‌وه‌ندی ئیسلامی به‌لکه‌و ده‌ره‌نجامیکه‌ی له‌که‌وته‌وه که سه‌راپای په‌وه‌نده‌که وه‌ک تاوانبار سه‌په‌رکریته‌و بخه‌ریته‌گوځه‌ی گومانه‌وه، موحه‌مه‌د نه‌په‌زانی فیشه‌کی ده‌مانچه‌که‌ی به‌ره‌یه‌وه‌ی فان خوځ به‌کوژیته‌و ساردی کاته‌وه، جه‌سته‌ی په‌وه‌ندی ئیسلامی خه‌لتانی خوځ ده‌کات.

شانىشىنى ھۆلەندا .. ياسا و دە ستور:

دە ولە تى ھۆلەندا يە كىكە لە شا نشىنە كۆنە كانى ئە وروپا . خىزانى (ئۇرانىا - Oranja) بە مىراتى لە سە ر كورسى شاھانە دادە نىشن . ھە ر وە ك مىژووى تە واوى ئەوروپا ، مىژووى سە رھەلەدانى ئە م بىنە مالە يە وقۇناغە كانى بە دە ستگرتنى حوكمىيان ئالۆزە و چە ندىين جار گۇرپانكارى بە سە ر دا ھاتوۋە ، لە گە ل دروست بوونى ھە موۋ ئە و گۇرپانكارىانە و پىشكە وتنى چە مكى ديموكراسى و مافە كانى مروقىش، جار لە دواى جار دە سە لاتى پاشاكانىش كە م بونە تە وە تا ئە و پادە يە ى ئە مېرۇ بە ر چاومان دە كە وىت كە پاشاى ھۆلەندا بە پى ى دە ستور دە سە لاتىكى ئە وتوى نى يە .

لە راستىدا لە ناوہ راستە كانى سە دە ى نۆزدە ھە مە وە ئىتر بارو دۆخى ئە م ولاتە ھىندە ئارام بووہ ئە گە ر ھە ردوۋ جە نكى جىھانى لى دە ر كە ين ھە مىشە بە دوور بووہ لە جە نك، ياساۋ دە ستور ھىندە تىايدا چە سىپوہ كە زۇر لە و بابە تانە ى لە ولاتە ئىسلامىيە كاندا ھىشتا يە ك لا نە بۆتە وە لە ھۆلەندا زۇر دە مىكە بۆتە ياساۋ پە يېرە و دە كرېت^(۲) .

يە كە م دە ستورى ھۆلەندا كە بە دە نكدان و پە زامە ندى زۇرىنە قبول كرابىت سالى ۱۸۴۸ نوسراۋە تە وە ، ھە لبە تە زۇر پىشتەر دە ستورى ولات و ياساكان لە ئارادا بووہ بە لام تا ئە و مىژوۋە بە شىۋە يە كى سە پىنراۋ بووہ نە ك بە دە نكدان .

ھە لېزاردن لە ھۆلەندا مىژوۋىكى كۆنى ھە يە سالى ۱۷۹۵ بۆ يە كە م جار ئە نجام درا .

ھە لېزاردن سە رە تا تە نھا بۆ پىاۋان بوو ، ھە ر وە ھا بۆ ئە و كە سانە بوو كە دە ولە تمە ند و خاۋە ن زە ۋى و زار بوون و باجيان بە دە ولە ت دە دا . پاشان وورده وورده مە رجە كان كە م كرانە وە تا واى لى ھات سالى ۱۹۱۹ ژنانىش بۆيان ھە بوو دە نك بە دە ن .

شىۋازى حوكم لە ھۆلەندا پارلە مانى و ديموكراتىيە ، پارلە مان پىك دىت لە ژوورى يە كە م و دووہ م، ژوورى دووہ م لە پىگای ھە لېزارنە گىشتىە كانە وە دىارى دە كرېن و ھە ر چوار سال جارېك تەۋاۋى پارتە سىياسىيەكان ئەۋانەى بە شدارى ھە لېزاردن دەكەن ۱۵۰ كورسى پارلەمان پېردەكەنەۋە .

کلتوری دیموکراسی لهم ولاته‌دا هینده ره‌گی داکوتیوه که هیچ کهس و لایه‌نیک ناتوانیت خوی له سه‌رو یاساوه راگریت، هه میشه سندوقی ده‌نگدان و دادگا کیشه‌کان یه‌کلا ده‌که‌نه‌وه، بویه هیچ کاتیک بردنه‌وه‌ی به‌رده‌وام و هه‌میشه‌یی بو هیچ پارتیک نی یه.

پوژی هه‌لبژاردن وه‌ک هه‌موو پوژانی دیکه‌ی ژیانه بنکه‌کانی ده‌نگدان کاتژمیر ۷:۳۰ سه‌رله‌به‌یانی هه‌تا ۹ ی شه‌و بو ده‌نگدان له‌سه‌ر پشت ده‌بن، بی نه‌وه‌ی تییینی نه‌وه بکه‌ین که ژماره‌ی پۆلیس یان ئاسایش له پوژانی ئاسایی زیاتر بی‌ت یاخود بنکه‌کانی هه‌لبژاردن بخه‌نه ژیر چاودیری. به‌رله هه‌لبژاردن چه‌ندین نامیلکه‌وبلاوکراوه‌و مالپه‌ری نه‌نته‌رنیت ته‌نانه‌ت به‌(MSN) یش ده‌نگده‌ران ناگادار ده‌کرینه‌وه‌و زانیاری زور وورد له‌سه‌ر ته‌واوی پارتیه‌کان ده‌ست ده‌که‌ون و چه‌ندین هیلی ته‌له‌فونیش بو وه‌لام دانه‌وه‌ی پرسیاره‌کانی هاو‌لاتیان ده‌خرینه خزمه‌ته‌وه. گرنگترین پارتیه سیاسی‌ه‌کانیش نه‌مانه‌ن:

C.D.A

پارتی دیموکراتی مه‌سیحی سالی ۱۹۸۰ له نه‌جامی یه‌کگرتنی ۳ گروهی سیاسی که هه‌ر له‌سالی ۱۹۷۳ وه فدراسیونیکیان پی‌ک هینابوو، دروست بوو، به یه‌ک‌یک له پارتیه مه‌زنه‌کانی ولات ده‌ژمیردریت.

PvdA

پارتی کریکاران که پارتیکی سوشیال دیموکراته سالی ۱۹۴۶ به یه‌کگرتن له‌گه‌ل دوو پارتی دیکه‌دا دروست بوو، یه‌ک‌یکه له پارتیه گه‌وره‌کانی ولات..

V.V.D

پارتی گه‌لی ئازادی و دیموکراتی، پارتیکی لیبراله، سالی ۱۹۴۸ وه‌ک ته‌واو کاری پارتی ئازادی دروست بوو. ئیستا به ۶ وه‌زیر و ۲۷ نه‌ندام پارله‌مان به‌شداری له حکومه‌ته‌دا ده‌کات.

SP

پارتی سوشیالیست سالی ۱۹۷۲ دروست بووه. ئیستا به سیه‌هم پارت ده‌ژمیردریت و نزیکه‌ی ۵۰ هه‌زار نه‌ندامی هه‌یه.

Groen Links

چه‌پی سه‌وز له‌سهر بنه‌ماکانی پاراستنی ژینگه دروست بوو، له یه‌کگرتنی چه‌ندین گروهی دیکه خوی راگه‌یاند.

D66

دیموکراتی ۶۶

ئەم پارتە كە پارتىكى پىشكەوتن خوازى سۆشپال لىبرالە سالى ۱۹۶۶ دامەزراوہ .

PRDV

ئەم پارتە (پارتى دادپەرورەرى و جى بەجى كىردن و پىشكەوتن) كۆتايى مانگى ئاپرلى سالى ۲۰۰۵ راگەيەنرا، سەرۆكى پارتەكە (Peter.R. de Vries) پىشكەش كەرى بەرنامەيەك بوو لە پرووداوەكانى كوشتن و تاوانى دەكۆليەوہ .

جگە لەو پارتانە چەندىن پارتى بچوكى دىكە ھەنە كە كارىگەريان لەسەر گۆرەپانى سىياسى زۆر نيە . ھەرورەھا چەند ئەندام پارلەمانىكىش كە بە تەنھا خۆى لە پارتىك جىابۆتەوہ و لىستىكى پىك ھىناوہ بۆ ئەوہى لە ھەلبراردنى تازەدا بەشدار بىت لەوانەش **Geert Wilders** كە لە پارتى گەلى ئازادى و ديموكراتى و **Ali Laziak** لە پارتى سۆشپالىست جىابوونەتەوہ .

كورتە مېژوويەكى ھۆلاند:

ديارە يەككە لە لاپەرە پىرشنگدارەكانى مېژووى ئەوروپا ئەوہيە كە پرووداوە مېژوويەكانى (مېژوو) ى كۆنى خۆيان زۆر بە باشى ئەرشف كردووہ، ئەمەش وادەكات كە نووسين و ليكۆليەوہ لەسەر مېژووى ھەريەكە لەو دەولەتانە بۆ خۆدى مېژوونوسانىش ئاسان نەبىت، بەلام لە نوسىنى بابەتتىكى ئاواشدا ناكىريت ئامارە بە مېژووى ھۆلاند نەدەيىن ھەرچەندە كورت و خىراش بىت، ديارە ئەمەش لە پىناوى ئەوہدايە كە خوينەرى ھىزا بتوانىت لەمەر پرووداوە ھاوچەرخەكانى ئەمرو تىگەشتنى خۆى ھەبىت وباشترو خىراتر وەلامى ئەو ھەموو لىدوان و برپار و پرووداوانەش دەست گەويىت كە رۆژانە پروودەدەن و پەيوەندى راستەوخۆيان ھەيە بەوہوہ .

مەسەلەى ئايىن تەنھا ئەمرو نەبۆتە جىگەى مشت و مې بەلكو وەك تەواوى مېژووى ئەوروپا، ھۆلاند بەو شىوہ جوگرافىايەى ئەمروى بە ھەلكەوتەى جىوسىياسىشەوہ تەنانت بە دەسەلاتى سىياسى و خىزانى شاھانەشەوہ نەخشەيەكە راست و رەوان جىگە پەنجەى كىشە ئايىنيەكان و كەنيسەى بە زەقى پىوہ ديارە، ئەگەر سەيرى نەخشەى جوگرافىاي خواروخىچى ھۆلاند بەكەين ئەوہ زۆر باش ھەست بە ئالۆزى ملمانى ئايىنى و ئەتنەكان دەكەين .

ئاسەوارى كۆنترين مروڭ له ولاتى زەويە نزمەكان (**Nederland**) سالى ۱۹۷۶ له كەنار پروبارى پايين (**Rienen**) دۆزرايه وه كه تەمەنى ۱۵۰ ھەزار سال بوو، پاشان زۆرى نەخاياند له باشورى ولاتيش پەيكەرى مروڭتيكى ديكە دۆزرايه وه كه تەمەنى ۲۰۰ ھەزار سال بوو ئەم مروڭە ناو نرا نياندەرتال (**Neanderthaler**) له بەر ئەوھى له دۆلى نياندەر كه دەكەوتتە نيوان (**Elberfeld & Dusseldoorf**) دۆزرايه وه. پينج ھەزار ساليش بەرلەدايك بوونى عيسامروڭى نيشتەجى له باشورى ھۆلندا له گوندى **Stein** و **Elsloo** زياوھ.

ميژووى كوڻى ھۆلندا ئامارە بە قەلەم پەوى ئيمپراتوريەتى پۆمەكان دەكات لەو ناوچانەى كه ئەمروپ بە ھۆلندا ياخود زەويە نزمەكان ناسراوھ. پۆمەكان دەوروبەرى ۷۰۰ سال بەر لە عيسا فەرمان پەواى تەنھا شاريك بوون، پاشان دەستيان گرت بە سەر ئيتاليياى ئەمروپداو پاشان باشوورو ناوھراستى ئەوروپا و ئەوجا دەسەلاتى خويان دريژكرده وه ھەتا سوريای ئەمروپ.

سالى ۵۷ بەر لە عيسا پۆمەكان ھيرشيان كرده سەر ھۆلندا، بەلام لە ژير فشارى بەرەنگاريەكى زۆر پاشەكشەيان كرد، ئەمجارەيان سالى ۱۲ بەر لە عيسا بە سوپايەكى زۆرەو ھاتنەو ھەتەواوى دەستيان بەسەردا گرت.

كاريگەرى پۆمەكان لەسەر ھۆلندا بەھوى دوورى نيوانيان زۆر لاواز بوو، بەلام بەھوى ھەلکەوتەى جوگرافى سەر دەرياوھ بايەخى جوگرافى ھۆلندا ھەميشە زيادى كردوو، لەگەل كز بوونى ئەستيرەى پۆمەكان و كزر بونەو ھە گرژبونەو ھەى دەسەلاتيان وورده وورده لە نيوخوى ھۆلندا دەسەلاتە ناوخويەكان بەھيزدەبوون و فەرمان پەواى ناوچەكان دەسەلاتى خويان زياتر بلأودەكرده وه.

ھەلبەتە دروست بوونى چوارچيوى جوگرافى ھۆلندا بەم جوړەى ئيستاي كه ھەيە، ھەرگيز لە ميژووى كوڻدا بەو جوړە نەبوو، بەلكو ھەرەك ميژووى تەواوى ئەوروپا ھەميشە ناوچەكە لەژير دەسەلاتى زل ھيزەكانى ھەك فەرنك و جيئرمەنەكان و ئيسپانيەكاندا لە بيئەو بەردەدا بووھ.

تا سەدەى ھەوتەم سئ گروپى جياواز لە ھۆلندا نيشتەجى بوون:-
De Frezen فريزەكان لە باكورى ولات، **De Saksen** ساكسەكان لە باشور، **De Franken** فرانكەكان لە باشور.. بەلام ئەم دەسەلات دارانە تەنھا فەرمانپەرەى ھەك بوون ھەك مير لە لايەن دەسەلات دارى ناوھند (مەركەزى) كه فەرەنگەكان بوون دانراون.

سالی ۷۵۱ تا ۹۲۵ زۆربەى ھۆلاندای ئۇمۇرۇلە ژیر فەرمان پەوايى کارولاینەکاندا بوو بە فەرمانپەوايى (Karel de Grote)، لیڤەدا نەک تەنھا ھۆلاندای بەلکۆ بەلجیکاو فەرەنسائو بەشیکی ئیتالیاش ھەرلە ژیر دەستی ئۇم فەرمانپەوا فەرەنکیەدا بوون، ئۇوروپیەکان لە میژووی خویاندا دەسەلاتی Karel de Grote بە دەسەلاتیکی پرشنگذار دەزانن و وەک یەکەم ھەولئ یەکیەتی ئۇوروپا ناوی دەبەن. بەلام پاش مردنی ئۇم فەرمانپەوايە نۆرمانیەکان توانیان دەسەلاتیان لی وەرگرن، تا پیکەوتنی Verdm سالی ۸۴۳ کە فەرمان پەوايى یەکەیان دابەشکرا بە فەرمان پەوايى رۆژھەلات و رۆژئاواو ناوہراست، لیڤەدا ھۆلاندای بەر بەشی ناوہراست کەوت لە فەرمانپەوايى یەکەدا، بەم جۆرە بۆ یەکەم جار لە دەسەلاتی فەرەنکیەکان (فەرەنسیەکانی ئۇمۇر) داپران، بەشەکەى ناوہراستیش دیسان دابەش بوو بە سئ فەرمانپەوايى، ھۆلاندای کەوتە بەشی باکور و لە پاشاندا سالی ۹۲۵ لکینرا بە فەرمانپەوايى جیرمەنەکانەوہ (ئەلمانەکان)، بەلام دیارە زۆر جار ئۇم لکاندنە تەنھا بە ناو بووہ چونکە دەسەلاتداری راستە قینە ھەمیشە دەسەلاتی ناوچەکان بووہ، واتە خودی ھۆلاندیەکان بوون.

بەناوبانگترین دەسەلات و ناوچەش لەو دەمەدا ئەمانەى خوارەوہ بوون:-

Vlaanderen, Brabant, bisdom Utrecht, graafschap Holland, Gelre (Gelderland), graafschf Namen, Luxemburg, Henegouwen.

میژووی ھۆلاندای زۆر جار ئامازە بە شەری دەسەلات دەدات کە تیایدا دەسەلات لە نیوان فەرمانپەوا جیاوازەکاندا لە ئارادا بووہ، ھەمیشە ئۇوناوچانەى کە تا ئۇمۇرۇ زۆربەى زۆری ماون لە پیگای شەری دەسەلات و ژن و ژن خوازییەوہ فراوان کراوہ.

لە قۇناغی سەدەکانی ناوہراست بەدوواوہ، دەسەلاتدارە بچوکەکان کەم دەبنەوہو ئیتر دەسەلاتداری گەورە پەیدادەبن.

لە میژووی ھۆلاندایا Filips de stoute جیگای دیاری ھەیە، یەکەم فەرمانپەوا بوو کە ھەولئ دا زۆرترین بەشەکانی ھۆلاندای یەکبخت و سالی ۱۴۶۴ بۆ یەکەم جار کۆمسیۆنیکى پراویژکاری لە ھەموو دەسەلاتدارە ناوچەییەکان دروستکرد.

ھەرەوہا Karel V یەکیکی دیکە یە لە دەسەلاتدارە بەناوبانگەکانی سەردەمی خۆی، ئۇمیش لە نزیک کردنەوہی دەسەلاتەکانی ئۇوسای ھۆلاندای پۆلی زۆری ھەبوو لە نیوان سالانی ۱۵۲۳-۱۵۴۳ دەسەلاتی بەسەر تەواوی

ناوچه‌کانی هۆلاندای به‌لجیکاو لۆکسۆمبورگدا هه‌بوو ، ئه‌وده‌مه ئه‌و ناوچه‌انه به ۱۷ هه‌ریمه‌که‌ی Karel.v ناوده‌برا .

بنه‌ماله‌ی ئورانی (Oranje):

میژووی ئه‌م بنه‌ماله‌یه یاخود دره‌ختی وه‌چه‌و وه‌چه‌زاده‌کانی ئه‌م بنه‌ماله‌یه ده‌گه‌رپێته‌وه بۆ ساڵی ۸۰۰ ی زایینی ، به‌شیک له‌م خێزانه که تا ئه‌مڕۆ له‌سه‌ر کورسی شاهانه دانیشتون به ژن و ژن خوازی له‌گه‌ڵ خێزانی فه‌رمان په‌وا Karel de Grote تیکه‌ڵ بوون و هه‌میشه سه‌ردارو سه‌روه‌ری چه‌ندیین ناوچه‌ی هۆلاندای بوون به تایبته ئه‌و ناوچه‌ی که تا ئه‌مڕۆ به هه‌ریمی باشورو باکو‌ری هۆلاندای ناسراون^(۳) به‌لام ته‌ختی شاهانه‌ی شانیشینی ئه‌مڕۆی هۆلاندای که به بنه‌ماله‌ی شانیشینی ئورانیای ناسراون ده‌گه‌رپێته‌وه بۆ ساڵی ۱۵۴۴ که ئیتر به فه‌رمی شازاده ولیامی یه‌که‌م (Willem van Oranje-Nassau)^(۴) بووه‌به شازاده‌ی بنه‌ماله‌و هه‌تا ئه‌مڕۆش ئه‌و بنه‌ماله‌یه ئه‌وتاجه‌یان پاراستوو و ئیستا شازاده (Willem Alexander) له دایک بووی ساڵی ۱۹۶۷ شازاده‌ی ولاته‌و بریار وایه پاش پادشا خانم بیاتریکس (Beatrix) ی دایکی ببێته پادشای ولات .

کۆماری هۆلانده (۱۶۴۸-۱۷۹۴):-

هه‌رگیز ئه‌و ووته شیرینه‌ی موحه‌مه‌د حه‌سه‌نین هه‌یکه‌ل له‌یاد ناکه‌م له کتیی (پایزی تووره‌)دا ده‌لێت (میژووو جیگه ده‌ستی مرۆقه له‌سه‌ر زه‌وی و جوگرافیاش جیگه ده‌ستی خوا)، میله‌ته‌ی کورد که خاوه‌نی ۲۳ ئیماره‌تی سه‌ربه‌خۆ بوو زۆر ساویلکانه له شه‌ری چال‌دی‌رانی (۱۵۱۴) به‌ه‌نگه‌ی ئه‌وه‌ی سونه‌یه له‌گه‌ڵ تورکه‌کاندا دژی سه‌فه‌ویه شیعه‌کان جه‌نگی و له ئاکامدا بوو به قوربانی رپکه‌وتنی نیوان شا عه‌باس و سولتان مורادی چواره‌م و ولاته‌که‌ی دابه‌ش کرا ، جیگه‌ده‌ستیکی هێنده نه‌شی‌اوای بۆ خۆی دیاری کرد هه‌تا نوسینی ئه‌م چه‌ند دی‌ره ئی‌مه‌ی کوورد پێ‌وه‌ی ده‌تلیینه‌وه ، به‌لام هۆلاندیه‌کانیش زۆر کارامه‌و ئازایانه نه‌ک جیگه په‌نجه‌ی خۆیان له

میزوودا تۆمار کردووہ بہ لکو جوگرافیاشیان بۆ خویان گۆپی و بہو جۆرہ نہخشانیدیان کہ لہ سودی خویان دا بیت، چہندیں شوینی ولاتہکہیان کہ پیشتەر دہریاو ئاو دایپۆشیوو ووشکیان کردہووہ کردیانہ ئاوہدانى لہوانہش ہەردوو ہەریمی **Nordoost Polder & Flevoland**.

ئەم قوناغەى میژووی ھۆلاند بەردەوام بریتی بووہ لہ شەرو پیکدادانی نایینی کہ سەرچاوەکەشی ھەمیشە کەنيسەى کاتۆلیک و پروتستانت بووہ، ھەشتا سالی پەبەق ھەوت ھەریمی ھۆلاند سەرکەوتوانہ دژی دەسەلاتی کاتۆلیکی ئیسپانیا کہ ئەودەمە سەنتزالی دەسەلاتی کەنيسە بوو راوہستان. تاسەرہنجام سالی ۱۶۴۸ ریکەوتنی ئاشتى (**Munster**) مۆرکراو ئەو ھەوت ھەریمەى ھۆلاند کہ بەلجیکای ئەمرۆشی لہسەر بوو بہ ولاتیکی کۆمارى سەربەخۆ ناسرا.

ئەودەمەى لولەى تەفەنگ خامۆش دەبیت، دەست و پەنجەى پەنگینی مروۆف دەست بہ ئاوہدانى دەکات. بازرگانی و ئابوری ھۆلاند بوژایەوہ، ئەمستەردام بہ یەکیک لہ پایتەختە ناودارەکانى دنیا ناسرا، زانست و ھونەر ئاستیکی بەرزى بہ خۆوہ بینى، ھونەر مەندە شیوہکارەکانى وەک **Jansteen Rembrant** و تیایدا سەریان ھەلدا، زانکۆى لایدن **Leiden** دامەزرا کہ تا ئیستا یەکیکە لہ زانکۆ ھەرە بەناوبانگەکانى دنیا^(۵) ھەرلەم سەردەمەشدا بوو کہ ھۆلاند بووہ خاوەنى کەشتى گەلى خوێ و ھیزە سەربازیەکانى خوێ پەوانەى ھەندەران کردو قوناغى ئیمپریالستى خوێ دەست پى کرد چەندیں دەقەرى وەک ئەندونوسیاو سورینام و دورگەکانى ئەنتالیاو ئەروبا **Antillen & Aruba** ى داگیرکرد.

سالی ۱۶۷۲ ھۆلاند کەوتە بەر شالۆى فەرەنساو ھیزەکانى **Lodewijk** ی چواردەھەم دەستیان بەسەر باشوری ولاتدا گرت و لہ پۆژھەلاتیشەوہ ئینگلیزەکان ھیرشیان ھینا، بەم جۆرہ باشورو پۆژ-ھەلاتى ولات داگیر کرا بەلام ولیمى سى ھەم (۱۷۰۲ - ۱۶۵۰) کہ ئەودەمە فەرمان پەواى ولات بوو داواى ھاوکارى ئیسپانیای کردو توانی بەسەر ھەردوو لادا زال بیت و سالی ۱۶۷۴ لہگەل ئینگلیزەکاندا پەیمانى ئاشتى مۆرکات و سالی ۱۶۷۸ لہگەل فەرەنسیەکان پەیمانى ئاشتى **Nijmegen** مۆر بکات.

دیسانەوہ زۆرى نەبرد سالی ۱۶۸۸ شەرى نۆ سالە ھەلگیرسایەوہ، ئەم جارەیان ھۆلاندو ئینگلیز پیکەوہ سەنگەریان لہ فەرەنسا گرت، ویرای

ئەوھش لە نىوان خودى دەسلەت دارانى ھۆلەندا كودەتاي سىپى و شەپرى دەسلەت بەردەوام بوو.

لە ماوەى سالانى ۱۷۸۷-۱۷۸۵ بزوتنەوہیەكى دژایەتى بنەمالەى ئورانيا سەرى ھەلدا، نیشتمانىەكان (de patriotten) پاش چەندىن شەپرى خویناوى بە ھاوکارى فەرەنسا دەستیان بەسەر تەواوى ھۆلەندا گرت و رۆژى ۱۶-۰۵-۱۷۹۵ کۆمارى (Bataapse) لەژىر سەرکردایەتى براى ناپلیۆن پۆناپارت (Lodewijk Napoleon) راگەيەنرا. بەلام لە راستیدا ولات ژیردەستەى فەرەنسىەكان بوو، بەپێوەبەرانى ولاتیش لەژىر فەرمانى فەرەنسىەكاندا کاریان دەکردو سالى ۱۸۱۰ ھۆلەندا بە تەواوى لکینزا بە ئیمپراتۆریەتەکەى ناپلیۆنەوہ^(۱) بەلام ناپلیۆن لەو دەمەدا لە شەپرەکانیدا شکست و تالاولى دەچەشت بۆیە ناپلیۆن داواى لە ھۆلەندا کرد ۸۰ ھەزار سەربازو ۴۰ ھەزار ئەسپ پەوانەى بەرەکانى شەپر بکات بۆ ناپلیۆن، بۆیە لە ھۆلەندا سەربازگیرى بە زۆر بۆ ھەموو ئەوپیاوانەى تەمەنیان لە نىوان ۲۰ تا ۶۰ سالیدا بوو راگەيەنرا، ئەم سەربازگیرىە کە جاران بە نرخى ۳ تا ۱۰ ھەزار گلدەر دەکرایەوہ ئیتەر کرا بە زۆرە ملەو ماوەى کپینەوہى

خزمەتى سەربازى نەما ئەمەش بوو ھۆى سەربېچى زۆربەى دەولەتمەندەكان بۆیە یاخى بوون تەواوى ولاتى گرتەوہ، رۆژى ۱-۱۱-۱۸۱۳ سەربازگەى فەرەنسى لە ئەمستەردام داگیر کراو سوتینرا، پاپەرپین سەرتا سەرى ولاتى گرتەوہو زۆربەى بەرپرسە فەرەنسىەكان بەرەو فەرەنسا رۆشتنەوہو ھیزەکانى ناپلیۆنیش لە شەپرى لایىزىک بە تەواوى نابووت بون و لە روسیاش سوپاکەى لە نۆیو بەفردا رەق دەبۆوہ. لە نزیکەى ۱۵ ھەزار سەربازى ھۆلەندى کە بە فەرمانى ناپلیۆن برابونە شەپرى روسیاوہ تەنھا چەند سەربازىک گەرانەوہ.

شانىنى ھۆلەنداو کەرتبونەوہى ولات:

پاپەرپینە سەرتاسەریەکەى ھۆلەندا و تىک شکانى یەکجارى ناپلیۆن نەک چارەنووسى ھۆلەندای دیارى کرد بەلکو ھەموو ئەوروپا ھەناسەییەکى ھەلکیشاو لە جەنگى کاول کارانەى ناپلیۆن رزگارى بوو. رۆژى ۲۱ ی نۆفەمبەرى سالى ۱۸۱۳ فەرەنسىەكان دەستیان بە کشانەوہ کردو ولات کەوتەوہ دەستى بنەمالەى ئورانيا بە رابەرى ولیەمى پینجەم.

دهوله ته سهرکه وتوووه کان له پیکه وتنی قیه نا ۱۸۱۴-۱۸۱۵ دیسانه وه ته وای
 نهو گورانکاریانه ی که ناپلیون دروستی کردبوون وهک خویان لی کرده وه، هر
 له چوارچیوه ی نهو پیکه وتن نامه یه دا بوو که هولاندا کرایه وه به شانشین و
 درایه وه دهست بنه ماله ی نوزانیاو دووا سهربازی فهره نسی پوژی ۶ ی ناپرلی
 ۱۹۱۴ هولاندا ی به جی هیشت^(۲).

شورشی فهره نسا ۱۷۸۹ کومه لیک گورانکاری گهره ی له موزالی سیاسی و
 کومه لایه تی ولاته نهو روپییه کان دروست کرد، بنه ماکانی یه کسانی و برایه تی
 ببوو ویردی زمانی ته وای نهو روپییه کان. کیشه ی دهستور و ململانی ی پادشاو
 دهسه لات داران و یاسا هه میشه گرفت و کوده تای سپی له گه لدا بووه، به لام
 نهو جاره بو یه کهم جار دهستور شیوه یه کی شهرعی و فهرمی پی درا.
 له مانگی مارتی سالی ۱۸۱۴ له سهر داوای پادشای ولات ۶۰۰ دهسه لاتدار و
 نه جیب زاده ی ولات بانگ کران بوو دهنگدان، له ژماره ی بانگ
 کراوه کان ۴۷۴ کهس ناماده بوون و تنه ا ۲۶ کهس نه بیته هه موویان دهنگیان بوو
 دهستوری نوئ دا.

له باشوری ولات که به لجیکای نهو پوژی دهگرتوه دهستور خرایه بهردهم
 ۱۳۲۵ کهس بوو دهنگدان به لام زوربه ی ههره زوری ناماده بووان دهنگیان بوو
 نه دا هو ی سهره کیش تنه ا کیشه ی نایینی نه بوو به لکو کیشه ی نابوریش
 پو لی هه بوو چونکه نهو به شه ی ولات تنه ا ۲۵ ملیون گلدهر قهرزاری شهر بوو
 به لام به شی باکور ۱۲۵۰ ملیون له ژیره وه بوو، پادشا هه ولیکی زوری دا هه تا
 سه رهنجام دهستور له ویش په سهند کرا، به لام نهو په سهند کردنه له وه
 لاواز تربوو که بتوانیت کیشه میژوو وپییه کانی نیوان ههر دوولا و دهیان جهنگی
 خویناوی له یاد به ریته وه، سالی ۱۸۳۰ نواندنی میلودرامایه کی نه ته وه یی
 بووه هو ی هه لگیرساندنی راپه پینی به لجیکا.

راپه پین سهره تا له بروکسل سهری هه لدا به لام له پاشاندا بووه هو ی نه وه ی
 ره وشه که له دهست دهرچیت، بو یا پادشا به خویی و ۱۰ هه زار سهر بازه وه
 هه لی کوتایه سهر ناوچه یاخیوووه کان و شاری **Leiden** و **Hasselt** ی
 داگیرکرد، له ولاشه وه فهره نسیه کان و به لجیکه کان خویان سازداو سوپاو
 ته قه مه نیان به ره و ناوچه کانی رووبه روو بونه وه گواسته وه بو یه هیزه کانی
 هولاندا له ترسی خوین پزانیک ی زور پاشه کشه یان کردو نیتر گفتوگو ی سیاسی
 بو چاره سهرکردنی ره وشه که بی نه وه ی سودیکی نه وتوی هه بیته دهستی پی
 کرد.

بەلجىكا لە پۈژى ۱۰ نۆقەمبەرى ھەمان سال ۱۸۳۰ سەربەخۇيى ولاتى
پاگەياندا بەلام ھۆلەندا پازى نەبوو دانى پىدا بىت بۇيە لە ژىر فشارى
ئابلوقەى ئابورى ھەرنساو بەرىتانىا دژى ھۆلەنداو لەبەر تىچونى گرانى
شەرى سەربازى و كوشتار سالى ۱۸۳۹ ھۆلەندا ناچار دانى بە سەربەخۇيى
بەلجىكا دا نا...

بە كۆتايى ئابلوقەى ئابورى و جەنگى بەلجىكا بارودۇخى ئابورى ھۆلەندا
گەشەى سەند ، شۇرشى پىشەسازىش ۱۸۵۰-۱۷۵۰ دەمىك بوو لە دەرگای
دابوو، ئاسەوارەكانى خۇى وورده وورده بەرەو ھۆلەندا دەھىنا، پىشكەوتنى
ئابورى زۆربەى ژيانى دەگرتەوہ سالى ۱۸۳۵ ھىلى ئاسنى نىوان ئەمستەردام
و پۆتەردام دەستى پى کرد، سىستەمى پۆست و پولى پۆست سالى ۱۸۵۰
كارى پى كرا، لەم قۇناغەدا بۇ يەكەم جار سالى ۱۸۶۹ لە ئەمستەردام بۇ
زىاد كردنى ۲۰ سەنت ھەق دەستى كاريان و ديارى كردنى ۱۲ سەعات كار لە
يەك پۆژدا كرىكارانى كەشتى سازى مانگرتنيان دەست پى کرد ، لە پرووى
كۆمەلايەتيەوہ نەك تەنھا شەپەكانى كەنىسە كۆتايى ھاتبوو بەلكو ئايىن بە
تەواوى لە دەولەت جياكارايەوہو سىستەمى سىكيولارىزم جىگەى گرتەوہ، شان
بەشانى ئەمەش لە نىو ھۆلەندا وورده وورده دەسەلاتى پادشا كەمتر دەبووہو
تەواوى دەسەلاتەكان بە پارلەمان دەدرايەوہ.

ھۆلەندا لە نىوان ھەردوو جەنگى جىھانىدا:

پەيوەندىەكى توندوتۆلى ئابورى وای کرد ھۆلەندا لە جەنگى يەكەمى
جىھانىدا دژايەتى ئەلمانىا نەكات و بى لايەنى خۇى لە نىوان
ھاوپەيمانەكان و سویند خۆرەكاندا پاگەيەنىت، بەم ھەلۆيستە ھۆلەندا خۇى
لە كاوول كارى و وىزان كارى جەنگ پاراست و زيانىكى ئەوتۆى بەر نەكەوت
بە پىچەوانەى بەلجىكا كە بەھۆى بەشدار بوونى لە شەپدا دژى ئەلمانىا
زيانىكى زۆرى وى كەوت و تەنھا بە كەوتنى شارى **Antwerpen** يەك ملیون
بەلجىكى ئاوارەى ھۆلەندا بوون.

سەرەتاكانى سەدەى بىستەم ئىتر ھۆلەندا شانشىنىكى گەشەدارو بەھىز بوو،
زۆربەى ھەرە زۆرى كىشە ئايىنى و ياسايى و سياسىيەكانى تىادا يەكلا

بېونەو، دەولەتلىك كە ئىتەر ھەنگاۋى باشى بەرەو لىبىرال بوون نابوو، دىموكراتىيە تادەھات باشتەر دەچەسىي.

سالى ۱۹۰۰ خويندنى بەزور سەپپىنرا بەسەر ھەموو كەسىكد، سالى ۱۸۹۶ يەكەم ئوتومبىل ھاتە ولات و پاش چوارسال ھولاندا خوى يەكەم ئوتومبىلى دروستكر و يەكەم كومپانىي ئاسمانى بۇ ھات و چۆ بە ناوى **KLM** كە ھەتا ئەمپۇش ھەر لە خزمەتدايە سالى ۱۹۱۹ دروست كرا.

خوپاراستنى ھولاندا لە جەنگى دووھى جىھانىدا خزمەتلىكى زورى بە ولات گەيان، بەلام ئەوساتە وەختەى ھەموو دنيا چاوەرئى تەقاندنى يەكەم گوللەى جەنگى دووھى جىھانى بوو ھولاندا ترسى ئەوھى ھەبوو كە لە لايەن ھىتلەرەو ە بكرىتە پاروويەكى چەور، ھەر لەبەر ئەوھش بوو لە مانگى ئوگستوسى سالى ۱۹۳۹ پادشاي ھولاندا خانم **Wilhelmina** بە فەرمى بى لايەنى ھولانداى لە جەنگدا راگەيان، بەلام ئەمە دادى نەداو دەمەو بەيانىكى بەھارى رۆژى ۱۰ى مانگى مەى سالى ۱۹۴۰ پەرەشوتەكانى ئەلمانىا ھىرشيان دەستپىكردو ھەزاران سەربازى ئەلمانى لە شوينە ستراتىجىيەكاندا بە پەرەشوت ھەلدرانە خوارى و لە رۆژى ۱۴ى ھەمان مانگدا سوپاي ھولاندا خوى بەدەستەو ەداو حكومەتى ھولانداش بە شارادەو پادشاو ەزىرەكانىەو ەبەرەو بەرىتانيا ھەلھاتن.

بەلام ھولاندىەكان ەك تەواوى ولاتانى ئەوروپا دژى سوپاي داگىركەر بەرھەلستيان نواندو حكومەتى ھولانداش لە بەرىتانياو ە پىگاي رادىو ە سەركردايەتى دەولەتى لە تاراوگەو ەدەكرد

سەرەنجام پاش پىنج سالى رەبەق گەرانەو ە بۇ ولات.

ھولاندا بە ھاوكارى ئەمەرىكا نازادكرا، سەربازەكانى ئەمەرىكا لە شەرى نازاد كردنى ھولانداو ھىرش بۇ سەر دووا سەنگەرەكانى ەتلەر بەشدارىەكى بەر چاويان نوواند، لە مانگى ئاپرلى سالى ۱۹۴۵ لە ئاسمانەو ە فرۆكە ئەمريكايىەكان بەردەوام خواردنيان بەردەدايەو ە بۇ خەلكى ھولاندى كە جەنگ ماندوو برسى كردبوون. و رۆژى ۶ى مانگى مەى سالى ۱۹۴۵ لە ھوتىلى **De Wereld** لە شاروچكەى **Wageningen** كاترئمىر ۱۷ ئەلمانىا رىكەوتنامەى خۇبەدەستەو ەدانى مۆركرد. پادشاي ھولانداش خانم وليەمينا سالى ۱۹۴۸ پاش ۵۰ سال شانشىنى تاجى شاھانەى خوى بەخشى بە خانم **Juliana** و سالى ۱۹۸۰ لە رۆژى ۳۰ ئاپرلدا ئەویش لەبەر نەخۇشى و پىربوون تاجەكەى خوى بەخشى بە خانم **Beatrix** كچى خوى كە ھەتا ئەمپۇش ئەو خانمە پادشاي ولاتە...

ئابورى ھۆلەندە:-

وېرەي ئەۋەي كە ھۆلەندە دەۋلەتتىكى بچوكە و پېۋانەكە ي تەنھا ۱،۵۲۶ كەل۲ دەپت كەچى بە يەككە لە ئابورىيە دەۋلەمە ندو بەھىزەكانى دنيا دەژمىردرېت. سالى ۲۰۰۲ سەراپاي بەرھەمى نەتەۋە نزيكە ي ۴۴،۶ مىليارد يورۇ بوو.

سالى ۲۰۰۳ سەراپاي داھاتى نەتەۋەلە ھۆلەندە ۴۷۷ مىليارد يورۇ بوو، ھەمان داھات لە ئەمەريكا نزيكە ي ۱۰،۰۰۰ مىليارد دۇلار بوو، ئەمەش دەكاتە ۳۰ ھىندە ي ئابورى ھۆلەندە، بەم جورە لەو سالەدا ھۆلەندە لە رېزى پازدەھەمىن ولاتى دەۋلەمەندى جىھان بوو. سالى ۲۰۰۴ سەراپاي داھاتى تاكەكەس لە ھۆلەندە ۲۷.۹۰۰ يورۇ بوو.

بۇ پېۋانە ي ئاستى بژيوى لە ولاتىكدا ھەمىشە تىكراي داھاتى تاكەكەس لە سەراپاي داھاتى نەتەۋە دەكرىتە پېۋانە بۇ زانىنى بەرزى ياخود نزمى ئاستى بژيوى بە ھەمان شېۋەش دەكرىتە پېۋەر بۇ پېشكەوتن يان دواكەوتنى ئابورى ئەو ولاتە ھەر لەبەر ئەۋەشە كە خشتە ي داھاتى نەتەۋە و سەراپاي داھاتى تاكەكەس لە ولاتىكەۋە بۇ ولاتىكى ديكە دەگورېت. ئەم خشتەيە ي خوارەۋە سەراپاي داھاتى تاكەكەس لە ھەندىك لە ولاتانى دنيادا دەخاتە پروو :-

داھاتی تاکە کەس (لە بەرزترینەوه بۆ نزمترین) سالی ۱۹۹۹

ولآت	سەراپای داھاتی نەتەوہ
لوکسۆمبۆرگ	۴۱,۲۳۰
ئەمەریکا	۳۱۹۱۰
سوسرا	۲۸,۷۶۰
نەروێژ	۲۸,۱۴۰
ئایسلاند	۲۷,۲۱۰
بەلژیک	۲۵,۷۱۰
دەنیمارک	۲۵,۶۰۰
کەنەدا	۲۵,۴۴۰
ژاپۆن	۲۵,۱۷۰
نەمسا	۲۴,۶۰۰
ھۆلاندا	۲۴,۴۱۰
ئۆستورالیا	۲۳,۸۵۰
ئەلمانی	۲۳,۵۱۰
فەرەنسا	۲۳,۰۲۰
فنلندا	۲۲,۶۰۰
ئینگلتەرا	۲۲,۲۲۰
سوید	۲۲,۱۵۰
ئیتالیا	۲۲,۰۰۰
کویت	۵,۷۶۰
ئیران	۵,۵۵۰
مەغرب	۳,۳۲۰

پاش خویندەنەوہی ئەو خشتەییە بۆمان دەردەکەوێت کە ھۆلاندا لە پیزی
پیشەوہی ئەودەولەتانەدا یە کە ئاستی بزێوی تیایدا زۆر بەرزە، بەم جۆرە
پیشکەوتنی ئابوری و پەفاهیەتیش تیایدا بەرز دەبێتەوہ.

برې به شدارى كړدنې كهرتې ئابورى له هه لكه وته ى گشتى ئابورى ولا تىكدا پش ت ده به ستى ت به چه ندين په گه زى وه ك (سامانه كانى سه رزه وى و ژيړزه وى و كانزاكان و ده رى او ئاو .. هتد). هه روه ها هه لكه وته ى جوگرافى يى و سه رخان و ژيړخانى ئابوريش له م بواره دا كاريگه رى خوى هه يه .

هولاندا به و پى يه ى كه ده كه وى ته سه ر ده رى او سنورى كى دريژو له بارى ده رى يى هه يه هه ميشه بنكه يه كى ستراتيزى نه ك ته نها ئابورى و جوگرافى به لكو سياسيشى هه بووه .

ئهم خشته يى خواره وه به شدارى هه ريه كه له كهرته ئابوريه كان له پي كه اته ى سه راپاى داهاتى نه ته وه (س . د . ن) ده خاته پروو :

www.ned.univie.ac.at سه رچاوه

س . د . ن %	كه رتې ئابورى
۲۰%	پيشه سازى
۲۰%	بازرگانى و گواستنه وه
۳%	كشت و كال
۲۶%	خز مه تگوزاريه كانى ده ولت
۵%	بانك
۵%	بيناسازى
۲۱%	نه وانى ديكه

ئهو خشته يه بومان ده رده خات كه پيشه سازى و بازرگانى پي كه وه گه وړه ترين كهرتې ئابورى له هولاندا دروست ده كهن ، ئهمه ش وا ده كات ئابورى هولاندا وه به ره ينانه كانى خوى نه ك ته نها له نيو خودى ولا تدا به لكو له ده روه وى ولا تيشدا بره و پى بدات ، خاليكى ديكه ى سه رنج پراكيش له ئابورى هولاندا نه وه يه كه ريژه ى به شدارى كهرتې كشتوكال ريژه يه كى زور كه م ديته بهر چاو به لام ديسان به هو ى پيشكه وتنى ته كنه لوژى له بوارى كشتوكالدا برې به ره هم هي نانى نه و كه رته له چاو ده ولت ته كشت و كاليه كانى دنيا دا زور زياتره ، ئهو خشته يه ى خواره وه ش قه باره ى هه ناردن (تصدير) ى هولاندا مان بو ده خاته پروو :

گهوره‌ترین وڵاتانی دنیا له هه‌ناردندا

هه‌ناردن / ملیارد دۆلار	وڵات
۹۵۷	ئهمریکا
۶۹۲	ئهمانیا
۴۸۰	یابان
۴۰۹	فهره‌نسا
۳۸۴	به‌ریتانیا
۳۵۸	چین
۲۹۵	هۆلاند
۲۸۸	که‌نه‌دا
۲۴۳	هۆنگ کۆنگ

پیشه‌سازی نه‌وت و گاز یه‌کیکه له گرنه‌ترین به‌ره‌کانی پیشه‌سازی هۆلاند، گه‌وره‌ترین کۆمپانیای که هۆلاند به‌هاوبه‌شی به‌ریتانیا به‌ریوه‌به‌ی ده‌بات **Koninklijke Shell Groep** نه‌وتی جیهانی نه‌ک ته‌نها له ئه‌وروپا به‌لکوله ته‌واوی جیهاندا به‌کۆمپانیایه‌کی زه‌به‌لاح ناسراوه‌و له‌ به‌واری ده‌ره‌ینان و پشکنین و به‌ره‌مه‌یه‌ینانی نه‌وتدا ده‌ستیکێ بالای هه‌یه. سه‌رمایه‌ی وه‌گه‌رخاو له‌م کۆمپانیایه‌دا ۴۳ ملیارد یۆرۆیه، چه‌ندین کۆمپانیای پیشه‌سازی دیکه‌ی وه‌ک **Heineken, DSM Philips, Fortis** له‌ کۆمپانیای به‌ناوبانگه‌کانی هۆلاندان.

به‌نده‌ری پۆته‌ردام پۆلیکی زۆر گه‌وره ده‌بینیت له‌ تیکرای به‌شداری که‌رتی بازرگانی و بانکی له‌ پیکه‌یه‌ینانی داها‌تی نه‌ته‌وه. پیگه‌ی نیو نه‌ته‌وه‌یی و سه‌رده‌ریایی هۆلاندای کردووه که ئه‌م به‌نده‌ره‌له‌ پاش به‌نده‌ری هۆنگ کۆنگ دووهم به‌نده‌ری جیهانی بێت له‌ پرووی داگرتن و بارکردنی شه‌مک و کالاه. هه‌ردوو به‌نده‌ری هامبۆرگی ئهمانیا **Hamburg** و ئانتویرپ **Antwerpen** ی به‌لجیکا که‌ دوو به‌نده‌ری دیکه‌ی ئه‌وروپین ته‌نها ۱/۴ و ۱/۵ ی به‌نده‌ری پۆته‌ردام بازرگانی تیا‌دا ئه‌نجام ده‌دریت. به‌م جو‌ره ده‌توانین ب‌لێین هه‌ردوو که‌رتی پیشه‌سازی و بازرگانی دوو کۆله‌که‌ی گرنگی ئابوری هۆلاندای پیک

دینن. ئەم خشتەییە خوارەووش سەراپای قازانج (سود) ی کۆمپانیا
 گرنگەکانی ھۆلندا کە ھەندیکیان بە کۆمپانیای زەبەلاح دەژمێردرین،
 دەخاتە پوو:

De Vokskrant, 30-03-2005, b7 سەرچاوە:

ناوی کۆمپانیا	بەری قازانج میلیارد یورو	ناوی کۆمپانیا	بەری قازانج میلیارد یورو
Shell	14,934	DSM	262
ING	5968	ASML	235
ABN Amro	4109	P&D Nedlloyd	179
Fortis	3358	VNU	162
Philips	2836	Numico	145
Unilever	1876	Buhrmann	145
Aegon	1663	Wolters	135
KPN	1511	Vedior	116
Akzo Nobel	856	IHC Caland	37
TPG	667	Getronics	32
Heineken	537	Versatel	-24
Reed Elsevier	445	Hagemeyer	-164
		Ahold	-443

ئەو خشتەییە سەرەوێ پوونی دەکاتەوێ کە کۆمپانیا گەورەکانی ھۆلندا
 زیاتر لە بواری پیشەسازی و تەکنەلۆژیای زانیاری و بانک و گواستەوێدا
 کاردەکەن، ئەوێ جیگە سەرنجە ئەوێ کە قازانجی ھەندیک لەو
 کۆمپانیانە ھێندە گەورە کە بە ھێندی داھاتی نەتەوێ ولاتیکی
 پاشکەوتوی دنیا دەبێت..

کەرتی کشتوکال و بەرھەمی ئازەل و ماسی دیسانەوێ کەرتیکی زۆر گەورە
 ئابوری پێک دینن، بەشداری ئەم کەرتە لە پێک ھێنانی داھاتی نەتەوێ بە

رېژه ۳% ده بېت، ئهم خشته يه ي خواره وەش ژماره ي سەرئازەل و پەلەوهر
له سالی ۲۰۰۱ دا ده خاته پوو:
www.landen web.com/economie سەرچاوه:

جۆر	دانه / سەر
پەشەوولاخ	۴.۰۵۰.۱۸۶
بەراز	۱۳.۰۰۰.۰۰۰
مە پ	۱.۳۰۰.۰۰۰
ئەسپ و جوانو	۱۲۰.۴۸۶
ئاسک	۲۲۱.۰۶۴
مریشک	۱۰۰.۳۳۴.۰۰۰
کەرویشک	۳۸۴.۰۰۰

کەرته کشتوکال له هۆلاندا به يەکیک له پيشکه و تووترين کەرته
ئابوریه کانی دنيا ناسراوه که تهکنه لوژيايه کی زۆر پيشکه و توو مۆدیرنی تيا دا
وه گه پرده خریت، له پاش ئەمهریکا و فهره نسا ، به سیهم ولاتی دنيا
ده ژمیردریت له هه ناردنی کشتوکالدا نزیکه ی ۱۰۰ ههزار کۆمپانیای بچوک و
گه و ره له م بواره دا کار ده کهن. و پیرای به رهه می په نیرو ماست و ئەلبان،
به رهه می گول و تووی گول ئەم ولاته ی ناو لئ ناوه ولاتی گول و باخچه ی
ئهوروپا، هه رچه نده ئیسرائیل به دووهم ده ولته ی دنيا ناسراوه له به رهه م
هتانی گولدا به لام دیسانه وه ئەم به رهه مه به هاوکاری و پشکی کۆمپانیا
هۆلانديه کان به ریوه ده چیت.

بەشى دووهم:-

رەۋەندى ئىسلامى

بەر لەۋەى تېشك بىخەينە سەر رەۋەندى ئىسلامى و ئامارو ژمارەكان بدوئىن، پىۋىستە سەرنجىكى خىراى ژمارەى دانىشتوانى ھۆلاندائو ھەلگەۋتەى دىموگرافى ئەم ۋلاتە بدەين بۆ ئەۋەى قەۋارەى كارىگەرى ئەم رەۋەندە لەسەر رەۋتەى ژيانى ئەم ۋلاتە بزانين.
لەم خىشتەيەى خوارەۋەدا ژمارەى دانىشتوانى ھۆلاندانمان ھەتا سالى ۲۰۰۴ بۆ دەردەكەۋىت:

سەرچاوه : سه‌نته‌ری گشتی سه‌رژمیره له هۆلاند
 Centraal Bureau voor de Statistiek, Voorburg/Heerlen 2004

ساڵ	کۆی گشتی دانیشتوان	نێر	مێ
١٩٥٠	١٠.٠٢٦.٧٧٣	٤.٩٩٨.٢٥١	٥.٠٢٨.٥٢٢
١٩٥٥	١٠.٦٨٠.٠٢٣	٥.٣٢٠.٧٥٩	٥.٣٥٩.٢٦٤
١٩٦٠	١١.٤١٧.٢٥٤	٥.٦٨٦.١٥٢	٥.٧٣١.١٠٢
١٩٦٥	١٢.٢١٢.٢٦٩	٦.٠٩٠.٥٢٩	٦.١٢١.٧٤٠
١٩٧٠	١٢.٩٥٧.٦٢١	٦.٤٦٥.٠٨١	٦.٤٩٢.٥٤٠
١٩٧٥	١٣.٥٩٩.٠٩٢	٦.٧٧١.٦١٣	٦.٨٢٧.٤٧٩
١٩٨٠	١٤.٠٩١.٠١٤	٦.٩٩٤.٢٨٠	٧.٠٩٦.٧٣٤
١٩٨٥	١٤.٤٥٣.٨٣٣	٧.١٤٩.٦٢٠	٧.٣٠٤.٢١٣
١٩٩٠	١٤.٨٩٢.٥٧٤	٧.٣٥٨.٤٨٢	٧.٥٣٤.٠٩٢
١٩٩٥	١٥.٤٢٤.١٢٢	٧.٦٢٧.٤٨٢	٧.٧٩٦.٦٤٠
٢٠٠٠	١٥.٨٦٣.٩٥٠	٧.٨٤٦.٣١٧	٨.٠١٧.٦٣٣
٢٠٠١	١٥.٩٨٧.٠٧٥	٧.٩٠٩.٨٥٥	٨.٠٧٧.٢٢٠
٢٠٠٢	١٦.١٠٥.٢٨٥	٧.٩٧١.٩٦٧	٨.١٣٣.٣١٨
٢٠٠٣	١٦.١٩٢.٥٧٢	٨.٠١٥.٤٧١	٨.١٧٧.١٠١
٢٠٠٤	١٦.٢٥٨.٠٣٢	٨.٠٤٥.٩١٤	٨.٢١٢.١١٨

به پێی زانیاریه‌كانی نوسینگهی سه‌ره‌کی بۆ سه‌رژمیره (احصاء) هه‌تا
 رۆژی ٢٤-٠٤-٢٠٠٦ ژمارهی دانیشتوانی هۆلاند ١٦.٣٣٥.٥٠٩ كه‌س ده‌بن له‌ زه‌و
 ی یه‌كدا كه‌ پانتاییه‌كه‌ی ٤١.٥٢٦ ك‌لم² یه‌ ئه‌مه‌ش وای كر‌دوه‌ له‌ پاش
 به‌نگلادش، هۆلاند زۆرترین ژماره‌ی دانیشتوانی هه‌بێت به‌رامبه‌ر به‌ هه‌ر
 مه‌تر دوو جابه‌جی له‌ خاك.

رۆژانه ٥٥٧ من‌دال له‌ دایك ده‌بن و ٣٩٣ كه‌شیش ده‌مرن، هه‌روه‌ها سه‌باره‌ت
 به‌ كۆچ و كۆچی به‌رامبه‌ر، زانیاریه‌كانی وه‌زاره‌تی كۆچ و سه‌نته‌ری
 سه‌رژمیره ئاماژه به‌وه ده‌ده‌ن كه‌ رۆژانه ٣٣٩ كۆچ به‌ر دینه‌ ول‌ات و ٢٦٣
 كه‌شیش ول‌ات به‌جێ دی‌لن. ئه‌گه‌ر كۆكر‌دنه‌وه‌و لێده‌رك‌ردنیک‌ی ساده‌ی بۆ ساز
 ده‌بن ئه‌وه‌ بۆمان ئاشك‌را ده‌بێت كه‌ جیاوازی له‌ نیوان له‌دایك بوون و مردن

۱۶۴ له دایک بووهو جیاوازی نیوان هاتن و رښتنیش له کوچدا ۷۶ کهسه نه‌م‌ش نه‌وه ده‌گه‌یه‌نیت که کومه‌لگای هولا‌ندا پروژانه ۲۴۰ کهس زیاده‌کات.

هولا‌ندا کومه‌لگایه‌کی هه‌مه‌ر‌ه‌نگ:-

هولا‌ندیه‌کان هه‌میشه ده‌لین کومه‌لگای نیمه‌ملتی کلتوره واته له چهند گروپی جیاوازو له چهند کلتوری هه‌مه‌ر‌ه‌نگ پیک دیت، نه‌م ووته‌یه‌ش راسته چونکه له راستیدا پتر له ۱۰۰ نه‌ته‌وهو ئایینی جوراوجور له نیو هولا‌ندادا هه‌یه که هه‌مووشیان به بئ جیاوازی بوازی نه‌وه‌یان بو پر‌ه‌خساوه که چالاکیه ئایینی و کلتوری و نه‌ته‌وه‌یه‌کانی خویان نه‌نجام بدن. بهر له وهی بئینه سهر باسی ئایینه‌کان و پینگه‌ی ئایینه‌کان له کومه‌لگای هولا‌ندیدا دئینه سهر باسی نه‌وه‌ی که چوون و بوچی نه‌وه هه‌موو نه‌ته‌وانه له‌م ولاته بچوکه‌دا کوبونه‌ته‌وه، لی‌ره‌داباسی پیکهاته سهره‌کیه‌کانی نه‌م کلتورو ئایینه جیاوازانه ده‌که‌ین.

بئگانه‌کان له هولا‌ندا ده‌کرین به چوار به‌شه‌وه:-

یه‌که‌م/ نه‌وانه‌ی که له چوارچیه‌ی کرده‌وه ئیمپریالستی و داگیرکاریه‌کاندا هاتونه‌ته نه‌م ولاته‌وه وهک نه‌ندونوسی، مۆلۆک، سورینامی، نه‌نتالی و نه‌روبا‌یی.

دووه‌م/ نه‌وانه‌ی بو کارکردن بانگ کراون.

سپه‌م / په‌نا به‌ران (نه‌وانه‌ی له ولاته‌کانی خویان له‌به‌ر هوی سیاسی و ئابوری و کومه‌لایه‌تی له ولاتی خویان هه‌له‌هاتوون)

چواره‌م/ نه‌وانه‌ی له‌به‌ر چهن‌دین هوی وهک ژن و ژنخوازی و خزمایه‌تی و کوک‌ردنه‌وه‌ی خیزان یاخود خویندن بۆلای نه‌وه سئ به‌شه‌ی سهره‌تا دین(واته نه‌وانه‌ی سهره‌وه که ده‌گه‌رپنه‌وه له ولاته‌کانی خویانه‌وه کهس و کاری خویان دینن یاخود ژن ده‌خوازن).

ئیس‌تاش دئینه سهر باسی یه‌که یه‌که‌ی نه‌وه خالانه و چۆنیه‌تی په‌یدا بوونی هه‌ریه‌که له و گروپانه ده‌خه‌ینه روو.

میراتیہکانی ئیمپریالیزی ھۆلاندی:-

میژووی ھۆلاند بے تال نییە لە کردەوێ ئیمپریالستی و داگیرکاری ولاتیانی دیکە، ھەزارەھا پۆلەیی بیگانه کە ئیستا لە ھۆلاند دەژین و زۆربەشیان ھەر گیز ولاتی باوکی خۆی نەدیووە و تەنانت زمانی ولاتی خوشی نازانیت و لە نیو کۆمەلگاشدا بە ھۆلاندی ناسریت بە دەر لە خواستی خۆیی و لە دەرئەنجامی داگیر کردنی ولاتە کە یەوێ لە لایەن ھۆلاندووە ھاتۆتە ئەم دەقەرە، ئەمانە ئیستا بە شیکێ زۆری بیگانهکان پیک دین و لەم پیکھاتانە خوارووە پیک دین:-

ئەندۆنۆسیەکان (ھۆلاندیە ھندیەکان):-

ھەتا سالی ۱۹۴۹ ئەندونوسیا لە ژێر دەستی ھۆلاند بوو (یەكەم جار پرتوگالیەکان سالی ۱۵۱۲ ئەندونوسیایان گرت پاشان سالی ۱۶۰۵ ھۆلاندیەکان بۆ یەكەم جار داگیریان کرد، ئینگلیزەکانیش سالی ۱۸۱۱ ئەندونوسیان داگیر کرد و پاشان سالی ۱۸۱۶ دایەنەووە بە ھۆلاند.) پرودووەکانی جەنگی دووھمی جیھانی وای کرد یابان لە پوژی ۱۱-۱-۱۹۴۲ ئەندونوسیا داگیر بکات، لە ئاکامی ئەمەشدا لە نیوان سالانی ۱۹۴۵-۱۹۴۹ نزیکە ۴۵ ھەزار ئەندۆنۆسی ھاتنە ھۆلاند، سالی ۱۹۴۹ پاش سەربەخۆ بوونی ئەندۆنوسیا دیسانەووە ھەتا سەرەتای سالی ۱۹۶۰ نزیکە ۱۴۰ ھەزار کەسی دیکە پروویان لە ھۆلاند کرد. ئەمانە زیاتر ئەوانە بوون کە ھاوکاری ھۆلاندابوون و لەبەر سەرھەلدانی بیرێ تۆلە سەندنەووە ئەنتی ھۆلاندی نەیاننوانی لە ولاتی خۆیان بمیننەووە ھەرچەندە لە ھەمان ماوەدا نیو ملیۆن ھۆلاندی لەبەر بێ کاری و بێ جیگاوریگی ھۆلاندایان بە - جیھیش و بەرەو ئوستورالیا و نیوزیلاندا و ئەمەریکا پوشتن.

Molukkers مۆلۆک:

مۆلۆکەکان ھاوشیوێ ئەندۆنوسیا سالی ۱۵۱۲ لە لایەن پرتوگالیەکانەووە داگیر کرا بەلام ھەر بە ھەمان شیوێ مۆلۆک بەر لە ئەندۆنوسیا کەوتە بەر دەستی ھۆلاندیەکان، وێرایی ئەوێ لە سەدە یازدەوێ لە پێگای بازارگانیەووە ئایینی ئیسلام زۆر بە خیرایی لە ئەندۆنوسیا بلأو بووێ دورگەکانی مۆلۆک

نەك نەبوونە ئىسلام بەلكو پارىزگارى ئايىنى مەسىحى خۇيان كرد ئەمەش
 وای كرد كه ئەم گروپە ئەتنەى ئەندونوسيا خیرا لەگەل ھۆلاندیە داگیر
 كەرە (مەسیحیە ھاوئایینیەكەیان) رابین و ھۆلاندیەكانیش ئەم ھەلەیان
 قۆستەووە شانبەشانی ئەندونوسیه لایەنگرەكانیان سوپایەكى (میلیشیایی)
 باشی لئ دروستکردن كه هەندیک جار لە دەرەوێ ھۆلانداش بەکاری دینان.
 ئەم خۆبەستەنەوێەى مۆلۆكۆكان بە ھۆلاندووە ھەلۆیستیکى وای لیکەوتەووە
 كه لە ناوخواى ولاتدا وەك دوزمنى ئەندونوسیاو دارەستى ھۆلاندی سەیر
 دەكران.

لە گەل دەستپێکردنى جەنگى جیهانى دووھەدا یابانیەكان ھەلیان کوتایە
 سەر ئەندونوسیاو داگیریان كرد و سەرەتای نەگبەتى مۆلۆك دەستى پێ كرد،
 بە ھۆى دلسۆزیان بۆ ھۆلاند زۆریان لئ دەستگیر كراو لە ژێر ئەشكەنجەدا
 كۆژران و زۆریشیان ھەلھاتن.

یابانیەكان لە كاتى داگیرکردنیاندا حكومەتییكى دەستكرديان بۆ ئەندونوسیا
 دروست كرد، ئەم حكومەتە كە زۆربەیان لە ناشیونالستەكانى ئەندونوسیا
 بوون، پاش ئەوێ شكستى یابانیەكان لە جەنگى جیهانىدا بوووە راستییەكى
 چاوەروان كراو ، بەر لەوێ ھۆلاند دەسلەلاتى مۆنوپۆلى خۆى پێك خاتەووە،
 بە سەرکردایەتى سوكارنۆ سەربەخۆیى ئەندونوسیایان راگەیاندا...

پاش ئەوێ ھۆلاندانى بە سەربەخۆیى ئەندونوسیا دا نا، ئەمانە بوونە
 قوربانى ئەم پێكەوتنە چونكە ئەمانیش بانگەوازى جیاپونەوێەیان لە
 ئەندونوسیا دەستپێكردبوو بەلام پێكەوتنەكە ھیچ بایەخێكى بە كێشەى
 ئەمانە نەداوو، ھەرچەندە ئەمان ھەمیشە دلسۆزو لایەنگرى ھۆلاند بوون
 ئەمەش بە یەكێك لە پەلە رەشەكانى میژووى ھۆلاند دەناسرێت.

پاش ئەوێ مۆلۆكان سەربەخۆیى خۇیان لە مانگی ئاپرێلى ساڵى ١٩٥٠
 راگەیاندا دیسانەووە بەخت یاریان نەبوو چونكە نەتەووە یەكگرتووەكان
 سەرقالى جەنگى تازە ھەلگیرساوى نیوان ھەردوو كۆریا بوو، ھۆلانداش
 لەملاوێ بئ دەنگى خۆى لئ راگەیانداوو، لەشكرى ئەندونوسیاى داخ لە دلێش
 بئ پەحمانە ھەلى کوتایە سەریان و سەركوتى كردن.

ژمارەىەكى زۆرى مۆلۆكۆكان لەبەر ئەم رووداوانە بەرەو ھۆلاند ھەلھاتن
 زۆربەى ھەرەزۆریشیان پێشتر لە سوپای ھۆلاندادا لە ئەندونوسیا كاریان
 دەكرد^(٨)، بەشى یەكەمیان لە پۆژى ١٩-٢-١٩٥١ گەشتنە بەندەرى پۆتەردام
 لە لایەن ھۆلاندووە بە شیوەیەكى كاتى وەرگیران و پاشان ھەمووشیان
 لەبەر ئەوێ بە پەگەز ئەندونوسى تۆمار كرابوون بە بێپاریكى پارلەمانى

هۆلاندیى له خزمەتى سەربازى هۆلانددا دەرکران و خراڤه هەندیک کامپی نشتەجی بوونەوه، ئەم گروپە ئەتئیە تائیستاش خۆی بە داماوێ دەستی هۆلانددا دەزانیت و هەلۆیستی هۆلانددا بە خیانت ناو دەبات.

سورینام:

سورینام دەکەوتتە ناوچەى کاریبیى له باکورى ئەمەریکای باشور سالى ۱۴۹۹ بۆ یەكەم جار له لایەن ئیسپانیەکانەوه داگیر کراوه پاشان له لایەن ئینگلیزو فەرەنسى و پرتوگالیەکانیشەوه داگیر کراوه، سالى ۱۶۶۷ هۆلانددا داگیرى کرد سورینام پێگەیهکی ستراتیژی بۆ هۆلاند هەبووه، وێرای بەرهم هینانی توتن و شەکرو چەندین جۆر کشتوکالی دیکە بە بازرگانی کۆیلەو کۆیلایەتى کشتوکال ئەو ولاتە کە ژمارەى دانشتوانى نزیکەى نیو ملیۆن دەبیت دۆشرا. سالى ۱۹۵۴ سورینامیەکان بە هاولاتى هۆلاندی ناودەبران، هەر لەبەر ئەوەش بوو تا راپووردوویەکی نزیك سورینام بەهۆی پاشماوێ داگیرکاری و کۆلۆنیالستی هەر بە هۆلانداه پەییوەست مابوو، بەلام رۆژی ۲۵-۱۱-۱۹۷۵ سەربەخۆیی تەواوی سورینام راگەیهنرا و ئیتر وەك دەولەتێكى سەربەخۆ چاویلدهکرا هەر لەبەر ئەوەش بوو سنورهکانى هۆلاندای لێدخرا بە تاییەت پاش ئەوێ کە ترسی شەرى خودکوژی له ناوخۆی ولاتدا هاتە ئاراوه. تاسالى ۱۹۷۵ نزیكەى ۵۵ هەزار سورینامی هاتبونه هۆلانداه، سالى ۱۹۸۰ پاسپورتیش له نیوان هەردوو ولاتدا جیاکرایهوه، لەودەمەشەوه بە تاییەت پاش کودەتای ۲۵ فینبروهرى هەمان سال (کە پێی دەچیت دەستی وهزارەتى بەرگری هۆلاندای تیادا بوییت) ژمارەى سورینامیەکان له هۆلاندای پروو له زیادبوون دەکات و سالى ۱۹۹۹ ژمارەیان گەیشته ۳۰۰ هەزار، بەمەش بوونه دووهم ریزەى گرنگى بێگانه له هۆلاندای ئەمڕۆ ۲۶% ی بێگانهکان پێک دێنن.

Antillen en Aruba ئەنتاللی و ئەروبابی

دەریای کاریبی چەندیین دورگەى جۆربەجۆر له خۆ دەگریت، بە هۆی پێگەى جوگرافى ئەم دورگانه له سەردەمى کۆن و نوێ دا بایەخى ئابوری زۆر گەورەیان هەبووه دانیشتوانى بنەپەرتى خۆى هندیە سوورەکان بوون. ئەم

دورگانه نزیکه‌ی ۱۰ هزار کیلومتر له هۆلانداه دورن و ژماره‌یان شه‌ش دورگه‌یه (*Aruba, Bonaire, Curaçao, Saba, Sint Eustatius, Sintmarten*) ژماره‌ی دانشتوانیان به‌سهریه‌که‌وه ۲۹۰ هزاره، سالی ۱۵۱۳ بۆیه‌که‌م جار ئیسپانیا داگیری کردن و پاشان له سالی ۱۶۳۲ به‌دوواوه که‌وتنه ده‌ست هۆلاندیه‌کان و تا ئه‌م‌پۆش به ناوچه‌ی په‌یوه‌ستی هۆلاندای نازده کراوه، چونکه خۆیان تا ئیستا جیا‌بونه‌وه‌یان له هۆلاندای پئی باش نه‌بووه، ئه‌مه‌ش وای کرد که په‌یوه‌ست بوونیان به هۆلانداه هه‌ر بمی‌نیت و له‌ پرووی سیاسی و کۆمه‌لایه‌تیه‌وه هه‌مان شیوازی مۆدیلی هۆلاندی په‌یره‌و بکه‌ن هه‌رچه‌نده له ناو هۆلاندای ئیستا ده‌نگی هۆلاندی زۆر هه‌نه که داوای دا‌پرا‌نی ئه‌و دورگانه ده‌که‌ن له هۆلاندای.

هه‌تا هه‌فتاکانی‌ش خه‌لکی ئه‌م ده‌قهره‌ ته‌نها بۆ خۆیندن پوویان ده‌کرده هۆلاندای پاشان ده‌گه‌پانه‌وه، به‌لام له‌ پاش دا‌له‌به‌ر تیکچونی باری ئابوری ۲.۵۰۰ که‌سیان پرووی له هۆلاندای کرد، له‌ پاش سالانی نه‌وه‌ته‌وه کۆچ به‌ری ئه‌نتالی و ئه‌روبیش زیادی کرد و گه‌یشه‌ نزیکه‌ی ۱۰۰ هزار.

میوانه‌کانی هۆلاندای:-

ئه‌و میوانانه‌ی که نه‌پۆشتنه‌وه

له‌ کۆتایی شه‌سته‌کان و سه‌ره‌تای هه‌فتاکاندا هۆلاندای زۆر پپو‌یستی به‌ ده‌ستی کرێکار بوو، ئابوری هۆلاندای له‌ گه‌شه‌سهندنیکی به‌رده‌وامدا بوو و پپای ئاوه‌دان کردنه‌وه‌ی ته‌واوی ئه‌و شاروشارۆچکانه‌ی که به‌ ته‌واوی به‌هۆی جه‌نگه‌وه و پیران ببون، دا‌هاتی نه‌ته‌وه‌ش پوو له‌ گه‌شه‌سهندن بوو.

پیشه‌نگی کرێکاری میوان - *Gastarbeiders* سه‌دان کرێکاری ئیتالی بوون که راسته‌و خۆ پاش جه‌نگی جیهانی دووهم گه‌یشه‌ننه‌ ولات، پاشان به‌ هه‌مان شیوه سه‌دان و هه‌زاران کرێکاری یوگوسلاقی و یۆنانی و پرتوگالی و تورک و مه‌غریبی له‌ لایه‌ن هۆلانداه بۆ کار داواکران، هه‌روه‌ک به‌ ناوه‌که‌یاندا دیاره (کرێکاری میوان) به‌و مه‌به‌سته‌ میوانداریان کراکه له‌ بنیاتانه‌وه‌ی پاش جه‌نگدا به‌شداربن و پاشان بگه‌رپینه‌وه بۆ ولاتی خۆیان به‌لام به‌هۆی مانه‌وه‌ی درێژیان له‌م ولاته‌دا و به‌ پئی یاسا پاسپۆرتی هۆلاندیان پیدرا. له‌م

نەخشەیی خوارەویدا کە وەزارەتی کۆمەڵایەتی و کاروباری تەندروستی
 رۆژی ۱۵-۳-۱۹۷۰ ئامادە کردوو ژمارە کرێکارە میوانەکان دەردەکەون.
 www.gemm.nl/webgemms/ao سەرچاوە:

ژمارە کرێکاری میوان	ولاتی لیۆه هاتوو
۱۵۰۰	یۆنان
۳۷۰۰	یوگوسلاڤیا
۱۰۰۰۰	ئیتالیا
۱۶۰۴۱	مەغرب
۲۳۵۰	پرتوگال
۱۲۳۲۰	ئیسپانیا
۱۷۶۶۰	تورکیا

ئەم کرێکارانە بەهۆی جیاوازی نیوان بەهای پاره لە ئەوروپا و ولاتانی
 خۆیان (کە هەمویان لە بنەرەدا لەبەر بیکاری سەری خۆیان هەلگرێبوو)
 هەر وەها لەبەر پیشکەوتوویی ئەوروپا لە چاو گوندو شارەکانی خۆیاندا، لەم
 ولاتانە مانەو و وەچەیان خستەو و زیادیان کرد، وێرای ئەوەش بە سود
 وەرگرتن لە یاسای هاوڵاتی بونیان ئەم کرێکارانە و پاشانیش نەوێکانیان
 هەزاران کەسیان لە خزم و کەس و کارەکانیان بە پێی یاسای کۆکردنەوی
 خێزان (gezinsvereniging) راکێشا. ئێستا پەروەندی ئیسلامی نەک تەنیا لە
 هۆڵندا بەلکۆ لە تەواوی ئەوروپادا بڵاوبۆتەو و لەهەندێک لە ولاتانەشدا
 ئایینی ئیسلام وەک ئایینی دووهم ناوزەدکراوە.

میوانە نەخواراوەکان:-

یەکیک لە ئامرازەکانی شەڕی ساردی نیوان بڵۆکی پۆژەهەلات و پۆژئاوا
 بریتی بوو لە بەخشینی مافی پەنابەری سیاسی بۆ ئەو کەسانەی کە لە ولاتی

خۇيانەۋە توشى چەوسانەۋە ھاتوون، ھەلبەتتە يەككىك لە مەبەستەكانى بەخشىنى ئەم مافە برىتى بوو لە دالدەدانى ئەو كەسانەى لە بلۆكى پوژھەلاتەۋە ھەلدن.

بە پىي رېكەوتن نامەى جنىف سالى ۱۹۵۱ مافى پەنابەرى دەدرېتتە ئەو كەسانەى كە توشى ھەلاۋاردن ياخود چەوسانەۋەى نەتەۋەى، مەزھەبى، پەگەزى، ئايىنى ياخود سىياسى دەبن. لە سەرەتاي ئەم بېيارەۋە سالانە ھۆلاند چەند سەد كەسكى لەو پەنابەرانە ۋەردەگرت و مافى دەدانى، ھەتا سالەكانى ھەشتا ئەمە ھىچ كىشەيەكى ئەوتۆى بۆ ھۆلاند دروست نەكردبوو تا سالى ۱۹۸۵ كە ژمارەيەكى زۆر لە پەنابەرى سىرىلانكاىى لە گروپى تامليل پوويان لە ھۆلاند كرددو داۋى مافى پەنابەريان كردد، ئيتىر لەو ساۋە ژمارەى پەنابەران زيادى دەكرد تا كار گەيشتە ئەۋەى سالانە لە ھۆلاند ۴۰ ھەزار كەس داۋى مافى پەنابەرى بكات.

بە پىي راپوورتى ۋەزارەتى كۆچى ھۆلاند پەنابەرەكان بە شېۋەيەكى گشتى رادەى خويندەۋاريان بەرزە و لە ولاتانى خۇياندا شارەزايىيەكى زۇريان ھەبوۋە.

ئەم نەخشەيەى خوارەۋە ژمارەى پەنابەران لە ھۆلاند دەخاتە پوو:

سەرچاۋە: سەنتەرى گشتى سەرژمىرە لە ھۆلاند

بەم جۆرە ئەگەر سەيرى نەخشەكە بكەين بۆمان دەردەكەۋيىت بە شى ھەرە زۆرى ئەو ولاتانەى كە پەنابەرى بۆ ھۆلاند لىۋەھاتوۋە ولاتانى ئىسلامين كە ئەفغانىستان ھەتا سالانى كۆتايى سەدەى بىستەم لە رېزى پېشەۋەى ئە ولاتانە بوۋە زۆرترين ژمارەى پەنابەرانى لىۋە ھاتوۋە.

سەرنىشەيەكى زۆر كە پەنابەران بۆ تەۋاۋى ولاتە ئەۋروپىيەكانيان دروست

ولات	۱۹۹۰	۱۹۹۱	۱۹۹۲	۱۹۹۲	۱۹۹۴	۱۹۹۵	۱۹۹۶	۱۹۹۷	۱۹۹۸	بەگشتى
ئەفغانىستان	۳۸۰	۱۴۸	۲۶۵	۹۰۸	۱۱۹۴	۱۴۷۹	۲۸۴۶	۲۶۶۳	۲۹۲۲	۱۴۷۳۴
ئەنگولا	۱۹۰	۱۹۱	۱۵۰	۲۷۵	۵۲۳	۶۸۷	۵۰۶	۲۴۵	۳۳۴	۳۲۰۱
ئەتيوپيا	۱۱۱۶	۸۹۹	۶۹۴	۴۹۵	۴۹۹	۴۷۲	۳۹۰	۳۱۳	۲۰۲	۵۱۸۱
گانا	۱۶۸۰	۱۹۹۷	۱۴۰۸	۱۳۸۴	۵۲۳	۳۴۷	۶۵۹	۶۸۷	۶۴۵	۹۳۳۰
ھىراق	۳۷۶	۲۵۶	۹۵۹	۲۰۴۷	۲۸۷۲	۲۹۸۴	۴۶۷۰	۶۱۱۸	۷۳۵۵	۲۷۷۳۷
ئىران	۱۲۸۶	۱۶۳۳	۱۷۲۳	۱۹۶۶	۲۲۷۵	۲۶۶۶	۲۷۸۸	۱۶۵۸	۱۱۰۶	۱۷۰۶۱
يۇگوسلاۋىيە	۱۲۸۴	۲۱۵۵	۵۰۹۲	۸۹۹۹	۸۶۳۹	۷۵۳۸	۳۶۰۹	۱۷۹۰	۱۶۱۴	۴۰۷۱۰
چاران										
سومال	۱۹۸۰	۱۳۳۱	۲۰۶۸	۵۶۶۱	۳۳۷۳	۲۹۲۲	۲۴۶۲	۱۶۲۵	۱۳۴۴	۲۳۷۶۶
سىرلانكا	۷۱۰	۶۳۷	۵۶۲	۹۶۷	۷۳۴	۵۹۴	۴۰۶	۵۳۶	۵۶۰	۵۷۰۶
فىنلەند	۵۰۶	۶۸۶	۸۳۶	۵۳۹	۲۲۳	۱۸۹	۲۴۴	۲۶۲	۳۱۳	۳۷۹۸
زانر (كوتگۇ)	۲۵۲	۱۹۱	۳۲۷	۶۴۴	۹۲۶	۱۰۳۲	۵۳۶	۳۹۵	۳۶۷	۴۶۶۰
ولاتانى دىكە	۷۱۵۷۶	۷۴۱۱۲	۶۸۹۳۸	۶۳۶۸۸	۴۶۶۵۳	۴۶۱۰۲	۵۷۰۷۱	۵۹۳۴۴	۶۳۸۳۷	۵۵۱۳۲۲
كۆى گشتى	۸۱۲۶۴	۸۴۳۳۷	۸۲۰۲۲	۸۷۵۷۲	۶۸۴۲۴	۶۶۹۷۲	۷۷۱۷۷	۷۷۶۳۶	۸۱۷۰۱	۷۰۷۲۰۶
ولاتان										

کردووو ئهوهيه كه ئهوانه كيڤشه ئهتنى و سياسيهكانى ولاتى خويان دريژ دهكهنهوه بو ئاو ئه وولاتانهى كه ئيستا مافى پهنابهريان تبادا وهگرتهوه، زور جار كيڤشهكان دهچنه قالبى توندو تيزيهوه، پارتى كرېكارانى كووردستان (پ.ك.ك) باشتري نمونهيه كه له كاتى خوپيشانداندا دژى توركي زور جار سهريچى ياساكانيشيان دهكرد، له كاتى دهستگير كردنى بهريز عهبدولا ئوجهلان له رۆژى ۱۵-۲-۱۹۹۹ له خوپيشاندانديكا زيانى چهندين مليون دۆلاريان له دهولت دا، ههروهها ئوپوزيسيونهكانى ديكهى ولاتانى ترى دنيا كه مافه مرۆيى و سياسيهكانى تبادا پيشيل دهكرىت ديسانهوه بههوى چالاكى پهنابهرهكان و چالاكى دهولتهكانيان دژى پهنابهران هه مان گرفتريان بو هۆلندا دروست كردوو.

پاش رووداوهكانى ۱۱ى سيپتيمبهري ئهههريكاو ئاشكرا بوونى چالاكى گروه تيروريستيهكان و تورپهكانى ئهلقاعده له ولاتانى ئهوروپا، هۆلندا له ريزى پيشهوهى ئه وولاتانه بوو كه بريارى دا سنوريك بو پهنابهران و ميوانه نهخوازراوهكان دابنيت و ئيتري چى دى ماوه نه دات ئه و گروهپانه له مافى پهنابهري و پاسپورت وهگرتن سودمهندين و له ژير سايهى ئهومافانهى كه له وولاتانه دا به دهستى دينن بيه مايهى ههپهشه كردن بو سه ر ئاسايشى نهتهوهيى و ئاسايشى گشتى له به ر ئه وه هۆلندا بريارى دا كه مترین ژمارهى پهنابهران وهگرىت و زورترین ژماره شيان دهرىكات بويه ژمارهى پهنابهران له چاو جارندا به شيويهكى سه رنج پاكيش كه م بوتهوه، ئه م خشتهيهى خواره وهش ئه و راستيه روون دهكاتهوه.

سه رچاوه: سه نتهري گشتى سه رژميهر له هۆلندا:

سال	كۆى گشتى پهنابهران	ژمارهى پهنابهري وهگريراو به شيويهى كاتى يان هه ميهيهى	ژمارهى پهنابهرانى رته كراو
۲۰۰۰	۴۳.۵۶۰	۹.۷۳۰	۱۶.۶۲۰
۲۰۰۱	۳۲.۵۸۰	۱۰.۵۸۰	۱۶.۰۲۰
۲۰۰۲	۱۸.۶۷۰	۸.۸۲۰	۲۱.۲۶۰
۲۰۰۳	۱۳.۴۰۰	۹.۷۶۰	۲۱.۸۶۰
۲۰۰۴	۹۷۸۰	۱۰.۱۷۰	۱۴۹۱۰

له و خشتهيهى سه ره وه دا بۆمان دهردهكه ويت كه ژمارهى پهنابهران تا بيت روو له كه مى دهكات و ژمارهى پهنابهرانى دهر كراو يش تا بيت زياد دهكات، به بئى تازهرين زانياريهكانى وهزارهتى داد بهشى كوچ و پهنابهري، سالى ۲۰۰۴ ژمارهى تهواوى پهنابهران ۹۸۷۲ كهس بوون ئه مهش ماناى ئه وهيه كه

له چاوسالی پيشتردا به پيژهي ۳۰% ژمارهي پهنابهران كه مي كړدووه، بهمهش ژمارهي پهنابهران گهراوهتهوه بو ههمان پيژهي سالي ۱۹۸۸ .

نخشهي حكومتي هولاندا له ئيستادا بريتيه له كه كړدنهوهي پيژهي هردوو جوري ميوان، بهم شيوهيه به پياده كړدني هم سياسي حكومتي هولاندا دهيهوي ژمارهي پوو له زيادبوي پوهندي ئيسلامي پابگريت و سنوريك بو زياد بووني بهردهوامي ژمارهيان دابنيت، بهلام پيدهچيت تازه هرچونيك لهمهودووا ههنگاي توندوتيز بگريته بهر بو ريگهگرتن له زياد بووني قهبارهي هم پوهنده تارادهيهك ههولهكه نهزوك بيت چونكه ئيستا پوهندي ئيسلامي له نيو هولاندا نهك تهنه شوناسنامهي هولاندي هيه بهلكو له نيو خودي خوشياندا ههميشه پوو له زيادكردن به پيچهوانهي كومهلگاي هولاندي كه پيژهي زاووزي تيايدا كههه. هه له بهر نههمشه حكومتي هولاندا ههنگاوهكاني ناويته كړدن و توانهوهي زياتري هم پوهندهي به جدي گرتووه.

ئيستا ئيتر ههموو لهو كهسانهي له هولاندا دهژين و دهكهونه تهمهني پاش چواردو پازده سال لهگهل بابيتيكي زور گهرم و گوړ دهكهونه گفتوگوو كيته نهوبابهتेश دوو وشهي زور تيايدا به كار ديت:

Autochtonen يه كه م / پرهسن

به پي ي ليكدانهوهي سهنهري گشتي سهرژميړه هولاندي پرهسن نهوانه كه دايك و باوكيان هولاندين و له ناو هولاندا له دايك بوون.

Allochtonen دووهم / ناپرهسن

به پي ي ههمان ليكدانهوهي سهنهري گشتي سهرژميړه نهوانه كه بهلاي كهمهوه دايك يان باوكيان بيگانه و له دهرهوهي هولاندا له دايك بوون، پاشان له نيو هم پولي كړدنهوهي يه كه م ديت، نهوهي يه كه م نهوانه كه خويان له هولاندا له دايك بوون بهلام دايكيان يان باوكيان يان هردوكيان له دهرهوهي هولاندا له دايك بوون و بيگانه. هولاندي ناپرهسن له نهوهي دووهم نهوانه كه دايك و باوكيان به پهگهز بيگانه بهلام له نيو هولاندا له دايك بوون...

هولاندي پرهسناكان نهوانه كه هولاندا بهولاتي خويان دهزانن و قز زردو پهنگ سپين، هولاندي ناپرهسناكانش نهوانه كه بهشيوهيهكي گشتي قز رهش (موو رهش) ن. تهنه وشهي پرهسن و ناپرهسن هولاندي و بيگانه له يهك جياناكاتهوه بهلكو چهندين وشهي ديكه ههنه كه ههموي نامارهن بو

جوړی نهو کهسه بیګانه‌یه، له‌م ولاته ووشه ګه‌لیکی وهک (کوچ به‌ران **migranten**، ګروپی که‌مینیه‌ی نه‌تنی **Atnische minderheiten**، بیګانه‌کان **vreemdelingen**، په‌شه‌کان **zwarten**، کریکاره میوانه‌کان **gaastarbeiders**، بیانیه‌کان **buitenlanders**، هتد..) ه‌موو نامازهن بو جیاوازی کردن له نیوان جوړی نهو کهسه بیانیه له نیو کومه‌لگای ه‌ولاندیدا. به‌کار ه‌ینانی ه‌موو نهو زاراوانه تهنه‌ی یهک راستی ده‌خاته روو نه‌ویش نه‌وه‌یه هاو‌لاتی بیګانه چهنه سال له‌م ولاته‌ش بیت ه‌ست به بیګانه بوونی خوی ده‌کات و ه‌میشه بوی دووپات ده‌بیت‌وه که بیګانه‌یه..

نه‌م ووشه ګه‌له به ته‌واوی بوته ه‌وی دروست بوونی بیرکردنه‌وه‌یه‌کی تایبته به ه‌ردوولا (نی‌مه‌و نه‌وان، نی‌مه‌و نی‌وه) نه‌مه‌ش خوی له‌خویدا جیاکردنه‌وه‌ی په‌گه‌زپه‌رستی نیشاند‌ه‌دات و ه‌ر نه‌م خاله‌شه که ه‌ر خوی سه‌ره‌تاو کو‌تاییشه له کیشه‌که‌دا (خالی ده‌ستی‌ک و کو‌تاییش) ه‌.

نایین له ه‌ولاندا:-

کو‌بوونه‌وه‌ی نهو ه‌موو ګروپه جیاوازانه له ه‌ولاندا راستیه‌کی دیکه‌ی سه‌پانده سه‌رکومه‌لگا نه‌ویش نه‌وه‌یه که نایین و باوه‌پیکي زور خویان کوتایه نیو نه‌م ولاته‌و شانه‌شانی ناماده بوونی نه‌ندامانی نهو په‌وه‌ندانه نایینه‌کانیشیان له‌گه‌ل خویاندا ه‌ینا و کردیانه به‌شیکي سه‌ره‌کی و زیندووی کلتوری خویان له تاراو‌گه.

جگه له نایینی مه‌سیحی که نایینی زوربه‌ی ه‌ولاندیه باوه‌پداره‌کانه چهنه‌دین نایینی دیکه‌ی وهک نی‌سلام و جوله‌که و هندو‌س و بودایی له‌م ولاته‌دا بونیان ه‌یه.

پژته‌یه‌کی زور به‌رز له ه‌ولاندیه‌کان باوه‌پریان به ه‌یچ نایینیکی ناسمانی نی‌ه ه‌یچ په‌یوه‌ندیه‌کیان به نایینه‌وه نه‌ماوه، به‌لام کلتوری ولاته‌که تاراده‌یه‌کی زور مه‌سیحیه و جه‌رنه‌کان و پروژه‌کانی پشو به‌شیکي زوریان نایینین.

لەم خشتهیهی خوارهوهدا پێژهو جوړی ئایینهکان دهخهینهپوو:-
سەرچاوه: سهنته‌ری گشتی سه‌رژمیره له هۆلندا:

٢٠٠٥	١٩٩٩	١٩٩٥	١٩٩٠	١٩٨٠	١٩٧٠	١٩٦٠	
٦٤	٦١	٥٨	٥٤	٤٦	٣٨	٢٩	بئ باوه‌پ
١٥	١٧	١٩	٢٢	٢٧	٣٣	٣٧	کاتۆلیک
١٥	١٤	١٥	١٨	٢٢	٢٦	٣١	پروټستانت
٥,٨	٥	٤	٣	٢	٠	٠	ئیسلام
٤	٤	٤	٤	٣	٣	٢	ئایینه‌کانی دیکه

هه‌روه‌ک سه‌رنج ده‌ده‌ین له‌و خشته‌یه‌دا ساڵی ٢٠٠٥ ژماره‌ی ئه‌و هۆلاندیانه‌ی باوه‌ریان به‌ هیچ ئایینی‌ک نییه‌ تا بێت زیاد ده‌کات و پێژه‌ی ٦٤% پێک دێنێت، به‌ پێی لێکدانه‌وه‌ی سه‌نته‌ره‌ چاو‌دێره‌کان ساڵی ٢٠١٠ ئه‌م پێژه‌یه‌ ده‌گاته‌ ٦٧%. هه‌ر له‌ خشته‌که‌دا بو‌مان پروو ده‌بیته‌وه‌ که‌ ژماره‌ی ئه‌ندامانی په‌وه‌ندی ئیسلامی پرو له‌ زیاد بو‌ونه‌ و تادیت پێژه‌ی ئه‌و په‌وه‌نده‌ به‌رامبه‌ر به‌ پێژه‌ی گشتی دانشتوانی هۆلندا به‌رزده‌بیته‌وه‌.
پاش ئیسلام (پاشان به‌ درێژی لێی ده‌کو‌لینه‌وه‌) هندو‌س پێژه‌یه‌کی دیکه‌ی ئایین و باوه‌ر له‌

هۆلندا پێک دێنێت، له‌ جیهاندا نزیکه‌ی ٥٠٠ ملیون هندو‌س هه‌یه‌ و به‌ ئایینی‌کی مه‌زنی جیهانی ده‌ژمێردرێت که‌ مه‌لبه‌نده‌که‌ی هندستانه‌.
له‌ هۆلندا ئایینی هندو‌سی و بودایی پێکه‌وه‌ ناوده‌برێن و هه‌رگیز به‌ جیاوازی و به‌ بئیه‌کتر ژماره‌ یاخود پێژه‌یه‌کی راستیان بو‌ نه‌خراوه‌ته‌ پروو، به‌لام پێکه‌وه‌ نزیکه‌ی ٨٠ هه‌زار که‌س ده‌بن و هاوچه‌شنی هه‌موو ئایینه‌کانی دیکه‌ خۆیان له‌ چه‌ندین پێکخراوی ئایینی و تایفه‌یی دا پێکخستوه‌.
که‌مینه‌ی نه‌ته‌وه‌یی و ئایینی جوله‌که‌ش له‌ هۆلندا به‌شکی دیکه‌ له‌ ئایینه‌کان پێک دێن، ژماره‌ی جوله‌که‌ له‌ هۆلندا نزیکه‌ی ٦٥ هه‌زار که‌س ده‌بێت، ئه‌مانه‌ پاش که‌وتنی ئه‌نده‌لوس له‌ ساڵی ١٤٩٢ ناچارکران له‌ ئیسپانیا کو‌چ بکه‌ن، ئه‌وه‌ده‌مه‌ی شارستانی ئیسلام له‌ ئه‌نده‌لوس بالاده‌ست بوو، له‌ژێر سییه‌ری خه‌لیفه‌ی موس‌لماناندا هه‌موو ئایینه‌کان ته‌نانه‌ت جوله‌که‌کانیش له‌ گه‌ل موس‌لماناندا پێکه‌وه‌ ده‌ژیان. هه‌ندیکیان له‌گه‌ل برا موس‌لمانانه‌کانیاندا رۆشتنه‌ مه‌غریب و ئه‌وانی دیکه‌ش هاتنه‌ هۆلندا و به‌لجیکا.

پښه ژبه یو ځله که له هېواد نه ۳۰٪ د بېتې به لاس هاتوای هېمو وولاتانی دیکه دنیا ده ست پوشتوون و چهنديين بواريان بو خويان کونترول کردووه که بازارو ميديا هره دياره کانيانه.

ويړای نهو نايينانه ی که نومان برن چهنديين نايين و نه ته وهی دیکه له هېواد نه د ژبن و پښه ژبه جياوازی کومه لگا پیک دینن. نه نايين و نه ته وانه ش هره هېمويان نازادن له پیک هينانی کومه له و پیک خراوه کانياندا، بويه دېنين له هېواد نه به هزاران پیک خراوی کلتوری جياواز هيه که زوربهی هره زوريشيان له لايه حکومه ته وه کومه ک ده کړين و تاکه مېه ستيش له کومه ک کردنيان بریتيه له هېوای حکومه تی هېواد نه بو ناويته بوونيان له نيو کومه لگادا.

نيسلام:-

ههروهک له سهره تاي نه م به شه وه باسما ن کرد، ميوانه کان به هه ردوو شيوه که وه نه پوشتنه وه به لکو له مالی خانه خوئ (هېواد نه) دايان کوتی... نيسا نيتر ژماره ی ره وه ندی نيسلامی بوته ژماره يه کی گه وره و ترسناک بو حکومه تی هېواد نه، نه م خسته يه ی خواره وه ش ژماره ی ره وه ندی نيسلامی به بی نامه دان به نه ته وه وولاتی ليوه هاتوو نيشان ده دات.

سهرچاوه: سه نته ری گشتی سهر ژمي ره له هېواد نه / ۱۰/۱/۲۰۰۵

www.statline.cbs.nl/statweb/table.asp

سالی	نه وه ی په کمه 1000x	نه وه ی دوو هم 1000x	کوی گشتی 1000x نيسلام	پښه ژبه نيسلام له کومه لگای هېواد نه.
۱۹۹۳	-	-	۵۶۶	۳.۷
۱۹۹۴	-	-	۶۰۲	۳.۹
۱۹۹۵	۴۱۴	۲۱۱	۶۲۵	۴.۱
۱۹۹۶	۴۲۸	۲۲۵	۶۵۴	۴.۲
۱۹۹۷	۴۴۷	۲۴۱	۶۸۷	۴.۴
۱۹۹۸	۴۶۷	۲۵۷	۷۲۴	۴.۶
۱۹۹۹	۴۹۰	۲۷۵	۷۶۵	۴.۹
۲۰۰۰	۵۰۹	۲۹۲	۸۰۱	۵.۱
۲۰۰۱	۵۳۴	۳۱۰	۸۴۴	۵.۳
۲۰۰۲	۵۵۸	۳۲۸	۸۸۶	۵.۵
۲۰۰۳	۵۷۳	۳۴۶	۹۱۹	۵.۷
۲۰۰۴	۵۸۲	۳۶۲	۹۴۴	۵.۸

سەرئىنجى خىشتەكە بىدە، رەۋەندى ئىسلامى لە نىۋان ماۋەيەكى كورتدا ژمارەى زۆر زىيادى كىردوۋە، لە سالى ۲۰۰۴ ژمارەيان گەشتۆتە ۹۴۴ ھەزاركەس بەم جۆرە پىژەى ئەم رەۋەندە لە چاۋ تەۋاۋى ژمارەى دانىشتۋانى ھۆلەندا ھەر ۱۰۰ كەس بۆمان دەردەكەۋىت ۵،۸% دەبىت واتە نىزىكەى ۶% ى كۆمەلگەى ھۆلەندى. بە پى ى سەرچاۋەكانى سەنتەرى ئامارى ھۆلەندا لە كۆتايى سالى ۲۰۰۶ دا ژمارەى رەۋەندى ئىسلامى سنورى يەك ملوئىن تىپەر دەكات.

لەم بارەۋە لە رەۋى دىموگرافىيەۋە دوو خال بۆتە مايەى مەترسى بۆ حكومەتى ھۆلەندا:

۱- پىژەى گەشەسەندى زاۋوزى لە نىۋ رەۋەندى ئىسلامى ۲،۵% بەلام ئەم پىژەى لە نىۋ خودى ھۆلەندىەكاندا لە باشتىن حالەتدا ۱،۵% تىپەرنەكات، بۆيە لە نىۋان ۱۵ سالدا پىژەى گشتى ئىسلام لە چاۋ تەۋاۋى كۆمەلگەى ھۆلەندى رەۋى بەياد بوۋە.

۲- تەنھا رەۋەندى ئىسلامى نەبۆتە ھۆى ھەرەشە بۆ سەر دىموگرافىيەى ھۆلەندا بەلكو چەندىن جۆرى كۆچ بەرى دىكەش بە ھەمان شىۋە پىژەيان زۆرەو بوۋە تە ھۆى گۆرەنكارى زۆر لە دىموگرافىيەى ئەم ۋلاتە بۆ نمونە لە شارىكى ۱۰۰ كەس ئەمستەردام كە بە پى ى سەرژمىرەى پۆزى ۱-۱-۲۰۰۴ ژمارەى دانىشتۋانى ۷۳۸.۷۶۹ كەس دەبىت، ژمارەى بىگەنە تىايدا ۳۵۳.۰۷۶ دەبىت. پىژەى بىگەنە تىايدا دەگاتە نىزىكەى ۴۸%.

كۆى گشتى ھۆلەندى ناپەسەن (بىگەنە / ئەجنەبى) لە ھۆلەندا ۳.۰۸۸.۱۵۲ ملوئىن دەبىت واتە پىژەى ۱۹% ى دانىشتۋانى ھۆلەندا بىگەنە، چاۋەرۋان دەكرىت ئەم ژمارەيە لە سالى ۲۰۱۵ خۆى لە چوار ملوئىن كەس بەدات. لە چوار شارە گەۋرەكەى ھۆلەندا ئەمستەردام، رۆتەردام، دىنھام و ئوتريخت لە نىۋان ۲۰ - ۳۵% دانىشتۋانەكەى بىگەنە. كىشەى دىموگرافىيە تەنھا كىشەى ھۆلەندا نى يە بەلكو لە زۆرەى ۋلاتە ئەۋرۋىيەكاندا ھەمان كىشە بەدى دەكرىت، ئەم رەۋەندە ھاۋ شىۋەى ھۆلەندا پىژەى زاۋوزى تىايدا ھەمىشە دوو يان سى ئەۋەندەى خەلكى رەسەنى ئەۋ ۋلاتانەن ئەمەش ۋاى كىردوۋە تەۋاۋى ئەۋ ۋلاتانە ئەم كىشەيە ۱۰۰ (قۇمبەلەى تەۋقىت كراۋ) ى ئايىندە چاۋ لىكەن بەلام پىۋىستە لىرەدا زىاتر بچىنە نىۋ وورەكارى بابەتەكەۋە، چۈنكە زانىنى پىكەتەكانى رەۋەندى ئىسلامى زۆر پىۋىستە بۆ تىگەيشتنى زىاتر لە

ئىسلامى سىياسى و دابەش بوونى بەسەر بەشە جىاوازه كان و نەتەوہ جىاوازه كانى نىو ھۆلاندە .
بۇ باشتر شىکردنەوہى ئەم باسە پىوست دەكات لىرەدا ئامازەيەك بە رەوہندى ئىسلامى لە ئەوروپاش بدەين ..

رەوہندى ئىسلامى لە ئەوروپا :

سەرژمىرىكى تەواو لەسەر ژمارەو بنەپەت ياخود رەگەزەكانى رەوہندى ئىسلامى لە ئەوروپا بەدى ناکرىت، ھەندىك سەرچاوە ئامازە بە ۲۵ ملوین كەس دەكەن (بى گومان ئەم ئامارە رەوہندى ئىسلامى ئەمەرىكاش دەگرىتەوہ) و ھەندىكى دىكەش بە ۱۵ ملوین (تەنھا لە ئەوروپا و بەبى ئەمەرىكا) ، بەلام بەشێوہىەكى گشتى پىدەچىت لە ئىستادا كە ژمارەى تەواوى دانشتوانى ئەوروپا خۆى لە ۷۰۵ ملوین كەس دەدات رىژەى موسلمانان تىايدا خۆى لە ۴% دا بدات .
لىرەدا ھەول دەدەين كە ژمارەو وردەكارىەكانى ئەو رەوہندە لە ھەندىك لە ولاتانى خۆرئاوا بخەينە روو :

فەرەنسا :

ژمارەى ئەندامانى رەوہندى ئىسلامى خۆى دەدات لە ۶ ملوین ئەمەش ئەوہ دەگەيەنىت كە ئەم رەوہندە رىژەى ۱۰% ى كۆمەلگای فەرەنسى پىك دىنىت كە خۆى لە ۶۰ ملوین دەدات ..پىتر لە نىوہى ئەم رەوہندە واتە ۳ ملوین كەس بنەپەتى عەرەبيان ھەيە .
سالى ۱۹۹۶ ئەنجومەنى نوینەرايەتى ئىسلامى لەم ولاتە پىكھىنراو سالى ۲۰۰۰ یش ئاينى ئىسلام وەك يەكىك لە ئاينە فەرەمىەكانى دەولەت ناسراوہ ، ئەم رەوہندە جگە لە ھەزارەھا كۆمەلەى كلتورى و سىياسى و ئاينى ۱۵۰۰ مزگەوتىشى ھەيە .

ئەمەریکا:

ژمارەى ئەندامانى رەوھەندى ئىسلامى لە ئەمەریکا سالى ۱۹۹۰ لە ۵.۳ ملیۆن كەس تىپەرى نەدەكرد، بەلام ھاوشیوھى تەواوى دەولەتانی خۆرئاوا ئەم رەوھەندە بە شیوھەكى بەرچا و رووى لە زیاد بوون كړد، سالى ۲۰۰۰ ژمارەكەى خۆى دا لە ۷.۱۵ ملیۆن ، بە پى ى تازهترین سەرژمیره سالى ۲۰۰۵ ژمارەى ئەندامانى رەوھەندى ئىسلامى ۸.۲ ملیۆن كەس دەبیت كە ئەمەش خۆى لە ریزه ى ۲.۲% ى دانشتوانى ئەمەریكا دەدات.

رەوھەندى ئىسلامى لە ئەمەریكا لەم بنەرەتانه ى خواروھ پێك دیت:

۳.۹۵ ملیۆن لە بنەرەتى ئەفەریقین واتە ریزه ى ۴۸.۲%

۱.۹۶ ملیۆن لە بنەرەتى ئاسیاوین واتە ریزه ى ۱۸.۵%.

۱.۵۲ ملیۆن لە بنەرەتى خۆرھەلاتى واتە ریزه ى ۱۸.۵%.

۰.۷۷ ملیۆن لە بنەرەتى ئەوروپى و ئەمەریكى و ولاتانى دیکە واتە ۹.۳%.

زۆربەى ئەم رەوھەندەش بە ریزه ى ۷۴.۲% موسلمانى سەربە ئاینزای سونەن و بەرێزه ى ۲۱.۱% دا شیعهن.

ئەلمانیا:

لە ئەلمانیا ژمارەى رەوھەندى ئىسلامى ۳.۲۰۰.۰۰۰ ملیۆن كەس دە بیت كە بنەرەتیان بو ۴۱ دەولەت دەگەرپتەو، ئەم رەوھەندە زیاتر توركن (ھەلبەتە بەشیكى یەكجار زۆرى ئەم رەوھەندە كە بە تورك ناوئوس كراون كوردی باكوری كوردستان، بەلام ھاوتای ھاولاتیانى كوردی باشورو رۆژھەلات و خۆرئاواى كوردستان كە بە عێراقى و ئێرانى و سورى ناوئوس كراون ئەوانیش بە تورك ناوئوس كراون). پاش تورك یۆگوسلافیای كۆن وەرەبەكان زۆرىنەى ئەو رەوھەندە لە ئەلمانیا پێك دینن.

یەکیەتى ئىسلامى توركى گەرەترین كۆمەلەى موسلمانانە لە ئەلمانیا كە ۷۷۶ كۆمەلەى ئىسلامى لە خۆ دەگریت.

سالى ۱۹۸۶ كۆنسى موسلمانان لە ئەلمانیاى فدرالى و سالى ۱۹۹۴ ئەنجومەنى ئىسلامى دروست بوون، ئەم ئەنجومەنە كە ۳۰ ریکخراوى

موسلمان پیکیان هیناوه ریڅخراوی توند رهوی (میلی گوروش) که پاشان دینه سهر باسکردنی دهستی بهسهر هم نهنجومه نه دا گرتووه که به تهنها خوی له نهلمانیا ۲۰۰ مزگهوت بهرپوه دهبات.

به ریتانیا:

به پی ی به لگه نامه کانی وهزارهتی دهرهوهی به ریتانیا، ژمارهی موسلمانان سالی ۲۰۰۱ پتر له ۱.۶ ملیون کهس بوون، به لام له نیستا نهو ژمارهیه خوی له پتر له ۲ ملیون ددهات که یهک ملیونی له لهندهنی پایتهخت دهژی، لهم ژمارهیه ریژهی ههره زوریان به نگلادیشی (۲۴%) و پاکستانی (۲۲%) ن، ویرای نهو هس ریژهیه کی بهرزی عهره ب و تورک و ئیرانی تیادا دهژی، جگه لهو رهوهندهی که بنه رتهی نه فریقایی هیه. سالی ۱۹۹۷ یه کهم کهسی هم رهوهنده که ناوی موحه مه د سرور بوو توانی پوستی نهنجومه نی لورده کان به دهست بینیت که نه مش له میژوی به ریتانیا بو یه کهم جار بوو، به لام نیستا ۵ نه ندای نهنجومه نی لورده کان و ۱۲ سهروک شاره وانی له نه ندانی رهوهندی نیسلامی پیک دین. به پی ی ناماره کانی سالی ۲۰۰۳ رهوهندی نیسلامی له به ریتانیا ۸۰۰ مزگهوت بهرپوه دهبات.

به لجیکا:

ژمارهی رهوهندی نیسلامی له به لجیکا ۱۸۰ هزار کهس ده بیت، هم ژمارهیه ریژهی ۱۸% ی دانشتوان پیک دینیت، هم رهوهنده بهشی ههره زوریان بنه رتهی تورک و پاشان به شه کانی دیکهش بنه رتهی مه غریبی و جه زائیریان هیه. سالی ۱۹۹۸ نهنجومه نی نیسلامی هه لبرئیردراو به فهرمی له لایه ن ده ولته توه وهک نوینهری رهوهنده که ناسران. هم رهوهنده ۳۸۳ مزگهوتی هیه.

ئیتالیا: ژمارهی رهوهند خوی له ۱،۳۷۵.۰۰۰ ددهات، به لام به شیوهیه کی گشتی رهوهندی نیسلامی ریژهی ۲،۴% ی کومه لگا که ۵۸ ملیونه پیک دینیت.

ئىسپانيا ۶۰۰ ھەزار، سالى ۱۹۹۲ دەولەت دانى بە ئايىنى ئىسلامدا ناوہو
نیزنەى ئىسلامى نوینەرى رەوہندەكەش ھەلبژیردراوہ.

فنلەندا: پتر لە ۱۰۰ ھەزار كەس

دانیمارك: ۲۰۰ ھەزار واتە ۳% كۆمەلگا كە ۰.۴ ملیون كەسە.

نەرویج: ۱۱۵ ھەزار

سوید: ۵۰۰ ھەزار كەس ،

سوئسرا: ژمارەى رەوہندى ئىسلامى لە سوئسرا ۴۰۰ ھەزار دەبیت و دابەش
بووہ بە سەر ۱۱۵ رەگەزدا،

نەمسا: ۴۰۰ ھەزار واتە ۴% ى كۆمەلگا كە ۸ ملیون كەسە.

سەرچاوہ: سەرچاومكانى نەى خشتەكارىەى سەر موہ زورن بەلام لێرەدا سەرچاوہ سەرمكیەكان
دەنوسین.

<http://www.almethaqalaraby.net/Essam14-7-2005.htm>

<http://www.2.tatsachen-ueber-deutschland.de/575.0.html>

<http://www.ikhwanonline.com/Article.asp?ID=11890&LevelID=1&SectionID=309>

nID=309

http://aps.vlaanderen.be/statistiek/nieuws/cultuur/2004-11_islam.htm

<http://www.easyterra.nl/autohuur-italie.html>

http://www.kuleuven.ac.be/icrs/religies/religies_overzicht.htm#andere

http://www.islammemo.cc/KASHAF/one_news.asp?IDnews=430

http://nl.wikipedia.org/wiki/Islam_in_Nederland

لە ھەر ولاتێك لە ولاتە ئىسلامیەكان، ئايىنى ئىسلام شیوہ و مۆركیكى
تایبەتى وەرگرتووە بۆ نمونە لە ئێران ئايىنى ئىسلام جیاوازه لە تورکیا و
پاكستان و لە مەغریبیش جیاوازه لە ئەندونوسیا و كووردستان و
ئەفغانستان. بە ھەمان شیوہش لە ئەوروپا ھەر نەتەوہ و گروپیكى ئىسلامى

جياوازه لهوى ديكه بويه زانينى قهبارى نهو گروپانه زور پيوسته بو
تيگهشتن له رهوهندى ئىسلامى و ئىسلامى سياسى... لهم خستهيه
خوارهودا گروپه بتيگانهكانى هولاندا به رهوهندى ئىسلاميشهوه دهخينه
پوو:-

سهرچاوه: سهنتهري گشتى سهرزميزه له هولاندا

www.statline.cbs.nl/StatWeb

هه موو بتيگانه	كۆى گشتى	نهوى يه كه م	نهوى دووهم
3 118 004	1 600 062	1 517 944	
315 821	168 400	147 421	
130 538	82 321	48 217	
329 430	188 367	141 063	
358 846	195 678	163 168	
822 270	274 837	473 580	
1 695 570	1 021 074	647 223	

به م جوړه له خسته كه دا كۆمه لنيك راستيمان بو دهرده كه وئيت:

- 1- زور ترين ژماره ي رهوهندى ئىسلامى له بنه پرتدا توركن.
- 2- له پله ي دووهمدا مه غريبه كان زور ترين ژماره ي رهوهنده كه پيك دينن.
- 3- نهوى دووهم واته نهو رهوهنده ي كه نه دامة كانى له ولاتى باوك له دايك نه بوون و به تهواوى له نيو كۆمه لگاي هولانديدا په روه رده بوون (ئهمه ش خاليكى زور گرنگه بو ئاوئته بوون واته integration - اندماج) به شيكى زور گه وره ي رهوهنده كه پيك دينن و ريزه شيان نزيكه ي 46% ي رهوهندى ئىسلامى پيك دينن.

هه روه ها له خسته كه دا روون ده بيته وه كه ريزه ي 46% ي رهوهندى ئىسلامى به ره گه ز توركن و ريزه ي 38% به ره گه ز مه غريبين و نه ته وه كانى ديكه ش 16% ي ريزه ي رهوهنده كه پيك دينن.

ئىستاي رەۋەندى ئىسلامى:-

ھەرۈەك لە بەشەكانى رابووردودا ئاماژەمان پىدا، رەۋەندى ئىسلامى لەم ولاتەدا بە شىۋەيەكى سەرەكى لە تورک و مەغرىبى پىك دىن، بەلام وىراى ئەو دوو گروپە سەرەكىە ژمارەيەكى زۆرى نەتەۋە مۇسلمانەكانى دىكە (لەوانەش كوورد) لەسەر ئەم رەۋەندە حساب كراون..

سالى ۲۰۰۶ رەۋەندى ئىسلامى لە ھۆلەندا خۆى لە نىكەى ۱ مىليۇن كەس دەدات، ئەم رەۋەندە لە جەژنەكان و بۆنەكانى ۋەك رەمەزەندا لە لايەن سەرۆك ۋەزىرانەۋە جەژنە پىرۆزەيان لى دەكرىت.

ئەم رەۋەندە ھەرۈەك گۇقارىكى ھۆلەندى بە ناۋى (ھاپەى. د تايد) ئاماژەى پىداۋە ، سەرەتا لە نىۋ دوكان و چىشتخانەكانى رەۋەندى خۇياندا نوپىزى بە كۆمەلىان دەكرد بەلام وردە وردە يەكەم مزگەوت و يەكەم قوتابخانە و يەكەم كۆمەلە ۋەتەندە.. كرانەۋە، ئىستا لە ھۆلەندا بە ھىندى ژمارەى نەتەۋەكان و ھەمەپرەنگى رەۋەندەكەيان دامەزراۋەى كۆمەلايەتى و سىياسى و ئايىنى پىكەتوون ئىستا ئەم رەۋەندە بەم جۆرە خۆى رىك خستە:

دامه زراوه کانی ره وهندی ئیسلامی

ناوی دامه زراو	ژماره	تییینی
مزگهوت	۴۷۲	سالی ۲۰۰۰ ته نها ۳۰۴ مزگهوت هه بوو، سالی ۲۰۰۳ بوون به ۴۵۳ پاشان سالی ۲۰۰۵ بوون به ۴۷۰ و سالی ۲۰۰۶ بوون به ۴۷۲
ریڭخراوه ئیسلامیه کان	۶۱۶	ئهمه ژماره ی سالی (۲۰۰۴) لهم ژماره یه ۳۵۶ دانه ریڭخراوی تورکی و ۱۷۱ دانه ش مه غریبی.
قوتابخانه کان	۴۷	سالی ۱۹۸۸ یه کهم دوو قوتابخانه ی سهره تای دروست کران، پاشان سالی ۲۰۰۳ ژماره ی قوتابخانه کان بوون به ۳۷، سالی ۲۰۰۴ به ۴۲ و سالی ۲۰۰۶ به ۴۷ قوتابخانه ی ئیسلامی که دوانیان خویندنی ناوهندی تیادا به پیره ده بریت.
خویندنی بالا	۳	سالی ۱۹۸۸ یه کهم پهیمانگای ئیسلامی له شاری لایدن کرایه وه، سالی ۱۹۹۷ یه کهم زانکوی ئیسلامی له شاری رۆتهردام کرایه وه، سالی ۲۰۰۵ یش سهنته ری تیؤلوجی ئیسلامی له زانکوی نازادی ئهمستهردام کرایه وه، له سپته مبه ری ۲۰۰۶ دا خویندنی به که لوریای شریعت له ئهمستهردام دهست پین ده کات.
کۆمپانیاکان	۱۱.۹۴۷	سالی ۱۹۹۸ ژماره ی کۆمپانیا تورکی و مه غریبییه کان ۷.۷۴۱ کۆمپانیا بوون، ئهم ژماره یه سالی ۲۰۰۰ بوو به ۱۰.۳۶۱، سالی ۲۰۰۴ ژماره ی کۆمپانیاکان بوون به ۱۶.۹۸۰ لهم ژماره یه ۵.۰۳۳ مه غریبی و ۱۱.۹۴۷ تورکی.
بانک ئیسلامیه کان	۸	سالی ۲۰۰۵ ژماره ی بانک تورکیه کان له هۆلندا ۸ بوون، سالی ۲۰۰۶ لقی بانکی ئیسلامی و بانکی به حره یین ده کرینه وه.

ئهم نهخشیه له چه ندين سه رچاوه کۆکراوه ته وه که گرنگترینیان
ئهمانهن:

HP De Tijd 3 feb2006

http://nl.wikipedia.org/wiki/Islamitische_organisaties

Vrij Nederland 18-dec-2004

گه وهره ترين ره وهندی ئیسلامی له تورکه کان پینک دیت، حکومه تی تورکیا به
هوی ترسی گه وهره ی خوی له ره وته ئیسلامیه کان زۆر به توندی ره وشي

په وهنده ئیسلامیه که ی خوی گرتوته ژیر چاو وهزاره تی (دیانه ت) ی تورکیا راسته و خو له دهره وهی ولات هم کاره سرپه رشتی دهکات، به لام هه لبه ته تیکر ای په وهنده که له ژیر دهستی حکومتی تورکیا دا نیه .

حکومه تی تورکیا بو پیکانی ئامانجه کانی خوی به تاییه ت ئامانجه شو قییه ته کانی له دژی میلله تی کووردمان له باکور مزگه وته کان دهکاته باسترین ئامراز بو هم کاره ویرای نه وهش له ریگای پیکخراوی مافیایی و چه ته یی (گورگه بوره کان) درپژه به جینوسایدی کلتورو فره هنگی کووردو نه رمه نی ددهن، هم پیکخراوه تورکه ناسیونالیسته که له فیدراسیونی تورکه کانی هولاندا (TFN) خویان پیکخستووه هه تا ئیستا چالاکیه کانیان له هولاندا کوتایی پی نه هاتووه .

پیکخراوی TICF که پیکخراویکی کلتوری ئیسلامی تورکیه و شان به شانی همیش دامه زراوهی ئیسلامی هولاندا ISN پیکه وه بالیان به سر مزگه وته کانی په وهندی تورکدا کیشاوه .

هه ردوو پیکخراو له ژیردهستی حکومتی تورکیا دایه و ۱۳۰ مزگه وت به ریوه ده بن، ته وای ئیمامه تورکه کان راسته و خو له لایه ن حکومتی تورکیا وه داده نرین پیکخراوی Mimi Görlis میلی گوروش (دیدگای نه ته وه یی) که پیکخراویکی ئیسلامی توند رهوی تورکیایه له دهره وهی چوارچیوهی حکومتدا کاری خوی دهکات ۴۰ مزگه وت به ریوه ده بات.

پوژنامه و میدیاکانی هولاندا ناو به ناو باس له هه ندیک کاری توند په وی و نایاسایی ده که ن که له مزگه وتانه وه به ریوه ده بریت.

بزوتنه وهی سلیمانلی Silemanli که زیاتر خوی به فیرکردنی قورئان و ئیسلام گه راییه وه سه رقاق کردوو ۳۵ مزگه وت به ریوه ده بات.

عه له ویه کان که پیزه یان ۲۵% ی تورکه کان ده بیت خویان زور له م ده ستو گروپانه به دوور - گرتوو وه هاتوچوی مزگه وتی نه وان ناکه ن و خوشیان مزگه وتیان نیه ، به لام چه ندین شوینی تاییه تی خویان هه یه که پی ی ده لئین مالی خوا، له ویذا کاروباری ئایینی خویان ده که ن.

مه غریبه هکان به شی دووه می په وهندی ئیسلامی پیک دین، دابه ش کردن و پو لئین کردن مزگه وته کانی نه مان له هولاندا وه ک پو لئین کردن و دیاری کردن ریپازه ئیسلامیه کان ئالوزه، نه مانه به سه له فی و جیهادی و ئیخوانی و ته کفیری و باله کانی دیکه شیانه وه ۱۴۳ مزگه وتیان گرتوو وه .

مزگەوتە مەغرىبىيەكان لە لايەن فدراسىيۆنى مەغرىبىيە مۇسلمانەكانەو
بەپپو دەبريڻ و ئىمامى مزگەوتەكانىشيان پېكەو رېكخراوئىكيان بە ناوى
رېكخراوى ئىمامەكان دروستكردوو.

هەرۆهە ۳۷ مزگەوتى دىكەش هەنە تايبەتن بە سورئنامىيەكان ،
ئەمانىش ديسان لە نىوان تايغە ئايىنيەكانى سونەو شىعەو ئەحمەدى
دابەش بوون.

وئىراى ئەو دابەشكردنەى سەرۆه لە تەواوى ھۆلاندائو لە زۆربەى
شارەكاندا چەندىن مزگەوتى دىكەى تايبەت بە نەتەوەكانى دىكەى وەك
پاكستانى، سۇمالى، سودانى، ئەفغانى، مۆلۆكى، مىسرى، ئەندونوسى، تونسى،
بۆسنى، جەزائىرى.. ھتد تەنەت كووردىش خۆى لەم پېشپركى يە بى بەرى
نەكردبوو لە شارى ئارنھېم كە ژمارەيەكى زۆرى كوورد دەژىن مزگەوتىكى
خۆى ھەبوو، بەلام لەبەر ھەندىك كېشە سالى ۲۰۰۳ ئەو مزگەوتە بو
ماوہىيەكى ديارى كراو داخرا.

دابەش بوونى مزگەوتەكانىش بەسەر شارەكاندا وەك يەك نىيە، لەو
شويئانەى كە زۆرتريڻ پېژەى

رەوہندى ئىسلامى تىادا كۆبۆتەو زۆرتريڻ ژمارەى مزگەوتى تىايە،
لېرەدازۆربوونى ژمارەى مزگەوتەكان لە يەك شاردا ئامازەيە بو
ھەمەرەنگى و جۆراوجۆرى رەنگەكانى ئىسلام و ئىسلامى سياسى لەو
شارەدا.

هەر وهک له نه‌خشه‌که‌دا به‌دیار ده‌که‌وێت ئه‌مسته‌ردام زۆرترین ژماره‌ی مزگه‌وتی تیادایه (٥١) پاشان دهنهاخ (٣٤) مزگه‌وت و روته‌ردام (٤١)

مزگەوت.

سەبارەت بە قوتابخانە ئىسلامىيەكانىش ھەمان شىۋە دابەش كىرگەن ھەيە بەلام بەو جۆرە زەقىيە نىيە كە لە مزگەوتەكاندا بەدى دەكرىن، زۆر جار پۈۋدەدات قوتابخانەيەكى ئىسلامى بە تورك ناسراۋە يان بە مەغرىبى ناسراۋە بەلام ئەمە ماناي ئەۋە نىيە كە ئىتر ھىچ كام لە ئەندامانى نەتەۋەكانى دىكە لەو قوتابخانەيە ناخوئىنىت.

ئەۋەى لە خىشتەكەدا بەر چاۋ دەكەۋىت ئەۋەيە كە رەۋەندى ئىسلامى كۆمەلگايەكى بۆ خۆى لە نىۋ كۆمەلگاي ھۆلەندا دروست كىردە، كار تەنھا بە مزگەوت و قوتابخانەو كۆمەلە ئاينى و سىياسىيەكانەۋە ناۋەستىت بەلكو ئەم رەۋەندە لە ھەندىك بۈۋاردا دەگەپتەۋە بۆ ناۋ وردەكارىيەكانى كۆمەلگاي لىۋە ھاتۋى خۆى بەشىۋەيەك كە ھەندىك جار ئەم خۆبەستەۋە زىاد لە پىۋىستەى ئەو رەۋەندە دەبىتە مايەى بىزارى خەلكى ھۆلەنداۋ تەنانت ھەنىك جارىش دەبىتە ئاكامى مەملانى لەگەل ياساۋ رىساۋ بەھاكانى خۇدى كۆمەلگاي ھۆلەندى خانەخۆى! بەم جۆرە جگە لە دەيان چىشتخانەو دۈكان و سۈپەرماركت و قەسابخانەى گۆشتى ھەلال و فرۇشگاي بىرەى ئىسلامى (بى كحول) ھتد تا كار دەگاتە خەستەخانەى جىاۋاز و مەلەۋانگەى جىاۋاز و خانەى پەككەۋتۋان و چارەسەرى دەرۋى بە نۈشتەۋ قورئان .

خەتەنە كىرگەن گىرغىتىكى دىكەى ياساى دىننىتە ئاراۋە، لە كاتىكدا كە خەتەنەى مىندالى نىر ھەتا سالى ۲۰۰۵ لە لايەن كۆمپانىياكانى دلىنباىي (تأمين) پارەكەى دەدرا بەلام لەبەر ئەۋەى زۆربەى ھەرە زۆر ئەۋ خەتەنە كىردانە لە بەر ھۆكارى ئاينى بىۋون ئىتر كۆمپانىياكانى دلىنباىي ئامادەنەبۈون سالانە ۴ مىليۇن يۈرۈ ھەروا لە گىرغانى خۇيان بەدەن. خەتەنە كىردنى كچان كىشەيەكى دىكەى ياساىيە لە ھۆلەندا، سالى ۱۹۹۳ ھكۈمەتى ھۆلەندا بە ھەرمى خەتەنەى كچانى قەدەغە كىرد بەلام بەشىك لە رەۋەندى ئىسلامى تا ئىستا ئەۋە بە مافىكى ئاينى و كەلتۈرى خۆى دەزانىت كە ئەم ھكۈمەتە رىگاي ئەۋ كارەى پى بدات.

ھەر بە پارەى ھكۈمەتى ھۆلەنداۋ سەر پەرشتى لايەنە پەيۋەندارەكانى ۋلات، رەۋەندى ئىسلامى بە زمانى توركى و مەغرىبى و سورىنامى پادىۋو تەلەفزيۇنى ئىسلامىشيان بۆ دانراۋەۋ چەندىن پۇرئانامەۋ گۇقارىش بە چاپ دەگەيەن.

ئەوئى جىڭگى سەرنج دانە ئەوئىيە لە تەواوى شارە گەورەكاندا ھەندىك جىڭگى تايبەت لە شىۋازى كىتەبخانى ئىسلامىدا دانراون بەلام لە راستىدا ئەگەر بە ووردى سەرنجى بەدەيت زۆر خىرا بۆت پوون دەبىتەو كە ئەو كىتەبخانىيە خاوەنەكەى ياخود لايەنى بەرپرس لى سەر بە كامە بالى ئىسلامى سىياسىيە ياخود سەر بە كامە گروپى ئەتنى پەوئەندى ئىسلامىيە، لەم كىتەبخانىيەدا نەك تەنھا بەرمال و قورئان و كاسىت و جلى مۇجەھدىن و تەزبىج و پىداوستىيە پۇچىيەكانى دىكە دەفۇشرىن بەلكو نوسراوەكانى (ئەيمەن زەواھرى و بن لادن و سەيدقوتب) ىش دەست دەكەون، ئىستا ئىتر مۇجەھدەكانى عىراق شوىنى مۇجەھدەكانى ئەفغانىستانىيان گرتۆتەوئەسى دى و دى قى دى و كاسىتى دەنگ و قىدىوى چالاكىەكانىيان بەرچا و دەكەون و شىۋازى جىھادى براكانىشىيان لە عىراق و سەربىرىنى مورتەدو كافرەكانىش بە دەست دەكەون. لە زۆربەى ئەم كىتەبخانىيەدا سندوقى پارە بەخشىن دانراوئە لى - نوسراو (لە پى ئى خوا - فى سبىل اللە) بە لام ھەرگىز نەزانراو كە ئەم پارەيە بۆ كام لە پىبازەكانى خواو كام شىۋەى جىھاد تەرخان دەكرىت.

بە ھەمان شىۋە لە مزگەوت و دوكانەكانىش سندوقى پارە كۆكردنەوئە دانراو و داواى خىرو پارەبەخشىن دەكرىت. ھەرۋەھا زۆر جار لەبەردەم دەرگى چوونە ژوورەوئەى بازارە پۇژھەلاتىيەكاندا بەھەمان شىۋە پىكەوتى كەسانىك دەكرىت كە تورەكەيان گرتۆتەوئە داواى پارە بۆ مزگەوت دەكەن. لە پووى سىياسىيشەوئە لە كۆى ۱۵۰ ئەندام پارلەمان ھەشت ئەندامانى (بىگانەى بە ئايىن مۇسلمان) ھەيە، بەلام ديارە ئەم ئەندامانە نوئىنەرەى پەوئەندى ئىسلامى نىن و لە نىو حزبە ھۆلاندىيەكانەوئە (پارتە سوشىالىست و لىرال و چەپەكان) كاندىد بوون و ئەگەر خۇشيان بە نوئىنەرەى بىگانە بزەن ئەوا تەنھا نوئىنەرەى گروپە ئەتنىيەكەى خۇيان.

لە نىو ھەندىك لە شارەكانىشدا بەھەمان شىۋە ئەندامانى پەوئەندى ئىسلامى ئامادەن كە بە پى - ئى ھەندىك سەرچاۋە ژمارەيان ۵۰ دەبىت. لەوانە (ئەبو تالب) كە جىگىرى سەرۋكى شارەوانى ئەمستەردامە و لە لايەن ئىسلامى سىياسىيەوئە ھەرەشەى كوشتنى كراو.

لە زۆربەى پايتەختە گەورەكان و شارە گەورەكانى ئەوروپادا ناوئەندى زۆر گەورە ھەنە كە تەنھا لە لايەن پەوئەندى ئىسلامىيەوئە بەرپۇئە دەبرىن. لە پارىسى دلى ئەوروپا كاتىك بە نىو جادەو گۆرەپانى كۆبونەوئەى پەوئەندى ئىسلامىدا تى دەپەرىت سەدان جۆر لەم دوكان و بازارگانەت دىتە بەر

چا، ئۇ دەمەي مەۋى لەشۋىنەنە ۋە گۈزەردەكەت ھەرگىز ھەست بەۋە
ناكات لە ئەۋروپا دەرى بەلكو بە پېچەۋانەۋە ھەست دەكەت كە لە مەغرب
يان جەزائىردا پىياسە دەكەت

پۇژانى ھەينىش لەبەر ئاپۇرەي مۇسلمانان بۇ نوپۇزى ھەينى لە ھەندىك
شۋىندا پۇلىس ناچار دەبىت شەقامەكە دابخات.

گازىنۇي تايىت بە كۆبۈنەۋەي پەۋەندى ئىسلامى يەككى دىكەيە لە
پوخسارەكانى ئەم پەۋەندە ، پۇستۇرانتى تايىت و گازىنۇ چاخانەي
تايىتەش پۇلى خۇي ھەيە لە كۆكردنەۋەي ئەندامانى پەۋەندەكەۋ ئامارە
دان بە ئىنتىماي نەتەۋەيى ئەۋ گروپە. لە نىۋ ئەۋ چاخانەۋ پۇستۇرانتانەدا
ھىچ شتىك ئامارە بە ھۇلندا نادات، ھەموو دياردەۋ نىشانەكان بەرەۋ ولاتى
باۋك دەپۇنەۋە بۇ نمونە ئالاي توركيئا ئامارەي ئەۋەيە كە گروپى نىۋ ئەۋ
گازىنۇيە توركن بەھەمان شىۋەش ئەگەر ئالاي ولاتانى دىكە ھەبۋو ئەۋا
ھەمان گوزارش ھەيە بۇ ئەۋ ولاتە.

كۆمەلگا داخراۋەكان :-

بپوا ناكەم ھىچ پەۋەندىك ھىندەي پەۋەندى ئىسلامى لە نىۋ كۆمەلگاى
ھۇلندا پەيۋەست بىت بە كلتورو ئايىنى خۇيەۋە بە شىۋەيەك دىۋارىكى
ئەستورى لە نىۋان خۇي و ئەۋ ولاتەدا دروست كىرەبىت كە پوخان و لابرەنى
زۆر ئاستەم بىت. ژمارەي قوتابخانەۋ مەگەۋتى ئىسلامى تا بىت زىاد دەكەن
ئەمەش بۇ خۇي باشتىن بەلگەي ئەۋ دوۋرە پەرىزىيەيە ياخود ئەۋ
خۇپارىزىيەي كۆمەلگاى ئىسلامىيە بەرامبەر ھەرىشتىكى ئەم ولاتە كە ئەۋ بە
نامۇي دەزانىت بە خۇي.

ھەتا پەۋتى ئىسلامى و پاشان پەۋەندى ئىسلامى خۇي لە ھەلۋىستى لاۋازو
بەرگىدا بزانىت بەرامبەر فەرھەنگى (اباھى) پۇژئاۋا، دوۋر كەۋتەۋەۋ
تىكەلاۋ نەبۋونى ئەۋ پەۋەندە لە نىۋ ئەۋ كۆمەلگايانەدا زىاتر دەبىت.
دياردەي دەفرى سەتەلايت باشتىن نىشانەيە بۇ ھەركەسىكى ئەۋروپى كە
بزانىت مائەكەي تەنىشتى يان بەرامبەرى بىگانەيە بەۋاتايەكى دىكە
(ئىسلامە) چۈنكە پىژەي ھەرە زۆرى پەنابەران لە ولاتى ئىسلامىيەۋە
ھاتونەتە ئەۋروپا، گەشتىكى خىرا بە شارە گەۋرەكانى ھۇلندا ئەۋ راستىە
دەخاتە بەر چاۋ كە ھەر زوۋ سىياسەت مەدارى كوزراۋ (Pim Fornyn) لە

لیدوانه کانیډا ئاماژە ی پێ دەدا، ئەو راستیە ی که پێ ی دەگوتریت گەرەکی (ئەستەمبول) له ئەمستەردام یان گەرەکی مەغریبی یەکان له لاهای. هتد، ئەم دیاردهیه که به دیاردهی (گیتۆ - Getto's) ناسراوه نهک تهنها له تهواوی شارهکانی هۆلندا به لکو له تهواوی ئەوروپادا بڵاوه، لهم گیتۆیانهدا که ههژاری و دابڕانی پوههندی ئیسلامی زۆر به ئاشکرا به دی دهکریت، ئەندامانی پوهندهکه نهک تهنها بهرامبەر به هۆلندا (ئەوروپا) داخراون به لکو ئەگەر له نزیکهوه له نێو خۆی ئەو گیتۆیانه ووردبینهوه داخراوی ئەم کۆمه‌لگایانه‌ش زیاتر به‌دی دهکەین تا کار ده‌گاته‌ ئه‌وه‌ی که له نێو خودی ئایین و تایفه‌کانیشدا گیتۆکان دابه‌ش بکریین.

بۆ دیاری کردنی ئاستی دابڕان و داخراوی کۆمه‌لگای ئیسلامی له هۆلندا لایه‌نه به‌رپر سه‌کان هه‌شت دیارده ده‌که‌نه پێوه بۆ دیاری کردنی ئاستی داخراوی ئەو کۆمه‌لگایانه له‌وانه‌ش:

(ژماره‌ و قه‌باره‌ی گیتۆکه، ئاستی کۆبوونه‌وه‌ی عه‌شایه‌ره‌کان و خزمه‌کان له یه‌ک گه‌ره‌کدا، ئاستی بڵاوبونه‌وه‌ی چه‌ند ژنه که به یاسا قه‌ده‌غه کراوه، ژماره‌ی مزگه‌وته‌کان و زیاد بوونی، ژماره‌ی کۆمه‌له ئیسلامیه‌کان، له‌به‌رکردن و پۆشینی جلی تاییه‌ت به تایفه‌و نه‌ته‌وه‌و ئایین به‌ شیوه‌یه‌کی هه‌میشه‌یی، بڵاو بونه‌وه‌ی نوسراوی دژ به سامی و نوسینی دیواره‌کان به سلۆگانی دژ به ئەوروپا و هۆلندا، بڵاوبونه‌وه‌ی خانه‌ی نه‌وجه‌وانان و قوتابخانه‌و کلۆپه ئیسلامیه‌کان).

له‌م شوێنه‌دا کلتوری هۆلندی نه‌ک هه‌ر بوونی نیه به‌لکو بزر بووه، دانیشته‌وانه‌که‌شی که به پێ ی لیدوانی W.Bos ی سه‌روکی فراکسیونی پارتهی کریکاران رێژه‌ی ۹۹% یان هۆلاندین به‌ پاده‌یه‌کی زۆر که‌م زمان ده‌زانن به‌ پاده‌یه‌کی زۆر که‌متری‌ش به‌شداری چالاکیه‌کانی کۆمه‌لگای هۆلندی ده‌بن. له‌م گه‌ره‌که‌نه‌دا هاوشیوه‌ی ولاتی باوک گروپ گروپ کوپان له سوچی کۆلانه‌کاندا کۆبوونه‌ته‌وه‌و زۆربه‌ی ئافره‌تانیش موچه‌جه‌به‌ن و له نێو ماڵدا کاری ماڵداری ده‌که‌ن، پیاوانیش به‌ جلی ولاتی خۆیانه‌وه هاتووچۆده‌که‌ن و کاتی نوێژکردنیش گروپ گروپ به‌ ته‌زبیح و کلۆی سپی یه‌وه به‌زمانی گونده‌کانی خۆیان بۆ یه‌که‌تر ده‌دوین، ئەمانه که زۆربه‌ی زۆریان پارهی شاره‌وانی (سۆشیال) یان هه‌یه‌ وزۆربه‌ی سه‌رچاوه‌ی ئەو پارهی‌ش به‌ چه‌مکی ئەوان هه‌رامه، دوودل نین له‌ باسی هه‌رام و حه‌لال و قیامه‌ت.

خەتەنە سوران :-

بەر لەوێ دروسێ مەغریبیە کەم داوە تەم کات بۆ ئاھەنگی خەتەنە سورانی کۆرپە کە ی تەنھا لە دوور وە کۆمەلگای مەغریبیەکانم دەبینی، ھەلبەتە ئەگەر سەردانی مزگەوت و دوکان و گازینۆکانیان بکەیت ئەوا بە ھەندیک لەم کلتورە ئاشنا دەبیت بەلام ھەرگیز وەک ئەو نە سەردانیان کەیت و لە بۆنەو ئاھەنگەکانیان ووردبیتەوہ .

پەنگە شانازی کردن بە کلتور و نەریتەکانی کۆمەلگا و ھەول دان بۆ زیندوو پارگرتنی بۆ زۆر کەس کاریکی ئاسایی بێت بەتایبەت لە نیو جوگرافیاو سنوری ولاتی باوکدا بەلام خۆبەستەنەوێ تەواو بە کلتور و خوو نەریتی ولاتی لێوھاتوو ئامازەییەکی دیکە دەبەخشیت .

لە سەرداندا بۆ دروسێ مەغریبیە کەم و بەشداری کردن لە ئاھەنگی (ئایینی) خەتەنە سورانە کەیدا ھەندێ جار گومانی ئەوہم لا پەیدادەبوو کە بەراست من لە ھۆلاندام یاخود ئەمە خەونیکیەو بۆ مەغریبی ھیناوم؟

زۆربەیی ھەر زۆری بەشدار بووان بە جلی (ترادسیونالی - تقلیدی) مەغریبیەو ھاتبوون، چای مەغریبی، شەوچەرە مەغریبی، قۆری، پیالە، کورسی، فەرش، گلۆپ.. ھتد تەنانەت جووری دانیشتنە کەشیان ھەمووی بەتەواوی مەغریبی و ئیسلامی پێو دیار بوو.. خزمایەتی و ئینتیما بۆ یەک عەشرەت و یەک گوندو یەک ناوچە زۆر بە باشی ھەستی پێ دەکرا... لە نیو ئاپۆرە ئامادەبووان و زۆر گووتنی ھەندیکیان پرسیارم لە جووری(چا)کە کرد بەلام ئەوێ تەنیشتم بە سەرسوڕمانەوہ بەر لەوێ وەلامم باتەوہ پرسیاریکی ئاراستە کردم :

- مەگەر تۆ مەغریبی نیت؟

- نەخیر خەلکی کوردستانم، کوردستانی عێراق .

ووشە کوردستانە کە زۆریانی بە ئاگا ھینا و ھەر وەک ئەوێ کوردستان ئەستێرە یەک بێت لەسەر مەریخ و منیش بە سەردان بۆ سەر زەوی ھاتبیتم، یەکسەر ژمارە یەکی زۆریان پووی پرسیاریان لە من کردو ھەمان ئەو گەفت و گۆو لێکدانەوانە ی لەسەر تەلەفزیۆنی ئەلجەزیرە باس دەکەیت دوپات بوونەوہ و پرسیاریان دەکرد :

- بۆچی کوورد هاوپه‌یما‌نی نه‌مه‌ریکا‌یه؟ مه‌که‌ر کوورد موسلمان نییه؟ نه‌ی بۆچی به‌ره‌ه‌لستی نه‌مه‌ریکا ناکهن و نه‌چن له شه‌ری فه‌لووجه‌دا هاوکاری نه‌مه‌ریکا ده‌که‌ن..

له نیو وه‌لام و گفتوگۆکاندا چه‌ندین زاراوه‌ی وه‌ک ئومه‌ی عه‌ره‌بی و عروبه‌ت و ئیسلام وموقاوه‌مه‌و موئامه‌ره‌کانی زایونیزم دووپات ده‌بوونه‌وه.. له نزیک منه‌وه مه‌لایه‌کی کلاو سپی ریش دانیشتبوو، له سه‌ره‌تای ووته‌کانه‌وه گۆی شل کردبوو بۆمان به‌لام پیم وابیت قسه‌کانی منی به‌ دل نه‌بوو بۆیه ووته‌کانی بریم و به‌ ده‌نگی به‌رز گوتی (اعوذ و بالله من الشیطان الرجیم) و پاشان ده‌ستی به‌ قورئان خویندن کرد... مامۆستا پاش ته‌واو کردنی ووته‌کانی بۆماوه‌ی ٤٥ خوله‌کی ته‌واو به‌ چه‌پ وراستدا که‌وته خویندنه‌وه‌ی ئایه‌ت و فهرموده‌کانی پیغه‌مبه‌ر و باسکردنی حه‌رام و حه‌لال.

پاش خواردن و چایی خواردنه‌وه مامۆستا به‌ چه‌ندین ووته‌ی دیکه‌ی ئایینی خه‌ته‌نه‌که‌ی په‌سه‌ند کردو کۆتایی به‌ دانیشتنه‌که‌ هی‌ناو پاشان منیش له سه‌فه‌ره کورته‌که‌م بۆ مه‌غرب گه‌رامه‌وه.

ئوه‌ی لهم دوو کارێره‌دا فی‌ری بووم و د‌نیا‌بووم ل‌ئ‌ی چه‌ند خالێک بوو که زۆر به‌ زه‌قی ئاماژه‌ بۆ داخراوی کۆمه‌لگای موسلمان‌ی ه‌ول‌ندا (به‌ تاییه‌ت مه‌غریبی) ده‌کات:

١- له‌ته‌واوی دانشتنه‌که‌دا نه‌و که‌سانه‌ی پرسیاریان له‌ من ده‌کرد و له‌ گفتوگۆکاندا به‌شدار ده‌بوون رقیکی زۆر توندیان له‌ نه‌مه‌ریکا و ئیسرائیل و نه‌وروپا بوو.

٢- له‌ گفتوگۆکاندا نه‌و بابه‌ته‌ی تاییه‌ت بوایه‌ به‌ دۆزی عێراق و فه‌له‌ستین باسی عروبه و ئیسلام هه‌میشه‌ پێکه‌وه ده‌کرا، که منیش باسی نه‌وه‌م ده‌کرد کووردیش میلله‌ته‌ وه‌ک ته‌واوی میلله‌تانی دنیاو مافی خۆیه‌تی له‌ عێراق جیا‌بێته‌وه و ده‌وله‌تی خۆی هه‌بیت ده‌یان گوت هه‌موو موسلمانین بۆ خۆتان جیا ده‌که‌نه‌وه..

٣- نه‌ مامۆستای ئایینی و نه‌ ئاماده‌ بووان هه‌رگیز باسی نه‌وه‌یان نه‌کرد که نه‌وان ئیستا له‌ نه‌وروپادان و به‌رامبه‌ر به‌ ماف و نه‌و ریزه‌ی له‌ یاسادا لێیان گیراوه ئه‌رکیان هه‌یه.

٤- س‌ئ‌ پرسیاری زۆر خیرام له‌ لایه‌ن دووان له‌ ئاماده‌‌بووه‌کانه‌وه ل‌ئ‌ کرا یه‌که‌میان ل‌ئ‌ی پرسیم (له‌ خوا به‌زیاد بیت موسلمانیت؟ گوتم به‌ل‌ئ‌ گوتی سونه‌شی دیسان گوتم به‌ل‌ئ‌ له‌ وه‌لامدا گوتی الحمدلله) دووه‌میان ل‌ئ‌ی

پرسیم (خیزانه کهت موسلمانان؟ گوتم بهائی ئه ویش دیسان گوتی له خوا به زیاد بیئت) هر سئ وه لامه که به دلی پرسیار که ره کان بوون بویه یه کیکیان به هه ماسیکی زوره وه پئی ی گوتم:

- ئه ی برام ئیه خواهنی (صلاح الدین) ئه یوبین خوزگه م سه لاهه دینیکتان تیادا هه لکه وتایه ته وه. منیش له وه لامدا گوتم

- برام ئه وه ده مه ی (صلاح الدین) مان به ره هه م هینا سه رده می به ره هه م هینانی پاله وانان ئایینه کان بوو، به داخه وه پیئت ئه لیم ئه گهر میلیه تی ئیمه ئه م جاره پاله وان به ره هه م بینیت ئه و پاله وانیک به ره هه م دینیت که ده ولته دزرا وه که ی له برا دینیه کانی وه رگریته وه.

مه ولود نامه :-

پیکه وت وای هینا که به شداری له پرسه ی خه زوری یه کیک له هاوړی خوشه ویسته کانم بکه م که خوی له بنه پتدا ئه فگانیه، پرسه که چه ند رۆژ بوو ته و او ببوو، به لام هاوتای زۆربه ی ئه وه که مه نه ته وانیه که له هۆلندا ره وه ندی ئیسلامی پیک دینن خۆبه ستنه وه ی ره وه ندی ئه فگانی به کلتورو ته رادسیونی خویه وه وای کرد که بۆ مه ولود نامه و خیری قه بری کۆچ کردوو هه موو دوست و ئه ندامانی خیزانی خواهن پرسه له یه کیک له مزگه وته کانی شار کۆینه وه، بۆ ئه م مه به سته ش مزگه وتی (فاتح) له ئایینه هۆشن که مزگه وتی ره وه ندی تورکه ته رخان کرابوو، ئه م جاره یان هاو شیوه ی خه ته نه سورانه که بۆنه که بۆنه یه کی خوش نه بوو ویرای ئه وه ش سه فه ره که م بۆ مه غرب نه بوو، ئه م جاره یان سه فه ره کورته که م بۆ مه زارشه ریف بوو.

مزگه وتی ناوبراو که مزگه وتی ره وه ندی تورکی ئیسلامیه وه ک کۆپی یه کیک له مزگه وته کانی تورکیا دروست کرابوو، ته وای نوسرا وه کانی ناو مزگه وت به زمانی تورکی ئامارته ی ده به خشی،

زۆربه ی نوێژ که ره کان خه لگی تورکیا بوون، له ناو کتیه دانرا وه کاندایا چاویکی خیرام به سه ر زۆربه یاندا خشانده نه قورئانه کان نه بیئت که به زمانی بنه په تی. عه ره بی بوون ته وای کتیه کانی دیکه به پاقه کانی شه وه هه موو تورکی بوون و به لاتینی نوسرا بوون... ویستم هه وه سی زانین و فزولیه تی خۆم نه شارمه وه بویه فرسه تم هینا و چومه ته ک که سیکی ریشداری

کڅو سپی که پئی دهچوو خزمه تکار یاخود بهرپوه بهری نهو مزگه وته بیت و به زمانی هۆلاندی پیم گووت:

- ماشاالله نهو هه موو کهل و پهله جوانه چوون لهه هۆلاندایه چنگ که وتوون؟

- به تورکی لی ی پرسیم (تورکی نازانیت؟)

- نه خیر

نهوسا به زمانیکی هۆلاندی زور خراپ وهلامی دایه وه:

- ئارقه داش نه مانه هه موو (دهستی دريژ کرد بو کهل و پهله گانی ناو مزگه وته که) له تورکیا هیئامان.

بهه جوړه قسه که ره که که ئیتر نهه دیته وه و نهه زانی چ کاره بوو لهو مزگه وته مه بهستی نهو بوو که بلیت هه موو نهو کهل و پهله له تورکیا وه بو نهو مزگه وته هیئراون.

پرسه کهش که بهرده وام له نیو خودی مزگه وته که دا بهرپوه دهچوو هاوشیوهی پرسه ی ولاتی باوک نهه فگانستان نهه نجام دهدرا، دوو مه لای نهه فگانی ویرای نهو هی که بهرده وام قورئانیان به ئاوازی دهی دهخویند، هاوتای ولاتی خوئیان ته راتیلیان به فارسی تی که ل به عه ره بی دوو باره ده کرده وه، له ولاشه وه له هۆلیکی دیکه ی هه مان مزگه وت شوینی ئافره تان به جیا ته رخان کرابوو بو پرسه ی ئافره تان که جگه له گریان و نوزه و لاوانه وه یان هیچی دیکه نه ده بینراو نه ده بیسترا،

هه ره هه مان شیوه ی نهو وینده ری پاش سی سه عات کوئیایی به قورئان خویندن هیئراو به نوره هه ره کهس سه ره خوئی خوی پی شکشه به خاوه ن پرسه کرد که نهو ویش بو ناساندنی خوی کلاویکی سپی له سه ر نابوو..

نامه ویت دیسان بنوسم (به هه مان شیوه ی ولاتی باوک) بو نهو هی خوینه ره به دوو باره کردنه وه ی ووشه ی لیک چوو بیزار نه که م به لام له راستیدا به شیوه یه کی کوپی کراوی مه زار شه ریف یاخود قه ندووز خواردنی مه ولود ئاماده کرابوو که تاراده یه کی زور وهک خه ته نه سورانه که پرپوو له گوشت و به لام نهه جاره یان برنجی نهه فگانی که به شیوه ی (کابولی - قوبولی)؟ ئاماده کرابوو له گهل ئاپورای میوانانی نهه فگانی وای له که سیکی وهک من بنگانه ده کرد که چاوبگی ریت نه وهک هه ره به ریکه وت هه مید کارزای یان دۆسته م یان عه بدول ره حمان زه عیف و عه بدولا عه بدولا رییان لهه مه ولود نامه یه ی (مه زار هۆقن!) که وت بیت.

ئىسلامى دىجىتال:

وہزارهتی بهرگري ئەمریکا سالی ۱۹۶۶ لە نیوخودی وەزارهتەکەى خویدا یەكەم تۆرى ئەلکترۆنى بۆ پەيوەندى کردن دروست کرد، پاشان وورده وورده پەرهى پى دراو ئىستا لە زۆربهى دنياىدا پەيوەندى ئەنتەرنىت و کۆمپيوتهر بۆ بۆتەوه.

ویرای ئەوهى ووشەى ئەنتەرنىت و ویندۆز و مايکروسۆفت لە هیچ ناىهت و دىرێكى قورئانا نەهاتوو، بەلام ئىسلامیەکان پاش مشتومرێكى زۆر لە نیوان حەلال کردن و حەرام کردنىدا، فتواى حەلال کردن و بەکار هێنانیان دا.

ئىستا جيهادى ئەنتەرنىت و ئەلکترۆنى زۆر بە بۆلوى تەشەنەى کردوووه بە هەزاران مالىپەرى ئىسلامى لەسەر ئەوتۆرە جيهانىە پەيدا بۆوه. لە خویندەوهى قورئان و گفتوگۆى سياسى و فەتوادان و کىشەى کۆمەلايەتى يەوه بگرە تا دەگاتە پانگ دان و کاتى نوێژ و سروودى ئايىنى هتد مالىپەرى ئىسلامى بەدى دەکرىت.

ديار ترين و بۆلوترين مالىپەرى ئىسلامى لەسەر ئەنتەرنىت برىتیه لە ئىسلام ئۆن لاین کە بە باشترین مالىپەرى ئىسلامى سەر تۆرى ئەنتەرنىت دەژمىردىت، تەنانەت سنورى حەرامەکانىش دەبەزىنئى و ئاماژە بە کىشە سىکسى و دەرونیەکانى خوشک و برايانى موسلمان دەدات.

ئەم مالىپەره کە بە زمانى ئینگلیزىش لاپەرەکانى چنگ دەکەون مژگەوتىكى دىجىتالى تيايە کە لە کاتى نوێژەکاندا دەبێتە مژگەوتىكى ئامادە و بچوک و پىچراوه لە نيو مالدو ویرای بانگدان ووتارى هەينىش پىشکەش دەکات و نوێژ کەر لە رىگای کۆمپيوتهرەکەى خۆیەوه دەزانىت کە جگە لەخۆى چەند موسلمانى دیکەش بە شىواى دىجىتال خەرىكى نوێژ کردنە، ئەوهى جىگەى سەرئە زۆربهى ئەو مالىپەرە ئىسلامیانە لەژىر سايەى حکومەتە ديموکرات و لىبرالەکانى ئەوروپادا بەدى دىن و بە هەمان شىوه بە تەکنەلۆژى ئهوان بە رپوه دەچن چونکە کۆمپانیا پىشکەوتووەکان ئەوروپىن.

بە پى ی پىشبینیەکان بەکار هێنانى ئەنتەرنىت رپو لە زیاد بوونە، پى دەچىت سالی ۲۰۰۵ پتر لە ۲۴۵ ملیۆن کەس بەکارى بىنن، لە کۆى تەواوى دانىشتوانى رۆژەلۆژى ئهوان بە رپوه دەچن چونکە کۆمپانیا پىشکەوتووەکان ئەوروپىن.

كەس ئەنتەرنىت بەكار دىنىت، لەم ژمارەيەش دوو مليۇن بەشداربووى توركييا و يەك مليۇن بەشداربووى ئيسرائىل و چارەكە مليۇنيك بەشداربووى ئيرانى لى دەركەين ئەو دەردەكەويت كە بلاو بوونەوہى ئەنتەرنىت لە جيهانى عەرەبى و ئيسلاميدا زۆر زۆر كەمە و ديارى كراوہ، لە كاتىكدا پىژەى ۷۰% ى ھۆلەندىەكان لە مالىەو ھىلى ئەنتەرنىتيان ھەيە و پى دەچىت لە زۆرەى ولاتانى ئەوروپادا بە ھەمان شىوہ پىژەى بەشداربووى ئەنتەرنىت بەرز بىت.

گرفتى ھەرە سەرەكى ئەم دياردەيە لەوہدايە كە تۆرەكانى ئيسلامى سياسى لە رىڭاي ئەنتەرنىتەوہ زۆرەى پەيوەندىەكانى خويان گرى دەدەن. بە پى ى ئەو زانياريانەى كە زىندانەكانى گوانتانامو ئاشكرايان كردوہ بە فەرمانى د. ئەيمەن ئەلزەواھىرى ، كەسى دووہى پىكخراوى ئەلقاعدە، خولى فېربوونى كۆمپيوتر و ئەنتەرنىت بۆ ھەموو ئەندامانى ئەلقاعدە يەككە لەو بابەتانەى كە ئەندامانى پى پەرورەدە دەكرىت، بەم جۆرە ئەمرو بە پىچەوانەى جارەنەوہ ئەو تىرورىستەى كە كارى خۆ كۆزى ئەنجام دەدات يان رىكدەخات نەك رىشى نىە و سىمىل دەتاشىت و شارەزاشە لە زۆر كارو بارى كۆمپيوتر بەلكو ئەلكەوليش دەخواتەوہ دەچىتە دىسكۆش تەنھا لە پىناوى ئەوہى دۆرمن بە ھەلەدا بەرىت.

شەرى ئەلكترۆنىش بۆتە بەشېك لە شىوازەكانى بە گژا چونەوہى تىرۆر، بەلام ئەم كارە ھىندەئاسان نىە، بەھىندى ئالۆزى و دژوارى دۆزىنەوہى تۆرە تىرورىستىەكان ھىندەش دۆزىنەوہو لىدانى تۆرە ئەلكترۆنىەكانى تىرورىستان ئالۆزە.

موجاھىدەكانى ئەنتەرنىت تەواوى چالاكىەكانى خويان دەخەنە سەر ئەنتەرنىت و بەم جۆرەش ئەنتەرنىت دەبىتە تاكە بلىند گۆ بۆ ئەوہى ئەو گروپانە بىرو باوہو چالاكىەكانى خويانى لىوہ نمايش بكن، بۆيە تۆرەكانى ئەلقاعدە ھاوپەيمانەكانى وىپراى ئەوہى چەندىن مالىپەرى پۆژانەى خويان دروست دەكەن، چەندىن مالىپەرى دىكەش ھەنە كە مروڤ فېر دەكەن چۆن تەقەمەنى و كارى خۆكۆزى و زھراوى كردن و مادەى كىمىياوى بكۆر بەرھەم بەيىنىت و دژى ئەمەرىكاو كافرەكان بەكارى بەيىنىت. لە بارودۆخىكى ئاودا ھىرشى ئەلكترۆنى ھاوتاي ھىرشەكانى سەرزەمىن لە دژى ئەو گروپانە كارىكى حەتمى دەبىت، پۆژانە ھەست دەكەين كە مالىپەرى گروپە توند رەوہكان دەكەويتە بەر ھىرش و لە جياتى نوسراوى

گروپه كه خۆى وىنهى نه شياو ده خه نه سه رى، به لام پاش رۆژىكى دىكه ده بىننن هه مان مالپه ر له سه ر ئادره سىكى دىكه پهيدا ده بىته وه .
ئهو ى ته واوى ئىسلاميه كانى ئه وروپا په يره وى ده كات، ئىسلامى سياسيش له هۆلندا په يره وى ده كات، نه وى دووهم و يه كه مى په وه ندى ئىسلامى نه ك زمانى عه ره بى باش نازانىت به لكو له خو يندنه وهى قورئانىش شاره زا نيه بۆيه موجه ده كانى ئه نته رنىت ئه م كاره يان بۆ ئاسان ده كه ن و به زمانى هۆلاندى ته واوى برپه گه كانى قورئان چنگ ده كه ون و پاشه كردنى (ته فسير)
زۆربه ى ئىمامه كان و حه دىسه كانىش به هه مان شۆه له سه ر مالپه رپه كان به ده ست ده كه ون .
گفتوگۆى سه ر مالپه رپه كانىش له نىوان موجه يده كاندا زۆر جار هه ر به زمانى هۆلاندى ئه نجام ده درىت .

بهشی سیههم:-

پهوهندی ئیسلامی و ئاویته بوون:-

کرۆکی سهرهکی کیشهی ئیسلام و ئیسلامی سیاسی نهک له هۆلاندایه لکو له تهواوی ئهوروپا لیڤهوه دهست پێ دهکات. پهوهندی ئیسلامی نهک ئهم ولاتانه هی خۆی نییه و وهک کۆچ بهریک پرووی تێ کردووه به لکو کهوتوته نیو کلتورو خوو نه ریتیکیش که تهواو پێ ی نامۆیه. بهلام ههر وهک له بهشهکانی پێشهودا باسمان کرد ئهم پهوهنده تازه بۆته هه لگری شوناسنامهیهکی ئهروپیی (به کلتور مهسیحی) بۆیه ههر وهک تهواوی دیارده کۆمه لایهتیهکان شتیکی ئاساییه که ئهم پهوهنده له گه ل دهوروبهری خۆیدا کارلیکردن (تفاعل) بکات. بهو پێ یه ی که ئیستا ئهو پهوهنده شه ریکه له م ولاته دا ده بێت ئهرک و مافی خۆی بزانی، بهلام ئهم ئهرک و مافانه به لیكدانه وهی هۆلاندیهکان جوړیکه و به لیكدانه وهی ئهوانیش جوړیکی دیکه یه، بهلام سهرهکی ترین بابته له تاوتوێ کردنی ئهم ئهرک و مافانه دا مه سه له ی ئاویته بوونه.

ئاويته بوون چى يە؟

ئاويته بوون بە واتا كۆمەلەيەتەكەي^(۹) برىتيە لە تىكەل بوونى روانگەي جياوازي دوو گروپ يان چەند گروپىكى جياوازي كۆمەلگا بەمەبەستى لەبەك تىگەشتن و پىك ھىنانى كۆمەلگايەكى ھاوتاو كەم كىشە.

ھۆلەندا ئاويته بوون ھەك ئامانجىكى گىرنگ سەير دەكەت چونكە ھەك لە سەرەتادا باسما كىرد پىكھاتەي ئەتنى و كىلتورى ئەم ولاتە وادەكەت كە ھەموو كەمىنە نەتەوھەكان و گروپە ئەتنەكان لەو كۆمەلگايەدا ھەك يەك كارلىك بكەن و بەشدار بن لە پىرووسەي سىياسى و كۆمەلەيەتى و ئابورىيەكان، ھەر لە بەر ئەمەشە ھۆلەندا قورسايى زورى بۆ ئاويته بوون داناو، وىراي ئەوھش وەزارەتلىكى بۆ تەرخان كىردوھ.

سىياسەتى ئاويته بوون يىخود (ئاويته كىردنى كۆمەلگا) لە سەرەتاي ھەشتاكانەوھ داپىژراوھ ھۆي ئەوھش ئەوھيە كە لە سەرەتاي ھەشتاكانەوھ پىداوستى تىكەل بوونى ئەو ھەموو گروپە خۆي بەسەر حكومەتى ھۆلەندا سەپاند، ئامانج لەم سىياسەتە برىتيە لە بەدى ھىنانى كۆمەلگايەكى يەكسان كە تىايدا تەواي گروپە جياوازەكان يەكسان دەبن و ھاوتا دەبن لە ئەرك و فەرمان و مافەكانىندا.

سىياسەتى گىشتى ئاويته بوون داوا لە ھەموو ئەو كەسانەدەكەت كە ئەم سىياسەتە دىيانگىرئەتەوھ واتە ھەموو تاكەكانى نىو كۆمەلگاي ھۆلەندا خواستى ئاويته بونيان ھەيە و دىيانەوئەت لەم كۆمەلگايەدا پىگەيەكيان ھەبىت، دەبىت ئامادەبن و ھاوكار بن و كاربكەن بۆ بە دى ھىنانى دەرئەنجامەكانى ئەم سىياسەتە، بە واتايەكى دىكە ھەموو ئەو كەسانەي كە ھۆلەندى(نارەسەن) يان بىگانەن، دىيانەوئەت لەم كۆمەلگايە بژىن و پىگەيان ديار بىت پىويستە لە سەريان خۆيان ئاويتهي كۆمەلگاي ھۆلەندى بكەن، واتە لەگەل كۆمەلگاي ھۆلەندىدا تىكەلەوبن و ئەم تىكەلەو بوونەش تەنھا ھۆيە بۆ ئەوھى كە ئەو ھاولاتيانە بىنە كەسانىكى بەنرخ و بە سوود.

بەھەمان شىوھ ئەم سىياسەتە داوا لە ھۆلەندىيەكانىش دەكەت كە بواريكى راستەقىنە و پىگەيەكى گونجاو بەدن بە تەواوي ئەو ھاولاتيانەي كە ئامادەن لەم كۆمەلگايەدا ئاويته بن.

سىياسەتى ئاويته بوون بە پىي ئەوھى لە بىرگە ياسايى يەكاندا تۆمار كراوھ، ھەموو پىروپى ھۆلەندى (پەسەن و نارەسەن) ھان دەدات پىزى بىركىردنەوھى يەكتىرگىرن و ھەردوو لا ماوھ بە يەكتىر بەدن كە ھەك يەك

بەھرەمەندىن لە مافەكانيان و وەك يەكيش بەرپرسياربن بەرامبەر بە
ئەركەكانيان.

ئەم پيشەكەي سەرەو پى دەچىت زۆر پۇمانسى و ئەرەوانى بىت
چونكە لە بواری پراكتيزە كردنەو گەرە ترين كيشە پرووبە پرووى هەردوولا
دەبىتەو، ئاويته بوون لە ژيانى پۇژانەدا چەندىن بواری ژيان دەگرىتەو،
لە هەريەك لەم بوارانەدا ئاويته بوون لایەنى لاوازی هەيەو هەميشە
لایەنە لاوازەكانيش زياترە لە لایەنە بە هیزەكان (بى گومان ئاويته بوون
لە گروپ و كەمايەتى ئەتنيەو بۆ يەككى ديكە كەم تا زۆر جياوازە) بەلام
هەردوولا (هۆلاندى و بيانى ياخود پەسەن و ناپەسەن) سەريان دەيدات بە
ديواريك لە پىگرو مەرجى قورس كە ئەمەش وادەكات هەر دوولا پەرچە
كردارى نەخوزاواو بنويىن بە جۆريك كە بىگانهكان والى دەكات
بگەپىنەو بۆ كلتورى خويان و دەست لە تيكەلاوى لەگەل كۆمەلگای
هۆلاندیدا بشۆن و هۆلاندیەكانيش والى بكات كە هەميشە دوور كەونەو لە
كلتورو بنەمايەك كە هی خويان نيەو داوا بكەن (هۆلاند تەنها بۆ
هۆلاندیەكان بىت).

بوارەكانى ئاويته بوون:-

ئاويته بوون دوو ديوى هەيە ديوى يەكەم (بونیادی و پروكەشى) ه كە پى
ی دەگوتريت (Structurele Integratie) ئەم ديوى خويىدن و كار كردن دەگرىتەو،
ديوى دووهم ديوى كۆمەلایەتى و كلتورىە (Sociaal & cultuur) ئەم لایەنى
ئاويته بوون زياتر بە ها كۆمەلایەتى و كلتورىەكانى كۆمەلگا دەگرىتەو.
ئەم دوو ديوى ئاويته بوون پەيوەندى زۆر توندو تۆليان لەگەل يەكتر هەيە،
ئاويته بوونى كۆمەلایەتى و كلتورى پۆلى سەرەكى دەبينىت لە پروسەى
ئاويته بووندا، ئاويته بوونى بونیادی (هەيكەلى)ش وەك خەرامانىك
هەميشە پاشكۆى ئەو.

لێرەدا باسى هەردوو ديوى ئاويته بوون دەكەين و تيشكى زياتر دەخەينە
سەر ئاويته بوونى پەوێندى ئىسلامى و سەرەتا بە ئاويته بوونى بونیادی
دەست پى دەكەين كە خويىدن و كار دەگرىتەو:-

کارکردن:

کارکردن بنه‌مایه‌کی سهره‌کیه بۆ ئاویتته بوون له‌نیۆ کۆمه‌لگای هۆلاندیدا چونکه هه‌موو که‌سیکی کارگهر یاخود خاوه‌نگار له‌ رینگای ئه‌و خزمه‌ته‌ی که ده‌یگه‌یه‌نیت به‌ شدارى له‌ بنیات نانی ئه‌م ولاته‌ ده‌کات. به‌ پێى یاساکانی هۆلندا هه‌موو ئه‌و که‌سانه‌ی له‌ رووی جه‌سته‌یی و ته‌ندروستی یه‌وه‌ توانای کاریان هه‌یه‌ ده‌بیت کار بکه‌ن، به‌رامبه‌ر به‌مه‌ش پێویسته هه‌موو تاکیکی هۆلاندی (ره‌سه‌ن و ناره‌سه‌ن) فرسه‌تى چونیه‌کیان هه‌بیت بۆده‌ستکه‌وتنى کارى گونجاو.

له‌ بوارى کارکردندا ئاویتته بوون چه‌ندین گه‌رفتى گه‌وره‌ی دیتته پێش که‌ گرنگترینیان بریتیه‌ له‌ کێشه‌ی شاره‌زایی و دبلۆما (شه‌هاده‌) ئه‌وه‌ی هه‌لۆیستى بێگانه‌ لاوازه‌کات ئه‌وه‌یه‌ که‌ زۆربه‌ی زۆرى دبلۆماکان به‌ هه‌مان به‌ها و نرخى دبلۆمای هۆلاندی هه‌لناسه‌نگینریت بۆ یه‌ زۆر جار پووده‌دات که‌سى بێگانه‌ خاوه‌نى هه‌ر دبلۆمایه‌کیش بیت زۆر ماندوو ده‌کریت تاده‌توانیت دبلۆماکه‌ی هاوتای دبلۆمای هۆلاندی بکات که‌ ئه‌مه‌ش زۆر جار کاریکی قورسه‌.

تیکه‌لاوکردنى هه‌لۆیستى سیاسى و ره‌وشى کۆمه‌لایه‌تى کلتورى به‌ربه‌ستىکی دیکه‌یه‌ له‌به‌رده‌م ده‌ستکه‌وتنى کارى گونجاو بۆ که‌سى بێگانه‌. فیربوونی زمان و (Inburgering) تاقلم:-

فیربوونی زمان و خو‌گونجان و پرۆگرامى Inburgering به‌شێکی دیکه‌ی سیاسه‌تى ئاویتته بوونه‌، ئه‌و بێگانانه‌ی ده‌میکه‌ له‌م ولاته‌دان وئه‌وانه‌ی تازه‌ دین پێویسته‌ له‌ سه‌ریان ئه‌م پرۆگرامه‌ به‌رپوه‌ به‌رن چونکه‌ فیربوونی زمان نه‌ک هۆیه‌که‌ بۆ ده‌ستکه‌وتنى کارى گونجاو به‌لکو هۆیه‌که‌ بۆ تیگه‌شتن له‌ به‌هاکانى ئه‌م ولاته‌ و رینگای ئاویتته بوونیش نزیکتر ده‌کاته‌وه‌.

کلتور:-

باسکردنی کلتور و شی کردنه وهی، ئالۆزترین بابته له لیکدانه وهی ئاویتته بووندا چونکه ههروهک له سه ره تادا باس مان کرد ئاویتته بوونی کلتوری و کۆمه لایه تی کرۆکی باسه که یه .

کلتور بۆ خۆی ده توانی ت گه وه ره ترین رۆلی ئاویتته بوون بگێرێت له هه مان کاتی شدا ده توانی ت خراپترین رۆلی هه بی ت دژی ئاویتته بوون . هه تا کلتوره کان له یه ک دوور بن ئاویتته بوونی پیکهاته کۆمه لایه تی هه کان ئالۆزتر ده بی ت، به ره له وهی بچینه سه ره باسی وورده کاریه کانی بنه ما کلتوری هه کانی ره وه ندی ئیسلامی، پێویسته چه ره ده یه کی که م له سه ره کلتور بدوین .

ووشه ی کلتور به ته نها واتای دروستکردن ده گه یه نی ت، له بنه ره تی زما نی ئینگلیزی و فره نسیدا بۆ کشتوکال (agriculture) به لام به واتای ژیربیزی و لیکدانه وهی وشه که ئه فراندن و بنیات نان و دروستکردن ده گه یه نی ت. به م جو ره هه ر شتیک له لایه ن مرۆقه وه ده ستی ئه فراندن و گۆران و دروستکردنی پێ بگات به بنه مایه کی کلتوری ناوزه د ده کری ت، به پێچه وانه شه وه ته وای ئه و شتانه ی به دوورن له ده ستکاری مرۆف، یاخود ده ستی مرۆقی پێ نه گه شتوو ه به ساده (Simple - primitive) ناوزه د کراوه .

ئه نترۆپۆلۆجی فره نسی به ناوبانگ Lévi - Strauss بۆ شرۆفه کردنی ئه م چه مکه زۆر به جوانی و ساده یی له دوو تو ئی کتیبیکدا به ناوی (کال و برژاو) کلتور و نا کلتور له یه ک جیا ده کاته وه، به م جو ره ئه و سه لکه په تاته یه ی له زه ویدایه ته نها ئه و ده مه ی ده کو لی ت و ده ستی مرۆف تام وله زه تی پێ ده دات ده بی ته کلتور، که واته سنوری جیا کردنه وه ی کلتور له (Natur) ته نها ده ستی مرۆقه . ده سه ته کان و شی وه ی ده ستکاری کردن جو را و جو رن له به ره ئه وه ش چه ندین کلتوری جیا واز هه یه .

سیفه ته کانی کلتور:-

بۆ ئه وه ی په رچه کرداری جیا وازی گرو په جیا وازه کان به رام به ره به ئاویتته بوون تی بگه ین ئه وه پێویسته سیفه ته کانی کلتور دیاری بگه ین که ئه مانه ن:

۱- کلتور ستراتیژی ژيانه، مړوف بۆ بهردهوامی و مانهوه پښوېسته کردهوی پوژانه نهجام بدات وهک کارکردن، په یوهندی کومه لایه تی، ههروه ها پښوېسته پښاویستیه پوخی ومادی و سوزیه کانی به دهست بهینیت.

۲- کلتور کردهویه کی کومه لایه تی یه، کلتور هه رگیز کاریکی تاکه که سی نی یه، به لکو تاکه کهس له گهل ته وای تاکه کانی دیکه دا کلتور بهش دهکات و به هه موویانه وه کلتوری ته وای پیک دینن.

۳- کلتور بریتیه له پیکه وه به ستنی کومه لیک ره گیزی مادی و نامادی که هه موویان پیکه وه تاراده یه کی کهم یان زور هاوسه نگی دروست ده کهن، هاوسه نگی له نیو خودی تاکدا، پاشان هاوسه نگی له نیوان تاکه کاند، نهو ره گیزانهش بینراو نه بینراون وهک ره وشتی مړوفه کان، کاراکته ری مړوفه کان، نمونه ی به رزیان، به ها پیروژه کانیان. نهو ره گیزانهش بۆ هه موو نهو تاکانه ی به شداری له پیکه یانان و بهردهوامی نهو کلتوره ده کهن واتای تایبه تی هیه و خه تی سورو سهوزی به ژیردا راکیشراوه.

۴- کلتور له نهجامدا مودیلیکه زور به سستی و هیواشی ده گوریت، کلتور زیاتر بابه تیکه له نیو هزی مړوفه کاند چه سپیوه نهوه له دوی نهوه به ره گیزه تازه کانیسه وه ده گویزیته وه. بویه ده کریت بلین له نیوان کلتوری نه مسال و پارو چهند سال پیش نیستادا گورانکاری زور کهمه به لام له نیوان نیستاو کلتوری په نجاسال پیش له نیستا جیاوازی زور به دی ده کریت.^(۱۰)

که واته کلتور بریتیه له په یوه ستنکی هاوبهش که به شیوه یه کی ناگا یان ناگا، پروسه ی بیرکردنه وه و نایدیاکانی گروپیکی دیاری کراو له خه لک که به ماویه کی دریتی بی کوتا بنیات نراوه به ریوه ده بات، بویه به وورد بونه وه له ژیانی پوژانه ی تاک و کومه ل، به ریوه بردنی نابوری و شیوازی به کاربردن و ناستی ته کنه لوژیاو به کاره یانانی، ره ههنده سیاسی و کومه لایه تیه کانیان. هتد کلتوری نهو کومه لگایه مان بۆ دیاری ده بیت، هه موو نهو نیشانانه ی سهره وه که ناماژهمان پیدا شیوازو فورم چوارچپوه ی ژیان دیاری ده کهن.

هه رچه نده بنیادی گه وری نه م کلتوره ته مه نیکی دریتی ژیان کوی ده کاته وه به لام کوله که سهره کیه کانی له چهندین ره گیزی وه ستاوو نه وه ستاو پیکه اتوه به م جوروی خواره وه:-

کوله که ی یه کهم نابوری/ ره گیزیکی نه وه ستاو

کوله که ی دووه م کومه لایه تی / ره گیزیکی نه وه ستاو

کوله که ی سیهم ئایینی/ ره گیزیکی وه ستاو

کلتوری من و نهوی دی ، نیمه و نهوان :-

جیاوازی له نیوان کلتوری په وهندی ئیسلامی له هۆلنداو کلتوری هۆلندا خوئی لهم خاله وه سهرچاوه دهگریټ. کلتوری (من) گوزارش له تاکه کهس دهکات وهک سهرچاوهی سهرهکی کلتوره کهو وهک شوناسی سهرهکیشی، باس نهو کلتوره دهکات که تیایدا تاکهکان (خودمختاری) تاکه کهسیان به دهست هیناوه و چی دی له ژیر رکئی کۆمه لدا نه ماون، ههرچه نده ئهم تاکانه خوئیان به خوئیان و مهمله کهتی تاقانهی خوئیانه وه سهره نجام کلتوری مه دهنی CMC ی کۆمه لگا پیک دینن، به لام ئهم کلتوره به پیچه وانهی کلتوری (نیمه) وه ده رگای چونه ژووره وه هاتنه ده ره وهی له سهر پشته و کاتی بوئی یه، تیگسته کانی ده ستور، برگه کانی یاسا، په هه نده کۆمه لایه تی هکان. هتد تادوور ترین سنور گوزارش له خواستی تاک ده کهن، تاک به شوناسی تاک بوونی خوئی وه، به شوناسی هاوالاتی بوونی خوئی وه وهک قهواره یه کی نازاد نه ندامه له کۆمه لگاو کلتوری کۆمه لگاکه له گه ل نهوانی دیکه دا هاوتاو نازاد دابهش دهکات .

له کۆمه لگای خو ره لاتی (به تاییهت کۆمه لگا ئیسلامیه کان) دا زیاتر گوزارش له کلتوری (نیمه) ده کریټ، لهم کلتوره دا هه موو نه و تاکانه ی یاخود هه موو (من) یک به خواستی خوئی یان به ده ر له خواستی خوئی ده چیته بوته ی کلتوری نهوانی دیکه وه هه موویان پیکه وه کلتوری (نیمه) یاخود کلتوری (کۆمه ل / جه ماعهت) دروست ده کهن.

له نیو تیگسته ئایینه کاندای تاک بوونی نیه و له شوینی تاک کۆمه ل یاخود (جماعه) ده بیته پیکهینه ی کلتوری (نیمه) و نهو ده مه کۆمه ل نهک گوزارش لئ ده کریټ به لکو پیروزیس ده کریټ، له تیگسته ئایینه کاندای زمانی کۆ به کار دیت (یا ایها اللدین) و ئیسلام وهک ئومهت (امه) گوزارش لئ ده کریټ،

(ان ید الله مع الجماعه) بویه لامان سهیر نیه که زۆربه ی حزبه ئیسلامیه کان (جماعه) ن وهک (الجماعه الاسلامیه - الجماعه المسلحه .. هتد) . لیره وهیه که هه موو پرۆژه کانی تاک یاخود

(به دهست هینانی خود مختاری تاک) په راویزه ده کریټ و ده خریته ژیر رکئی جه ماعه ته وه ته ناهت له پیکهینه ی پارت و ریکخراوه

سیاسیەکانیشدا (جماعه) بپیاردهرو جئ به جئ کەریشه . له پرۆسە ی کۆمەلایەتیدا ھۆزو ئیڵ و له پرۆسە ی سیاسیشدا حزب و پڤیکخراو گوزارش له کلتوری (ئیمە) دەکات له کلتوری (من) دا ستاتۆ یەک کەس وەک تاکیک یاخود وەک مرۆفیک یان ھاوڵاتیەک سەیر دەکریت، بۆیە بەدەر له سنوری تاکە کەس پەگەزەکانی کلتورو سیفەتە کلتوریەکان زیاتر تئ پەپناکەن، لەم کلتورەدا شوناسیش سنوری دیاری کراوە و پرسیار له شوناسی کۆمەل یاخود شوناسی کۆمەلگا بوونی نی یە بەلکو بە پڤچەوانەو شوناسی کۆمەلگا کۆی ھەموو ئەو شوناسانە یە کە تاکە خود موختارەکان دروستیان کردووە، شوناسیکی بئ تەم و مژو دیاری کراوە، بەلام له کلتوری ئیمەدا پرسیار له تاک ناکریت بەلکو ھەمیشە تاکە وون بووہکان ھەموو پڤکەوہن و پرسیارەکەشیان ئەوہ یە: ئیمە کیین؟ بەم جۆرە ئیتر له وەلامی پرسیارەکاندا کۆمەلێک سنور له نیو کۆمەلگادا پڤیک دین، ئەوسنورانەش ھێلی تەواوی پیکھاتەکانی کۆمەلگا دیاری دەکات:

خیزانی ئیمە	خیزانی ئەوان
گوندی ئیمە	گوندی ئەوان
ناوچە ی ئیمە	ناوچە ی ئەوان
ھۆزی ئیمە	ھۆزی ئەوان
ئیلی ئیمە	ئیلی ئەوان
ئایینی ئیمە	ئایینی ئەوان
ئیمە ی موسلمان	ئەوانی کافر

بەم جۆرە ھەتا بازنە ی گروپ (ئیمە) گەورەتر بیت، بازنە ی ئەوانیش گەورەتر دەبیت و بازنە بچوکەکە فەرامۆش دەکریت (بابە شیوہ یەکی کاتیش) بیت، بۆنمونە ئەودەمە ی بەرامبەر بونەوہ ی (ئیمە و ئەوان) له بازنە ی ناوچەدایە ھەرگیز ئاماژە بۆ بازنە ی گوند یاخود خیزان ناکریت، ئەگەر بەرامبەر بونەوہش له نیو بازنە ی ئاییندا بیت (ئایینی ئیمە بەرامبەر بە ئایینی ئەوان) ئەوا ھەرگیز کلتوری ئیمە کیشەکانی ھۆزو تایفە و تەنانەت ولاتیش ناھینیتە ئاراوہ .

له کلتوری ئیمەدا شەرەف و ناموس پەگەزیک ی زۆر گرنگە و جگە له پڤگە ی ئابوری شوناسی تاکەکانیش دیاری دەکات، لیڕەدا لوژیکی کلتورەکە کە سیستەمی پاتریاکی پەگی قولی تیادا داکوتیەوہ بەم جۆرە یە: ھەتا پڤگە و ستاتۆی شەرەفت پاک و بڤگەرد بیت ئەوہندە پڤز له شەرەفت گیراوہ و ئەوہندەش له نیو (ئیمەدا) شوینت دەبیت^(۱)

لیرەدا ئاویتە بوونی تاکیکی بئ شوناس که لەنیو کلتوری کۆمەڵداخۆی تواندۆتەو، دیسانەو دەبیتەو پرسیکی (کۆمەل - جەماعی) ، کهواتە لەم بارەدا ئاویتەبوون هیندە پشت بە کلتوری کۆمەلایەتی دەبەستیت، هیندە پشت بە پەگەزەکانی خۆی تاکەو نەبەستیت چونکە لە کلتوری (ئیمەدا) تاک هیشتا خودمۆختاری خۆی بە دەست نەهیناوە و مل کهچی کۆمەلە. لە پڕۆسە ئەقڵیەکانیشدا دیسانەو تاک پاشکۆی ئەقڵیەتی کۆمەلەولە یەک لایی کردنەو هی کیشەکاندا هەمیشە تاک لە پیناوی بەرژەوەندی کۆمەلدا سەرکوت کراوە، بگرە تاکە یاخی بووکانش زۆر بئ پەحمانە سزای (کۆمەل) دراوان.

لە کلتوری ئیمەدا هەمیشە تاک نەک لە تاکێ خراوە و پەراویز کراوە بەئکو بئ نرخ و بئ قیمەتیش کراوە، تاکەکان لە کاتی مامەلەئە سیاسیدا دیسانەو دەکرێنەو بە کۆمەل و وەک (گەلە- پەو) لەسەودا سیاسیهکانیشدا مامەلەیان پێو دەکریت ، ئەگینا دەبیت واتای ئەو چێ بێت که هەمیشە لە کاتی ئالوگۆری سەربازە دیلەکاندا یەک بە سەد سەودا دەکریت^(۱۲)؟

تەنانت لە زاراوە فەرەنگی و زمانەوانیهکانیشدا فەرەنگی ئیمە بە زمانی (کۆ) دەوێت (زمانی عەرەبی زمانیکی جەماعیه نەک فەردی) . بەم جۆرە جیاوازی نیوان کلتورەکان دەبنە هوێ جیاوازی پادەئ بەرەو پیرەو هەوێ ئاویتە بوون لە کۆمەلگای هۆلاندیدا.

لیرەدا بۆ تیگەشتن لە پادەئ ئاویتە بوونی پەو هەندی ئیسلامی لەنیو کۆمەلگای هۆلاندیدا پێویستە پرسیاریک بکهین ئەویش ئەو هیە: پەو هەندی ئیسلامی بەو کلتورە تەواو جیاوازهو لەگەل کلتوری هۆلاندیدا پادەئ ئامادەبوونی بۆ ئاویتە بوون تیایدا چەندە؟

لەبەر ئەو هی پەو هەندی ئیسلامی یەک پیکهاتەئ کلتوری نی یە ئەوا یەک وەلامیشمان لا دروست نابیت، بۆ نمونە شیوازو پادەئ ئاویتە بوونی پیکهاتە سەرەکیەکانی پەو هەندی ئیسلامی (تورک، مەغریبی، ئەندەنوسی... هتد) وەک یەک نیە هەرەو ها پادەئ ئاویتە بوونی نەو هی یەکەم (Eerste generatie) جیاوازه لە نەو هی دووهم (Tweede generatie).

هەرەک لە شیکردنەو هی پەگەزەکانی کلتوردا ئاماژەمان پێدا ئایین کۆلەکیەکی زۆر گرنگی کلتورە و بریتیه لە پەگەزیک وەستاو لە کلتوردا چونکە تەواو ئایینهکان بۆ فۆرمیلە کردنی ژیان و تیگەشتن و پروون کردنەو شیکردنەو هی تەواو دیاردەکانی ژیان پەرتوکی پیرۆزیان هەیهو

هه لگران و په پړه وانی ئایینه کەش ئه و کتیبه پیرۆزانه که سەدان و ههزاران سال بهر له ئیستا نوسراونه ته وه، ده که نه سه رچاوه ی تیزه کانیان بویه هه موو جیاوازیه ک له نیوان ئه و ئایینه دا ده بنه سه رچاوه ی دوورخستنه وه ی بۆ چونه کان و ده بنه هو ی زیادکردنی جیاوازیه کانی کلتوره جیاوازه کان بویه له گه ل سه ره له دانی هه ر جوړه به ریه ک که وتنیک له نیوان کلتوره جیاوازه کاند ئاویته بوون هه نگاویک به ره و دوواوه ده چیت و ده لاقه کانی نیوان کو مه لگاش زیاتر دم ده که نه وه. بۆ نه وه ی دوو هم په نگه ئاویته بوون زه حمه ت تر بیت، چونکه ئه وان ده که ونه نیوان به ردashi دوو کلتوره وه کلتوری مالی خو یان (ولاتی خو یان) و کلتوری نو ی.

خیزان له زۆرله حال ته کاند ده بیته هو ی چه واشه کردنی ئه و منداله ی نه وه ی دوو هه مه و نه ک له هو لاند له دایک بووه به لکو په یوه ندی ه کانی شی به ولاتی باوکه وه زۆر لاوازن.

خیزان لیږده ده بیته هو کاری به ره هم هیانه وه ی هه مان نه ریت و هه مان کلتوری پۆژه له لاتی خو ی له تاراوگه کو پی ده کاته وه و ولاتیکی شیواو له کلتور و سیخناخ له هه ندیک په یوه ندی زۆره ملی له هه نده ران بۆ نه وه که ی به ره هم دینیته وه، له ده ورو به ریشدا هه مان پرو داو دووباره ده بیته وه چونکه زۆربه ی ئه ومیوانانه ی سه ردانی ئه م ماله ده که نه وه، هه لگران هه مان کلتورو هه مان شوناسن هه تا قه باره ی په وه نده که ش گه و ره بیت ئه گه ری دیسان به ره هم هیانه وه ی نیشتمانی خو ی له ئه وروپا زیاتر ده بیت و کانی راهاتن و ئاویته بوونی که متر ده بیته وه، خو ئه گه ر زانیان له ئه وروپا ئه و گه ره ک و باله خانانه ی که په وه ندی ئیسلامی تیایدا کو ده بیته وه هه مووی پیکه وه ن، ئه وه قه باره ی مه ترسی ئه م به ره هم هیانه وه یه مان بۆ روون ده بیته وه.

که ناله کانی سه ته لایت له پرۆسه ی به ره هم هیانه وه ی کلتوری پۆژه له لاتی و ولاتی باوک هه مان رۆلیان هیه چونکه په وه نده کانی تاراوگه به هو ی که ناله کانی سه ته لایته وه هه میشه ده بنه هو ی پیکه یانی که ش (ته قس) یک که واده کات ئه ندای په وه نده که به جه سته له تاراوگه بیت و به ئه قل و فره نگ پۆزانه له ولاتی خویدا بیت یان به لای که مه وه پۆزانه خو ی به فره نگه ی ئه وینده ری ده مه زه رد ده کاته وه.

وینەى پەوھەندى ئىسلامى:-

پاگەياندن رۆلىكى بەرچاۋ دەبىنىت لە دروستکردنى پاي گشتى بەرامبەر بە تەۋاۋى ئەو پروداۋانەى پوژانە لەم ۋاقتەدا پرودەدات. پاگەياندن ھەلەستىت بە دارشتنى ئەو كىشە سىياسى يان كۆمەلەتەيانەى پەوھەندى ئىسلامى كە خۇى بەسەرچادەدا سەپاندوۋە، لە پىگاي مېزگەرد و ئالوگۇرى بىرو باۋەپەۋە پاي گشتى دروست دەكات و كىشەكە ھەلەدەداتە سەر مېزى سىياسى ، ئەۋدەمە حكومەت و لايەنە بەرپرسەكان ناچار دەكرىن بېرىار وچارەسەرى بۇ بدۆزنەۋە .

پاگەياندن بەشدارىكى زۆر گەنگە لە (جوان كەردن ياخود ناشرىن كەردن) ئەو وینەيەى كە خراۋەتە سەرشاشەى تەلەفزيۇن ياخود پروپەرى پوژنامە، ھەربۆيەش لە دنيادا زۆرتەرىن سەرمایە لە بۋارەكانى پاگەياندن ۋەگەپدەخرىن و زۆرتەرىن ھەۋلەكانىش بۇ پىكەيىنانى پاي گشتى تەرخان دەكرىن، ئەمپۆ نەك تەنھا لە ھۆلەندا بەلكو لە تەۋاۋى دنياى پوژناۋادا پاش پروداۋەكانى يازدەى سىپتەمبەرى مانھاتن پوژانە و بگەرە ھەموو كات و ساتىك باس و لىدوان لەسەر ئىسلامى سىياسى و تىرۆرو جەنگى دژ بە تىرۆر لە ئارادايە، پروداۋەكانى پوژانە لەمەر پەوھەندى ئىسلامىيەۋە دەكرىنە بابەت و سەرچاۋەى لىدوان و تاۋتۆى كەردن .

ئەو وینەيەى مەيداي ھۆلەندا بەپەوھەندى ئىسلامى بەخشىۋە، پەنگە تارپادەيەكى زۆرىش لە چاۋ ئەمەريكا و لاتانى دىكەى خۆرئاۋادا كەمتر ئەگرەسيف بىت و لەبەر چەندىن ھۆى جۇراۋ جۇر (لەۋانە ترس لە وروژاندنى تەۋاۋى پەوھەندەكە) پەنگە مەيداي ھۆلەندا كەمتر لەۋانى دىكە زىادە پۆيى بكات .

ئىسلامىيە شەپروۋشەكان:-

پەنگە باشتەرىن بەلگە كە خۇدى ئىسلامى سىياسى خۇى بەدەستەۋەى دەدات بۇ ئەۋەى پەوھەندى ئىسلامى بەگشتى و بە بى جىاۋازى بكرىنە بىنىشتەخۆشەى ژىر دانى مەيدىكان ئەو وینەى پوژانەيە بىت كە

تیرۆریستیکی ئیسلامی به دهم و چاوی هه‌لپ‌چراوه‌وه فتوای سه‌ربرینی مروڤیکی ئه‌وروپی ده‌خوینته‌وه که له عێراق به‌دیل گیراوه یان پ‌فینراوه، وینه‌ی دهم و چاوی هه‌لپ‌چراوی فه‌له‌ستینییه‌کان به‌کو‌مه‌لێک پاکه‌تی (TNT) به‌وه که خو‌ش‌حالا‌نه پاش کاریکی خو‌کوژی له شوینیکی گشتیدا له ئیسرائیل خو‌ی ده‌ناسینیت. ئه‌وها وینه‌یه‌ک هه‌میشه باشت‌ترین که‌ره‌سه یه بو‌مب‌دیای ئه‌وروپا و هو‌ل‌اند‌اش که ته‌واوی ره‌وه‌ندی ئیسلامی پ‌یوه ب‌گ‌ل‌ینیت، وینه‌ی خو‌پ‌شان‌دانی جه‌ما‌وه‌ریی مو‌س‌لمانه تو‌وره‌کان له ته‌سلیمه نه‌س‌رین یاخود له سه‌لمان روش‌دی و په‌لامار‌دانی ته‌رو ووش‌ک له کاتی خو‌پ‌شان‌دانه‌کاندا و دو‌پ‌ات‌کر‌دنه‌وه‌ی که‌س‌یک به‌ب‌ست‌یک پ‌یشه‌وه که ده‌ل‌یت (ئیسلام ده‌ب‌یت حاکم ب‌یت، ئه‌مه ته‌نها له هو‌ل‌اند‌ادا واکه‌ین به‌کو له ته‌واوی دنیا‌دا ده‌ی‌چه‌س‌پ‌ین، له ته‌واوی دنیا‌دا ده‌ب‌یت یاسای خوا به‌رقه‌رار ب‌یت) باشت‌ترین نامه‌ی دژ به

ره‌وه‌ندی ئیسلامی یه که ته‌نها یه‌ک خو‌له‌ک کات له میدیا ده‌گر‌یت و باشت‌ترین به‌ل‌گه‌ی ب‌ئ ئا‌گایی و توند ره‌وی مو‌س‌لمانه خو‌ن‌شان‌ده‌ره‌کانه. سه‌رکه‌وتوویی میدیای رو‌ژ‌ئا‌وا له‌م بو‌اره‌دا به‌ ئاش‌کرا دیاره چون‌که رو‌ژ‌انه کر‌ده‌وه‌ی تیرۆریستی ئیسلامی سیاسی ه‌ین‌ده زو‌رن که به‌رده‌وام میدیا‌کان ب‌توانن له وینه‌ی نو‌ئ به‌ه‌ره‌مه‌ند بن بو‌ سه‌رله‌نو‌ئ ده‌مه‌زه‌رد کر‌دنه‌وه‌ی زه‌ینی بینه‌رو خو‌ینه‌ره‌کانیان به‌رام‌به‌ر به‌و ئیسلامیه شه‌را‌نگ‌یزو تیرۆریستیانه‌ی که ده‌یانه‌و‌یت مالی ئه‌ورو‌پیه‌کانیش ب‌که‌نه مه‌یدانی خو‌ین ر‌شتن، رووداوه‌که‌ی قوتا‌بخانه‌یه‌کی سه‌ره‌تایی له (ب‌ی‌سلان) د‌زیو‌ترین ئه‌و وینه‌یه بو‌و که ئیسلامی سیاسی له‌سه‌ر سینییه‌کی ز‌ی‌رین به‌ ته‌واوی میدیای جیهانی به‌خشی.

ئیسلام وه‌ک ئایینیکی دو‌وا‌که‌وتوو:-

د‌ژایه‌تی کر‌دنی ئیسلام و ئیسلامی سیاسی و کلتوری ئیسلامی باشت‌ترین هو‌یه بو‌ سه‌رکه‌وتنی ئه‌ستیره‌ی هه‌ر نو‌سه‌ر‌یک یان سیاست مه‌دار‌یک یان هونه‌رمه‌ندی. یه‌ک می‌زگر‌دی ته‌له‌فزیو‌ن به‌سه بو‌ ئه‌و که‌سه‌ی ده‌یه‌و‌یت پ‌یش‌که‌و‌یت و ناو ده‌رکات، به‌و مه‌رجه‌ی راش‌کا‌وانه له که‌نا‌له‌کانی میدیا‌وه ئیسلام وه‌ک ئایینیکی دو‌وا که‌وتوو مه‌زه‌نده کات و ت‌یزه‌کانیشی به‌و هه‌موو روودا‌وانه‌ی رو‌ژ‌انه که روودده‌ن پ‌شت راست کاته‌وه.

یەكەم سیاست مەدارى ھۆلەندى كە ئەم بابەتەى وورۇژاندو لە چەند
 ەشكى ئەم نووسىنەدا ئامارەمان پىداوە (پىم فۆرتاين) بوو. ھەروەھا
 چەندىن نوسەرو ئەندام پەرلەمانى دىكەى وەك
 (وڵدەرز و عەيان حرسى عەلى) لەم بوارەدا بوونەتە ئەستىرەى ئاسمانى
 سياست.

چەندىن سياست مەدارى دىكەى وەك (Bolkestein) پىشتەر ھەمىشە پىشت
 ئەستور بە نمونە خراپەكانى دىكتاتۆرىيەتى ئىسلام لە ئىران و پرودوۋەكانى
 پاكستان و تىرۆرى ئىسلامى سىياسى راشكاوانە گوتىوانە (كلتورى ئىسلامى
 نەگەل دەولەتى ھۆلەندا ناگونجىت و دەبىت پادەيەك دانرئىت بۆ چالاكى
 ئىسلامىيەكان لە ھۆلەندا).

بۆ خستە پووى ئاشكراترو پرونتى ئەم وىنەيە ھەمىشە لە ميدىاي
 ھۆلەندا وەك بەھاكانى كۆمەلگاي ئەوروپى باس لە ناوەرۆكى ديموكراسى و
 لىبرالىزم دەكرىت كە ھەرگىز لە نىو ئىسلامدا پىگەيەكيان بۆ دروست
 نابىت، تەنانەت ئەو ديموكراتىيەتەى لە ھەندىك وڵاتانى بە كلتور
 ئىسلامدا ھەيە وەك تاكتىكى ئىسلامى سىياسى بۆ گەيشتنە دەسەلات ناو
 دەبەن، ھەر ئەو ھەندە دەسەلاتيان گرتە دەست ئىتر خويان لە تەواوى چەمكە
 ديموكراتى و لىبرالەكان دەدزەنەو.

لە چەندىن بابەتى گۆڤار و رۆژنامەكاندا بە منەتەوہ پروو لە موسلمانەكان
 دەكەن و دەلەين (ئەو مافەى لىرە لە سايەى ديموكراتىيەتى ئەوروپادا
 بەدەستان ھىناوہ لە ھىچ وڵاتىكى ئىسلامى خۆتاندا پىتان نەدراوہ). ئەگەر
 خوينەرى ھىژا لە راستى و دروستى ئەو نوسراوہ خۆى ھەلە نەكات ئەوا
 ميدىاي رۆژئاوا ئامانجى خۆى باش دەپىكىت، چونكە نەك مافەكانى
 پەوہندى ئىسلامى كە پادىو و تەلەفزيوون و بەكارھىنانى ميديا پارىزراوہ،
 بەلكو زۆربەى ئەندامانى رىكخراوہ ئىسلامىيەكانى ئەوروپا لە وڵاتى خويان
 دەركراون ياخود پراوہدوو نراون و زىندانى كراون و ئەشكەنجە دراون بەلام
 لە ئەوروپا نەك مافيان پى دراوہ چالاكى سىاسيان ھەبىت بەلكو بە پى ي
 ياساى سڤيل پاسپورتىشان وەرگرتوہ

پەنابەرە تاوانبارو برسپەکان:-

وینەى پەنابەر لە ھۆلەندا بەشیکى دیکەى وینەى پەنابەرە ئىسلامى دروست دەکات، ئەم وینەى تا پادەىەكى ئەوتۆ لە میدیادا قىزەون کراوە، لە زۆربەى بارەکاندا ھەرئەوئەندەى کەسێکى بىگانە وەک پەنابەر خۆى دەناسىن، کەسى بەرامبەرى نەک تەنھا ھەلۆستىکى پەرگومان وەردەگریت بەلکۆ لىشى دەترسىت.

دۆسىەى پەنابەرەن یەکیکى دیکە لەو بابەتە گەرم و گۆرانەىە کە سیاسەت مەدارى زىرەک ھەمیشە دەیکاتە ھۆکارىک بۆ سەرکەوتن بەسەر پەيژەى سیاسیدا، لە راستیدا نەک تەنھا میدیاکان بەلکۆ سیاسەت مەدارو حزب و پىکخراوەکانیش وینەىەکیان بە پەنابەر بەخشیوە کە ھەندىک جار مروڤ ئەگەر پەنابەر بىت بەزەىى بە خۆدى خۆشیدا بىتەو^(۱۳).

لەم وینە بەخشاوەدا پەنابەر ھىرش دىنێ بۆ ئەوروپا داگیرى دەکات، پارە بەولەت سەرف دەکات و بە ھەدەرى دەبات، لەبەر نەخۆشى و کەم خۆیندەوارىان و زۆرى ژمارەى منداڵەکانیان خەرجى دەولەت ھەلەلەلوشن، ئەگەر کارىش بکەن ئەوا پارەى ئەم ولاتە پەوانەى ولاتى خۆیان دەکەنەو و لە بەرژەوئەندى ئابورى ھۆلەندا وەگەرى ناخەن. بە ھۆى دوواکەوتوبى و ھەژارى ولاتەکانیانەو لە برسا پوو لە ئەوروپا دەکەن... ھتە

وینەکە لىرەدا تەواو نەبوو بەلکۆ زیاتر ناشیرىن دەکرىت و پەنابەرەن دەکرىنە دىندەىەكى ھەوت سەر، پەنابەرەن بەو پى یەى لاوازترین گروپى لەناو بىگانەکاندا ئاسانترین کەرەستەشن کە ھەر کەنالىکى میدیا یاخود پارتيکى سیاسى بتوانىت بۆ ئامانجەکانى خۆى بەکارى بەيىت.

زۆربەى پەنابەرەن بە شیوەىەكى گشتى لە ولاتانى ئىسلامیەو ھاتوون ئەمەش وای کردووە پەرسى زۆربوونى ژمارەى پەنابەرەن بە شیوەىەكى پراستەوخۆ واتا زۆربوونى ژمارەى موصلمانان بگەىەنىت کە ئەمەش نەخوازراوە، پەنابەرەن بەھۆى ئەوہى کە ھىشتا شارەزا نىن و لە یاسا و زمانى ولات نازانن و مافى نىشتەجى بوونىان نىیە (یاخود نەبوونەتە ھاولاتى) ئاسانتر لە بىگانەکانى دیکە دەبنە ئامانج بۆیە پەنابەرەن زۆرتەرى بەشى ئەو تۆمەتانە وەردەگرن کە ئاراستەى بىگانەکان دەکرىت، بىکەى پۆلىسى ھەرىمى (Groningen) سالى ۲۰۰۱ راپۆرتىکى بلأو کردەو

که تیایدا هاتوو (په نابهران شەش هیڼدهی هۆلەندیه کان زیاتر کاری تاوان ئەنجام دەدەن) لەو راپۆرتەدا که پاشان ئاشکرا بوو هەلەی زۆری تیاپه و په خنه له راستگویی گیرا هاتوو که په نابهرانی ئەو ده‌قه‌ره ٢٨٩٠ کهس بوون و ٢٩٩ تاوانیان ئەنجام داوه^(١٤).

له زۆر بهی راپۆرت و میزگرده‌کانیشدا ئاماژه به‌وه ده‌کریت که هۆلاندای ده‌وله‌تیکی زۆر بچوکه‌و ئەو هه‌موو په‌نابه‌رانه هه‌ل‌ناگریت، به‌بی ئەوهی باس له‌وه بکه‌ن ئەو په‌نابه‌رانه به‌پی ی یاساو پیکه‌وتن نامه‌یه‌ک دینه ئەم ولات و داوای مافی په‌نابه‌ری ده‌که‌ن که ئەم ولاته‌ خۆی مۆری کردوو. به‌بی ئەوهی ئاماژه‌یه‌ک به‌وه بده‌ن که هۆلاندای ده‌وله‌تیکی ئەوروپی و پیتکه‌وتوو له‌ بواری ته‌که‌له‌وژیدا به‌ فرۆشتنی چه‌ک و ته‌قه‌مه‌نی و مه‌وادای کیمیاوی ده‌ستی هه‌بووه له‌ تیکدان و وێران کردنی چه‌ندین ده‌وله‌ت.

ره‌نگه (Frans Van Anraam) که یه‌کێکه‌ له‌و بازرگانه‌ هۆلاندیانه‌ی چه‌کی کۆکوژی به‌ رژیمی عیراق فرۆشتوو باشت‌ترین نمونه‌ بیت، ئەم بازرگانه‌ هه‌تا رۆژی ئازاد کردنی عیراق له‌ به‌غدا بوو، پاشان گه‌رایه‌وه هۆلاندای پاش، ئەوهی له‌لایه‌ن ناوه‌ندی هه‌له‌بجه‌ دژ به‌ ئەنفال و جینۆساید درایه‌ دادگا به‌ پانزه‌ سال زیندانی حوکم درا.

مافی ژنان و مه‌سه‌له‌ی خێزان:-

یه‌کیک له‌ باب‌ه‌ته‌ گرنگه‌کانی میدیای ئەوروپا به‌ گشتی له‌مه‌رکێشه‌ی په‌وه‌ندی ئیسلامی و په‌نابه‌ران و ته‌واوی بیگانه‌کانی به‌ ره‌گه‌ز ئاسیای و موسلمان، بریتیه‌ له‌ چه‌سپاندنی وینه‌یه‌کی زۆر ناشیرین له‌مه‌رکێشه‌ی ژنان و مه‌سه‌له‌ی منداڵ و په‌روه‌رده‌ له‌ نیو خێزانی ئیسلامیدا، ئەگه‌ر رۆژانه‌ نه‌بیت ئەوا هه‌فتانه‌و مانگانه‌ هه‌ندیک جاریش به‌ زنجیره‌ به‌رنامه‌ و پیپۆرتاژ دوو گۆرانیکاری و نوێ کردنه‌وه‌و تاوتوێ کردنی وینه‌که‌ ده‌خړیته‌ پوو.

کوشتنی ژنیک له‌ نیو یاریگایه‌کی شاری کابول به‌ ده‌ستی چه‌کداره‌کانی تالیبان گوزارش له‌ نه‌بوونی هیچ ئازادیه‌ک و مافی ژنان له‌ نیو کۆمه‌لگا ئیسلامیه‌کاندا ده‌کات، خه‌ته‌نه‌ کردنی کچان له‌ سو‌مال و سو‌دان و باشوری میسر ئاماژه‌یه‌که‌ بۆ ئەوه‌ی له‌ ته‌واوی ولاتانی ئیسلامیدا ئەم کاره‌ به‌ ریه‌ ده‌چیت.

كوشتن له سهر شهرهف و ناموس و سه پاندنى كلتورى ئىسلامى ولاتى باوك به سهر مندالېكدا كه له نه وروپا گه وره بووه و نهك هه رگيز ولاتى باوكى نه ديوه به لكو زمان و كلتوره كه شى لا ناشنا نيه .. نه مانه هه موو نهو بابته تانهن كه پېكه وه وېنهى ره وه ندى ئىسلامى ته واو ده كه ن، بابته كانى سهر ميدى اى هو لاند ا نه وسنورانه ش تى ده په پېنيت و ده گاته نيشاندانى رپژهى نهو ژنانهى به ده ستى ميرده كانيان ده كوژرين يان نيوه مردوو ده كرين. تېكسته كانى قورئان و ليدوانه كانى پېغه مبهرو پاقه كردنى ئىمامه كانيش به نمونه ديئنه وه.

- باوكى تورك كچه كهى خوئ ده باته وه بو توركيا و له وئ ده يكوژيت.

- باوكى مە غريبى، تاوانى كوشتن دژى كچه كهى خوئ نه نجام دهدات.
زورن تايئلى ديكهى لهو بابته كه ئامازه به نه گونجان و ئاوپته نه بوونى ره وه ندى ئىسلامى ده كه ن و وېنه يهك ده به خشن به ته واوى نهو ره وه ندو هينده قيزه ونه ته رووشك پېكه وه ده سوتينيت.

هه لبه ته ليړه دا من مبه ستم پاكانه كردن نى يه بو ره وه ندى ئىسلامى ، چونكه نه م وېنه يه له زور رووه وه راست و ره وانه و وېنه يه كى ته واوه، به لام له جياتى نه وهى نه وكيشانه به پيئ ي ياسا چاره سهرى گونجاو و سزاي تونديان بو دانريت، به هوئ ميدياوه ده كرينه تاوانيك و به مى هه موو بيگانه يه كدا هه لده واسرين، كه م نين نهو هو لاندiane ش كه هه مان تاوان نه نجام دهدن كه چى بو نه وان دوسيه كه دوسيهى تاوانباريى كه سينكه به لام بو بيگانه دوسيه كه ده كرپته دوسى يه كى كلتورى، ره نگه رووداوى كچه كهى نوله (Het metsje van Nulde)⁽¹⁰⁾ باشترين نمونه بيت.

خودى لايه نه بهر پر سه كانى هو لاند اش له وه لامى نه م پرسيارانده ا نكولى له تاوانى لهو جوړه له نيو كو مه لگاي هو لاند يه ره سه نه كان ناكه ن وه لئ جياوازي به دى ده كه ن و له سهر بنه رتهى نهو جياوازيانه شه كه بهو جوړه رووداوه كان هه لده سه نكيئن، نه وانه ده لين ته واوى نهو تاوانانهى كه هو لاند يه ره سه نه كان نه نجامى دهدن ته نها وهك تاوانى كوشتن و توندو تيزى نه نجام دهدرين به بن نهو تاوانانه پاشخانيكى كلتورى يان ئايينى هه بيت، به لام ره وه ندى ئىسلامى له سهر مه سه لهى شهرهف و ناموس و ئايين نهو تاوانانه نه نجام دهدن، ره نگه ليړه شدا رووداوه كهى (هلى)⁽¹¹⁾ باشترين نمونه بيت و په نديكى پيشينانى توركيش هه يه كه ده ليت (مروث بو ناموس ده ژى و بو ناموسيش ده مرپت) باشترين ئامازه بيت بو په يوه ندى قولى نيوان كلتورو سزاي شهرهف.

پهنگه گرتی پهروه ده کردنی منډال یه کیځ بیت لهو گرفته زورانہی که
 باس له لیکن ترازوی نهو خیزاننه بکات، نهو منډالانہی له هو لاند له دایک
 دهن و له تهمہنی منډالیهوه ده خړینه بهر خویندن و به هه موو شیوه یه که
 فہرہ نگی روظناوایی فیرده کرین که تہواو پیچہ وانہی نهوی دیکہ یه، له
 نیوان نهو دوو کلتورہدا منډال دہ بیت له قوتا بخانہ یاخود له شوینہ
 گشتیہ کان به جوریک هہ لئس و کہوت بکات و له مالیشہ وه له ترسی باوک و
 دایک به جوریکی دیکہ، نه مہش وادہ کات که کیشہی خیزان له نیوان نهو
 منډالانہدا زور بیت به تاییہت له تہمہنی ہہرزہ کاریدا، ژمارہ یه کی زور
 لهو کہ سانہی که توشی نه م کیشہ یه دهن له دست خیزانہ کانیان ہہ لڈین
 و پہنا بو پولیس دہ بن و پولیسیش له چہ ندین شوینی تاییہتیدا دالدهیان
 دہ دن، نه مانہ له لایہن میدیا وه باش چاودی ری دہ کرین و دہ کرینہ بابہ تی
 پور.

نهو نمونانہی سہرہ وه تہنہا چہ ند نمونہ یه کی زہق بوون یاخود چہ ند
 وینہ یه کی زہق بوون که له هو لاند بوونہ تہ شوناس و وینہی نہ خوازراوی
 پہوہ ندیکی نزیک یه ک ملیون.

کارہ ساتہ که تہنہا له وهدا نی یه که نزیکہ ی یه ک ملیون مروف بکړینہ
 گورزہ یه ک و شیوہ یه کیان له مروفتیکی ریشنی چاو زہق به دزداشہ یه ک و
 جوتیک نہ علہ وه، تہز بیحیکی بہ دہ ستہ و یه و تہنہا ووشہی جیہاد دہ زانیت،
 لی دروست بکړیت، کارہ ساتہ که له وه دایه که خودی نهو پہوہ ندہ بہ شدارہ له
 پیکہینان و تہواو کردنی نهو وینہ نہ خوازراوه، بہ بی نهوی هہ ولک بدہن
 تا ہیچ نہ بیت خوینان له پیشکەش کردنی وینہ کہدا رولیکی پوزہ تیفانہ
 بکړن.

له کاتیکدا تاکہ سہرچاوهی زانیاری و دہنگ و باسی پہوہ ندی
 ئیسلامی (عہ ربی زمان) تہنہا کہ نالی سہ تہ لایتی عہ ربی و کومہ لیک
 پوزنامہی دیاری کراون که دہ گہ نہ نهو روبا، دہ بوو نهو کہ نالانہ راستہ و خو
 بہ شدار بوونایہ له ووریا کردنہ وه و پیشخستنۍ پہوہ ندی ئیسلامی کہ چی بہ
 پیچہ وانہ وه دہ بینین نهو کہ نالانہ هہ مان ئایدولوجیای توند پړوی ئسولی
 ئیسلامی سعودیہ و موشایہ خہ کانی نہوت (دولار) بہ هو ی پەخشہ کانیانہ وه
 دہ هیئنہ نیو مالی یه که - یه که ی نهو پہوہ ندہ ...

کہ نالی سہ تہ لایتی (نہ لجه زیرہ) که ملیونہا بینہ ری له نهو روبا ہہ یه
 بو تہ یه کہ مین سہرچاوه بو پر کردن و ناخنینی میشکی پہوہ ندی ئیسلامی
 بہ فہرہ نگی دژ بہ روظناوا له کاتیکدا گہ ورہ - ترین بنکہ ی سہ ربازی

ئەمەرىكا لە ناوچەكەدا تەنھا چەند كىلومەترىك لە خودى كەنالەكەو دەوورە، ئەم كەنالە لە ھەندىك بەرنامەى تايبەتيدا كە تەنھا پىروپاگەندەيەكى گروپى ئىسلامى سىياسى ھەمان ئەو وینە نەخواراوى پەوھەندى ئىسلامى پىچەوانە دەكاتەو و دەيكاتە وینەيەكى نەخواراوى ئەوروپىيەكان و فەرھەنگى (أباحى) ئەوروپى.

لە دیدى ئەم كەنالەدا ئەوروپىيەكان ھەموو موسلمانىك بە تىرۆرىست دەناسىن و بارودۆخى ئىستای ئەوروپاش بۆ پەوھەندى ئىسلامى بە سەردەمى (محاكم التفتيش) دەچوین بۆ زیاتر شارەزا بوون بنوارە مالىپەرى ئەلجەزىرەو ئەو راپۆرت و شىكردنەوانەى كە دەيخاتە بەردەم خۆنەر. زۆربەى ئەوكەسانەى بەرنامەكانى ئەلجەزىرە پىشكەش دەكەن ناسیونالىستى عەرەبى و ئىسلامىن و زۆربەى بەشداربووھەكانىشیان بە ھەمان شىوھ لەو كەسانەن كە ھەمان ھىلى ئایدۆلۆژى و بۆچونیان ھەيە.

ئەو رۆژنامە عەرەبیانەى كە دەگەنە بەردەستى پەوھەندى ئىسلامى لە باشتىن حالەتدا رۆژنامەى ناسیونالىستى عەرەبىن و زەمەنى بىركردنەوھى (عبدالناصر) یان ھىشتا تى نەپەراندووھو لاپەرھەكانىشیان پەرە لە پىروپاگەندە بۆ ئەو كەردەوھ تىرۆرىستیانەى كە بە (استشهادى) ناوى دەبەن. رۆژنامەى (القدس العربى) ئەو مەودایەش تى دەپەرینىت و كۆكتىلىكى ناسیونالىستى و ئىسلامى عەرەبى وا پىشكەش دەكات كە پەوھەندى ئىسلامى ئەوروپا بە شىوھەكى زۆر ئاشكرا ھان دەدات زیاتر لە نىو كۆمەلگای داخراوى خۆیدا پەنگ بخواتەوھ، لەوھش زیاتر ھاندانى جیھاد و كارى خۆكۆژى و تەنانت پیاھەلدانى خودى (بن لادن) یش بۆتە كارىكى بەرنامە بۆ دارپىژراوى ئەو رۆژنامەيە.

ھەست كردن بە لاوازی لە نىو ئەندامانى پەوھەندى ئىسلامى ئەوروپا خالىكى لاوازی ئەو پەوھەندەيە كە ھەمیشە خۆى لە سەنگەرى پاشەكشەدا دەبینىت بۆيە ھەموو ھەنگاوىكى حكومەتە ئەوروپىيەكان بە پىلان و (موتامەرە) لىك دەدەنەوھ، بەرامبەر بەم پىلانە ھەمیشە پەوھەندەكە خۆى لە نىو گروپى خۆیدا قەتیس دەدات و زیاتر خۆى بەو كلتورەوھ دەبەستىتەوھ كە تەنانت لە ولاتى خوشياندا ھىندە پىوھى ھۆگر نەبوون، ھەموو ئەم كارانە بوونەتە ھۆى پى زیادە پاکیشانىكى ناپەرھەوى ئەو پەوھەندە لە نىو دللى ئەو ولاتانەى تيايدا دەژىن و كلتورەكەشیان تەواو پىچەوانەى كلتورى ئىسلامە، لەچك كردنە سەر مندالى سى سالىھ و چوارسالىھ، سەرپرینی مەرپو بزن لەبەرچاوى خەلكەوھ^(۱۷) پەخنەگرتن لە

هه‌موو کاریکی باش و خراپی حکومه‌ته‌کان ، زیادکردنی بیئ ئەندازەى مزگه‌وته‌کان له کاتی‌کدا ئەو ولاتانه مه‌سیحین و له‌ولاتانی ئیسلامیدا زۆر به‌ که‌مى ماوه ده‌دری‌ت به‌ کردنه‌وه‌ى په‌رستگایه‌کى نائىسلامى و په‌رستگا مه‌سیحیه‌کان هه‌رش ده‌گرێته سه‌ریان... هه‌تد هه‌موو ئەم په‌فتارانەى خودى په‌وه‌ندى ئیسلامى ئاماژەى نه‌گه‌تيفن بۆ ئاوێته بوونی په‌وه‌نده‌که و خو په‌راویزکردنى.

ئە‌وبوارانەى ئاوێته بوون تیايدا شکستی خواردوو:

له‌گه‌ل هه‌موو ئەو گرفتانه‌ى باسما‌ن کردن پيويسته ئاوێته بوون تاسه‌ر کارى بۆ بکري‌ت و به‌رده‌وام بي‌ت، هه‌لبه‌ته ئاماده‌بوونی مرو‌ف بۆ ئاوێته بوون له‌ په‌وه‌نديکه‌وه بۆ په‌وه‌نديکى دیکه جياوازه هه‌روه‌ها له نيو خودى په‌وه‌نديکيشدا جياوازه، ته‌مه‌ن و په‌گه‌زيش پۆلى هه‌يه له ئاوێته بووندا، به‌لام به‌گشتى هۆل‌ندا ئەو سياسه‌ته په‌يره‌و ده‌کات که دژى توانه‌وه‌يه و له‌گه‌ل ئەوه‌دايه که مرو‌ف کلتورى خو‌شى بپاري‌زي‌ت و له‌ مالى خویدا سه‌روه‌رى خو‌ى بي‌ت، به‌لام له نيو کۆمه‌لگای هۆل‌ندا پيويسته به‌شداریکى کاریگه‌رو به‌نرخ بي‌ت و به‌هاو نه‌ريته‌کانى ئەو کۆمه‌لگایه دژايه‌تى نه‌کات. له‌به‌شه‌کانى پيشوودا ئاماژه‌مان بۆ ئەوه کرد که دیوى کۆمه‌لایه‌تى کلتورى له ئاوێته‌بووندا رووبه - رووى چه‌ندین ريگري گه‌وره ده‌بي‌ته‌وه، که ريگرو ئاسته‌مه‌کانى زياتر جياوازی کلتور دروستى ده‌کات، بۆ ليکدانه‌وه‌و شيکرنه‌وه‌ى به‌نهره‌تى کيشه‌ى نيوان کلتورى پوژه‌ه‌لاتى ئیسلامى و کلتورى مه‌سیحى ئەوروپا پيويسته ئاماژه به‌ تيزه‌کانى (صمۆئيل هنگتون) له‌مه‌ر کيشه‌ى شارستانیه‌کان بکه‌ين که چه‌ندین تويزينه‌وه‌ى له باره‌وه کراوه له‌وانه جياوازی گه‌وره‌ى نيوان هه‌ردوو کلتورى ناوبراو و ئاوێته نه‌بوونیان پیکه‌وه، به‌لام دياره ئەم بابته ده‌مانباته سه‌ر چه‌ندین تيورى فه‌لسه‌فى که ئامانجى ئەم نوسينه‌ى ئيمه‌ نى يه، به‌لام له‌ دیوى بونیادی *Structurele Integratie* که خویندن و کارکردن ده‌گرێته‌وه، هه‌له‌سەنگاندنیک پيشکەش ده‌که‌ين.

به‌ پيى ليکدانه‌وه‌ى لایه‌نه به‌رپرسه‌کان ريژه‌ى بيکارى له نيو بيگانه‌کاندا له هۆل‌ندا هه‌ميشه زياتره له ريژه‌ى بيکارى له نيو هۆل‌نديه‌کاندا.

ژماره ی ئه و بېگانانې که سالی ۲۰۰۴ له بنکې داهات و کارکردن (C.W.I) تۆمار کراون ۱۶۹،۵۰۰ که سن، ئهم ژماره یه سالی ۲۰۰۳ بریتي بوو له ۱۷۸،۶۰۰. له چاو کوی گشتي بیکاراندا له ولات ۶۹۲،۰۰۰ سالی ۲۰۰۴ ریزه ی ئه و بېگانانې که بیکارن هه میسه سی ئه وه نده ی ریزه ی هۆلاندیه کان دهن و له هه مان ماوه ی سالی ۲۰۰۴ ئه و ریزه یه ۲۸.۵% ی ریزه ی گشتي بیکارانی پیکه ی ناوه.

هویه کانی ئهم ریزه به رزه ی بیکاری له نیو بېگانه کاندایه هۆلاندایه کجار زوره، هوی سهره کی بریتیه له نه بوونی دبلوما (شه هاده)، زوربه ی ئه و بېگانانې که پروویان له هۆلاندایه کردووه له ولاتی خویان یاخود خوینده واری یه کی ئه و توویان نه بووه یاخود (دبلوما) ی به رزیان نی یه،

بروانه ئهم خسته یه ی خواره وه

Jaar boek minderheden 2001 SPVA-94 سهرچاوه:

ئاستی دبلوما ی گروپه ئه تنیه کانی هۆلاندایه به به راوورد له گه ل هۆلاندیه کاندایه

ئاستی خویندن	تورک	مه غریبی	سورینامی	ئهنالی	هۆلاندی
هیچ	۲۷	۵۰	۱۲	۵	۰
سهره تای	۴۱	۳۱	۲۴	۲۲	۲۲
خویندن پیشه یی نزم LBO	۸	۶	۱۷	۲۱	۱۹
خویندن پیشه یی ناوه ندی VMBO	۱۰	۵	۱۷	۱۵	۱۱
خویندن پیشه یی دواناوه ندی MBO	۴	۲	۱۳	۱۲	۱۲
خویندن ئاماده یی گشتی HAVO	۱	۲	۴	۵	۱۴
خویندن ئاماده یی تاییه تمه ندی VWO	۴	۲	۲	۳	۵
ئاماده یی پیشه یی بالا HBO	۲	۱	۸	۱۳	۱۸
خویندن بالای تاییه تمه ندی WO	۱	۱	۲	۶	۹

ئەگەر بەھووردى سەرنجى خىشتەكە بىدەين ئەوا بۆمان پوون دەبىتتەوھە كە پېژەى نەخوئىندەوارى لە نىو ھۆلاندىيەكاندا سفرە (واتە نىيە) لە كاتىكدا لەنىو ھەردوو پىكھىنەرە سەرەكەيەكەى پەوھەندى ئىسلامى زۆر بەرزە، مەغرىبى بە پېژەى ۵۰% و تورك بەپېژەى ۲۷% ، بە پىچەوانەوھە بە بەراوورد بە ھۆلاندىيە پەسەنەكان سەير دەكەين ئاستى خوئىندەوارى و دىلۇما لە نىو پەوھەندى بىگەنە بەگشتى و پەوھەندى ئىسلامى بەتايىبەتى زۆر نزمترە .

ھۆيەكى دىكەى بەرزى پېژەى بىكارى لە نىو پەوھەندى ئىسلامى و بىگەنەكاندا لە ھۆلاندا برىتتە لە جىاوازى بەھای دىلۇماكانى ولاتانى دىكەو ھۆلاندا، زۆربەى ئەو بىگەنەنەى كە دىلۇماى ولاتى خۆيان ھەيە لىرە نەك دىلۇماكانيان بە ھەمان بەھای ولاتى خۆيان سەير ناكىرت بەلكو دەبىت دىسانەوھە ئەم دىلۇمايە بەراوورد بكىرت و بكىرتتەوھە بە دىلۇماى ھۆلاندى ئەم كارەش پىويستى بە خوئىندن و فىر بوونى زمانىكى بەھىز دەبىت وىراى ئەوھەش كە زۆر جار پارەيەكى زۆرى دەوئىت.^(۱۸)

ئەم گىرفتەنە وادەكەن كەسانىكى زۆرى خاوەن دىلۇما نەتوانن لە بوارى شارەزايى خۆياندا كار بكەن، ياخود لە پوى دەرونيەوھە ئامادە نەبىت كارىك بكات كە لە ئاستى دىلۇماو تواناكانى خۆيدا نايىبىنئىت .

لەم خىشتەيەى خوارەوھەدا ئاستى كارەكانى بىگەنە لەچاو ھۆلاندىيەكاندا دەخەينە پوو

Jaar boek minderheden 2001 SPVA سەرچاوە:

ئاستى كارى بىگەنەكان لە چاو ھۆلاندىيە پەسەنەكاندا

ئاستى كار	تورك	مەغرىبى	سورىنامى	ئەنتالى	ھۆلاندى
لانى كەمى پىويست	۳۶	۴۰	۱۹	۱۶	۷
نزم	۳۳	۳۰	۳۵	۲۴	۲۷
مام ناوھەندى	۲۵	۲۵	۳۴	۳۷	۳۵
بەرز	۶	۵	۱۱	۱۹	۲۴
زانستى پىشكەوتوو	۰	۱	۲	۴	۷

بە ھەمان شىوھى چاوەپوان كراو سەير دەكەين كە ھەتا بەرەو ئاستە نزمەكانى كار كەردن برۆين پېژەى بىگەنەكان زىاد دەبن و ھەتا لە ئاستە

بەرزه کانیس نزیك بینه وه پێژهی بیگانهکان کهم ده بیته وه، ئەمەش بوخۆی واده کات که هەمیشە وێنە ی پەوهندی ئیسلامی به تایبەت و بیگانه به گشتی له مهر کاردا وێنەیهکی نه خوازاو بیت.

دۆزینه وهی کاره کهش بهو ئاسته هیشتا ئاسان نی یه چونکه ئەو مهرجانهی بو کار پیدان له کهسیکی بیانی داوا ده کریت له زۆرتین حاله تدا هه مان ئەو مهرجانه که له کهسیکی هۆلاندی داوا ده کریت، ئەمەش واده کات دیسان کهسیکی بیگانهی خاوهن دبلوما ماوهیهکی زۆر به شوین دۆزینه وهی کاریکی گونجاو دا ویل بیت.

گرفتی خویندن تهنها ئەو کهسانه ناگرێته وه که له ولاتی باوک خویندنیان تهواو کردووه و پاشان دینه هۆلندا به لکو هه موو ئەوانهش ده گرێته وه که لیڤه له دایک ده بن یاخود لیڤه خویندن ده ست پئی ده کهن، به لام ریگر له بهردهم ئەم ته رزه له لاوان بریتی نییه له بیروکراسیهتی حکومهتی هۆلندا به لکو بریتیه له چه ندين هۆ که زۆربهی هه ره زۆری بو خودی کوچ بهران ده گه پیته وه.

سه ره کی ترین هۆی ئەمەش بریتیه له وهی که زۆربهی بیگانهکان ماوهیهکی درێژیان پنیوست ده بیت تا دلنیا ده بن که ئیتر نارپونه وه بو ولاتی خویان یاخود (ده رنا کرین!) ئەگه ر په نابهر بیت، یان کوچ ده کهن بو ولاتیکی دیکه، ئەم هه لواسراوی و دلە پاوکه یه له نیوان ولاتی باوک و ولاتی دووهم ده بیته هۆی ئەوهی که نه وه کانیان نه توانن بریاری راسته وخو بدهن و لهم ولاته وه به زمانی ئەم ولاته خویان را بینن. نه بوونی پشتگیری و هاندان له نیو خودی خیزان و دوست و هاو پریانی ئەو که سه ی که ده یه ویت لهم ولاته بخوینیت و پێشکه ویت و پرای ئەوهش نه بوونی زانیاری تهواو له سه ر سیسته می خویندن لهم ولاته واده کات که دایک و باوکیش نه توانن به شیوه یه کی تهواو یاخود گونجاو روله کانیان بو خویندنی بالا ئاماده بکه ن.

کلتوریش بوخۆی رۆلێکی دیکه ده بینیت له پێش نه خستن یاخود له راگرتنی توانا کانی لاوانی بیگانه، ئەو خویندانهی که له ولاتی یه کهم سوودی نییه یاخود بی نرخه، ئەو خویندانهی له گه ل ئایین و که له پوری ئەواندا ناگونجیت، خویندنی که پنیوستی به وه یه ماوه یه کی درێژ له ده ره وهی ولات بیت. هه تده موو ئەم هویانه بو کچان و کورانی بیگانه یان ده بنه هویه ک بو وازهینیانی زوو له خویندن و یان خویندنیان تا پاده یه کی مام ناوهندی زیاتر نه بیت.

یەکیک لەو گەرفتە گەورانەى ئەمڕۆ دووچارى حکومەتى ھۆلەندا دەبێت، کێشە بۆ ئاویتە بوون دروست دەکات بریتىيە لە واز ھێنانى ژمارەيەکی بەرچاوە لە خویندەقانى بێگانە لە خویندن و کەوتنە سەر جادەیان.

ھۆيەکی دیکەى بێکارى لەنیۆ بێگانەکاندا بریتىيە لە جیاوازی کردن و **Discrimination** پەگەزپەرستى، ئەم ھۆيە زۆر بە ئاشکرا لەنیۆ کارگەر و کارخانە و فەرمانگاکاندا دەرەکەون^(١٩)، ئەو دەمەى کەسیکی ھۆلەندی داواى کار دەکات کانسیکی زۆرتري ھەيە لە کەسیکی دیکەى ھۆلەندی کە بەرپەگەز بێگانەيە و ھەمان شارەزایی و مەرجى کارى ھەيە. زۆر جار بەر لەوھى خاوەنکار چاوى بەو کەسە بکەوێت کە داواى کارەکەى کردووە تەنھا لە جۆرى ناوھەکە (ئەگەر بزانییەت داخوایکار ناوھەکەى ھۆلەندی نییە) بە نامە یاخود بە تەلەفۆن وەلامى نەگەتيف وەردەگرێت^(٢٠)

دیارە ھۆلەندیەکانیش بەلگەى خۆیان ھەيە بۆ ئەوھى کەسیکی دیکە لەوى دیکە بە پەسەند تر بزائن کە ئەمەش زۆر جار (بە ووتەى خاوەنکارەکان) دەگەرێتەووە بۆ چەندین ھۆى تايبەت بە بەرژەوھەندى کۆمپانیاکە، بۆ نمونە ئەوان دەلێن کەسیکی بێگانە سێ جار زیاتر لە کەسیکی ھۆلەندی نەخۆش دەکەوێت، یاخود دەلێن کەسیکی بێگانە بنەماکانى کارکردن و خۆبەستەنەوھى بە یاساكانى کارەووە کەمتر بەھەند وەردەگرێت وەک لە ھۆلەندیەک، دوواکەوتنى بەردەوام لەسەر کارو چەندین ھۆى دیکەش دەکەنە بەلگەى وەرنەگرتنى کەسى بێگانە چونکە ھەموو ئەو ھۆیانە پێکەووە دەبنە ئاکامى ئەوھى کە نرخى کەسیکی بێگانە بۆ خاوەنکار گرانتر بکەوێت لە ھۆلەندیەک.

ئەو دەمەى باس لە شکستى ئاویتە بوونى پەوھەندى ئیسلامى و بێگانەکانى ھۆلەندا دەکەین ناگرێت ئاوپ لە پێژەى تاوان نەدەینەووە، تاوان لە لێکدانەوھەکی ئاساییدا وەک دیاردەيەک دەکرێت بڵێن ھیچ کۆمەلگایەک نییە پێژەيەکی دیارى کراوى تیا دا نەبێت، چونکە تاوان بە ھەموو جۆرەکانیەووە لە نیۆ تەواوى کۆمەلگاكاندا دیاردەيەکی کۆمەلایەتیە، بەلام لەنیۆ کۆمەلگایەکی ھەمەپەنگ و فرە کلتورى وەک ھۆلەندا دەبێت لێکدانەوھەکە ووردترکەینەووە، چونکە بەرزبۆنەوھى پێژەى تاوان لە نیۆ گروپێکی دیارى کراوى کۆمەلگادا ھەمیشە واتا ئەوھە کە ئەو گروپە نەیتوانیووە بە پێى پێویست لەگەڵ کۆمەلگای ھۆلەندا ئاویتە بێت.

بە پێى لیکۆلینەوھى سەنتەرى زانستى قەکۆلین و ئەرشیفکردن W.O.D.C سەر بە وەزارەتى داوھرى گشتى (Openbaar ministerie) پێژەى تاوان لە

هۆلاند له نیو بیگانهکاندا زۆر زیاتره له پێژهی تاوان له نیو هۆلاندیهکاندا، ئهم پاستیه ههمیشه زۆر به ئاشکرا ناخړیته پوو، ئهوکه سهی بیهویتی بزانیته که پاستی پێژهی تاوان له لایهن بیگانهکانهوه له نیو هۆلاند له چ باریکدایه دهبیته خۆی زۆر ماندوو بکات، ههلبهته ئهمهش لهخۆرا نییه چونکه ههندیک زیندان (به پێی ووته ی چاودیوان) جگه له پۆلیس و فهرمانبهرهکان هۆلاندی تیادا بهرچاو ناکهویت...

له باسکردنی ئهم بابتهدا کۆمهڵیک خاڵی گرنگ دهکهنه بهرچاو:-

١- پهوهندی ئیسلامی زۆرترین ژماره ی تاوان ئهنجام دهدات.
٢- له نیو پهوهندی ئیسلامیدا ههرچهنده ژماره ی مهغریبی پاش تورک دیت، کهچی پێژهی ئهو تاوانانهی که پهوهندی مهغریبی ئهنجامی دهدات زۆر زیاتره لهوهی که تورک ئهنجامی دهدات
ئهمهش ئهوه دهگهیهنیت که ئاویتته بوونی مهغریبی زۆر زیاتر له پاش ئاویتته بوونی تورکهویه.

٣- پێژهی تاوان له نیو ئهندامانی نهوهی دووهم واته ئهو بیگانانهی کهله هۆلاند له دایک بوون و تهنها به کلتوری ئهم ولاته ئاشنان زیاتره له پێژهی تاوان له نیو ئهوانه ی که له هۆلاند له دایک نهبوون ئهمهش بۆخۆی زهنگیکی زۆر مهترسی داره.

ئهم خشتهیهی خوارهووش ژماره و پێژهی تاوانهکانی بیگانه (٢٠٠٢) له هۆلاند دهخاته روو

www.heemland.nl/criminaliteitoderallochtonen سهرچاوه:

ژماره ی تاوان	ئهوگروپه ی ئهنجامی داوه	پێژهی تاوان
١٤.٨٢٤	سورینامی	٧,٣%
١٢.٢٤٣	مهغریبی	٦,١%
٨.٠٥٢	تورک	٤,١%
٧.٩٨١	ئهنتالی و ئهروبی	٣,٩%
١٩.٣٣٩	گروپهکانی دیکه ی بیگانه	٩,٦%
١٣٣.١٤٦	هۆلاندی	٦٩%
٦٢.٣٤٩	کۆی گشتی تاوانی بیگانه	٣١%
٢٠٠.٤٩٥	کۆی گشتی تاوان	١٠٠%

ئهو تاوانانه ی سهروهه ههمه رهنگن واته ههموو ئهو تاوانانهش دهگریتهوه که دادگا (به سزادانی پاره) تاوانبارهکهی حوکم داوه، دزین و

بازرگانی تلیاک و بازرگانی قاچاخ و کاری پەش (کاری نایاسایی) و کوشتن، زۆرترین ئەو تاوانانەن کە بێگانهکانی تیا دا دەستگیر کراون.

سالی ۲۰۰۳ نزیکی ۱۴ هەزار کەس لە زینداندا حوکم درابوون، لە کۆی ئەم ژمارەییە ۷.۷۰۰ کەس واتە بە پڕژە ۵۵% بیانی بوون^(۳۱)، ئەگەر زانیشمان کە بپی تێچونی یەک کەس بۆ ماوهی سالییک لە زینداندا ۵۰ هەزار (یۆرۆ)یە کەواتە سالی ۲۰۰۳ بپی ۲۸۵ ملیۆن یۆرۆ تەنها بۆ زیندانییە بێگانهکان تەرخان کراوه.

پەوهندی ئیسلامی زۆر جار بەرامبەر ئەم ژمارە بەرزە تاوان نەک دەستەوهستان وهستاوه بەلکو تاوانەکەشی دەخاتەوه ئەستۆی حکومەتی هۆلاندای پاشکاوانە لەبەرنامە تەلەفزیۆنیەکاندا دەلێن (هەمووی خەتای هۆلاندیەکان) ه ئەگەر کردەوهی پەگەزپەرستی دژی ئیە ئەنجام نەدەن و هەلی کاری گونجاو بپەخسێن و لە تەلەفزیۆنەکاندا تەنها وینە خراپ نیشان نەدەن ئەوه هیچ کەس ناچیت دزی یان تاوان ئەنجام بدات... مزگەوتەکانیش لە پڕۆسە ئاویتەبووندا خراپترین پۆل دەگیرن، لە هەندیک لەو مزگەوتانە هیشتا مەسەلە لەلای یان حەرام بوونی ئاویتە بوون یەکلانەبۆتەوه، وپرای ئەوهش هیندە خویان بە کاری سیاسی یەوه سەرقال کردوووه خویان بە پەروەردە کردنیکی پۆزەتیفانە پەوهندی ئیسلامی یەوه خەریک نەکردوووه.

لە پستیدا مزگەوتەکان لە هۆلندا، بەهەمان شیوهی مزگەوتی دەولتە ئیسلامیەکان کار دەکەن، بەلکو زیاتریش بوونی دیموکراسیەت لەم ولاتانەو ئاوەلابوونی بەردەوامی دەرگای مزگەوتەکان بە شیوهیەکی بەردەوام بۆتە هۆی ئەوهی مزگەوت پۆلیکی کاریگەری زیاتری هەبیت لەنیو پەوهندەکەدا، بەلام لەبەرچاو نەگرتنی جیاوازی هەل و مەرج لە ئەوروپا لە هەل و مەرجی خودی ولاتە ئیسلامیەکان، بەکارهێنانی دیموکراسیەت و چاپۆشینێ حکومەتە ئەوروپیەکان بۆتە هۆی ئەوهی کە ئەم خالە بە نەگەتف بەکار بێت و لە جیاتێ ئەوهی مزگەوت بکریتە شوینی باشتەر ئامادە کردنی پەوهندی ئیسلامی تا بتوانیت بەشداریەکی باشتەر لەم کۆمەلگایەدا بکات، دەبیتە هۆکاری ئەوهی کە زیاتر تاکی پەوهندی ئیسلامی لە کلتوری ئەو ولاتە کە تیایدا دەرزی دابریت.

بە هەمان شیوهش ئەو دەولەتانە کە خاوهنی ئەو ژمارە زۆری پەوهندی ئیسلامین نەیان توانیوه کاریگەریەکی باش بکەن سەر پەوهندەکیان و زەمینەییەکی گونجاویان بۆ فەراهم بکەن تا بتوانن سوود لە پێشکەوتن و

توانای ئەو دەولەتانه وەربگرن، لەوەش خراپتر زۆربەى ئەندامانى پەوهندی
ئىسلامى دژى دەولەتەکانى خۆيانن ياخود لە دەولەتەکانى خۆياندا
کەسانى چالاكى ئۆپۆزسيۆن بوون، بۆيه هەرگيز حکومهتەکانيان نەک
ناتوانن کارىگەريان هەبێت لەسەريان بەئکو فەرامۆشيش کراون.
لە بارودۆخىکى ئاوا نالەباردا ئيتەر ئاويته بوون دەبێتە جیگای پرسىيارو
هەبوونی خودى ئەو ژمارە زۆرهى بىگانهش کە ناتوانن و ناخوازن ئاويته بن
و بونهتە بارىکى قورس بەسەر ئەم ولاتهوه کارى سياسى و برپيارى توندى
پيويسته، کەلەمەودووا لە هۆلанда زۆر بە ئاشکرا بەدى دەکرييت.

بەشى چوار ھەم:-

ھۆلەندى ئەمىر:-

ئەو راستىيانەى لە بەشەكانى پېشودا باسيان ليۈە كرا نابنە ھۆى ئەوھى
كە بلىين ئاويىتە بوون لە ھۆلەندا بەتەواوى شىكىستى خواردوۋە، ھەروەك چۆن
دەتوانين بلىين ئاويىتە بوون لەنيۈ ھەندىك لە پىكھاتەكانى پەوھەندى
ئىسلامى شىكىستى خواردوۋە.

لە نيۈ مەيدانە جياوازەكانى كاركردن و بوارە ھەمە پەنگەكانى ژياندا
كارىكى شياۋە گەر كۆمەلگاي ھۆلەندى شانازى بە ژمارەى ئەو بىگانانەوھ
بكات كە زۆر سەرگەوتوانە خزمەتيان بە تەواوى پىكھاتەكانى كۆمەلگاي
ھۆلەندى كردوۋە.

سەيرىكى خىراى پووداۋەكانى پۇژانەو خويىندنەوھىيەكى سەرىپيانەى
پۇژنامەو گۇقارەكان ئاشكرائ دەكات كە درزى نيۋان ھۆلەندى پەسەن و
نارپەسەن (ھۆلەندى و بىگانەكان) تابىت زىاد دەكات و ئاويىتە بونيش تا بىت
زىاتر لە ئامانجەكانى خۆى دوور دەكەويىتەوھ. ھۆلەنديەكان

ههست به ئاسايش ناكهن و تاديت ترسيان له ئيسلام زياد دهكات، بهرامبهر به رهوشي ئهمپوؤى شاره گهورهكانيان كه پپر بووه له بياني نيگهرانن. زوربهى گرفت و كيشه و نههامهتیهكانيان دهخهنه ئهستوى بېگانه بهگشتى و رهوهندى ئيسلامى به تاييهتى.

كلتورى كوچ بهرهكان كاريكى زورى كردوته سهر هۆلاند، زوربهى هۆلاندیهكان پي يان وايه كه كلتورى خويان كهوتوته بهر ههپهشهى كلتورى پوژهلاتيى بېگانه، ههر لهسهر جادهوه دهروان تادهگهنه شويني كار و ناو مالى خويان، هۆلاند له بهر چاوياندا وهك جارن نهماوه، شهقامهكان جمهى دئ له ئافرهتى سهريپوش لهسهر و پياوى ريشن، شارهكانيان پپر بووه له مزگهوت و قوتابخانهى ئيسلامى، گهپهكه مهغريبى و تورك نشينهكان تا بيت گهورهتر دهبن، چهندين سال كارى رهش دهكهن و باج به دهوله ت نادهن و لهپر دوكان و ريستوران و هوتيل دهكهن... كار به وهشهوه ناوهستيت بهلكو زمانى هۆلنديشيان كردوته ئامانج و ووشه و ئيديومي خويان ئاخنيوته نيو فهرههنگى هۆلاندیهوه^(۲۲).

بهرامبهر به وهش رهوهندى بېگانه بهگشتى و ئيسلامى به تاييهتى تابيت زياتر له نيو كومهلگاي هۆلنديدا نامو دهبن، ئهو نهوهيهى ليهر لهدايك دهبيت زياتر دزايهتى كلتور و كومهلگاي هۆلاندى دهكات وهك لهوهى كه ليهر لهدايك نه بووه ياخود به شيكى تهمهنى له ولاتى خوى بهسهر بردووه، لويال بوون و دلسوزيان بو ئهو ولاتهى كه پاسپورتى ههلهدگرن (واته هۆلاند) زور لاوازه. كوئونهوهى رهوهندى ئيسلامى له گهپهكى تاييهت و زياد بوونى له راده به دهري مزگهوتهكان و قوتابخانه ئيسلاميهكان ههموو ئامارهن بو ئهوهى كه ئهو رهوهنده نهك نهيتوانيوه ئاويت ته بيت لهگهله كومهلگاي هۆلنديدا بهلكو له نيو خودى كومهلگا و رهوهندهكهى خوياندا قهتيس ماون.

ئهو تيكهلاويه كهمهى له نيوان رهوهندى ئيسلامى و هۆلاندیهكاندا روو دهكات زور جار له بهرژهوهندى هۆلاندانى يه و تهنانهت له بهرژهوهندى سياستهتى ئاويت ته بونيشدا نيه، زوربهى ئهو ئافرهته هۆلنديانهى خيزان لهگهله كهسيكى رهوهندى ئيسلامى پيك دينن به تاييهت (ئهگهر ئهو كهسه موسلمانىكى پراكتيكي بيت) ناچار دهبن سهريپوش لهسهر كهن و به جلى موچهجهبهى ئيسلاميهوه دهركهون، تهنانهت ئهو پياوانهشى كه كچيكي موسلمانى پيشكesh دهكرت بهههمان

شېۋە دەبىت توند خۇيان بە ئايىنى ئىسلامەۋە بېستەنەۋە^(۲۳) بەرامبەر مەش دەبىت چەندىن مۇسلمان كە ئايىنى خۇيان ۋازلى دىنن ياخود دەبنە مەسىحى نەك ناۋىرن بە ئاشكرا لەسەر تەلەفزیۋن دەرکەون بەلکو لەكاتى ئاشكرا بونىشىان ھەرەشەى كوشتىيان لى دەكرىت.^(۲۴)

ترس لە ئىسلام:-

ئىسلام مۇقۇبىيا ياخود ترس لە ئىسلام ديار دەيەكى ئاشكراى نىۋ كۆمەلگەى ئەوروپايەۋ پاشكاۋانە قەسەى لەبارەۋە دەكرىت، ترس لە ئىسلام لە پاش پوۋداۋەكانى ۱۱ سېپتىمبەر ۱۱ ئازارى مەدرىد و ۷ ى يوليۋ (گەلاۋىژ) ى لەندەن بە شېۋەيەكى بەرچاۋ زىيادى كىردوۋە، تاكە سەرچاۋەى ئەم ترسەش تەنھا كىردەۋە تىرۋورىستىيەكان نى يە بەلکو مەسەلەى جىياۋزى نىۋان كلتور و نەرىت دەۋرى بالا دەبىنىت، ھەر ئەم ھۆيەش لە پشت زىندوۋ بونەۋەى تەۋرمى دژ بە بىگانە و راست پەۋبىيە، ۋىراى ئەۋەى كە ئىسلامى سىياسى لەنىۋ ھۆلاندادا ھىشتا كىردەۋەيەكى ئەۋتۋ تىرۋورىستىيەنى ھاۋشىۋەى ئەۋانەى سەرەۋەى ئەنجام نەداۋە بەلام ترس لە ئىسلام لەنىۋ كۆمەلگەى ھۆلاندىدا دوو ھىندەى ئەۋ ترسەيە لە چاۋ ئىسپانىيەكان و ئىتالىيەكان.

سالى ۲۰۰۴ سەنتەرى لىكۋلىنەۋەى (NIPO) لە راپرسىيەكدا بۆى دەرکەۋت كە تەنھا ۱۹% ى ھۆلاندىيەكان ھەبۋنى مۇسلمان لە ھۆلاندە بە ھەرەشە نازانن، رېژەى ۶۷% ى ھۆلاندىيەكان ھىچ پەيۋەندىيەكىيان بە مۇسلمانانەۋە نى يە و رېژەى ۵۰% ش دەلېن ھەرئەۋەندەى گەرەكەكەيان (رەش بىتەۋە) ۋاتە بىگانەى تىادا دەرکەۋىت ئەۋان مال دەگۈيزنەۋەۋ دەپۇن.

ھەمان سەنتەرى لىكۋلىنەۋە لە مالىپەرى بەناۋبانگى (RTL nieuws) رۆژى ۲۰۰۵-۸-۵ لە تازە ترين راپرسى خۇيدا دەلېت (۶۳% ى ھۆلاندىيەكان داخۋازى ئەۋە دەكەن كە ياسايەك دژى لەبەر كىردنى سەرپۇشى ئىسلامى و ھەموۋ جل و بەرگىكى ئىسلامى ھەموار كرىت، ھەرۋەھا رېژەى ۷۷% پى ى خۇش نى يە رنىكى مۇسلمان بە سەرپۇشەۋە بىت بە پۇلىس و رېژەى ۸۱% ىش دژى ئەۋەن كە داۋەرىكى مۇسلمان بە سەرپۇشەۋە لە دادگادا كاريان بۆ بەپۇە بەرىت).

مىدىي ھۆلاندى زۇر جار ئامازە بۆ ئەۋ ترسە دەكات و لىدوان و رېپۇرتار ساز دەكات ، پىرۇگراممى تاييەتى بۆ تەرخان دەكات، لەۋ پىرۇگراممانەدا باس

لهوه دهكریت كه گهورهترین گرفت له بهر دهم ناوټه نه بوونی په وندی ئیسلامیدا، ئایینی ئیسلام خویه تی چونكه نهو ئایینه تا ئیستا کاریگه ریه کی زوری به سهر وورده کاریه کانی ژیانی نهو په ونده وه هیه تاراده ی نه وه ی ټیكه لاو کړدنکی زور له نیو شیوازه کانی ژیاناندا بهرپا بکات، نه وانه زوریان پروایان به وه هیه ئیسلام دهستور و یاساو کلتوریشیان بیت، بهرام بهر به ووش هو لاندیه کان ده لئین ئایینی ئیسلام ۱۴ سده بهر له ئیستا نوسراوه ناکریت وهک یاساو دهستور به کار به یزیت، خو نه گهر پییان خو شه وهک یاساو دهستوری خو یان به کاری به یین نهو ده بیت له ولاته کانی خو یاندا نهو به کن نهک له نهو روپا چونكه کو مه لگا نهو روپیه کان ده میكه ئایینیان له ده ولت جیا کړدو ته وه.

نه م ټینه گه یشتنه ی په وندی ئیسلامی له خراپ به یو په بردنی په یوه ندیه کانی خو ی له نیو نه م کو مه لگایاندا هو یه کی دهرو نیشی له پشته وه یه كه نه ویش (گرئ ی خو به لاواز زانین) ه.

هه تا په وندی ئیسلامی خو ی به لاواز بزانتیت نهو زیاتر پاشه كشه دهكات بو ناو کلتوره كه ی خو ی له ترسی بهرام بهر ه كه ی (بیگانه یه کی مه سیحی به هیز) زیاتر خو ی له پشتی ئایینه وه ده گریټ.

له نیو خودی ده ولته عه ره بیه کانیشدا هه مان ترس بوونی هیه و هه موو ووته و هه نگا وه کانی نهو ی دیکه به پیلان ناوده بهن.

نهو ده مه ی ده ولته ئیسلامیه کان به هیز بوون و گرئ ی خو به لاواز زانینیان تیادا دروست نه ببوو هه تا سالی ۱۴۹۲ له ژیر سایه ی خه لافه تی موسلماناندا له ئیسپانیا جوله كه و مه سیحی و موسلمان باشتیرین شیوه ی پیکه وه ژیانان هه بوو، ته نانه ت پاش ده ر کړدن موسلمان و جوله كه کان له ئیسپانیا به شیکی جوله كه کان به ره و مه غرب روشتن و تائیستاش هر له وین.

گرئ ی خو به لاواز زانین زور جار په وندی ئیسلامی والی دهكات بهرام بهر هه نگا وه باشه کانی میدیاش دیسان هه لو یستی خراپ بنوینن، نهو ده مه ی رورث نامه ی (de Volkskrant) پاشکو یه کی ته و او ی خو ی بو خستنه پرووی شیوازی جوانکاری له هیلکاری و نویسی خه تی قورئاندا ته رخا ن کړدبوو، له لایه ن کو مه لیک ریکخراوی ئیسلامیه وه شکاتی لیکرا گوا یا نه م سوکایه تی یه به قورئان چونكه رورث نامه ده کریټ به سفره ی خواردن و فره ده دریټ و ده بیت به ژیر ده ست و پی وه! له کاتی کدا له م ولاتانه دا هه رگیز رورث نامه فره نادریت به لکو مانگانه له گه ل کارتو ن و وه ره قه ی دیکه دا کو ده کړینه وه، وهک

ئەوئى ھەرگىز لە ولاتە عەرەبىيەكان قورئان لەسەر پروپەرى رۇژنامەكان نەنوسرىن ياخود ھەرگىز رۇژنامە فرە نەدرىت.

خۇبەلاواز زانين لەم بارەدا ناوەستىت بەلكو ئىسلامى سىياسىش كە تىيەلكىشى رەوندەكە بوو دىتە سەر خەت و وىراى ئەو جىيەدەى كە بە چەك راي گەياندووو ئاستى داخوازيەكانىش بەرەو پىش دەبەن و داواى زياتر دەخەنە روو لەوانە:-

١-چەسپاندنى شەرىعەتى ئىسلامى ! (وەك ئەوئى تەواوى حكومەتە عەرەبى و ئىسلامىيەكان ئەم كارەى ئەنجام دابىت و ئىتر نۆرەى دەولەتە ئەوروپىيەكان بىت).

٢-لەبەر كردنى بۇرقا (ئەو جلەى كە پزىمى تالبيان لە ئەفگانستان سەپاندبووى بەسەر ژناندا) بۇ ژنان، لە كاتىكدا مەسەلەى حىجاب گفتمو گۆى لەسەرە .

٣-بۆردى شەقامەكان (بۆردى مرورى سەرجادەكان)، ناوى شەقامەكان، ناوى شۆينە گشتىيەكان بە عەرەبىش بنوسرىت!

ھەموو ئەمانە وادەكەن كۆمەلگاي ھۆلاندى نەك تەنھا دەست لەو بەشوات كە رەوئەندى ئىسلامى چى دى ھۆلاندى نين و بەكۆمەلگا نامۆن بەلكو پەرچەكردارى زۆر توندىش بەرامبەريان بنۆين كە لەمەودوا باسيان لىوہ دەكەين...

رەگەزپەرستى و توندو تىزى:-

ئەو ساتەى ئىتر كىشەكان دەبنە كىشەى ھەموو ھاولاتىيەك ھەر لە سەرجادەوہ تا ژوورى پەرلەمان بە چەندىن شۆيەى جياواز گوزارشى لى دەكرىت، ئەم گوزارش كردنە دەكرىت بە شۆيەى سىياسى ياخود ناخاوتن بىت، دەكرىت ھەلۆيىستى دەست وەشاندىن و توندو تىزىش لە خو بگرىت. جياوازي كردن و ھاوتامەلەنەكردن (Discrimination) يەككىكە لەو پەرچەكردارانەى كە ھەردوولا بەرامبەر بە يەكتر ئەنجامى دەدەن، بەلام مەرج نىيە ھەمىشە لىرەدا لايەنى دەست پىشخەر ھۆلاندى بىت ياخود بە پىچەوانەوہ كەسيكى بىگانه بىت، بەلكو ھەردوولا ئەم كارە دەكەن بەلام زياتر كاريگەرى ئەم كارە بۆسەر بىگانهىيە وەك لە ھۆلاندى چونكە زۆر جار

پوودهدات كه بههوى ئهم ههئويستانهوه بئگانه كارى دهست ناكهويٽ ياخود
كارهكهى لهدهست دهدات.

دهستورى هۆلندا به ئاشكراوتوندو تۆل دژى پهگهزپهرستى و هاوتاممه له
نه كردن ههنگاوى ناوه^(٢٥)، ياساكانيش سزاي ههموو ئهو كهس و لايه نانه
دهدهن كه ئهم جوړه كارانه ئه نجام دهدهن، به لام ديسانه وه ئهم دياردهيه
تازه بووه به كاريكى پوژانهى هينده قيزه وهن كه زوړ به ئاشكرا ههستى
پيډه كريت و تهرو وشك پيكه وه دهسوتيت.

سالى ٢٠٠٠ له تهواوى هۆلندا ٣٥٣٠ داوا تومار كراوه و سالى ٢٠٠١ يش
٣٩١٣ داوا تومار كراوه، بيروى دژ به جياوازي كردن و پهگهزپهرستى له
هۆلندا سالى ١٩٩٨ پاي گهياند كه له ١٧ تا ٢٠ له و كرده وانهى دژ به
بئگانه ئه نجام دهدرت، تهنها يهك دانه تومار دهكرت.

لهم خشته‌یهی خواره‌وه‌دا کرده‌وه ره‌گه‌ز په‌رستیه‌کان و ئه‌و گروپ و
که‌سانه‌ی به‌رام‌به‌ریان ئه‌نجام دراوه‌ نیشان ده‌ده‌ین:

Anti Discriminatie Bureaus en meld puntn, rapport 2001

سه‌راوه:

ناوی شار	هۆکاری ره‌گه‌ز	په‌رستی	هۆکاری دژی سامی	کارکردن	باری	خێزان	هۆکاری ره‌گه‌ز	هۆکاری ناینبی	که‌م نه‌ندامی	ره‌نگی پێشت	نه‌من	هۆکاری ناینبی‌ناینبی	هۆکاری سیاسی	هۆکاری سینکی	هۆکاری دیکه	به‌گه‌ستی
Amsterdam	82	-	-	4	33	84	7	369	10	12	-	94	7	698		
Alkmaar	-	-	-	-	4	16	7	117	2	-	-	2	29	188		
Den Bosch	2	-	-	-	1	7	2	78	2	2	4	2	12	114		
Den Haag	10	-	-	-	7	20	11	218	37	4	2	20	28	804		
Dordrecht	-	-	-	-	1	4	2	122	2	-	-	1	6	140		
Enschede	-	-	-	-	2	2	4	100	2	1	-	0	7	120		
Leeuwarden	2	-	-	-	1	2	1	68	2	-	-	8	20	101		
Maastricht	-	-	-	-	1	1	2	81	-	-	-	7	6	99		
Rotterdam	10	-	-	-	16	37	14	376	14	0	2	64	80	622		
Veenendaal	-	0	-	-	-	9	2	72	1	-	-	-	8	92		
Vlissingen	33	-	-	-	6	0	2	82	4	-	-	4	9	116		
Zaandam	-	-	-	-	6	7	1	40	2	11	1	2	12	96		
شاره‌کانی دیکه	18	4	2	20	02	22	22	417	28	22	0	42	118	888		
به‌گه‌ستی	122	0	7	48	330	82	82	144	111	89	10	268	420	2812		

ئەو ھەم خەشتەيەدا سەرنج پاكىشە ئەو ھەم كە لە شارە گەورەكانى ۋەك ئەمستەردام و رۆتەردام و دانھاخ زۆرترىن پېژەي جىاۋازى كردن و پەگەزپەرستى روودەدات، ھۆكاری روودانى ئەم كەردەو پەگەزپەرستانەيە لە بەرزترىن پېژەدا لەبەر ھۆكاری (بەنەرەت - پەچەلەك) پەنگى پېست واتە (پەش يان سېي يان ئەسمەر) ئەنجام دراۋن. ئەو ھۆكارانەش لېرەدا تەنھا بېگانەكان دەگرېتەو، ئەو بېگانەنەي كە زياتر لە ئاسىاۋ ئەفەرىقاۋە ھاتوۋن چونكە بېگانەكانى دىكە بە تايبەت ئەوروپاي پۆژھەلات و روسيا نە پېستيان پەشە نە موو، ئەمەش ئەو دەگەيەنېت كەردەو پەگەزپەرستىەكان زياتر پەوھەندى ئىسلامى دەگرېتەو، ئەم كارە پەگەز پەرىستانەش كەمترىن ھالەتيان تىادا تۆماركراۋە، بە پىي زانىارىيەكانى ھەمان سەرچاۋەي ناوبراۋ لە كۆي ۱۷ كەردەو ھەدا تەنھا يەك كەردەو تۆماركراۋن ، ئەو ھالەتانەشى تۆمار كراۋن تەنھا ئەو ھالەتانەن كە نەگەشتۆتە پادەي توندو تىژى چونكە لەو ھالەتانەدا پۆلىس و ئاسايش دۆسيەكە دەگرەنە دەست.

كەردەو پەگەز پەرىستىەكان زۆر جار بىكەرەكەي دىيارە لە پېنگاي پەفتارىكەو ھەياخود ئامازەيەكەو ھەياخود زۆرىەي جارېش ھەر ۋەك لەفەرمانگە و شوپنە فەرمىەكانى دەولتدا روو دەدەن كار ئاسانى بە بيانى پېشكەش ناكړيت و بە ناۋي ياساۋ پەپرەو كەردنى ياسادا دژايەتيەكى زۆرى بېگانە دەكرېت و كارەكانى بۆ جېبەجېي ناكړيت.

ھەندىك جار كەردەو ھەكان بىكەرەكانيان نادىيارە و نازانرېت چ كەسنىك ئەنجامى داۋن بۆ نمونە لە ئەمستەردام بە نوسىنېكى گەورەو جوان لەسەر دىۋارى مائەموسلمانېك دەنوسرا (بىكەي سەر كەرداتى تالېيان)، ھەياخود لە سەر دىۋارو دەرگاي مائەموسلمان جىنۆي سوگ ھەياخود (مەردن بۆ ئىسلام) دەنوسرېت، ھەياخود ئۆتۆمبىلى توركىك لە شارېكى ۋەك Enschede بە (پاشەپۆكى سەگ) پېس دەكرېت... ھتە.

پەرچە كەردارەكان دژ بە بېگانە و بەتايبەت دژ بە پەوھەندى ئىسلامى لەم ئاستەدا ناوەستېت، بەلكو پەرە دەسېنېت و شىۋازى توندو تىژو ھەپەشە ئامېز لە خۆ دەگرېت.

سالى ۲۰۰۱ پاش رووداۋەكانى ۱۱ى سېپتەمبەر لە تەۋاۋى ئەوروپاۋ ھۆلەندا كەردەو ھە دژ بە ئىسلام و پەوھەندى بېگانە بە گشتى روۋى لە زىاد

بوون کرد، له هۆلاند له ماوهی نیوان دوومانگ و نیوی پاش پروداوه که (۱۹۰) پروداوی دهستدریژی دژ به پهوهندی ئیسلامی و بیگانه نهجام درا. پاش پروداوی کوشتنی هونهر مهندی دهرهینهری سینه مایی (تهیو قان خوځ) پوژی ۲-۱۱-۲۰۰۴ دیسانه وه ههستی دژ به پهوهندی ئیسلامی برهوی سه ندو ۱۷۴ کردهوی توندو تیز دژی نهجام درا (بروانه خشته کهی خواره وه) که بهشی هه ره زوړی دژ به پهوهندی ئیسلامی بوو، بهشیکی کهمیشی له لایهن پهوهندی ئیسلامیه وه دژ به هۆلاند نهجام درا.

سه رچاوه پوژنامهی metro 16-12-2004:

ژماره	جوړی کرده وه
۴۱	هه ره شه کردن
۳۶	ئاگرتیبه ردان
۲۸	پیسکردن و بویه کردن
۲۳	شکاندن و زیان پئی گه یاندن
۱۸	پروبه پروبوونه وه
۱۲	توندو تیزی نهجام دان
۱۱	پوچه لکردنه وهی بۆمب
۴	هیرشی بۆمبی
۱	کوشتن
۱۷۴	کۆی گشتی

ههروهک له خویندنه وهی خشته که دا بۆمان دهرده که ویت له نیوان بیگانه کان (به تایبهت پهوهندی ئیسلامی) و هۆلاندیه کان شه ریکی ئاشکرا به رپوه دهچیت، دهر نهجامه کانی نهو شه رهش ههروهک له برگهی (ئاگرتی به ردان) دا دیاره جگه له سوتاندنی ۱۵ مزگهوت و قوتاخانهی ئیسلامی، سوتاندنی چه ندین که نیسهشی لی که وته وه. کار به وه شه وه نه وه ستا به لکو بۆمب و چه کی قورسیش هاتنه به کاره ییان هه موو نه مانهش ئاماره ی نه وه یه که نه دامانی هه ردوو به ره زوړ باش خو یان له گروپ و کۆمه له تیروریسته کاندازا دا وه.

زانکۆی لایدن که نهو خشته یه یه سه ره وهی ئاماده کردوو، له لیکۆلینه وه کانی خویدا زیاتر ئاماره بو رۆلی ریکخراوه راست و

تونده پرهوهکانی هۆلندا دهکات که ۱۵% پێژهی هێرش و دهستدریژییهکان به پێوه دهبن، به پێی لیکۆلینهوهکه نزیکهی ۱۵۰۰ له ئەندامانی ئەو پیکخواهه زۆر چالاکن له کردهوهکانیادا درژی بێگانه بهگشتی و پرهوهندی ئیسلامی به تایبتهتی.

ئەو پیکخواهه که له دوو سالی پێشودا به شیوهیهکی بهرچاو له هۆلندا پهڕهیان سهندوو، لاپهڕهی ئەنتهرنێت و مالمپهڕی تایبتهت به خۆیان ههیه ههمان شیوهی گروپی (نازی تازه) که له زۆربهی ولاتانی ئەوروپا له درژی بێگانه بهرویان سهندوو^(۲۶)، ههلبهته تهشهنه سهندنی بیروباوهڕی درژی به بێگانه و ئیسلام تهنها له هۆلندا بلۆ نیه، بهلکو بگره تائیسیتاش ناوبانگی هۆلندا وهک کۆمه‌لگایهکی له خۆ بووردوو وای کردوو پێژهی ئەنجام دانی کاری توندو تیژی درژی به بێگانه پێژیهکی زۆر کهمی ههبنیت لهچاو ولاتانی دیکهی ئەوروپا.

پیکخواهه رهگهزپه‌رست و نازیه تازهکان به شیوهیهکی بهرفرانوان چالاکیهکانیان زیاد دهکات و تا بنیت ئەندامانیشیان زۆر دهبنیت، پروپه‌ڕی پۆژنامهکان و هه‌والی ته‌له‌فزیۆنه‌کان به‌رده‌وام خۆپیشاندانی نازیه تازه‌کانی دنیاو راست پرهوه‌کانی هاوپه‌یمانیان درژی بێگانه و کوچ به‌ره‌کان نیشانداده‌ت و هێرشه‌کانیان بۆ سه‌ر ئەو ئامانجانه له به‌ره‌وسه‌نددایه، له هه‌ندیک له ولاته ئەوروپیه‌کاندا که‌سی بیانی له پله‌ی دووهم و سیهه‌می هاولاتی بووندا دیت.

سه‌رباری ئەوه‌ی که هۆلندا له سالانی جه‌نگی دووهمی جیهانیادا له به‌ر هێرشیکێ دپ‌دانه‌ی نازیه‌کاندا بوو که‌چی هیشتا ده‌بینین له هۆلندا‌ش بزوتنه‌وه‌ی نازیه تازه‌کان بوونی هه‌یه و هاوپه‌یمانه له‌گه‌ڵ نازیه تازه‌کانی ئەلمانیا، تا ئیستا پیکخوا‌ی ره‌گه‌زپه‌رستی و نازی به‌ پێی یاسا‌کانی ئەوروپا قه‌ده‌غه‌ن و ماوه‌ی کاریان پێ نادریت، به‌لام ئەو پیکخواهه توانیویانه زۆر به‌ باشی بوونی خۆیان بپاریزن و ئەنته‌رنێت و مالمپه‌ره‌کان بکه‌نه سه‌نگه‌ری خۆیان، ته‌نها به‌ زمانی ئەلمانی نزیکه‌ی ۲۰۰ مالمپه‌ر به‌ ناوی (هایل هتله‌ر) گۆرانی به‌ بالای هتله‌رو نازیه‌تدا هه‌لده‌دات و ۱۴۰۰ لاپه‌ره‌و ئاده‌رسی دیکه‌ش هه‌ن که بانگه‌وازی نازیتهت بلۆ ده‌کهنه‌وه‌و کۆنفرانسی سه‌رتا سه‌ری خۆیانی تیا‌دا گرێ ده‌دن.

مالمپه‌ری نازیه تازه‌کان چه‌ندین ناوی تایبتهت به‌ هتله‌ر و نازیتهت و درژی به‌ سامیه‌کان و بێگانه له‌ خۆیان ده‌نن و چالا‌کانه تارا‌ده‌ی نه‌خشه‌ کێشان بۆ ئەنجام دانی کاری توندو تیژی کارده‌کهن، له‌م باره‌وه سالی ۱۹۹۸ پۆلیسی

ئەلمانیا كەسكى نازى دەستگىر كرد كە لە پىگای مالىپەرىكەو بەناوى (دەستەى قەلاچۆكدنى داود) ۱۰ ھەزار ماركى وەك پاداشت تەرخان كردبوو بۆ ھەر كەسك كە مامۆستايەكى چەپ بكوژىت، لە لىكۆلىنەو ھەكاندا دەرگەوت كە ئەو كەسە ئەندامە لە گروپكى ئەوروپى بەناوى (پىشەنگە نازىەكانى ئەوروپا).

تەنھا لە ئەلمانیا كە بەھىزترىن پىكخراوى نازى كارى تىدادەكات و ژمارەى ئەو پىكخراوانە ۱۶۰ دەبىت، سالى ۲۰۰۱ نىزىكەى ۱۰۵۵۰ كردهووى دەستدرىژى و سالى ۲۰۰۲ نىزىكەى ۱۱ ھەزار كردهووى ئەنجام داوہ.

ھەموو ئەو كارە توندو تىژانەى ئەم گروپانە ئەنجامى دەدەن لە پاشاندا بەرپرسيارى خۆيانى لى ئاشكرا دەكەن ھەر وەك چۆن لە سالى ۲۰۰۰ ھەستان بە سوتاندنى كامپىكى پەنا بەران لە شارى لۆزانى سويسرا. لەولاتانى دىكەى ئەوروپاشدا لەوانەش نەمساو ھەرەنسائو دانىمارك و سوید و سويسراو بەلژىكا سەدان مالىپەرى ھاوشىو ھەنە كە سالانە نەخشەى سەدان ھىرش بۆسەر بىگانەو جولىكەو چەپەكان دادەرىژن. لە ھۆلاندا ئەمانە كە ژمارەيان بە ۱۵۰۰ كەس مەزەندە كراو، بە زۆربەى كارەكانى وەك سوتانى مزگەوت و ھىرش بۆ سەر قوتابخانەى ئىسلامى و گر تى بەردانى و ھەراسان كردنى بىگانەكان بە نوسىن و ھەلسوكەوتى نەشیاو ھەلدەستن.

ئەم پىكخراوانە كە لە پرووى دارايى يەو دەولەتمەندن، سالانە ھەزاران بىلاوكراو (سى دى) تايبەت بە خۆيان بە خۆپايى بەسەر ئەندامەكانياندا دابەش دەكەن، گۆرانى بىژو تىپى مۆسىقاي تايبەت بە خۆيان ھەيە، سەردانى راسترەوى نەمسا (ھايدەر) بۆلاى دكتاتۆرى پىشوووى عىراق سەدام حسىن لە خۆرا نەبوو چونكە نازىەكان لە تەواوى دنياىا وىنەى ھتلەر سەدام پىكەو ھەلدەواسن^(۲۷)، لە چەندىن پايتەختى دنياىا باشترين پەيوەنديان لەگەل بالۆيزخانەى عىراق دروست كردبوو تەنانەت لە زۆر پۆژنامەو راگەياندنیشدا قسە لەسەر ئەو دەكرا كە چەندىن پىكخراوى نازى لە پشت ناردنى چەكەو بووبن بۆ سەدام حسىن.

برەو سەندنى نازىە تازەكان و بزوتنەو پايىسىتەكانى ئەوروپا كار لە يەكتر دەكەن ھۆلاندا سنورىكى درىژى لەگەل ئەلمانىا ھەيە ئەمەش واى كردوو ھاوكارى ھەماھەنگى نىوان گروپە نەژادپەرستەكان و دژ بە بىگانەكان ئاسان تر بىت، ئەو دەمەى نازىە تازەكانى ھۆلاندا خۆپيشاندان و چالاكى ئەنجام دەدەن، نازىەكانى ئەلمانىا كە ھەميشە سەرى خۆيان سفر

تاشیوه دینه هاوکاریان، ویرای ئه وهش له په یف و ئه ده بیات و بوچونیاندا سود له یه کتر وهرده گرن.

هه رچه نده (پارتی ناسیۆنالستی تازه - **Nieuwe nationale Partij NNP**) که به یه کیک له پارتیه راست ره وه ره گه ز په رسته کان ده ژمیردریت زور چالاک نی یه و ژماره ی ئه ندام و لایه نگرانی دیاری کراوه، به لام پیکراوی گه لی هۆلندا (**Nederlandse Volks Unie NVU**) که له سه ر توپی ئه نته رنیت چه ندین ماله پری هیه و له نیو هۆلندا شدا چه ندین بلاوکراوه ی هیه یه کیکه له پیکراوه راست ره وه کان که زور ئاشکرا له به رنامه کانی خۆیدا دژایه تی بیگانه ده کات و له یه کیک له بره گه کانی به رنامه کانییدا زور راشکاوانه داوی داخستنی ته واوی مزگه وت و په رستگای هندۆسه کان ده کات، ویرای ئه وه ی که له به ندی یه که می خۆیدا راسته وخۆ دژ به وه یه که چی دی بیگانه بیته ولات و داخوازی ده سته بجی راگرتنی کوچ و مافی په نابهری ده کات.

ئهمرۆ ئیتر له ته واوی هۆلندا کیشهی بیگانه کان به تایبته کیشهی ئیسلامی سیاسی و ره وه ندی ئیسلامی بوته گفتم و گوپی پوژانه، هۆلاندیه راست ره وه کان پێیان وایه که چه په کانی ولاتیان ده ستیان هه بووه له ده رگا کردنه وه دا به پروپی ئه وه هه موو ژماره یه ی بیگانه دا که پروپیان له م ولاته بجوکه کردوه، پێیان وایه که کلتوری ئه وه بیگانانه خۆی به سه ر ئه وانیشدا سه پاندوه، بۆیه هه میشه له گفتموگوپی سیاسیداو له کیشه کانی نیو خودی پارله ماندا ئه م باسه گه رمترین بابته که ئیتر دوواخستن هه لئاگریت، ده نگیکی سیاسی و یاسایی جیاواز له ده نگی نایاسایی و ئاژاوه چی له نیو خودی پارله ماندا به زمانیکی بۆله تیکی گوزارش له و توێژانه ی کۆمه لگای هۆلاندی ده کات که داخوازیان ئه وه یه (هۆلندا بدریته وه به هۆلاندیه کان).

پاستی تازه:

زۆربه ی ئه وه پارت و پیکراوه چه پانه ی ساله هایه ناو حکومه ت یاخود ده ره وه ی حکومه ت له ژیر فشاریکی زوری میدیاو پای گشتیدا نه بونایه هه رگیز وه لامیکی ئه وتویان به رامبه ر به و پرسیاره زۆرانه پێ نه بوو که له مه ر زیادبوونی بێ ئه ندازه ی ژماره ی بیگانه و ره وه ندی ئیسلامی ئاراسته ی ده ولت ده کران بۆیه له گه ل تیپه ر بوونی کات و زه ق بوونه وه ی

کیشەکاندا لە ژێر ناوی جیاوازو لیستی جیاوازا پراستی تازە سەرھەڵدەدەن و بەرنامەکانی خۆیان دەخەنە روو ھەرچەندە لە خستە رووی ئەلتەرناتیڤدا لاوازن بەلام گۆتچکە زۆر ھەیە کە بۆیان قولاغ بوو و دەنگیان دەدات، وێرای ئەوەش لە نێو خودی پارتە چەپ و لیبرالەکاندا بەرنامەکان بەرھەو ئەو ئاراستەیە دەبرێن کە وەلامیک بن بۆ ئەو گرافتانی چۆی دی دوواخستن ناخوازێت.

دیاردەیی Pim Fortuyn

سەرھەڵدانی (فۆرتاین / ۱۹۴۸-۲۰۰۲) ئەو پروداوە بوو کە گۆمی مەنگی سیاسەتی لەنێو ھۆڵەندا و ھۆڵەندیەکاندا شلەقاند، ووتە بیژو پێش سپی تەواوی ئەو ھۆڵەندیانە بوو کە چاوەڕێی مەھدی - یەکیان دەکرد لە دەست بێگانە و موسلمانەکان پزگاریان کات..

فۆرتاین^(۲۸) مامۆستای زانکۆ بوو، چەندین پارتی سیاسیشی تاقی کردبوو بەلام لەبەر ئەوەی لە ماوەیەکی زۆر کەمدا لایەنگرو ئەندامانی زۆر زیاد بوون بە تەنھا خۆی لیستیکی بەناوی (لیستی فۆرتاین) پێک ھێنا تا بەشداری لە ھەڵبژاردنەکانی ساڵی ۲۰۰۲ دا بکات. ھۆی سەرھەڵدانی پێشەچونی ئەم پیاوێر پراوەستانی راشکاوانە بوو بەرامبەر بە کلتور و ئایینی ئیسلام و زۆربوونی ژمارەی بێگانە و پەنابەرانی، بۆ ھەموو ئەم بابەتانە بەلێنی دەدا چارەسەری بنەبەری بکات.

سەبارەت بە کلتور تێبینی زۆری ھەبوو، ئەو پێکەنینی بەو ھۆڵەندیانە دەھات کە دەیانگوت (ئێمە ئێتر بروامان بە ئایین نەماوە)، چونکە فۆرتاین ئایینی مەسیحی تەنھا وەک ئایینی سەیر نەدەکرد بەلکو بەرامبەر بە کەم بوونەوێ بایەخی ھۆڵەندیەکان بۆ کلتوری خۆیان نیگەرانی بوو، دەنگوت (کەم بوونەوێ بایەخی کلتور بەھاکانی کۆمەڵگای ھۆڵەندی لەکەدار دەکات) ئەو ھەرچەندە مەسیحیەکی زۆر باوەردار نەبوو بەلام شانازی بە مەسیحی بوونی خۆی (کاتۆلیکی) دەکرد و دەنگوت (ئەو تەنھا ئایین نیە بەلکو کلتوریشە).

خالی سەرھەڵدانی بێرکردنەوێ فۆرتاین ئایینی ئیسلام بوو ئەو زۆر راشکاوانە پەخنی لە ئیسلام دەگرت و بە ئایینیکی پاش کەوتوو ناوی دەبرد، نامۆ بوونی کلتوری ھۆڵەندی بە ئیسلام باس دەکرد و پێی وابوو کلتوری ئیسلام لە نێو کلتوری ھۆڵەندا جیگە نایبێتەوێ. خۆیندنی ئیسلامی و قوتابخانە ئیسلامی لەنێو دڵی کۆمەڵگای ھۆڵەندی (مەسیحی) دا بە

ناماقول دهرانی، بانگه‌وازی داخستنی ته‌واوی قوتابخانه ئیسلامیه‌کانی ده‌کرد و دژی ئیسلامیزه‌کردنی کلتوری هۆل‌اندای بوو، ئه‌و پێی ی وابوو که (له نیوان ئایینی ئیسلام و ئایینی مه‌سیحیدا هیچ به‌راووردنیک نی یه، ئایینی مه‌سیحی ئایینیکه ده‌میکه له ده‌ولت جیاکراوه‌ته‌وه‌و کراوه‌ته‌کاری شه‌خسی، کۆمه‌لگاسکیولاریست -عه‌لمانی - کراوه‌به‌لام ئایینی ئیسلام ئایینیکی زۆر دوواکه‌وتوه‌ موسلمان ته‌نها خیمه‌یه‌ک و توژیکی خواردنی به‌سه‌ و هیچی تر).

فورتاین له‌گه‌ڵ ئه‌وه‌دا بوو که (پێویسته ئه‌وه‌ی له‌م ولاته‌دا ده‌ژی پێزی به‌ها مه‌سیحیه‌کانی ئه‌م ولاته‌ بگریت ده‌نا ده‌بێت برپاته‌وه‌ بۆ ولاتی خۆی، قوتابخانه‌ی ئیسلامیش ده‌بێت ته‌نها له‌ مزگه‌وته‌کاندا بن نه‌ک به‌ پارهی حکومه‌ت هاوکاری بکړین، ئه‌وه‌که‌سانه‌ی سه‌دان ساڵه‌ خه‌ریکی دامه‌زراندن و بنیات نانی ئه‌م ولاته‌ن ئه‌وانه‌ مافیان زیاتره‌ و قسه‌ش ده‌بێت قسه‌ی ئه‌وان بێت).

تیزه‌کانی ئه‌م پرۆفیسۆره‌ به‌ ئاشکرا دژی په‌وه‌ندی ئیسلامی بوو چونکه‌ بێ دوودلی له‌ چاوپێکه‌وتن و نوسراوه‌کانیدا جیاوازی ده‌کرد له‌ نیوان ئایینه‌کانی دیکه‌ی وه‌ک جوله‌که‌و کاتۆلیکی و پروتستانتی، ئه‌و کلتورانه‌ی به‌ به‌شیک له‌ کلتوری ولات دهرانی په‌خنه‌ی تونده‌ی له‌ سیاسه‌تی ئاوێته‌ بوون ده‌گرت که‌ چاوپۆشی کردووه‌ له‌ بێگانه‌کان و تا ئیستا زۆربه‌ی هه‌ره‌ زۆریان وێرای ئه‌وه‌ی ماوه‌یه‌کی زۆره‌ له‌م ولاته‌دان زمانێ هۆل‌اندی فێر نه‌بوون و له‌ نیو گه‌ره‌که‌کانیشدا کۆبوونه‌ته‌وه‌و به‌ شیوازی ئه‌سته‌نبول و مه‌غرب ده‌ژین. هه‌روه‌ها دژی ئه‌وه‌ بوو که‌ په‌نابه‌ری پۆشه‌لاتی به‌ لێشاو پووبکه‌نه‌ ئه‌م ولاته‌و تیایدا نیشته‌ جێ بن.

هه‌میشه‌ په‌خنه‌ی له‌ شیوازی مامه‌له‌کردنی لایه‌نه‌ به‌رپرسه‌کان ده‌گرت که‌ چه‌ندین ساڵ په‌نابه‌ر گه‌ل ده‌ده‌نه‌وه‌ به‌بێ ئه‌وه‌ی ده‌ری که‌ن یاخود مافی بده‌ن بۆ ئه‌وه‌ی زوو به‌زوو بتوانیت زمان فێر بێت و کاربکات و به‌شداری پۆزه‌تیفانه‌ له‌ کۆمه‌لگادا بکات، که‌چی په‌نابه‌ران چه‌ندین ساڵ ده‌خرینه‌ نیو کامپه‌کان و ده‌رامه‌تیکی زۆری ده‌ولت هه‌روا به‌ هه‌ده‌ر ده‌پوات.

فورتاین له‌ لایه‌ن دۆست و دوژمنه‌وه‌ به‌ راستی و دروستی تیزه‌کانی نه‌خرايه‌ به‌ر چاو، لایه‌نگره‌کانی، ئه‌ویان به‌ (هایدەر) ی هۆل‌اندای ناوده‌برد، له‌گه‌ڵ وینه‌ی هایده‌ردا وینه‌که‌یان به‌رز ده‌کرده‌وه‌، دوژمنه‌کانیشی له‌ چه‌په‌کان ئه‌ویان به‌ راسته‌په‌ویکی نه‌ژاد په‌رست ناو ده‌برد تا پۆژی ۵-۶-

۲۰۰۲ بەر لەووی پرۆسەى ھەلبژاردنى پارلەمان ئەنجام بەریت لە لایەن کەسێكى چەپەو بەناوى (Van der G) تیرۆر کرا .
لە ھەلبژاردنەکاندا لیستی فۆرتاین ۲۶ کورسى لە کۆى ۱۵۰ بە دەست ھینا ، کە ئەمەش وەک یەكەم ھەنگاو سەرکەوتنێكى گەورە بوو ، بەلام لەبەر ئەووی پاش خۆى ھىچ کەس نەیتوانى میراتگرى تیزەکانى بێت ، پاش ھەلۆشانەووی حکومەت و سەرلەنوێ ئەنجام دانەووی ھەلبژاردن ئەم لیستە بە تەواوى تیکشکا .

سەرھەلدانى Wilders

دەتوانین بڵین میراتگرى بیرو بۆچون و جەماوەرەكەى فۆرتاین ئەندام پارلەمانى لاو (Geert Wilders - ۱۹۶۳) پۆزى ۲ ی سیپتەمبەرى ۲۰۰۴ ئەم ئەندام پارلەمانە لە لیستى پارتەكەى خۆى (VVD - پارتى گەلى ئازادى و دیموکراسى) جیابوو لە نێو پارلەمانى ھۆلندا تەنھا خۆى بە نوینەریكى سەربەخۆى پارلەمان مایەو .

ئێستا ئەم ئەندام پارلەمانە (كە قزى خۆى ھەمیشە لە پەنگى زەرد - بۆندى ئەوروپى - ھەلدەكیشیت) سەرقالى ئەوێە كە لەگەڵ كۆمەلێك ئەندامانى پێشوى لیستەكەى فورتاین پارتێك دروست بكات و ببیتە نوینەرى ئەو پەرى راست لە نێو پارلەماندا .

(وڵدەرز) مانیفیستى خۆى بەناوى مانیفیستى سەربەخۆى راگەیاندوو ، لەم راگەیاندنەدا بابەتى گرنگ كراونەتە پڕۆژەى كارى داھاتووى ئەم گروپە ، دۆزى ئاسایش لە ولات ، بارودۆخى خویندن ، بیروكراسیەتى دەولەت ، یەکیەتى ئەوروپا ، تەندروستى و خزمەتگوزارى .. ھەموو ئەو بابەتانەن كە پۆزانە لە پارلەمان گەتوگۆى لەسەر دەكریت . بەلام گرنگترین خال لە مانیفیستى ئەم گروپەدا پووبەپووى پەوھەندى ئیسلامى و ئیسلامى سیاسى دەبیتەو كە لە دوو خالدا یەكدەگرەوھ :-

۱- زۆربوونى ژمارەى كۆچ بەرى مۆسلمان و پەوھەندى ئیسلامى .

۲- ئاویتە نە بوونى ئەو پەوھەندەو ھەنگاوى پێویست .

(وڵدەرز) لە پەيامەكانیدا زۆر ئاشكرا پەیفەكانى خۆى ئاراستەى ھەمووان دەكات و راشكراوانە دەلیت (ھۆلندا نابیت بكریتە دەولەتێكى ئیسلامى) ، بە ئاشكرا دژى زیادبوونى ژمارەى كۆچ - بەرانى پۆژەلایەتیه و كۆچ

به‌رانی پوژئاوایی به کیشه نازانیت چونکه خوئی ده‌لئیت (کیشه‌که‌مان له‌گه‌ل ئیسلامدایه، ئیسلام و دیموکراسی پیکه‌وه ناگونجین، کلتوری ئیمه کلتوریکی مه‌سیحی-جوله‌که-مروّقانه‌یه، جیاوازه له کلتوری ئیسلام).

چه‌ندین جار له چاوپیکه‌وتنی پوژنامه‌و گوشارو ته‌له‌فزیوئدا پرسیاریک ئارپاسته‌ی ئهم سیاسه‌تمه‌داره ده‌کریت که داخو ئهو به‌م په‌یفانه‌ی ره‌گه‌ز په‌رستی نانویینیت به‌وه‌ی ته‌نها دژ به‌کوچ به‌ری پوژه‌لاتیه؟ و‌ل‌ده‌رز له وه‌لامدا بره‌گی یه‌که‌می ده‌ستوری ولات ده‌کاته به‌لگه و ده‌لئیت (به‌پئی ی ده‌ستوری ولات بو بابه‌ته هاوتاکان پیویسته مامه‌له‌ی هاوتا هه‌بیّت، به‌لام بوچی ئه‌وانه‌ی هاوتای ئیمه مامه‌له‌ له‌گه‌ل یاساو به‌هاکانی ئهم ولاته‌دا ناکه‌ن پیویسته به‌هاوتایی مامه‌له‌ بکریین؟).

ناوبراو دژی ئه‌وه‌یه که قوتابخانه‌ی ئیسلامی هه‌بیّت و بانگه‌وازی داخستنیان ده‌کات، دژی ئه‌وه‌یه مزگه‌وته‌کان بکریینه بلندگوئی توند‌په‌وه‌کان و داوا ده‌کات ئهو ئیمامه‌ی به‌پئی ی یاساکانی ئاوپته بوون هه‌لسوکه‌وت ناکات ده‌ست به‌جئ له ولات وه‌ده‌رنریّت، له یه‌که‌یک له گفتوگوکانیدا پرایگه‌یاند که ئه‌گه‌ر ئهو وه‌زیری ناوخوبیّت ئهو ده‌ست به‌جئ به‌خشت و چیمه‌نتو ده‌رگای مزگه‌وته‌کان هه‌مووی داده‌خات.

(و‌ل‌ده‌رز) نایه‌ویّت هه‌موو موسلمان‌ه‌کان بکاته دوژمنی خوئی چونکه ئهو باش ده‌زانیت که زو‌ربه‌ی هه‌ره زو‌ری ئه‌وانه هو‌لان‌دین و هه‌رگیز ناتوانیت هه‌ره‌هه‌موویان ده‌رکات بو‌یه له نالیش ده‌دات و له بزماریش بو‌یه ئهم جاره‌یان له وه‌لامی پرسپاری ئه‌وه‌ی که داخو ئهو دژی ئیسلامه‌یان دژی ئیسلامی سیاسیه ده‌لئیت: (کیشه‌ی گه‌وره‌ی ئیمه له‌گه‌ل ئیسلامی توند په‌ودایه، بئ گومان جیاوازی هه‌یه له نیوان ئیسلامی سیاسی توند‌په‌رو و ئه‌وانی دیکه که توند په‌رو نین، به‌لام ته‌واوی ئهو هه‌نگاوانه‌ی من ده‌مه‌ویّت هه‌لنریّت هه‌مووی دژی ئیسلامی توند‌په‌روه، له به‌رژه‌وه‌ندی په‌وه‌ندی ئیسلامیشدایه چونکه ئه‌وانیش هه‌ره‌هه‌موویان خراونه‌ته ناو قه‌فه‌زی تاوانه‌وه).

پێژه‌ی تاوانه‌کان له هو‌لاندا نه‌ک ته‌نها بو ئهم سیاسه‌ت مه‌داره به‌لکو بو هه‌موو ئه‌وانه‌ی دیکه‌ش که ده‌خوازن ده‌ولت له دژی په‌وه‌ندی ئیسلامی هه‌نگاوی خیرا هه‌لنیت باشت‌ترین بابه‌ته که بو‌وروژینریّت، به‌پێچه‌وانه‌ی راستیه‌که‌نه‌وه (که‌له به‌شه‌کانی پیشوودا به ژماره ئاماژه‌مان پئی دا) ئهم سیاسه‌ت مه‌داره زو‌ربه‌ی تاوانه‌کان ده‌خاته ئه‌ستوی په‌وه‌ندی ئیسلامی و ده‌لئیت (من نامه‌ویّت که‌س بریندار که‌م به‌لام بپروانه پێژه‌ی زیندانه‌کان

۹۹% ی تاوان ئەو کەسانە ئەنجامی دەدەن کە لە کۆمەلگا ئیسلامیەکانەوه هاتوون، ئەو کۆمەلگایانە ئیسلام تیایدا زالە کلتورێکی سیاسی پاشکەوتووی هەیە).

سەبارەت بە پەنابەرانی وڵادەرز هەرچەندە ئاگادارە کە ژمارە پەنابەرانی بە پێژەیهکی زۆر گەوره دابەزیوه بەلام جەخت لەسەر ئەوه دەکاتەوه کە پەنابەرانی پێویستە هەرلە وڵاتی خۆیاندا پەناگای هێمنیان بۆ دابین بکری و یارمەتی بدرێن، بەلام پەنابەرانی سیاسی ئەوانە دەتوانن بیسەلمێن کە هیچ پەناگایەکیان نەماوه سالانە دەبێت پێگا نەدەین لە ۵ هەزار کەس زیاتر مافی نیشتەجێ بوون وەرگرن. سەبارەت بە یەکیەتی ئەوروپاش تێبینی زۆره داخواری ئەوهیه کە ئەو یەکیەتیە تەنها کاری ئازادی بازرگانی بکات و هەر وڵاتیکی ئەندامیش سەرقاڵی کاروباری ناوخوازی خۆی بێت، ئەو لەگەڵ ئەوهدا نی یە کە دەستورێک لە دەرەوهی هۆلندا بێت و بسەپێنرێت بەسەر وڵاتدا. لەمەر بوونه ئەندامی تورکیاش پێ ی وایە کە هەرگیز نابێت تورکیا بکریته ئەندام و ئەگەر شتی وا پوو بدات ئەوا هۆلندا دەبێت لە یەکیەتی ئەوروپا بێتە دەرەوه، بەم هەلۆیستەش ئیتر پاسترەو بوونی ئەم گروپە دەگاتە لوتکە.

هەرچەندە سیاسەت مەداری ناوبراو وەک (فورتاین) گوتار بێژنیە و لە مەیدانی سیاسەت و زانستی کۆمەلایەتیدا زۆر سەرقاڵ نەبۆتەوه و خوێندنی یاساشی بە نامە (مراسلە) خوێندووه، بەلام هەتا ئێستا توانیویەتی لانی کەم ووتە بێژی زۆربە ی ئەوانە بێت کە داوای سنوورێک بۆ پەرەنگاوپەرەنگ بوونی وڵاتەکیان دەکەن.

ئەم سیاسەت مەدارە کە دەیان جار هەرەشە ی کوشتنی لە لایەن ئیسلامی سیاسیهوه لێکراوه و تا ئێستاش لە ژێر چاودێری توندی پۆلیسدا یە، لە پاپرسیە کدا کە ئەنجام درا بوو ۳۰ کورسی لە هەلبژاردندا بە دەست دەهێنا ئەگەر هەلبژاردن ئەو دەمه لە ئارادا بوایە، بەلام بەهۆی هەنگاو نانی پارتهکانی دیکهوه بەهەمان ئاراستە جەماوهری ئەم گروپە پۆژ لە دوا ی پۆژ کەمتر دەبێتەوه و لە دوو پاپرسیدا ۱۸ کورسی بە دەست دەهێنا ئەگەر هەلبژاردن لە ئارادا بوایە.

لە پاستیدا هەمیشە گروپە پاسترەوکان لە پێگای خستنهرووی کێشەکانی کۆمەلگاوه دەتوانن کار بکەنە سەر توێژە جیاوازهکانی کۆمەلگا بە تاییەت ئەوانە ی کە لە شارە گەورهکاندا دەژین و پۆژانە لەگەڵ گرتەکاندا مامەلە دەکەن، بەلام هاوشیوهی لیستەکە ی فورتاین کاتی دێنە سەر باسی

پراکتیزه کردن و چاره‌سهرکردنی کیشه‌کان چه‌ندین ئاسته‌نگ په‌یداده‌بن، ئه‌و دهمه نه‌ک چاره‌سهره‌کان دواده‌که‌ون به‌لکو ده‌بنه هۆی نانه‌وه‌ی پشیوی له نۆ خودی پارله‌ماندا هه‌روه‌ک چۆن لیستی راسته‌وه‌کان حکومه‌ته‌که‌ی سالی ۲۰۰۲ یان هه‌لوه‌شاندوه‌وه‌هه‌لبژاردنی ئایینده‌ش به‌شکستی ته‌واوی خۆیان کۆتایی هات. به‌لام هه‌تا ئیسلامی سیاسی و توندپه‌و له نۆ په‌وه‌ندی ئیسلامیدا چالاک و ده‌نگ بیستراو ده‌ست رۆشتوو بن، ئه‌گه‌ری زیادبوون و سه‌رکه‌وتنی زیاتری ئه‌و راسته‌وه‌وانه زیاتر ده‌بی‌ت که فشاره‌کانی توندپه‌وی ئیسلامی و پڤگرتنیان له ئاویته‌بوون ده‌که‌نه به‌لگه‌ی به‌رنامه‌کانیان و هه‌لۆیستی ئه‌ندامه ئاویته‌بووه‌کانی په‌وه‌ندی ئیسلامیش که پڤگه‌ی باشیان له نۆ کۆمه‌لگادا هه‌یه لاوازتر ده‌بی‌ت.

یاخی بوونی کچه سۆماليه‌که:-

عه‌یان هیرسی عه‌لی (Ayan Hersy Ali) له‌دایک بووی ۱۹۶۹ له مه‌قادیشیو، به‌رله‌وه‌ی خوشکه په‌نابه‌ره‌که‌ی له ئه‌وروپا توشی نامۆیی بی‌ت و بریاری گه‌رانه‌وه بۆ سۆمال بدات و پاشان له‌وئ به‌بیانوی ئه‌وه‌ی که شی‌ت بووه‌و شه‌یتان چۆته له‌شیه‌وه له‌ژێر شه‌لاقی چه‌ند مه‌لاو قالگه‌ره‌وه‌یه‌کدا گیانی له‌ده‌ست بدات! به‌ر له‌وه عه‌یان هیرسی ته‌نها (وه‌رگێر) ی‌ک بوو کاری بۆ سه‌نته‌ری وه‌رگێران ده‌کردو له‌نیوان هۆلاندی و سۆماليه‌کاندا ده‌بووه وه‌رگێری زمان.

عه‌یان له پڤگای وه‌رگێرانه‌وه ئه‌ندیشه‌ی ئافره‌ته‌کانی کۆمه‌لگای خۆی باش هه‌لسه‌نگاندبوو به‌لام به‌کوژرانی خوشکه‌که‌ی ئیتر بریاری دا له‌کلتوری ئیسلامی و کۆمه‌لگاکه‌ی خۆی یاخی بی‌ت و له به‌رنامه‌یه‌کی ته‌له‌فزیۆنیدا هه‌رچی له‌ژێر به‌ره‌ی کۆمه‌لگای ئیسلامی هه‌یه بیخاته سه‌ر به‌ره‌.

ئهم کچه سۆماليه هه‌ر له‌و شه‌وه‌وه و له‌و به‌رنامه‌یه‌وه سه‌نگه‌ری له ئیسلام و ئیسلامی سیاسی گرت و هه‌ر له‌و شه‌وه‌شه‌وه ئیسلامی سیاسی لی‌ی که‌وتنه هه‌ره‌شه و به‌نامه‌و فیشه‌کی نۆ دوو توئی ی نامه‌کان بریاری کوشتنیان دا.

هیرسی عه‌لی ئه‌و دهمه ته‌نها ئه‌ندامێکی ئاسایی بوو له پارتی کریکاران (Pvda) و داوای له پارته‌که‌ی کرد هه‌نگاوی پڤویستی بۆ هه‌لگرن به‌رله‌وه‌ی

بەدەردەكەى فۇرتاين بچىت و تيرۆربكرىت بەلام ئەو پارته ھەپەشەكانيان بە ھەند وەرنەگرت و بايەخىكى ئەوتۇشيان بە گرتەكەى نەدا بۆيە برپارى دا سەنگەر بۆ ناو پارتى لىبرالەكان بگويزىتەووە ھەر لە بڵند گووى ئەوانىشەووە زياتر دەمى خووى بەرامبەر بە ئايىنى ئىسلام و پيشىلكارى مافى مروّف و ئافرەت گەرمتركات و بىداتە بەر پەخنەى توند .

پارته نوئيەكەى عيان ھىرسى عەلى (VVD) ئەم ھەلەى باش قۆستەووە لە رىگای ئەم كچە ياخى بوەووە كە خووى لە خىزانىكى موسلماندا چاوى ھەلھىناووە كەوتنە فراوان كردنى بەرنامەكانيان دژ بە پەوھەندى ئىسلامى و ئايىنى ئىسلام و ئىسلامى سياسى .

بۆ ھەلېژاردنە نوئيەكانى سالى ۲۰۰۲ ئەم پارته ئەو كچەى كردە يەكەىك لە كاندىداكانى پارتهكەيان و بەھۆيەووە توانيان دەيان ھەزار دەنگى دىكە بۆ خوويان و لىستەكەيان بەدەست بەيىن و عەيانىش بۆ يەكەم جار بە دەنگىكى جەماوھەرى زۆرەووە توانى كورسىەكى پارلەمان بۆخووى مسوگەر بكات .

شەرى ئەم جارەى عەيان ھىرسى لە پارلەمانەووە دەستى پىي كرد، لە پارلەمانەووە بە پالېشتى حزبەكەى كەوتە وىزەى (ئايىنى دوواكەوتوى ئىسلام و پەوھەندە پاشكەوتووەكەى، كە ھەرگىز ناتوانن لەگەل كۆمەلگەى ھۆلەندىدا ئاويىتە بن). ھەر لە مەنبەرى پارلەمانەووە داواى ئازادكردنى ئافرەتەنى موسلمانى دەكرد لەدەست كلتورى پاشكەوتووى ئىسلام . بابەتەكانى خەتەنە كردنى ژنان و لىدان و چەند ژنەو زال بوونى پياو بەسەر ئافرەت و باوك سالارى و... ھتد دەوروزاند .

ھەپەشەكانى ئىسلامى سياسى لەم كچە تا دەھات جدى تر دەبوو بەلام ئەم جارەيان حكومەتى ھۆلەندا لە كوشتنەكەى (فۇرتاين)ووە دەرسى وەرگرتبوو بۆيە سەربارى تەرخان كردنى پارىزگارى پىويست بۆى، بۆ ماوھىەكى كورتىش بردىانە دەرەوھى ھۆلەنداو شارديانەووە ..

يەكەم خۆشاردنەوھى عەيان ماوھىەكى زۆرى پىي نەچوو، پاش ھىمەن بوونەوھى بارودوڭ گەپايەووە نىو پارلەمان و دەستى بە كارى خووى كردەووە، ئەم جارەيان برپارى دا زياتر چالاک بىت، لەگەل دەرھىنەرى سىنەمايى(قان خوڭ) پىكەوتن و پىكەووە كاريان لە بەرھەم ھىنانى فلېمىك كرد بە ناوى (Submission - مل كەچى) ئەم فلېمە كە باس لە پىنگەى ژنان لە نىو كلتورو كۆمەلگەى ئىسلامىدا دەكات، لەگەل پيشاندان و بىلاوبنەوھىدا پەوھەندى ئىسلامى و ئىسلامى سياسى كەوتنە دەربرپىنى

ناره‌زایی و به‌ره‌هم هینانی ئەم فلیمه‌یان به سوکایه‌تی کردن به ئیسلام له قه‌له‌م دا.

ئیسلامی سیاسی و تۆره‌وابه‌سته‌کان به پیک‌خراوی تیرۆریستی جیهانی ئەلقاعیده‌وه بریاری خۆیان دابوو، به‌لام له‌به‌ر ئەوه‌ی ده‌ستیان به ئاسانی نه‌ده‌گه‌یشه‌ عه‌یان هیرسی سه‌ره‌تا له‌ ده‌ره‌ینه‌ره‌که هاتنه‌ ده‌ست و سه‌رله‌به‌یانی پۆژی ۲-۱۱-۲۰۰۴ له شاری ئەمسته‌ردام به‌ چه‌ند گولله‌یه‌ک (قان خو‌خ) یان له‌سه‌ر پاسکیله‌که‌ی خۆی هه‌ل‌دایه‌ خواره‌وه و پاش ئەوه‌ی به‌ چه‌قۆش له‌ چه‌ندین لاوه له‌ مل و سنگیان دا نامه‌یه‌کیان هه‌ر به‌ چه‌قۆ به‌سه‌ر سنگیدا داکوتی، له‌م نامه‌یه‌دا وێرای (عه‌یان هیرسی)، هه‌ره‌شه‌ی کوشتنی سه‌رۆک و جیگری شاره‌وانی ئەمسته‌ردامیش هاتوو. له‌ چه‌ند بره‌گه‌یه‌کی ئەو نامه‌یه‌دا که به‌ زمانی هۆلاندی نوسراوه‌* و پریه‌تی له‌ زاراوه‌ی ئایینی ئەم چه‌ند دێره‌ هاتوو:

نامه‌یه‌کی کراوه‌ بو‌ ئەیان هێرشێ ئه‌لی
به‌ناوی خوای گه‌وره‌و میهره‌بان،

ره‌حمه‌ت و به‌ره‌که‌ت بو‌ ئەمیری موجاهیدی نی کۆچ کردوو پیغه‌مبه‌ری خودا موحه‌مه‌د (د.خ) و پیاو چاکان و ئەسه‌ابه‌کان و موریدانی پێگای هه‌ق تاپۆژی قیامه‌ت.

سلاو و ره‌حمه‌ت بو‌ هه‌موو ئەوانه‌ی دوای پێگه‌ی پاستی که‌وتوون، ئەم نامه‌ کراوه‌یه ئاراسته‌یه بو‌ کافری توند ره‌و له‌ حزبی تاغوتی (VVD) حرسی عه‌لی، له‌وه‌تای خۆت خستۆته‌ نێو گۆره‌پانی سیاسی له‌ هۆلندا له‌ پێگای ووتار و لێدوانه‌کانته‌وه تیرۆرو گالته‌ جاری به‌ ئیسلامت کردۆته‌ به‌رنامه‌.
تۆیه‌که‌م که‌س نیت و دووا که‌شیش نابیت که‌ ئەم هێرشه‌ خاچ په‌رسته‌نه‌یه‌ دژی ئیسلام پیاده‌ ده‌که‌ن.. ..

نامه‌که‌ به‌رده‌وام ده‌بێت و نزیکه‌ی چوار لاپه‌ره‌ی فولسکاب ده‌گرێت و به‌ زمانی ئیسلامیه‌کی توند ره‌و په‌رخنه‌ له‌ پارته‌که‌ی عه‌یان ده‌گرێت و به‌ یه‌هودی ناوی ده‌بات و ئامانج له‌ دروست بوونی ته‌نها دژایه‌تی کردنی ئیسلامه‌، له‌ چه‌ندین بره‌گه‌ی دیکه‌ی نامه‌که‌دا دێته‌ سه‌رباسی قیامه‌ت و پۆژی هه‌شرو زیندوو بونه‌وه . عه‌یان تاوانبار ده‌کات به‌وه‌ی که‌ برپاوی به‌ ئیسلام و خوداو ئافه‌ریده‌ کردن نیه‌ و ئامیژی که‌ به‌ده‌ستی خاچ په‌رسته‌کانه‌وه دژی پیروزیه‌کانی ئیسلام.

کۆتایی نامه‌ هه‌ره‌شه‌ ئامیژه‌که‌ش ئەم چه‌ند دێره‌ی خواره‌وه‌یه‌:

خانم هيرشى ئەلى چاۋەپروانى مردن بكة ئەگەر لە سەر ئەو باۋەپرەت بەردەوام بېت، مېشكى خۆت بەسەر شاخى چەسپاۋى ئىسلامدا دەپزىنېت، تۆۋەن ھەموو ھاۋ شىۋەكانى تۆلە ھەر شوپىنېك بن مەرگ دەتانگاتى. ھەرۈەك چۆن پېغەمبەرى مەزن بە فرەونى گوت

ئەى فرەون مەن دەزانم كە تۆ دەدۆرپېت، ئىمەش ئەم ووشانەتان بۆ دەنېرىن بۆ ئەۋەى لاتان پروون بېت:

مەن دەزانم كە ئەمەرىكا دەدۆرپېت

مەن دەزانم كە ئەۋروپا دەدۆرپېت

مەن دەزانم كە ھۆلاندە دەدۆرپېت

مەن دەزانم كە ھيرشى ئەلى دەدۆرپېت

مەن دەزانم كە كافرە توندەرەۋەكان دەدۆرپېن حسبناالله و نعم الوكيل ...

پاش ئەۋەى پۆلىسى ھۆلاندە نامە بەخوېن خوساۋەكەى سەر سىنەى (قان خۆخ) ى خوېندەۋە قەبارەى ئەو ھەرەشەيەشى بۆ دەرکەۋت كە لەسەر ژيانى عەيان حرسى عەلى ھەيە بۆيە دەست بەجى عەيان برايە شوپىنېكى نادىار و پۆزى ۵-۱۱-۲۰۰۴ بە فرۆكەيەكى سەربازى برايە دەرەۋەى ھۆلاندە پاش ۷۵ پۆز خۆشاردەۋە بە ئۆتۆمبېلى تاييەتى زرى پۆشەۋە ھىنرايەۋە بۆ پارلەمان و بە چەپلە رېزانەۋە پېشۋازى لى كرا.

عەيان حرسى بۆتە مايەى بېزارىيەكى زۆرى ئىسلامى سىياسى و تەننەت زۆرىش لە ئەندامانى رەۋەندى ئىسلامى چۈنكە لەسەر زارى ئەم (لە دىن ۋەرگەرپاۋە) خەۋشەكانى كۆمەلگەى ئىسلام و دۈاكەۋتنى رەۋەندەكەش باشتەر دەرگىنە نمونە.

حرسى عەلى لە لېدۋانەكانىدا ھەمىشە جەخت لەسەر بەردەۋامى خەباتى خۆى دەكات، بەلېنىشى داۋە سى بەشى دىگە لە فلىمى (مل كەچى) بەرھەم بېيىت، بانگەۋازى ئازاد كەردنى ئافرەت و تاكەكانى كۆمەلگەى ئىسلامى دەكات، ئەم بانگەۋازانەش ۋاى كەردۈۋە كە ئىتر پارلەمانتارىكى بەناۋبانگ و سىياسەت مەدارىكى پلە يەكەمى لە ھۆلاندە لى دەرچىت (لە پاپىرسىيەكى پۆزنامەى (de Volkskrant) پۆزى ۲۳-۱۲-۲۰۰۴ بىلاۋكرايەۋە، حرسى عەلى لە نېۋ كەسايەتتەكانى ھۆلاندە پلەى يەكەمى ئەو سالى ۋە دەست ھىنلە كاتىكدا شازادەى كۆچ كەردۈۋى ۋلات (Prins Bernhard) پلەى سېھەمى بەدەست ھىنلە).

بەم جۆرە ئىسلامىيەت سىياسىيەتتە ھۆى ئەۋەى كە كۆمەلگەى ھۆلەندى
پەۋەندى ئىسلامىيەتتە نىۋەقەفەزى تاۋانەۋەو تەۋاۋى خەۋش و كەم و
كۆپەكەنى ئەم كۆمەلگەىيە بە ئەستۇدا بەدات و پارتە سىياسىيەكەنىش ئەو
ھەپەشەنى ئىسلامىيەت سىياسىيەتتە بەكەنە بەشتەين كارت بۆ بەدەست ھەينەنى
زۆرتەين دەنگى سىياسىيەت..

دەستگەير كەردەنى دەينەن تەندەپەۋى ئىسلامىيەت و ئاشكەرا بۋونى تۆپە
ئەۋرۋەپەكەنى ئەلقەغەيدە لە ھۆلەندا بۋنەتە ھۆى ئەۋەى كە زۆرتەين
تۋىژەكەنى كۆمەلگەى ھۆلەندا بەلەى كەمەۋە لەئەمپۇدا پەۋەندى ئىسلامىيەت بە
گەۋرەتەين ھەپەشە بەزانن نەك تەنھە بۆ سەر ئەيندەى ۋلات بەلكۋ بۆ سەر
ئاسەيشى تەكە كەسى خۆشەيان.

بەشى پىنچەم:-

سەرھەلدىنى ئىسلامى سىياسى لە ھۆلەندا:-

ھەرۈەك سەرھەتالە مېژوۋى ھۆلەندا باسماڭ كىرد ئەندونوسىا كە گەرەترىن دەۋلەتى ئىسلامىيە يەككىك بوو لە مۇنۇپۇلەكانى(مۇستەعمەرە) ھۆلەندا لەۋ كاتەۋە ئىتر بەردەۋام كارلىكى كۆمەلەيەتى و ئايىنى و تەننەت دەرۋنىش لە نىۋان ھەردوۋ لادا پروۋى داۋە .

لەگەل گەشىتنى يەكەم مۇسلماننى ئەندەنوسى بۇ ھۆلەنداۋ پاشان لە كۇتايى شەستەكانى سەدەى پابووردوۋ كە شەپۇلى كرىكارە ميوانەكان لە مەغرىب و توركيائە بەرەۋ ھۆلەندا كەۋتە پى، ئىتر ئىسلام لەم ۋلەتەدا بە خىرايى تەشەنەى سەندو بە پى ى دەستورى ھۆلەنداش سەبارەت بە ئازادى بىروباۋەرى سىياسى و ئازادى پىكىختىن و ئۇرگانىزە كىردنى مەلەندە ئايىنىەكان و خواپەرسىتى، ئىتر مۇسلمانەكانى ھۆلەندا كەۋتنە دروست

کردنی مزگهوت و قوتابخانهی ئیسلامی و پاشان هەر له ولاتهکانی
خۆیانەوه و به پارهی خۆیان و هەر له گوندهکەیی خوشیانەوه ئیمام و
خهتیبیان هیئایه ولات و دهستیان به بانگهواز (دعوه) کرد.
به هم جوړه دهکریت قونانهغهکانی سه رهه لدانى ئیسلام له ئه وروپا به گشتی
بکهین به سى به شهوه:

یه کهم/قوناغی کوچهبرى (۱۹۰۰-۱۹۷۲):

ئهم قوناغه له گهڵ کوچهبرى کوچهبرى موسلمانان دهست پى دهکات له
سه دهی نۆزده هه مه وه ، به تایبەت کوچهبرى لوبانییهکان و جهزاتییهکان بۆ
ولاتانی خورئاوا و پاشان کوچهبرى تورکهکان و مه غریبییهکان بۆ خورئاوا
به مهستی کارپهیدا کردن و بنیات نانه وهی پاش جهنگ، ئهم قوناغه
ناسراوه به وهی که هیچ جوړه پیکدادانیکی ئه وتوی تیا دا سه رهه لانه داوه،
له م قوناغه دا موسلمانان ته نها وهک میوان له نیو ئه و کۆمه لگایانه دا
ره هتاریان ده کرد و جگه له دروست کردنی هه ندیک مزگهوت و خه مخوری بۆ
وه رگرتنی مافی نیشته جی بوون هیچ داخوازیه کی ئه وتویان تیا دا به دی
نه ده کرا..

دووه م/سه رهه لدانى نه وهی دووه می موسلمانان (۱۹۷۳-۱۹۸۸)

ئهم قوناغه له سالی ۱۹۷۳ به دوواوه سه ری هه لدا ئه و ده مهی که زۆری
حکومه ته ئه وروپییهکان مافی (کوکرده وهی خیزان) یان به کوچه برانی
موسلمان به خشی به م جوړه به پى ئهم مافه ئه و کوچه برانه بۆیان هه بوو
که خیزانهکانیشیان بۆ لای خۆیان راکیشن ، ئهمه ش بووه هۆی ئه وهی که
نه وهی دووه م له نیو ئه و موسلمانان دا پهیدا بن، ئهم نه وهیه ئیتر له
ئه وروپا په روه رده بووه و فه رهنگ و کهلتوری ئه وانیشی له گهڵ خۆیدا
موتوربه کردووه، لیږه وه ئیتر ره وهندی ئیسلامی که وته کوکرده وهی ناوما لی
خۆی و چه ندين ریکخراوی کۆمه لایه تی و سیاسى و ئاینی پیکهینا و له
زۆربه ی ولاتانی ئه وروپا شدا که وته داخوازی ئه وهی که ئاینی ئیسلام وهک
ئاینیکی فه رمی ده ولت له چوارچیوهی یاسا دا به فه رمی بناسریت..

سپههه/قوناغی روبه‌روبوونه‌وه(۱۹۸۹- تا نه‌مړو)

لنږه به‌دوواوه موسلمان و کومه‌لگا نه‌وروپیه‌کان به‌ریه‌ک ده‌که‌ون و توشی روبه‌روبوونه‌وه ده‌بنه‌وه گرنګترین روبه‌روبوونه‌وه‌ش نه‌و فه‌توایه‌ بوو که خومه‌ینی سالی ۱۹۸۸ دژی سه‌لمان روشدی ده‌ریکرد و له‌به‌ر نوسینی کتیبیک خوینی حه‌لال کرد، پاش نه‌م روداوه کیسه‌ه سه‌رپووشی نیسلاهی

(حجاب) گه‌وره‌ترین روبه‌روبوونه‌وه‌ی خسته‌ نیوان هه‌ردوولایه‌نه‌وه، نه‌م کیسه‌یه‌ش کاتیک رویدا که به‌پړوه‌به‌ری یه‌کیک له‌ قوتاخانه‌کان له‌ سالی خویندنی ۱۹۸۹ دا له‌ فهره‌نسا ماوه‌ی نه‌دا دوو کچه‌ خویندکاری سه‌رپووش له‌سه‌ر به‌ بیانوی نه‌وه‌ی که نه‌مه‌ دژی یاساکانی ده‌وله‌ بینه‌ نیو خویندنگا که یانه‌وه .. توند بونه‌وه‌ی کیسه‌ی فه‌له‌ستین و هیرش بو سه‌ر عیراق سالی ۱۹۹۱ بوونه‌ هو‌ی نه‌وه‌ی که ململانیکانی نیوان نه‌م دوو لایه‌نه‌ توندتر بکړینه‌وه، سالی ۱۹۹۵ متروکانی پاریس له‌لایه‌ن که‌سیکی به‌ ره‌گه‌ز جه‌زائیری ته‌قینرانه‌وه‌و پاشان چه‌ندین روداوی دیکه‌ی وه‌ک هیرشه‌کانی سپته‌مبه‌ری نه‌مه‌ریکا و مه‌درید و له‌ندن و هو‌لاند رویندا ..

به‌لام به‌ر له‌وه‌ی ره‌وه‌ندی نیسلاهی له‌ نه‌وروپا به‌رگی سیاسییانه‌ی خو‌ی بپوشتیت، به‌ر له‌وه‌ی جلی موجه‌یده‌کانی نه‌فغانستان و بورقای تالیبانی له‌به‌ر کریت، له‌ ولاته‌کانی خو‌یاندای نیسلاهی سیاسی (رابطونی نیسلاهی) وه‌ک بزاقیک نه‌ک ته‌نھا خو‌ی ناساندبوو به‌لکو چه‌ند قوناغیکیشی تی په‌راندبوو:-

- قوناغی شه‌سته‌کان که نه‌وه (جیل) ی یه‌که‌می له‌ نیو برایانی موسلمان (اخوان) به‌ره‌م هینا

- نه‌وه‌ی دووهم له‌ نیو مندا لانی نه‌وه‌ی یه‌که‌مه‌وه‌ تیژه‌کانی ته‌کفیری به‌ره‌م هینا هه‌تا سالانی نه‌وه‌تی خایاند .

- نه‌وه‌ی سی نه‌م نه‌وه‌ی پیکخراوی نه‌لقاعیده‌یه، که له‌گه‌ل گلوبالیزه‌بووندا په‌لی به‌نیو دنیا دا بلاوکرده‌وه .

- نه‌وه‌ی چواره‌م نه‌وه‌ی نه‌مړون که له‌شیوه‌ی تاکه‌ که‌ن و گروپی بچوکدا هه‌ر ساته‌ی له‌ سوچیکی دنیاوه‌ سه‌رده‌ردینن ..

به‌ر له‌وه‌ی پیگه‌ی نیسلاهی سیاسی له‌ نه‌وروپا به‌ گشتی و هو‌لاند به‌ تابیه‌تی دیاری بکه‌ین پپوئیسته‌ نه‌وه‌ بلین که چه‌ندین هو‌ی سه‌ره‌کی بوونه

هۆی پەیدابوون و پاشان گواستنەوهی ئیسلامی سیاسی بۆ ئەوروپا که دیاره لێره‌دا من هەول دەدەم تەنها هۆکارە بابەتیەکان بخەمە روو که بۆ ئەم لیکۆلینەوهیە پێویستن.

ئەو دەمەى موسلمان و ئیسلامیەکان بەرەو ئەوروپا هەڵهاتن!

کۆتایی جەنگی جیهانی دووهم کۆمەڵێک پزیمى نیشتمانی و قەومی تەنانهت ناشیونالستی لە ولاتانی ئیسلامی و عەرەبی بەهەرم هینا، ئەو پزیمە تۆتالیتاری و داخراوانە که زیاتر بڵقە سیاسی و کیشە ناوخۆییەکانی ئەو ولاتانە بەرهەمی هینابوون زۆربەى هەرە زۆریان عەلمانی بوون و لە پرۆژە ناشیونالستی و نیشتمانیەکانی خۆیاندا بە تاییەت بەرامبەر بە ئیسرائیل شکستی گەورەیان نۆشی، وێرای ئەوەش هەر هەموویان بە پێی هاوکیشە هەریمیەکان و هەلکەوتەى جیوپۆلۆتیکیان بە سەر هەردوو بلۆکی پۆژەهلات و پۆژئاوادا دابەش ببون.

ئەو پزیمانە که گەندەلی سیاسی و ئابوری سیمای هەرە دیاریان بوو، هەژاری و دوواکەوتویی و برسیتی خەسڵەتیان بوو، زیندان و توندو تیژی و کوشتن و برین پەفتاریان بوو ... هتد لە کاتیکیدا ئەوروپا هەنگاوی زۆر خێرای بەرەو سەقام گیری و خوش گوزەرانى و دیموکراتیەت دەهاویشت، لە نێو ئەو دەولەتانەدا برسیتی و هەژاری و جەنگ و نەخویندەوارى بڵاو دەبوووه... هەموو ئەو خالانە بوونە هۆی ئەوهی که لە سەرەتای هەفتاکانەوه تا ناوه‌راستی نەوه‌تەکان کۆچ و هەڵهاتن بۆ ئەوروپا ئامانجی خوازراوی زۆرینەى مرقەهەکانی ئەو دەولەتانە بێت تا لە هەندیک حالەتدا پیکخراوی نێو نەته‌وهی کۆچ و پەنابەری بە (کۆچی گەلان) ناوی بەریت.. لە نێو پەنابەرانى دەولەتە ئیسلامی و عەرەبیەکان ژمارەیه‌کی یەكجار زۆر لە سەرکردەو ئەندامانى گروپەکانى ئیسلامی سیاسی بەدی دەکران، ئەوانە که هەر هەموویان لە ولاتانی خۆیان قالدبووی شەپو زیندان و سیاسەت و توندو تیژی بوون.

دکتۆر ئەیمەن زەواھیری لە کتێبەکه‌ی خۆیدا بە ناوی (سوارچاكانى ژيیر ئالای پەيامبەر - فرسان تحت رایة النبى) لەم بارەیه‌وه باس لەو شکستانە دەکات که بەسەر بزوتنەوه ئیسلامیەکاندا هات، زەواھیری هەر لە میسر و جەزائیر و بۆسنەوه تا کشمیر و چیچان بە سەر دەکاتەوه‌و ئوبالی

فيا سكوؤى (فشل) ههر هه موويان ده خاته گهردنى نه و پرژيم و حكومه ته موسلمانان هه كه ماوهيان به وه نه دا ئيسلامى سياسى خوؤى پريكبختا بؤيه ئه وان ناچار بوون هه لبين و پرييازىكى نوؤى بگرنه بهر بو پريكخستنى خوؤيان و ئومه ته كه يان پرييازىك كه له زهبر و ئاگرو ئاسنى دوزمنى نزيك (دهوله ته كانى خوؤيان) بيان پاريزيئت نه وه ش به هه له اتن بو نيو خاكى دوزمنى دوور (نه وروپا و نه مهريكا) .

سالی ۱۹۹۴ د‌ه‌ز‌گ‌ای ه‌ه‌وال‌گ‌ری ه‌ول‌ان‌دا ب‌و‌ی‌ه‌ک‌ه‌م ج‌ار ب‌اس ل‌ه پ‌ه‌ی‌د‌اب‌و‌ونی ئ‌ی‌س‌لام‌ی س‌ی‌اس‌ی ل‌ه ه‌ول‌ان‌دا د‌ه‌ک‌ات، ئ‌ه‌م ر‌اپ‌و‌رت‌ه ک‌ه پ‌اش‌ان د‌ی‌ی‌ن‌ه س‌ه‌ر ت‌او‌ت‌و‌ئ‌ی ک‌رد‌نی ئ‌ام‌ار‌ه ب‌ه‌و‌ه د‌ه‌ک‌ات ک‌ه ئ‌ه‌ن‌د‌ام‌انی چ‌ه‌ن‌د‌ین ت‌و‌ری ن‌ی‌و‌ د‌ه‌ول‌ه‌تی ت‌ی‌ر‌و‌ری‌س‌تان چ‌ال‌اک‌ی خ‌و‌یان ب‌ه ر‌ی‌و‌ه د‌ه‌ب‌ه‌ن، ب‌ه‌لام ب‌و‌ئ‌ه‌و‌ی ش‌ی‌و‌ازی ر‌و‌و ب‌ه ر‌و‌و ب‌ون‌ه‌و‌ی ح‌ک‌وم‌ه‌تی ه‌ول‌ان‌داو د‌ه‌ز‌گ‌ای ه‌ه‌وال‌گ‌ری و ز‌ان‌ی‌اری ه‌ول‌ان‌دا ل‌ه‌گ‌ه‌ل ئ‌ی‌س‌لام‌ی س‌ی‌اس‌ی ب‌اش‌تر ب‌ه‌ر‌ج‌ه‌س‌ته ب‌ک‌ه‌ین س‌ه‌ر‌ه‌تا د‌ی‌ی‌ن‌ه س‌ه‌ر ب‌اس‌ک‌رد‌نی ک‌ور‌ت‌ه‌ی‌ه‌کی ئ‌ه‌و د‌ه‌ز‌گ‌ایه:

A.I.V.D د‌ه‌ز‌گ‌ای ز‌ان‌ی‌اری ه‌ول‌ان‌دا

د‌ه‌ز‌گ‌ای ز‌ان‌ی‌اری و ئ‌اس‌ای‌ش‌ی گ‌ش‌تی ه‌ول‌ان‌دا (*Algemene Inlichtingen en Veiligheids dienst*) ک‌ه ب‌ه‌ش‌ی خ‌ز‌م‌ه‌ت گ‌وز‌اری‌ه ه‌ه‌وال‌گ‌ری‌ه‌کان‌ی و‌لات‌ه ه‌ه‌تا ر‌و‌ژی ۲ ی م‌ه‌ی س‌ال‌ی ۲۰۰۲ پ‌ئ‌ی ی د‌ه‌وت‌را (*BVD*) و‌ات‌ه ئ‌اس‌ای‌ش‌ی نا‌وخ‌و‌ی و‌لات، د‌ه‌ز‌گ‌ای‌ه‌ک ب‌و‌و ک‌ه ه‌ه‌تا ئ‌ه‌و ک‌ات‌ه‌ش ب‌ای‌ه‌خ‌ی‌کی ز‌و‌ری ب‌ه نا‌وخ‌و‌ی ه‌ول‌ان‌دا د‌ه‌دا، ب‌ه‌لام ر‌و‌ود‌او‌ه‌کان‌ی ۱۱ ی س‌ی‌ی‌ت‌ه‌م‌ب‌ه‌ر ن‌ه‌ک ت‌ه‌ن‌ها نا‌وی د‌ه‌ز‌گ‌اک‌ه‌ی گ‌و‌ری ب‌ه‌ل‌کو ک‌اری ک‌رد‌ه س‌ه‌ر س‌رو‌ش‌تی چ‌ال‌اک‌ی و ب‌ای‌ه‌خ‌ه ه‌ه‌وال‌گ‌ری‌ه‌کان‌ی‌ش‌ی.

د‌ه‌ز‌گ‌ای ز‌ان‌ی‌اری و ئ‌اس‌ای‌ش‌ی ه‌ول‌ان‌دا و‌ه‌ک س‌ه‌ر‌ه‌ت‌ای‌ه‌ک س‌ال‌ی ۱۹۱۹ پ‌اش ج‌ه‌ن‌گ‌ی ی‌ه‌ک‌ه م‌ی ج‌ی‌ه‌انی ب‌ه‌نا‌وی س‌ه‌ن‌ت‌ه‌ری ز‌ان‌ی‌اری (*CI*) د‌رو‌س‌ت ب‌و‌و. ک‌و‌م‌ه‌ل‌ی‌ک گ‌و‌ران‌ک‌اری ز‌و‌ری ب‌ه‌س‌ه‌رد‌ا ه‌ات‌و‌ه ک‌ه گ‌رن‌گ‌ت‌ر‌ین‌یان ل‌ه ج‌ه‌ن‌گ‌ی د‌و‌و‌ه‌م‌ی ج‌ی‌ه‌ان‌ی‌دا ب‌و‌و ک‌ات‌ی‌ک و‌ه‌ک پ‌ار‌اس‌تن ل‌ه ز‌ه‌ب‌ری ه‌ت‌ل‌ه‌ر و پ‌ار‌اس‌تن‌ی س‌ه‌ر‌چ‌ا‌و‌ه‌کان و ن‌ه‌ی‌ن‌ی پ‌ار‌اس‌تن‌ی، س‌ه‌ن‌ت‌ه‌ر‌ه‌ک‌ه ب‌ه ت‌ه‌و‌ای ئ‌ا‌گ‌ری ت‌ئ‌ی ب‌ه‌ر‌د‌را‌و س‌وت‌ئ‌ن‌را، ب‌ه‌لام ه‌ه‌ر ز‌و‌و پ‌اش ئ‌ه‌و‌ی ک‌ه ح‌ک‌وم‌ه‌تی ه‌ول‌ان‌دی و پ‌اد‌ش‌اک‌ه‌ش‌ی ب‌ه‌ر‌ه‌و ب‌ه‌ر‌یت‌ان‌یا ه‌ه‌ل‌ه‌ات‌ن ل‌ه‌و‌ی‌و‌ه ب‌و‌ س‌ه‌ر‌ک‌رد‌ای‌ه‌تی ک‌رد‌نی ب‌ه‌ر‌گ‌ری د‌ژ ب‌ه ن‌از‌ی‌ه‌کان د‌ی‌سان د‌ه‌ز‌گ‌اک‌ه‌ د‌رو‌س‌ت ک‌رای‌ه‌و‌ه.

ه‌و‌ی س‌ه‌ر‌ه‌کی ل‌ه د‌ام‌ه‌ز‌ر‌اند‌نی ئ‌ه‌م د‌ه‌ز‌گ‌ای‌ه‌ش ل‌ه پ‌اش ج‌ه‌ن‌گ‌ی ی‌ه‌ک‌ه‌م‌ی ج‌ی‌ه‌انی ئ‌ه‌و‌ه ب‌و‌و ک‌ه ه‌ول‌ان‌دا د‌ه‌ر‌سی ل‌ه ج‌ه‌ن‌گ‌ه‌ک‌ه و‌ه‌ر‌گ‌رت، چ‌ون‌ک‌ه ئ‌ه‌و د‌ه‌م‌ه ه‌ول‌ان‌دا ل‌ه‌ش‌ه‌پ‌دا ب‌ئ‌ی ل‌ای‌ه‌ن ب‌و‌و، ب‌ه‌لام د‌ه‌ت‌و‌ان‌ین ب‌ل‌ی‌ین ک‌ه ئ‌ه‌م‌ه ر‌ی‌ک‌ه‌وت ب‌و‌و (ه‌ول‌ان‌دا ب‌ه‌خ‌ت ی‌اری ب‌و‌و) چ‌ون‌ک‌ه ل‌ه ج‌ه‌ن‌گ‌ی د‌و‌و‌ه‌م‌ی ج‌ی‌ه‌ان‌ی‌ش‌دا ه‌ول‌ان‌دا ه‌ه‌ول‌ی د‌ا ب‌ئ‌ی ل‌ای‌ه‌ن ب‌ی‌ت ب‌ه‌لام س‌ه‌ری ن‌ه‌گ‌رت و‌ه‌ل‌ئ‌ی ج‌ی‌ا‌و‌از‌ی‌ه‌ک‌ه ل‌ی‌ر‌ه‌دا ب‌و‌ ه‌ول‌ان‌دا ت‌ه‌ن‌ها ل‌ه ی‌ه‌ک ش‌ت‌دا ب‌و‌و ئ‌ه‌و‌یش ئ‌ه‌و‌ه ب‌و‌و ل‌ه ج‌ه‌ن‌گ‌ی ج‌ی‌ه‌انی

دووهمدا هۆلانددا دهزگای زانیاری هه‌بوو، ئهم دهزگایه‌ش وه‌لامی پرسیاره قورسه‌که‌ی لایبوو (دوژمن به‌ته‌مای چی یه) بۆیه‌ توانی خزمه‌تیکی گه‌وره پێشکesh به‌ولات بکات به‌ر له‌وه‌ی به‌ر شالای نازیته بکه‌وێت.

ئهم‌پۆ ئیتیر ئهو دهزگایه‌ له‌ لوتکه‌ی په‌ره‌سه‌ندنی خۆی دایه‌و هاوتای هه‌موو ده‌زگاکانی دیکه‌ بۆته‌ جیگای بایه‌خی حکومه‌تی هۆلاند، تاکه‌ هۆی سه‌ره‌کش بۆ ئهم بایه‌خه‌ ئیسلامی سیاسیه‌.

ئهم ده‌زگایه‌ نه‌ک شوین و باله‌خانه‌کانیشی ئاشکراو نه‌ شاراه‌ن به‌لکو له‌سه‌ر تو‌پری ئهن‌ته‌رنیته‌ ماله‌په‌ری خۆی هه‌یه‌و ده‌توانیته‌ به‌ ته‌واوی له‌و زانیاریانه‌ به‌هره‌مه‌ند بێت که‌ ئاشکرا کراون.

بنکه‌ی سه‌ره‌کی ئهم ده‌زگایه‌ ده‌که‌وێته‌ شاری (Leidschendam) له‌ باله‌خانه‌یه‌کی گه‌وره‌ی پان و پو‌پری نو‌ نه‌ومی پیک دیت.

ئارمی ئهم ده‌زگایه‌ بریتیه‌ له‌ سئ ماسی له‌ناو ده‌ریایه‌کدا به‌ سه‌ر و ژئیر و ناو تو‌پیکدا ده‌په‌رنه‌وه‌. ژماره‌ی کارمه‌ندانی ئهم ده‌زگایه‌ هه‌زار که‌سه‌ و له‌ بریاریکی پارله‌ماندا مانگی ژانیوه‌ری ۲۰۰۵ بریار درا ژماره‌ی کارمه‌نده‌کان بۆ ۱۷۰۰ که‌س زیاد بکری‌ن.

هۆلاند و ئیرای ئه‌وه‌ی که‌ له‌ پو‌وی پو‌وبه‌ره‌وه‌ ده‌وله‌تیکی بجوکه‌ به‌لام له‌ پو‌وی ئابوریه‌وه‌ زۆر ده‌وله‌مه‌نده‌و له‌ پو‌وی دبلۆماسیشه‌وه‌ زۆر ده‌ست پو‌شتووه‌ ئه‌مه‌ش وای کردووه‌ که‌ ده‌زگای زانیاریه‌که‌ی ته‌نها ده‌زگایه‌کی ناو خۆیی نه‌بێت، به‌لکو ده‌زگایه‌ک بێت له‌ زۆر کونو قو‌ژب‌نی دنیا‌دا ته‌نانه‌ت عیراق و کو‌وردستانیش کاری خۆی بکات.

ده‌زگای زانیاری و ئاسایشی گشتی هۆلاند پیکهاتووه‌ له‌ هه‌شت به‌ش که‌ ئه‌مانه‌ن:

یه‌که‌م/ به‌شی ستراتیژی و کاروباری یاسایی.

دووهم/ به‌شی زاتیه‌و پیرسۆنیل (فه‌رمانبه‌ره‌کان)

سیه‌هم/ به‌شی چاودیری و دیموکراسی

چواره‌هم/ به‌شی ئاسایشی ده‌وله‌ت.

پینجه‌م/ په‌شی پاراستنی ئاسایش.

شه‌شم/ به‌شی زانیاری ده‌ره‌وه‌ی ولات.

هه‌وته‌م/ به‌شی زانیاری کتو‌پ

هه‌شته‌م/ به‌شی تیرۆریسته‌ ئیسلامیه‌کان

به‌شی هه‌شته‌م پاش زیاد بوون و جدیت‌ر بوونی هه‌ره‌شه‌ی تیرۆریستی ئیسلامی و پاسته‌وخۆ پاش پو‌وداوه‌کانی ۱۱ سیپته‌مبه‌ر دامه‌زرا. ئامانج له‌

دامه‌زاندنی ئەم بەشە چارەسەر و بەگژا چوونەوێ باندە ئیسلامیە توندپەرەکان بوو کە ژمارەیان بە پێی زانیاریەکانی ئەم دەزگایە ۱۵۰ کەس دەبێت.

دەزگای زانیاری و ئاسایشی گشتی هەتا کارەساتی سێپتەمبەر هەرگیز بە بێ ماوە پێدانی وەزارەتی (داوهری گشتی - Openbaar ministerie) نە دەتوانی تەلەفون و پەیوەندیەکانی کەسێک یان لایەنێک کۆنترۆڵ بکات یاخود کامێرا و مایکروفۆنی نەهێنی دابنێت، بەلام پاش ئەو پروداوێ نێست دەستی ئەو دەزگایە ئاوەلاتر بوو بۆ ئەو کارانە، ئەم دەزگایە هەرگیز ئەو ناشاریته‌وه کە جاسوسەکانی خۆی لە نێو مزگەوت و خوێندگا و پێکخراوە تەواوی شوێنە ئایینیەکاندا بلۆ کردۆتەو و راپۆرتی سالانەیی خۆشی دەداتە میدیا و لایەنە پەیوەندارەکان.

دەزگای ناوبراو پەیوەندی توندو تۆلی لەگەڵ زیاتر لە ۱۰۰ دەزگای هەوالگری دیکە جیھانیدا هەیە، چوار دەزگای گەورە جیھانیش لەوبارەو لەپیزی هەرە پێشەوێ ئەو دەزگایانە کە کاری هاوبەش و ئامانجی هاوبەش پێکەوێ گری دەدەن کە ئەوانیش بریتین لە دەزگاکی CIA، مۆساد، MI6، میتی تورکی.

وەک هەموو دەزگاکی دیکە جیھان ئەم دەزگایەش چەندین خزمەتی گەورە پێشکەش بە ولات کردوو و لەو بارەو خاوەنی چەندین نەهامەتی و شکستیشە..

یەکێک لەو شانازیانە ئەم دەزگایە بۆخۆی تۆمار کرد ئەو بوو لە سەرەتای سەله‌کانی ۱۹۷۰ بە هاوکاری دەزگای (CIA) ی ئەمەریکا بۆ بەرپەرچ دانەوێ چەپ و کۆمونیستەکان لەئۆپراسیۆنێکدا بە ناوی مەنگۆل توانیان زەبرێکی زۆر گەورە لە چەپ و کۆمونیستەکان بگەیەنن. حزبێ شیوعی ھۆلەندی (C.P.N) لەو سالانەدا سەرئێشەییکی گەورە بۆ حکومەت دروست کربوو، مانگرتنی کرێکاران کە لەلایەن ئەو حزبەو سەرپەرشتی دەکراو هەر جارێ ۲۵ ھزار کرێکاری دەهینایە سەرچادە ھەرەشەیی جێی لە حکومەتی لیبرالی ھۆلەندا دەکرد بۆیە بە سەرپەرشتی دەزگای زانیاری ھۆلەندا چەند ئەفسەرێکی دەزگاکە ھەستان بە دروست کردنی حزبێکی دیکە بەناوی حزبێ مارکسی - لینینی ھۆلەندی (MLPN) و لە ئاکامدا توانیان حزبێ شیوعی بە شیوەیەک لاواز بکەن کە هەرگیز نەتوانی تێ جارێکی دیکە سەریشە توشی ولات بکات..

به لām له پووبه پرووبونه وهی ئیسلامی سیاسیدا تا ئیستا نه زانراوه ئهم دهزگایه چ جور ه سهرکه وتنیکي به دهست هیناوه، خو ئه گهر باس له نوشوستی بکهین ئه وه به لگه ی نوشوستی ئهم دهزگایه نهک تهنها له پووبه پرووبونه وهی ئیسلامی سیاسیدا به لکو له بواره کانی دیکه شدا به ئاشکرا ده بینریت.

چیرۆکی ئه و ئیسلامیه ی که خوی خزاندهووه نیو دلی دهزگاکه وه:-

ئهم چیرۆکه پوژی ۳۰ سێپته مبه ری ۲۰۰۴ کۆتایی پێهات، ئه و ده مه ی ئه فسه ریکي به ره گه ز مه غریبی ته مه ن ۳۴ سا له له لایه ن هه مان هاوریکانی خوی له نیو دهزگای زانیاری و ئاسایشی گشتی هۆلندا بال بهست کراو خرایه زیندانی ته نهایی یه وه.

عوسمان بن نا (Outman Ben A) که له نیو دهزگاکه دا به ناوی (ABIBE) ناسرابوو سه ره تا له وه زاره تی داد کاری ده کرد، یه کێک بوو له و به رپرسانه ی که بریاره کانی وه رگرتنی په نابه رانی تاوتوێ ده کرد، له بهر لی هانتویی خوی هه ر له گه ل دامه زران دنی به شی (تیروریسته ئیسلامیه کان) له لایه ن دهزگای ناوبراو هه لبژێردرا بو ئه وه ی چاودێری ئه و ته له فونه تو مار کراوانه و ئه و گه نگوێیان ه بکات که له ری گای مایکرو فۆن و سه رچاوه جیاوازه کانه وه دهست دهزگاکه که وتوون. عوسمان به هۆی شاره زابوونی له زمانی مه غریبی و زارا وه کانیدا ئا گاداری ته واوی ئه و زانیاریانه بوو که سه باره ت په تو پری نه لقاعده و ئیسلامی سیاسی بو دهزگاکه ده هاتن، به تایبه ت سه باره ت به و گروپه ی که پاشان به (گروپی پای ته خت) ناویان ده رکرد.

پیکه وت زور جار به و جور ه نابیت که مرۆف هیوا ی بو ده خوازیت، به شی ئوپراسیۆنه کان له هه مان دهزگا چه ند پوژیک به ر له ئاشکرا بوونی چیرۆکه که ی عوسمان له شاری (Uturclit) دایان به سه ر لانه یه کی تیروریستاندا، له و لانه یه دا که مالی ئه ندامیکي (گروپی پای ته خت) بوو به ناوی هه سه ن ئو Hassan.O جگه له نه خشه ی هه ردوو بالوێز خانه ی ئه مه ریکا و به ریتانیا، نه خشه ی پار له مانی هۆلندا و فرۆکه خانه و چه ندین زانیاری و دو کومینتی زور هه ستیاری نیو دهزگاکه دوزرایه وه، که هه ر زوو

دەركەوت سەرچاوەی ئەم ھەموو زانیاریانە كەسێكە لە نێو خودی دەزگاكە كار دەكات.

بەم جۆرە ئەوەی نەپێنی بوو لە دەزگاكە زۆر دەمێك بوو بۆ تۆپە ئیسلامیەكان ئاشكرا بوو.

چاودێرانی سیاسی پێیان وایە لە مەرپووبە پووبونەوێ ئیسلامی سیاسی و تۆپەتیرۆستیەكان چەندین گرفتێ گەورە ھەن بونەتە ھۆكاری ئەوەی كە پیلانی پووبەپوو بونەوێ ئەو گروپانە تا ئیستا سەرکەوتنی تەواو بەخۆوە نەبێت.

گرفته تەكنیکەكانی دەزگای زانیاری و ئاسایشی گشتی ھۆلەندا: گەورەترین گرفت لە بەردەم ئەو پووبە پووبونەوێدا لە ھەموو دەولەتە ئوروپییەكان و ئەمەریكادا تارادەییەکی زۆر چونیەكە، بەپێوەبەرایەتی ئەو دەزگایانە بەرامبەر دۆژمنێك دەوێستن كە:-

۱- زمان و كلتوری ھەرھەنگی جیاوازه و ھاولاتیانى خودى ئەو دەولەتە لێیان تێ ناگەن.

۲- ئەو دۆژمنە قەبارە و شوێن و كاتى دیارى كراوى نیه.

ئەوەی پووبە پوو ھۆلەندا دەبێتەو زیاتر گرفتێ یەكەمە، چونكە بۆ چاودێری و بەرەستكردنی گروپەكانی ئیسلامی سیاسی و تیرۆریستەكان، نەك تەنھا پێویستیان بە ھاوكاری ئەوكەسانە ھەیە كە ھۆلەندی نین (یاخود بە پەگەز ھۆلەندی نین) بەلكو كەسانێك لەم كارەدا دەتوانن ھاوكاری بكەن كە لەخودى ئەو رێكخراوانە بێت یاخود بەلای كەمەوێ لێیانەوێ نزیك بێت یان زمان و دیالێكتیکەكانیان باش تێ بگات. لێرەشدا گرفتێكی دیكە دێتە بەردەم ئەویش ئەوەیە كە دەیان جۆری نەتەوێ بە سەدان دیالێكتیکەوێ لە ھۆلەندا دەژین، كە زۆربەشیان لەو دەولەتانەوێ ھاتوون كە ئایین و كلتوری ئیسلامی تیايدا بالادەستە.

بەم جۆرە لە پڕۆسەی كاركردندا ھەمیشە دەولەت پێویستی بە دوو تیم ھەیە بۆ ئەوەی تیمێك لەوانە دەنگە تۆماركراوێكان و ھەرگێرێتە سەر زمانی ھۆلەندی و تیمێكی دیكەش لە دانانی پیلان و ستراتیژی پووبەپووبونەوێدا راویژی پێویست بە دەزگاكە بدات.

ئەوئى تائىستا لە دەزگای ناوبراو دەردەكەوئیت ئەوئىە كە بەهۆى كەمى وەرگىرى باوەرپىكراوەو تەنھا ¼ى ئەو دەنگانەى كە لە سەرچاوە جىاوازەكانەو دەستكەوتوون كاری لەسەر كراوە و ھەمىشە سى بەشەكەى دىكە فرى دراوە، خو ئەگەر كارمەندىكى بەشى چاودىرى (گوپادىران) ماوەىەك بەهۆى نەخۆشىەو نەچوبىت بو كار ئەوا كارەكەى لە لاىەن ھىچ كەسىكى دىكەو جى بە جى نەكراوەو بە فىرۆ چوو.

ھەماھەنگى نىوان لاىەنە پەىوئەند دارەكان دىونىكى دىكەى خالە لاوازەكانى ئەم دەزگایەىە كە لە سالى ۱۹۹۱ وە بەردەوام راپۆرت دەداتە حكومەت و لاىەنە بەرپرەكان بەلام لە راستىدا كاری زۆر پى ناكرىت و بە ھەند وەرناگىرىت.

بىروكراسىەت و دوو دلى لە ئەنجام دانى كارو ترس لە لىپرسىنەو و ياساش، زۆر بە خراپى بونەتە ھۆى ئەوئى كە ئەو دەزگایە بەر لە ئەنجامدانى كاریك دەیان جار بىركاتەو بەم جۆرە لە ئاكامدا چالاكىەكانى سست بكات، كوژرانى شان خوڤ باشترىن نمونەىە چونكە بكۆژەكەى (موحەمەد. ب) زۆر بە باشى ناسرابو بو دەزگاكە بەلام لە بەر ئەوئى نەدەتوانرا پۆژانە چاودىرى بكرىت و بەلگەى تەواوى لەسەر نەبوو ھەتا كارەكەى ئەنجام نەدا دەستگىر نەكرا.

پى دەچىت كە باندە تىرۆرىستىەكانىش باش لەم كەم و كورپانە تىگەشتىن بۆىە زۆر سەرکەوتوانە بە دىموكراسىەت شەرى دىموكراسىەت دەكەن.

ھەر لەمەر كىشە بىروكراسىەكانەو، كورتەىەكى ئەو ئاگادارىانە دەخەىنە روو كە ئەم دەزگایە ئامازەى پىداون بەلام زۆر جار دەولەت بو پروبەروو بونەوئى ئەو ھەرەشانە بەپىى پىوئىست كاری نەكردوو و ستراتىژىكى ئەوتوى بو بەرپەرچ دانەو نەگرتۆتە بەر.

- سالى ۱۹۹۱: زۆربوونى ژمارەى ئەوپەنا بەرانەى كە لە وولاتانەو دىن، ئازاوەو شەرى ناوخۆى تىاىەو بارى سياسىان چەسپا و نىە، ئەمەش كاری خراپ دەكاتە سەر ئاسايشى ھۆلەندا.

- سالى ۱۹۹۲: پارتى كرىكارانى كووردستان PKK سەرانە لە كووردەكانى توركيا دەسەنىت.

- سالى ۱۹۹۳: ھۆلەندىەكان تابىت زىاتر پكا بەراىەتى بىگەنەكان دەكەن، ئەمەش بو ئابىندەى ئاوتتە بوون لە نىو كۆمەلگادا مەترسى ھەىە.

- سالى ۱۹۹۴ : لەژيىر فشارى فەرەنسائو ئەلمانىادا، چەندىن كەس لە ئەندامانى گروپە ئىسلامىيە توندپەرەوكان، پاش گۆپىنى ناو و پۆژى لە دايىك بونيان پوو لە ھۆلەندا دەكەن.

- سالى ۱۹۹۵ : گروپى ئىسلامى توند پەرەو لە نىوخۆى ھۆلەندا خۇيان پىكخراو دەكەن.

- سالى ۱۹۹۶ : ئىسلامىيەكان بە توندى ئايدۆلۆژىيە دژ بە بەھاكەنى خۆرئاوا برەو پى دەدەن.

- سالى ۱۹۹۷ : گروپە ئىسلامىيە توند پەرەوكان چەندىن پىكخراوى سىياسىيان دامەزراندووھو چالاكى خۇيان ئەنجام دەدەن.

- سالى ۱۹۹۸ : كۆمەلەى ئىسلامى جەزائىرو پارتى كرىكارانى كووردستان كىشە بۆ دەولەت دروست دەكەن.

- سالى ۱۹۹۹ : دەزگای ھەوالگىرى عىراق ، ئىران و لىبىيا چاودىرى ھاولاتىيە بەرھەلستكارەكانى خۇيان دەكەن و لە ھەولى زەفەر پى بردىيانن.

- سالى ۲۰۰۰ : بە ھاوكارى چەند دەولەتتىكى ئىسلامى مزگەوت و قوتابخانە ئىسلامىيەكان كراونەتە ھەشارگەى ئىسلامى توند پەرەو، ئايدۆلۆژىيە دژ بە خۆرئاوا بۆلەو دەكەنەوھ.

- سالى ۲۰۰۱ : چەندىن تۆرى ئىسلامى توند پەرەو دەست بەكارن بۆ زەبر وەشاندىن لە نىوخۆى ھۆلەندا.

- سالى ۲۰۰۲ : تىرۆىستە ئىسلامىيەكان ئىستا ھەپەشەى جدىن بۆ سەر ولات.

- سالى ۲۰۰۳ : تىرۆرىستە ئىسلامىيەكان زۆرتەر لە جاران ئامادەو سازن بۆ دەست وەشاندىن و پارەو پولىكى باشىيان لە دەستدايەوھ مزگەوتەكانىيان كىرەوتە مەلەبەندى خۆساز دان و جىھاد كىردن.

ئەوانە تەنھا ھىلە سەرەكىەكان بوون كە دەزگای ھەوالگىرى ھۆلەندا دىارى كىردوون، دەنا لە نىو راپۆرتى ھەموو ئەو سالانەدا دەيان و سەدان ئامازەى راست و درووستى تىيادايە كە پاشان زۆربەيان پوويانداوھ ياخود ھاتونەتە دى، ژمارەو دۆكۇمىنتى زۆر ووردو بەلگەى تەواو سەبارەت بەو دەرئەنجامانە دەخاتە پوو. بۆ نمونە سەبارەت بە ئىسلامى سىياسى بۆ يەكەم جار كە بە شىوہىيەكى ناراستەوخۆ ئامازەى پىكراپىت سالى ۱۹۹۱ بوو، لە راپۆرتى ئەوسالەدا دەزگای ناوبراو ھەستى بە پەيدا بوونى ئەوگروپانە كىردووھ و سەرنجى داوون و حكومەتى لى ئاگادار كىردوونەتەوھ،

به لآم به ههند وهرنه گرتنى ئهو جوړه راپوړتانه تهنه ديارده يهك نه بووه له هؤلاندا به لكو له زوربهى ولاتانى خوړئواوا ئه گهر پروداوى ۱۱ ى سټېته مېر نه بوايه ئهوا هه رگيز له خهوى قوليان بهرامېر به مه ترسيه كانى ئيسلامى سياسى و تيروريزم به ئاگانده هاتن.

تهنه به ههند وهرنه گرتنى ئهو راپوړتانه كيشه نه بوون بو ده زگاي ناوبراو به لكو زور جار كار گه شتو ته تانه و ته شهر ليدان و بانگه وازى داخستنى ئهو ده زگايه ش له لايه ن چهندين پارت و گروپى هؤلانداوه زور جار كراوه ته داخوازي له پارله مانى ولاندا.

هؤلاندا هاوپه يمانى شهړى دژ به تيرور

فرانك پامار سهرؤكى كوومه لى مافى مروقى كووردستان، هؤلانديه كى چالاك له بوارهى مافه كانى مروف و دوست و پيشمه رگه ي ديرينى كووردستان، له يه كيك له گفت و گوكانيدا كه بو رورژنامه ي هاولاتى كه له گه ليدا ئه نجامم ددها، په يوه ندى هؤلاندا و ئه ميريكاى وهك سهگ و خاوه ن سهگ پيناس ده كرد و ده يگوت (هؤلاندا هه ميشه وهك سه گيكي بچكوله به شوين ئه ميريكا دا راده كات)..

من نامه ويټ خوينه ر وه رسكه م و سه باره ت به په يوه نديه كانى ئه ميريكاو هؤلانداش چه رده يهك بدويم، تهنه ئاماره به وه ددهم كه له جهنگى جيهانى دووه مدها هيزه كانى ئه ميريكا ويراى نه وهى كه له ئاسمانه وه خواردنيان به رده دايه وه بو هؤلنديه كان، دليرانه و جواميرانه هؤلاندايان له ژير چه پوكى نازيه كان دهره يناو هه تا ئه مرؤش گوړستانىكى زورى سهربازه كوژراوه كانى ئه ميريكا له هؤلاندا هه نه (له وانه ش ئه و گوړستانه ي كه ۸۰۰۰ سهربازى ئه ميريكى تيدا نيژراوه و سهرؤكى ئه ميريكا رورژى ۸-۵-۲۰۰۵ له باشورى هؤلاندا به سهرى كرده وه).

رهنگه هر سيفه تى به وه فايى سهگ بټت و اېكات هه تا ئه مرؤ هؤلاندا به شوين ئه ميريكاوه بټت، كاتى دروست بوونى په يمانى ناتو سالى ۱۹۴۹ هاوپه يمانيه تى ئه م دوو ولاته قوناغيكى تازى به خووه بينى، هؤلاندا له پيشهنگى ئه و ولاتانه بوو كه بووه هاوپه يمانىكى سهربازى هه ميشه يى ئه ميريكا، هه تا ئه مرؤش له زوربهى ناوچه ئالوز و دژواره كانى دنيا دا له هر شويينك هيزه كانى ئه ميريكا پيوستيان به هاوكارى سهربازى بوټت

هۆلەندا لەوئ ئامادە بوو، عێراق و ئەفغانستان و جەنگی کەنداو باشتترین نمونەن.

ئەگەر لە شەری ساردی نیوان هەردوو بلۆکی پۆژەلەت و پۆژئاوادا هۆلەندا ئەمەریکا ھاوپەیمانیکی هەتا سەربووبیتن، ئەوا بێگومان لە شەری ساردو شەری گەرمیشدا دژ بە ئیسلامی سیاسی ئەو ھاوپەیمانیە بەردەوام دەبێت بۆیە راستەوخۆ پاش رووداوی ۱۱ی سێپتەمبەر حکومەتی هۆلەندا پیلانیکی بۆ کارکردن دژ بە تیرۆریستان لە ۱۶ بڕگەدا ڕاگەیاند.

مینای پۆتەردام کە بە یەکیک لە بەندەرە جیهانیەکانی بازرگانی دەژمێردرێت ئیستا شان بە شانی پۆلیس و ئەفسەری هۆلەندی ئەمەریکایەکانیش کۆنترۆلی تەواوی هاتن و ڕۆشتنەکان دەکەن هەروەها بری بازرگانی (هەناردن و ھاووردن) یش چاودێری دەکەن ئەم هەنگاوەش تەنها لە بەر خاتری ئەوێە نەوێەکا تۆرەتیرۆریستەکان یەکیک لە بۆشاییەکانی هاتوچۆ بۆ بەرژەوێەندی خۆیان بقۆزنەو، لەهەمان چوارچێوەشدا فرۆکەخانە (سخیپهۆل - Schephol) لە ئەمستەردام بە هەمان شیوە لە لایەن هێزەچاودێرەکانی ئەمەریکاوە کۆنترۆل دەکری.

ئەم بواری ھاوکاریە زیاتر بە ناو ووردەکاریەکاندا شۆردەبێتەو، لە نیوخۆی ولایتیشدا بری هات و چۆی سەرمایەو پارەو پولیش بە ووردی دەخړیتە ژێر سەرنجی تیمە پسیپۆرەکانی ئەمەریکاوە، تیمیکی پسیپۆر لە هەردوولا ئیستا سەرگەرمی ئەوێە تەکنەلۆژیای بایەلۆژی بەکار بهێنن بۆ ناسینی شوناس و کەسایەتی ئەوانە کە سەفەرەدەکەن، تیمیکی دیکە پسیپۆران سەرگەرمی ئەوێە تواناکی هۆلەنداو دەزگا هەوالگریەکی بەرزتر بکەنەو لەمەر پووبەرووبونەوێە هێرشە تیرۆریستەکان بە چەکی کیمیاوی یاخود بایەلۆژی ئامادەترین.

جیگای سەرسوڕمان نی یە کە هۆلەندا بە پێچەوانە ی ئەلمانیاو فەرەنساو یەکیک بوو لە لایەنگرەکانی ئەمەریکا لە پڕۆسە ی ئازادکردنی عێراق و پاش پڕۆسەکەش ۱۴۰۰ سەربازی هۆلەندی لە باشوری عێراق لە خزمەت هێزەکانی ئەمەریکادا بوون، هەتا بەرواری ۱۶-۲-۲۰۰۵ ژمارە ی سەربازانی هۆلەندا لە دەرەوێ ولایت ۲۴۷۴ سەربازبوون کە زۆربە ی هەرەزۆریان لە عێراق بوون و لە مانگی ئازاردا کشانەو، هەروەها لە کۆتایی مانگی فێبرواری هەمان سالدا بڕیاردا ۱۶۵ کۆماندۆزی تایبەت بە (کوشتاری تیرۆریستان) لە ئەفغانستان بخړیتە ژێر دەستی ئەمەریکاو

بەمەش ژمارەى گشتى ھىزەكانى ھۆلەندا كە لەژىر فەرماندەى ھىزە
ئەمەرىكايەكاندا لە ئەفغانىستان كاردەكەن گەيشتە ۴۳ سەرباز.

سەرەتاكانى ئىسلامى سىياسى:

ھەرەكەك ئاشكرايە ھۆلەندا ولاتىكى ئايىن مەسىحيە بەلام سالاھەكانى
شەست (ھەرەكەك لە سەرەتادا باسما كەرد) ژمارەيەكى زۆر كارگەرى
مىوان و پەنابەرە خەلكى مۆتروپۆلەكانى خۆى پرويان لەم ولاتە كەرد، ئىتر
لە نىو خۆدى ھۆلەندا ئايىنىكى دىكە پەيدا بوو، ئايىنى قژرەشەكان، نامۇ بە
كۆمەلگەى قژرەدەكان، ھۆلەنديەكان لەم بارەو دەلێن (ئەو ساتە ھەلە
بووین كە بە دەستى خۆمان دۆژمنىكى ناوخۆمان بۆ خۆمان دروست كەرد).

ئەم (دۆژمەنە) و پەرەسەندى و نەشووئەكەردى بابەتى ئەم بىرگەيەى
ئىمەن، بزائىن پاش سەرھەلەدانى پەرەندى ئىسلامى و بلاو بوونەو، لە
كەيەو پىرۆسەى بە سىياسى كەردى ئەو پەرەندەو ئايىنەكەى دەستى پى كەرد
و حكومەت و لايەنە بەرپرسەكان كىنگى بە ئاگا ھاتن.

نەك تەنھا سەنتەرەكانى لىكۆلینەو ھۆلەندا بەلكو سەنتەرەكانى
لىكۆلینەو ستراتىژى لە زۆربەى ولاتانى ئەوروپادا لە چەندىن ئامارەى
ترسناكى ھەك پەيدا بوونى ئەو پزىمانەى پشٹیوانیان لە ئىسلامى سىياسى
دەكرد لەوانە سودان و ئىران و عىراق و ئەفغانىستان و تەنانت لىبىاش
نىگەرەن بوون. تەقاندەو ھەى فرۆكەى پان ئامرىكان سالى ۱۹۸۸ لە ئاسمانى
لۆكەربى، جەنگى كەنداوى دوو، ھىرشى تىرۆرىستە ئىسلامىەكان بۆ سەر
بنكەى بازىرگەنى جىھانى سالى ۱۹۹۵، ھىرش بۆسەر مىترۆكانى پارىس...
ھتە ھەموو ئەمانە شايەنى ئەو بوون كە تەواوى لايەنە بەرپرس و
چاودىرەكان ھەلۆىستەيەك بكەن.

سالى ۱۹۹۲ ھەزىرى ناوخۆى ھۆلەندا **Len Dales** ئامارەى بۆ زىاد بوونى كۆچ
بەرەنى بىگانە كەرد، ئەم ھەزىرە پايگەيانە كە كۆچ بەرانى باكورى ئەفەرىقا
بە تايبەت مەغرىبى و جەزائىرى و كۆچ بەرانى باشورى ئەوروپا لە
ئايىندەيەكى نىزىكدا دەبنە گەورە بۆ ھۆلەندا.

سالى ۱۹۹۱ بۆ يەكەم جار دەزگەى زانىارى و ئاسايشى گشتى ھۆلەندا، لە
رەپۆرتى خۆيدا ئامارە بە پەيدا بوونى ئىسلامى سىياسى دەكات لە ھۆلەندا،
رەپۆرتەكە سەرھەلەدانى چەندىن گروپى بچوكى ئىسلامى چەكدار لىك

دهداته وهو پئی ی وایه هه‌ندیک لهو گروپانه به‌کریگیراوی ده‌وله‌ته ئیسلامی و عهره‌بیه دکتاتۆره‌کانن و په‌نگه هه‌ندیک کاری جاسوسی ئه‌نجام بدهن به‌لام هیچ زانیاریه‌کی دیارو ئاشکرا سه‌باره‌ت به‌قه‌باره‌و و تواناو ئاستی چالاکیی ئه‌و گروپانه ناخاته پروو.

سالی ۱۹۹۴ ده‌زگای ناوبراو به‌هاوکاری زانکۆی (Erasmus) له‌پۆته‌ردام لیکۆلینه‌وه‌یه‌کی چرو پیری ئه‌نجام داو له‌ئاکامدا زۆر به‌ووردی ئه‌و ریکخراوانه‌ دیاری ده‌کات که راسته و خۆیان ناراسته‌وخۆ په‌یه‌وه‌ندیان به‌ئیسلامی سیاسی و توندپه‌وه‌وه‌هه‌یه.

له‌و راپۆرت‌ه‌دا به‌ووردی باسی چه‌ندین تۆری تیرۆیستی نیو ده‌وله‌تی ده‌کریت که ئه‌ندامه‌کانیان چالاکیی خۆیان له‌هۆلندا به‌رپۆه‌ ده‌بن و له‌به‌ر ده‌رگای مزگه‌وته‌کانی خۆیانه‌وه‌ کۆتایی به‌بانگه‌شه‌ی جیهاد و ئیسلام گه‌راییی ناهێنن به‌لکو پێیان وایه‌ ته‌واوی دنیا ده‌بێت ئیسلامیزه‌ بکریت، به‌ئهرکی سه‌رشانی خۆیانی ده‌زانن کار بو ئه‌وه‌ بکه‌ن ئیسلام بکه‌نه‌ ده‌ستور و یاسا له‌ته‌واوی دنیا‌دا..

راپۆرت‌ه‌که‌ پئی ی وایه‌ ئه‌و ئیسلامیه‌ توند په‌وانه‌ به‌پله‌ی یه‌که‌م (میسر) و پاشان جه‌زائیری و تونس و مه‌غریبی و تورک دین. هه‌روه‌ک له‌ راپۆرت‌ه‌که‌دا ده‌رده‌که‌وێت، زۆربه‌ی زۆری ئه‌و توند په‌وانه‌ وه‌ک په‌نا به‌ر هاتونه‌ته‌ ئه‌م ولاته‌، غه‌می هه‌ره‌ سه‌ره‌کیشیان ئه‌وه‌ بووه‌ که له‌هۆلندا مافی نیشته‌جێ بوون وه‌رگرن بو ئه‌وه‌ی هاموشۆکردنیان به‌ته‌واوی دنیا‌دا ئاسان بێت به‌تایبه‌ت که ده‌یانزانی هۆلندا پاش سێ سال یه‌که‌سه‌ر په‌گه‌زنامه‌ی هۆلندی ده‌به‌خشیت و ئه‌مه‌ش واده‌کات که بره‌گه‌کانی یاسا وه‌ک هاوالاتی هۆلندی مافه‌کانیان بپارێزیت.

راپۆرت‌ه‌که‌ی ده‌زگای هه‌والگری هۆلندا ناوی ۱۳ گروپی تیرۆریست و توند په‌وی هیناوه‌ که ئه‌مانه‌ی خواره‌وه‌ن.

Milli Görüş ریکخراوی میلی گوروش

ئهم گروپه‌ فدراسیۆنیکی ئیسلامی هۆلندی پیک هیناوه‌، له‌په‌نا ناشیۆنالیزمی تورکه‌وه‌، پرۆگرامی فاشستی خۆی تیکه‌ل به‌ئیسلام ده‌کات، ئهم ریکخراوه‌ که تا ئه‌مروێ نه‌ک هه‌ر ته‌نها له‌هۆلندا به‌لکو له‌ئهمانیاش

بزوتنه وهی ته بلیغ:

پارتي خوداي توركي (حزب الله) :

İslami Büyük Akincılar- Cephesi بهرہی مہزنی ئیسلامی

137

تیروریستی له ژیر ناوی ئەم گروپەدا ئەنجام دراوه، بەلام له نێو هۆلندا پێ ناچیت ئەم گروپە زۆر چالاک بێت.

پارتی بانگه‌وازی ئیسلامی (الدعوة)

ئەم گروپە له هه‌فتاگاندا له‌لایه‌ن حکومه‌تی لیبیاوه دروست کراوه، ئهرکی سه‌ره‌کی ئەم گروپە بریتیه له‌ بل‌او کردنه‌وه‌ی ئایینی ئیسلام له‌ ده‌ره‌وه‌ی و‌لات، به‌لام چالاکیه‌کانیان پوخساری سیاسی هه‌یه، په‌نگه‌ ئه‌و مه‌لایه‌ی که له‌شاری ئوتریخت به‌ تاوانی جاسوسی ده‌رکرایه‌وه‌ بۆ لیبیا سا‌لی ۲۰۰۱ ئەندامی ئەم پارتیه‌ بووبیت.

HUT حزبی ته‌حریر

ئەم پێکخراوه ئیسلامیه سونییه، له‌ بنه‌په‌تدا سا‌لی ۱۹۵۲ له‌ لایه‌ن شیخ ته‌قی دین نه‌بهانی - یه‌وه له‌ ئووردون دروست بووه، به‌لام پاش ئه‌وه‌ی له‌ سه‌ره‌تای شه‌سته‌کاندا نوسینگه‌کانی داخرا بنکه‌و باره‌گای خۆی بۆ پاکستان گواسته‌وه‌ و پاشان له‌ ناوه‌ندی ئاسیاش زۆر باش گه‌شه‌ی سه‌ند، ئیستا ئەم پارتیه له‌ ۴۰ و‌لاتی جیهاندا چالاکی هه‌یه ئەندامه‌کانیشی هه‌مه‌په‌نگن له‌وانه ئاسیای و عه‌ره‌بی، له‌ زۆربه‌ی ده‌وله‌ته‌ ئه‌وروپیه‌کان بنکه‌و پێکخراویان هه‌یه، به‌لام زۆرت‌رین ئەندامانیان له‌ به‌ریتانیا ده‌ژین چونکه به‌ریتانیا زۆرت‌رین ژماره‌ی په‌وه‌ندی پاکستانی تیادا ده‌ژی، ئەم حزبه که له‌سه‌ر تۆری ئەنته‌رنیٲ م‌الپه‌ری خۆی هه‌یه و به‌ چه‌ندین زمانی دنیا پ‌روپاگه‌نده‌ی ئیسلامی ده‌کات، پ‌وژی ۲۴-۱۲-۲۰۰۴ له‌ پ‌اپۆرتی تازه‌ی ده‌زگای هه‌والگری هۆلندا باسی گه‌شه‌ سه‌ندن و هه‌په‌شه‌ی جدی ئەم حزبه ده‌کات، بۆیه حزبی ناوبراویش پ‌اشکاوانه له‌ نامه‌یه‌کی ئاشکرای خۆیدا س‌ی پ‌وژ پاش ئه‌وه وه‌لام ده‌داته‌وه‌و به‌رگری له‌ په‌وابوونی خۆی ده‌کات، له‌و نامه‌یه‌دا ده‌ل‌یت (ئیمه بۆ دو‌ژمنایه‌تی هۆلندا دروست نه‌بووین و نامانه‌و‌یت هۆلندا بخه‌ینه ژیر هه‌په‌شه‌وه‌ خو ئه‌گه‌ر ئه‌و نیازه‌مان هه‌ب‌یت به‌ ئاشکرا ده‌یکه‌ین و ده‌یل‌ین).

پارتى خوداى لوبنانى (حزب الله):

ئەمە حزبىكى لوبنانىيە دژ بە ئىسرائىل كار دەكات، بەلام دەيەھا ئەندام و سەدەھا لايەنگريان لە ھۆلەندا ھەيە، جوړى كارو چالاكيەكانيان زور پوون نيە، بەلام بە ھۆى پەيوەندى قووليان لەگەل سورياو ئيراندا گومانى جاسوسيشيان لەسەرە.

بزوتنەوہى ھەماس

لە بنەرەتدا پڤڤخراوڤكى فەلەستينىيە كار بو لەناوبردنى ئىسرائىل و دەولەتى ئىسلامى فەلەستينى دەكات. دەيەھا فەلەستينى لە ھۆلەندا كار بو ئەم پڤڤخراوہ دەكەن، ژمارەى ئەندامانى ديار نيەو ھەوادارانيشى زورە، ئەم پڤڤخراوہ زياتر لە فەلەستين كارى خۆى دەكات بەلام گومانى پەيوەنديشى لەگەل پڤڤخراوہ تيروڤستەكانى ديكە زورە.

جىھادى فەلەستينى

بەھەمان شيوہى ھەماس، خۆى فەلەستينىيە و كار بو لەناوبردنى ئىسرائىل دەكات، لە نڤو ھۆلەندا ھەوادارانى ھەيە، گومانى پەيوەندى تيروڤستى زورە، ئەندامانى ھەيە ، بەلام ژمارەيان ئاشكرانين.

كۆمەلەى ئىسلامى (الجماعة الاسلامية):

گروپڤىكى تيروڤريستى ئىسلامى ميسرين، لە نڤو خودى ميسردا دژى حكومەتى ميسرى كار دەكەن و بو پڤڤك ھڤنانى دەولەتيكى ئىسلامى تڤدەكۆشن ، لە ھۆلەندا چەندين ئەنداميان ھەيە بەلام بەھۆى ھەلھاتن

ودهستگیر کرانی زۆربهی ئەندامانیان له میسر ئیستا چالاک نین و زیاتر
ههواداری پیکخواوی تیرۆریستی ئەلقاعدهن.

به‌ره‌ی ئیسلامی تونس

ئهم پیکخواوه بالیککی جیابۆوهیه له پیکخواویکی دیکه‌ی تونس‌ی به‌ناوی
بزوتنه‌وه‌ی رابوونی ئیسلامی تونس‌ی (حركة النهضة)، ئهم پیکخواوه کار بۆ
دامه‌زراندی ده‌ولتیککی ئیسلامی له تونس‌دا ده‌کات، زۆربه‌ی
سه‌رکرده‌کانیان له هۆلاندای ده‌ژین و به‌رده‌وامن له په‌یوه‌ندی کردن به
پیکخواوه‌کانی دیکه‌وه.

سو‌پای ئیسلامی جه‌زائیری

ئهم گروپه‌ی بالیککی جیابۆوهیه له به‌ره‌ی ئیسلامی فریاکه‌وتن (الانقاذ)
ئەندامه‌کانیان که‌من و ژماره‌یه‌کیان په‌نا به‌رن له هۆلاندای چالاکیان روون
نیه.

بزوتنه‌وه‌ی ئیسلامی مه‌غربی

به هه‌مان شیوه‌ کۆمه‌ڵیککی توند ره‌وی کۆنه‌ پارێزن، له نیو مه‌غربیه‌کاندا
کار ده‌که‌ن و برۆایان به‌ بنه‌مای سه‌له‌فی ئیسلامی هه‌یه.

هه‌رچه‌نده‌ له نیوان ئیستاو سالی ۱۹۹۴ جیاوازیه‌کی زۆر هه‌یه، هه‌روه‌ک
چۆن گۆرانه‌کاریه‌کانیش زۆرن، به‌لام له دوو تووی ئه‌و راپۆرتهدا چه‌ندین
راستی ده‌توانین به‌ر جه‌سته‌ بکه‌ین.

یه‌که‌م / سه‌رباری ئه‌وه‌ی ئیسلامی سیاسی به‌و شیوه‌یه‌ی ئیستای له سالی
۱۹۹۴ دا خۆی له ئه‌وروپادا رێک نه‌خستبوو به‌لام قه‌باره‌ی پیکخواوه‌کان و
ژماره‌یان له ولاتیکی دیموکراتی وه‌ک هۆلاندای مایه‌ی سه‌ر سو‌رمانه‌.

دووهم/پيشكهوتنى تهنه لۆڭياى پهيوهندى و گواستنهوه لهو سالهدا له چاو ئيستا هينده پيشكهوتوو نهبوو كهچى ژماره پيڅراوهكان له چاوخوياندا زۆرن.

سيههه/تيرۆريزم بهو جوړه ئهمرؤ گلوباليزه نهببوو، بويه قهبارهى ههپرهشهكانيان تا ئهو دهمه هينده جدى نهبووه.

چوارهم/زۆربهى ئەندامانى ئهو گروپانه له پهنا بهرهكان پيڅهاتوون كه لهولاتى خويان ههلهاتوون و له هۆلانددا داواى مافى پهنا بهريان كردوو، بهلام ئيستا زۆربهيان يان پهگه زنامهى هۆلنديان ههيه ياخود ههر له هۆلانددا له دايك بوون، ئهمهش وادهكات پانتايى چالاكى و يارى كردنيان فراوانتر بڻت.

پينجهه/ههنديك لهو پيڅراوانهى كه له راپورتهكهدا ناويان هاتوو به پيى گۆراني بارودۆخى ولاتهكهى خويان پهنگه چى دى چالاك نهبن بهلام ئەندامهكانيان پهنگه له نيو گروپه تازهكاني توند رهوى ئيسلاميدا خويان ديبڻتهوه.

ئهگهر بهووردى سهرنجى ئامانج و جوړى چالاكى و چهنديهتى ئەندامهكاني ئهو پيڅراوانه بدهين، دهتوانين بهم سى جوړه خوارهوه پوليئنيان بكهين:

١- ئهو كهس و ئەندام و پيڅراوانهى كارى جاسوسى بو ولاتانى ديكه دهكهن و لهلايهن ئهو ولاتانهوه بو ههنديك كارى تاييهت راسپيڅردراون و له ريڭاي ئهو پيڅراوانهوه كارى خويان پهردهپوش دهكهن.

٢- ئهو ئەندام و پيڅراوانهى بانگهوازي ناييني و پرپاگههندهى ئيسلامى دهكهن و دژى دهولهتهكاني خويان چالاكن و كاريان بهسهر هۆلانداهو نى يه.

٣- ئهو ئەندام و پيڅراوانهى كارى پرپاگههندهى ئيسلامى و توندپهوى و جيهادى بلاو دهكهنهوه و له ريڭاي ئەنجام دانى كردهوه تيروريستيهكانهوه دهبنه ههپرهشه بو سهر ئاسايشى هۆلانددا ئامانجيان ئهوهيه بههاو ياسا ئيسلاميهكاني خويان بهسهر كوومهلگاي هۆلانديدا بسهپيئن.

ئهو پوليئ كردهنى سهرهوه بو تيگهشتن له نيازهكاني ئهو گروپانهو چۆنيهتى رپوبه رپوبونهويان به سووده بهلام له ههمان كاتدا خوينهر به قهبارهى (جوړى سى ههه) كه راستهوخو پهيوهندى به ئاسايشى هۆلانداهو ههيه ئاشنادهكات. پاش سهرنج دانى راپورتهكاني ديكهى دهزگاي

هه والگری هۆلندا بۆمان دهردهكهوئیت كه هه میشه جووری سیههم له پۆلین كردنه كه دا پوو له زیاد بوون بووه.

رپاڤورتهكانی دیکه ی دهزگای ناوبراو، به پادهیهکی زۆر تا پروداوهکانی ۱۱ ی سیپته مبه ر چونیه که، به هه مان شیوه ئامازه به ریکخراوه توند پره وهکانی بزوتنه وه ی ئیسلامی سیاسی ده ده ن.

رپاڤورتی سالی ۱۹۹۵ بۆ یه کهم جار ئامازه ی ترسناک به زیاد بوونی دژایه تی و رقه به رایه تی کردنی به ها پوژئاوا ییه کان ده دات، ئه و رپاڤورته له دهرئه نجامدا ده لئیت : زیاد بوونی شه پۆلی دژایه تی کردنی فهره ههنگ و به ها به نرخهکانی کۆمه لگای خوژئاوا زیان به ئاوئته بوون ده گه یه نئیت.

به هه مان شیوه بابه تی سه ره کی له دهرئه نجامهکانی رپاڤورتی سالی ۱۹۹۶ و ۱۹۹۷ ئامازه به زیاد بوونی خیرای رادیکاله ئیسلامیه کان ده دات، ئه م رپاڤورته تیشک ده خاته سه ره وه لئ بئ ووچانی ریکخراوه ئیسلامیه کان بۆ دژایه تی کردنی فهره ههنگی خوژئاوا، رپاڤورته که پۆلی نه گه تیفی ریکخراوه کان ده خاته به ر چاو که چۆن په وهندی ئیسلامی دژ ئاوئته بوون هان ده ده ن و داوایان لئ ده که ن زیاتر به ها پیروژهکانی ئیسلام بایه خ پی بدهن له جیات ی ئه وه ی به شداری چالاکانه له کۆمه لگای هۆلاندیدا بکه ن.

سالی ۱۹۹۸ رپاڤورتی هه والگری ههنگاوئیکی تازه ی له هه لسه نگاندنی ریکخراوه ئیسلامیه کان و په وهنده که یان هه له یئا، له م رپاڤورته دا چه ند خالئیکی تازه و گرنگ ووروژاون، باس له وه ده که ن که په وهندی ئیسلامی زیاتر به ره و سیاسی بوون و رادیکالی بوون به روات :-

- ۱- رپاڤورته که دئنیایه له په یدابوونی ریکخراوی توند په و رادیکالی ئیسلامی ، به لام قه باره یان به (زۆر بچوک) ناو ده بات.
- ۲- پۆلی ئاشکرای مزگه وت و قوتابخانه ئیسلامیه کان به خراپ ناوده بات.

سه باره ت به خالی یه که م رپاڤورته که دیسانه وه ده لئیت که زۆربه ی چالاکی ئه و گروپانه له نیو خودی گروپه بچوکهکانی خویندایه وه زیاتر ئاراسته شیان به ره و ولاتی خوینانه.

سه باره ت به خالی دووه میش رپاڤورته که جهخت له سه ره ئه وه ده کات که مزگه وته کان به شیوه یه کی زۆر خراپ به رپوه ده برین، ئه و ئیمامانه ی تیایدا ووتار بیژن توند په ون و هه ندیکیان نه ک بئ لایه ن نین به لکو سه ره به گروپی ئیسلامی سیاسی توند په ویشن.

له شیکردنه وهی خویدا راپوړته که دیسانه وه خه می ناوېته بوون دهخوات و ده لیت (نومى ده بېته مایه ی هره شهیه کی جدی بۇ ئایینده ی ولات بریتیه له هه وله کانی ئیسلامی رادیکال و سیاسى له مه ر دوور خستنه وه ی ره وه ندی ئیسلامی له ناوېته بوون، نه وانه پېیان وایه ناوېته بوون له نه جامدا ده بېته هو ی توانه وه ی ته وای موسلمانان له نیو فهره نگی روظنا وادا، بویه نه وانه نه م کاره نه ک حه رام ده کهن به لکو داواش له ره وه ندی خو یان ده کهن که شوناسی ئیسلام بکه نه شیوازیک بۇ به ره نگاری کردنی ناوېته بوون، نه مه ش واده کات هه رچی زیاتره ره وه ندی ناوبراو له کومه لگای هو لاندی دابریت).

مه ترسیه کی دیکه ی واقعی که راپوړته که دیسان ئامازه ی پیده دات بریتیه له په رچه کرداری هو لاندیه ره سه نه کان و پئی وایه له بارودوخیکی ناوها به گوماندا هو لاندیه کانیش ئاماده نابن که ناوېته بوونی ره وه ندی ئیسلامی قبول بکه ن به لکو نه وانیش زیاتره ده که ونه به رامبه ر و ئاکامه که شی له ده ستدانی نه و (به خشنده یی) یه که چه ندین ساله هو لاندای پئی ناسراوه .

تابوری پېنجه م:

به ر له خویندنه وه ی نه و هه موو راپوړتانه ی ده زگای هه والگری هو لاند، پیم وابوو ووشه ی تابوری پېنجه م ته نها پاشخانیکى روزه لاتى هیه، چونکه له کومه لگا روزه لاتیه کاندازور جار به بی بوونی به لگه ش نازناوی تابوری پېنجه م به چه پ و راستدا به سه ر نه م و نه ودا ده سه پینرا، به لام پاش هیرشه کانی سیپته مبه ری نه مه ریکا ده زگای ناوبراو ترسیکی تازه ی لی په یدابوو:

(چه ند روظیک پاش هیرشه که ی مانه اتن له ۱۱ سیپته مبه ری ۲۰۰۱، پولیسى هو لاندابه سه ره په رشتی نه و ده زگایه چوار گومان لیکراوی ده ستگیر کرد، هو ی ده ستگیر کردنی نه و چوار که سه نه وه بوو که ره نگه نه وانه هیرشی تیروبیستی نه جام بدن و ده ستیک بووه شینن)

راپوړته که زیاتره لیت (له مه ر کاریگه ری نه و هیرشانه وه بوسه ر په یوه ندیه کومه لایه تیه کانی نیوخو ی کومه لگا ئامازه ی خراپ هه نه، جیا کردنه وه ی موسلمان له ناموسلمان، جیا کردنه وه ی موسلمانى ئاسایی له توند ره وه کان کاریکی نه سه ته مه، دوزمنایه تی کردنی ئیسلام وسه پاندنی

وینەیهکی دۆرمانە بەسەریدا لە ئانیدەدا برەو دەسینن، بە راستی
هەرەشەیهکی زۆر مەترسی دارە کاتیک هەموو موسلمانە هۆلاندیەکان وەک
تابوری پینجەم سەیر بکړن).

هێرشەکانی سێپتەمبەر نەک تەنھا ئەمەریکای ناچار کرد جەنگی دژ بە تیرۆر ڕاگەیەنیت و نیشانی پرسیار بخاتە سەر هەرشتیکی که لە دوور یان نزیک پەییوەندی بە ئیسلامەوه هەبیت، بەلکو دەولەتانی دیکەیی دنیای ناچارکرد بکەوێتە خۆ بۆ ئەوەی هاویشۆی ئەو هێرشانە لە ولاتی ئەوانیشدا ڕوو نەداتەوه.. ئیتر هۆلاندیش کەوتە خۆی هەروەک لە پێشەوه باسمان کرد، بەشی هەوالگری خۆی گۆرج کردەوه چاویکی بۆ ئیسلامی سیاسی کردە ۱۰ چاوی ئیتر لێرە بەدواوە هەروەک ڕاپۆرتەکە گوتی (هەموومان، هەمووتان، هەموویان) تابوری پینجەمەن و گومانی ئەوە هەیه لە سوچیەکەوه پیلانی دارپێژراو هەبیت دژ بە ولات...

لەمەودا ئیتر پێویست بەوه نەما دەزگای هەوالگری هەمیشە بە دەیان بەلگەوه بێ ئاکامانە ولات و پارلەمان و پارتەکان لە هەپەشەکان ئاگادار کاتەوه چونکە ئیتر ولات خۆرپەسکانە بەرەیهکی لە نیوان ئەو دوو بەرەیهدا هەلبژارد کە سەرۆک بۆش دیاری کردبوو (لەگەڵمابە یان دژم بە)، ئیتر هۆلاندی ڕاشکاوانە کەوتەبەرەیی یەکەم و بەرامبەر بە تیرۆریستی جیهانی لەگەڵ ئەمەریکادا هاوسەنگەر بوو...

هێرشەکانی سێپتەمبەر سنووریک لە سنوورە هەرە دیارەکانی شکاند کە ئەویش بریتی بوو لە شوناسی مەروڤی تیرۆریست و تیرۆری تابوری پینجەمی باشتەرچەسپاندو بەلگەیهکی باشتەری دا بەدەست هەموو ئەوانەیی بە گومانەوه سەیری مەروڤی بێگانه دەکەن (با سیخ بێت و موسلمانیش نەبیت^(۱۹)) ئەو ئیسلامیە توند پەوانەیی سەر بە ڕیکخراوی تیرۆریستی ئەلقاعدەن، بۆ بەهەڵدا بردنی دۆرمانەکانیان بە پێچەوانەیی برا موسلمانەکانی دیکەیان کۆمەڵیک پەوێشی نا ئیسلامیان پەپەرەو دەکرد لەوانە کەسیان ڕیشیان نەدەهێشتەوهو تەنانت سەمێلێشیان دەتاشی و کحولیان دەخواردەوه، تەمەنێکی درێژی ژانیان لە چەندین ولاتی دنیادا بەسەر بردووه، شیوازی کاریشیان بە شیۆی کۆمەڵی بچوک و بڵاوبونەوهشیان لە شیۆی (شانەیی سەپ یاخود نوستوو) بووه، بە پێچەوانەیی ڕاپۆرتی سەرەتای نەوێتەکان، کە زۆربەیی ئەندامانی گروپە سیاسیه ئیسلامیهکان پەنابەرۆ هەلھاتوو بوون لە ولاتانی خۆیانەوه، لەمەودوا تۆرەکانی ئیسلامی سیاسی پێک دێن لەو ئەندامانەیی کە چەندین سائە لە

ئەوروپا ياخود ئەمەرىكا ژياون و پلەي خويندنى بالايان ھەيە، ھۆلانداس بە ھەمان شىۋە پروبەرووى ئەو ئەندامانە دەبىتەۋە لە گروپى ئىسلامى سىياسى كە زۆربەيان لە ھۆلاندالە دايك بوون ياخود رەگەزنامەي ھۆلاندیان ھەيە ، سەرەتاكانى ئەم راستىيەش ئەو كاتە دەرکەوت كە دوو ھاۋالاتى ھۆلاندى بە رەچەئەك مەغرىبى پاش ئەۋەي لە ھۆلاندائە مېشكىيان داشۇرابوو، كرابوونە ئەندامى ئەلقاعىدەو بەمەبەستى بەشدارى كردن لە جىھاد دژى دوزمىنانى ئىسلام لە لايەن سەربازە ھىندىەكانەۋە لە ناۋچەي كشمىر مانگى ژانىۋەي سالى ۲۰۰۱ كۆژران. (خالد الحسنائى و احمد باكاولى) كە لە نەۋەي دوۋەمى مەغرىبىيەكانى ھۆلاندان، پلەي خويندنى بەرزىان ھەبوو، ويىراي ئەۋەش لە نيوگروپىكى دىكەي ھاۋەئەكانى خۇياندا دەستنىشان كرابوون كە ھەمان سىفاتىيان ھەبوو.

سنورى گومانەكان و چوارچىۋەي تابورى پېنجەم بۇ پانتايى جوگرافىيەكى فراوانتر درېژ دەرگىتەۋە، بۇيە لامان سەيرنى يە كە راستەو خۇ پاش پرووداۋەكانى سىپتەمبەر بە چەند رۆژىك لە ھۆلاند چوار گومان لىكراو دەستگىر بگرين و پاشان لەبەر نەبوونى بەلگەي تەۋاۋ ئازاد بگرين، لامان سەيرنى يە لە فەرەنسا لەچكى كچانى موسلمان (حجاب) بگرىتە ھەرەشە بۇ سەر شارستانىيەتى رۆژئاۋا.

درېژ بونەۋەي سنورى گومان و تابورەكانى پېنجەم راستەوخۇ لە لايەن حكومەتە ئەۋروپىيەكانەۋە بە تەنھا و لە خۇرا ئەنجام نادىن بەلكو ھەمىشە ھاندەرېك وادەكات كە ئەۋانە دەست پېشخەر بن نەۋەك ۱۱ سىپتەمبەرېكى دىكە ياخود ۱۱ ئازارېكى دىكە دووپات بنەۋە، لىكولئىنەۋەكانى پۇلىسى ھۆلاند لەم بۋارەدا ئەۋراستىيەي خستەپروو كە ئىسلامى سىياسى بۇ جىئ بە جىئ كردنى پىلانەكانى خۇى زۇرى لا ئاسايى يە سنورە رەھاكانى ئايىنى ئىسلامىش بىەزىنئىت وجەنگى دەرونى و دىماگۇگىيەت و پرۇپاگەندەي سىياسىش بكاتە شىۋازى خۇى، گروپى (شانەي پايتەخت) كە چەئدىن جارى دىكەش ناومان بردوون توانىيويان سى ئافرەتى موسلمان (فاتىمە، نەعىمە، خەدىجە) دەماغ شۇر بگەن و لە ئايىندەيەكى نىزىكا لە كەردەۋە تىرۇرىستىيەكانى خۇياندا بەكارىان بىنن.

موخەمەد. ب سەرۇكى گروپەكە و بكوژى قان خۇخ كە ناۋى خوازراۋى (ئەبو زوبىر) ى بەكار دەھىئا، بە دەستى نەعىمەدا كىتېيىكى بە ناۋى (بانگەۋازى جىھاد) گەياندە دەست عەيان حرسى عەلى، پىلانەكەشى ھەر ئەۋە بوو كە بەدەستى يەككە لەم سى ئافرەتە ئەم لە دىن ۋەرگەراۋە تىرۇر بكات.

پهوشی عیراقیش باشتیرین ههل بوو بۆ ئهم گروپانه که ههستی ناسکی ئایینی لاههکان با به درۆش بیت بجولینن، ئهمانه ههستان به نوسینی نامهیهک گوایا له زیندانی ئه‌بو غریبه‌وه په‌وانه کراوه، ئهم نامهیه که هیچ که‌نالیکی دیکه پشتراستی نه‌کردۆته‌وه و ناوه‌پۆک و شیوازی نوسینیشی له ده‌ستکرد ده‌چیت له نیو ژوورو مالمپه‌کانی گفت و گوئی ئهم گروپه‌وه بلّاو کراوته‌وه، ئهم نامهیه که زۆر ئاشکرا شیوازی نوسینی مه‌غریبی پیوه دیاره ئه‌گهر له راستیه‌وه نزیک بوایه به‌ر له‌وه‌ی بکه‌وئته ده‌ستی ئهم گروپه ده‌که‌وته ده‌ستی ده‌یان گروپی هاوشیوه له عیراق و ئه‌وان نان و پیازیان پیوه ده‌خوارد باس له‌وه ده‌کات که خوشکێکی موسلمان به ناوی فاتیمه هاواری بۆ ئهمان هیناوه و داوای یارمه‌تی ده‌کات. ئهم نامهیه که پی ده‌چیت له کۆتایه‌کانی سالی ۲۰۰۴ دا نوسرابیت له ژیر ناوی فاتیمه‌دا ده‌لێت (جگه له خۆم ۱۳ ئافره‌تی دیکه که ههر هه‌مومان کچ بووین له لایهن سه‌ربازه‌کانی ئه‌مریکا، نه‌وه‌کانی به‌رازو مه‌یمونه‌وه په‌یپ کراوین) هه‌روه‌ها له کۆتایی نامه‌که‌دا فاتیمه داوا له‌براکانی ده‌کات که بچن بۆ عیراق و به‌شداری له جیهاددا بکه‌ن.

به‌م جوړه له‌مه‌و دووا ئیتر تیۆری تابوری پینجه‌م ته‌نها له روخسارو ده‌موچاوه پیرپرسیارو گومانه‌کانی هۆلاندیه‌کاندا به‌دی ناکرین، له مه‌ودووا ئهم تیۆره په‌ل ده‌کوئته ناو یاساو ده‌کرێته برگه، هاوشیوه‌ی ئه‌مه‌ریکا هۆلاندش به‌بی بوونی به‌لگه‌ی ته‌واو و ته‌نها به‌ بوونی گومان ههر که‌سیکی توند ره‌و یاخود گومان لیکراو ده‌توانیت په‌لکێشی دادگا بکات.. له‌م چوارچێوه‌یه‌دا هه‌نگاهه‌کانی ده‌رکردنی ئیمامی مزگه‌وته‌کان و لی سهندنه‌وه‌ی په‌گه‌زنامه‌ی هۆلاندی ده‌ستی پیکردو له کۆتایی مانگی فیه‌روه‌ری سالی ۲۰۰۵ دا سی ئیمامی مزگه‌وته‌ی فورقان له شاری نایینه‌هۆن له هۆلندا وه‌ده‌رنران و ده‌زگای هه‌والگریش به‌بی مۆله‌ت نامه‌ی وه‌زاره‌تی داوه‌ری گشتی ده‌توانیت له‌مه‌ولا مکروڤۆن و کامی‌را نه‌ینیه‌کانی خۆی له هه‌رسوچیکدا له مالان و له مزگه‌وته‌کاندا که ئه‌ندامانی تابوری پینجه‌می تیادا ده‌ژین هه‌لواسیت...

گهپان بهدووی نهینیهکاندا له نیو تهنهکهی خۆلدا:

ئهووی له حکومهتی هۆلندا شاراوو بوو، یاخود ئهووی دهزگای ههوالگری هۆلندا به دوویدا دهگهرا له نیو تهنهکه خۆلهکانی ئهمهریکاو کۆنه کۆمپیوتهرهکانی قهندههار دۆزرانهوه، چیرۆکی کچهجولهکهی ههلهاتوو لهدهست موسلماننه عیراقیهکانی شاری بهسره له سالی ۱۹۶۸ و پهنا بردنی بۆ کوردستان و پاشان بۆ ئیسرائیل و ئهوجا بۆ ئهمهریکا، چیرۆکی سادهو داریژراو نیه بهلکو چیرۆکی بیریاری تۆله سهندنهوه سههرتاکانی دارشتوو، تۆله سهندنهوهی کچه جولهکهیهک لهو موسلمانانهی که پاش پیست گورینی باوکی و دهست به سهرداگرتنی مال و مولکی له لایهن ئهو عهر به قهومیانهی له گهل به عسیهکاندا دهست به کار بوون، رقیکی ئهستوری دژ به موسلمانان بیریاری تۆلهی پی دهدات.

سههرتا کچه جولهکهی ههلهاتوو له کوردستان دهحهوئتهوه پاشان ههر لهویوه ئاودیوی سنور دهبیته و خوی دهگهیهنیته ئیسرائیل، بۆ خویندن روو له ئهمهریکا دهکات و پلهی خویندنی بالا وهردهگریته و له یهکیک له سهنتهزهکانی لیکۆلینهوه دهست به توژیینهوهی خوی له سههر ئیسلامی سیاسی دهکات، له بهر ئهووی زمانهکانی عهرهبی و ئینگلیزی و عبری وهک یهک دهزانی کارهکهی زور بهرهو پیشهوه دهچوو، ئهم جارهیان به پیچهوانه به ده به ختییهکانی جارانی، بهخت یاری دهبیته و رووداوهکانی ۱۱ ی سپیتهمبهر کارهکهی پر بایه ختر دهکات، ئهو توژیینهوهکهی خوی دهست پیکردبوو کاتیک رۆژانه تیروریستهکانی ههماس و جیهاد له نیو سوپهر مارکیته و ریستهپانت و شهقامهکانی ئیسرائیلدا کاری خود کورثیان ئهنبام دهدا، پاش ئهووی ئیسرائیل خانووهکهیانی دهرووخاند دهستهجی تازهترین خانوویان وهردهگریتهوه و چهندین ههزار دۆلاریش به دیاری به خیزان و مندالیان دهدرا.

کچه جولهکهی رق ئهستور بیریاری دا سهرچاوهی ئهو پارانه بدۆزیتتهوه، پیشتەر چهندین جار راویژی دابوو لهیهته بهرپرسهکان بۆ چاودیاری کردنی ریکخواوه خیر خوازهکانی سعودیه بهلام له بهر نهبوونی بهلگه ههمیشه ئهم راویژانه پشت گوئ دهخران « بویه ئهم جارهیان بیریاری دا خوی کارهکه بکات، بویه بهناوی کچه موسلمانیکی خیرۆمهند که نیازی وایه بریک پاره

بکات به خیر، له گهل پیکخواویکی نیسلامیدا په یوه ندى گرت و داوای زانیاری لیکردن.

کچه جوله که خوی هندی زانیاری هه بوو، به لام له بهر نه وهی به زمانى عهره بى داوای زانیاری کربوو کومه لیک زانیاری زوری به عهره بى وه رگرت و به به راوورد کردنى نه و زانیاریانه به بلاو کراوه ټینگلیزیه کان بوی دهرکه وت جیاوازیه کی زور هیه و بلاو کراوه ټینگلیزیه کان زور به لاهه کی باسی کاره خیرخواهه کانى نه و پیکخواوانه ده کهن، به لام هه رچی بلاو کراوه عهره بیهه کانى زانیاری زور ووردتر پیشکesh ده کات بویه بریاری دا سهردانى نه و پیکخواوانه بکات و له نزیکه وه ناگاداری کاره کانیان بیت.

کچه جوله که عابا و په چهی له سهر کرد و خوی کرده موسلمانیکى ته و او سهردانى پیکخواوه کانى کردو خوی کرده دوست و هاوه لیان، زور به یانى ناسی و مالیان شاره زا بوو، کاره کانیانى بو دهرکه وت و له پاشاندا له بهر (دلسوزى و لیها توویى نه م خوشکه موسلمان) چه ندین جار کرا به نوینه رى پیکخواوه کانیان و ته ناهت بریار ده ریش...

ټیستا ټیتر کچه جوله که زور راستى بوو پوون بووه، به لام پیویستى به به لگه بوو، بو نه م کارهش ده میک بوو خوی ساز دابوو، کوماپانیایه کی خولرشتنى دامه زرانده و چه ند کریکاریکی به کرئ گرت به بى نه وهی کریکاره کانیش بزاند که نه م کومپانیایه فری به سهر خولرشته وه نى یه، کومپانیایى کچه جوله که ته نه ته نه که خولی نه و مال و شویانه ی کو ده کرده وه که خوی مه به ستى بوو، خوله کانیشى ده هینايه نیو شوینیکی تایبته و ته نه خوی ده گه وته کردنه وهی یه که یه که کیسه خوله کان و هه رچی نامه ی نوسراوى نه ټینی و بری پاره ی ناراسته کراوى نه ټینی و ژماره ی بانکی و ته ناهت نه و که سانه ی که هاتو چو ده کهن و چه ندین نه ټینی دیکesh هه مووی له نیو ته نه که خولدا دهره ټینایه وه و پشتمى ریکخواوه کانى (الحرمین و الاقصی و الوقف) و چه ندین که سایه تی دیکه ی پی شکاند، به جوریک که ته نه له سعودیه ٤٠٠ پیکخواوى له و جوړه داخران...

هاوکات له گهل پشکینه کانى نه م کچه دا پاریزهرى به ناوبانگى نه م هریکى (Ronald Motley) به ناوى ٢٠٩٦٥ کهس له قوربانیه کانى سپیته مبه ر تیمیکى پسپوری له ٥٠ تویره ره وه و پشکنه ر پیک هینا، نه م پاریزهره که پاشان سکالای له دثرى ٢١٣ که سایه تی و پیکخواو له دادگای نه م هریکا تومار کردو مانگانه بری ٤٠٠ هزار دلولارى بو کاره کانى ته رخان کرد..

کاره‌کانی ئهم پاريزهره تا دههات و ووردترو ئالوز تر ده‌بون، به ۸۰ هه‌زار دۆلار کۆمپيوته‌ره‌که‌ی (موحه‌مد عه‌تا) ی سه‌رۆکی ئه‌نجام ده‌رانی کاره‌ خۆکوژیه‌که‌ی ئه‌مه‌ریکای له‌ قه‌نده‌هار دۆزیه‌وه، ژماره‌ی نه‌ینی بانکی (ئوسامه‌ بن لادن) ی له‌ بانکی سويسرا په‌یدا کرد، پاشان له‌ بۆسنه‌ی هه‌رزوگۆشین تیمه‌ پسپۆره‌کانی بواری کۆمپيوته‌ری ناردو گری ی ته‌واوی کۆمپيوته‌ره‌کانی ۲۵ پیکخراوی خیر خوازی ئیسلامی کرده‌وه هه‌رچی زانیاری فره‌ دراوی ناو کۆمپيوته‌ره‌کانیش بوو ده‌ری هینانه‌وه، ئهم پاريزهره‌ ته‌نانه‌ت ئه‌وه‌شی ئاشکرا کرد که‌ شازاده‌ (تورکی الفیصل) سالی ۱۹۹۸ هه‌ستاه به‌ سه‌ردانی پیکخراوی ئه‌لقاعده‌و به‌رامبه‌ر به‌ ۴۰۰ ئوتۆمبیلی جووری لاندکروزی تازه، به‌ئینی له‌ پیکخراوه‌که‌ وه‌رگرتبوو که‌ ده‌ست بو به‌رژه‌وه‌ندیه‌کانی سه‌ودیه‌ نه‌بن..

ئه‌وه‌ی له‌م دوو تووژینه‌وه‌یه‌دا ئاشکرا بوو ئه‌وه‌ بوو که‌ پیکخراوی ئه‌لقاعده‌ له‌ ئه‌وروپا باندی زۆر گه‌وره‌ی هه‌یه‌و پروداوی ۱۱ ی سیپته‌مبه‌ر ته‌نها ده‌ستپیکه‌و زۆری دیکه‌ش به‌ پێوه‌یه‌.

هۆلاند.. باخچه‌ی پشته‌وه‌ی ئیسلامیه‌کان:-

پیکخراوی ئه‌لقاعده‌ هه‌تا ئه‌و ده‌مه‌ له‌ ۳۵ ولاتی ئه‌وروپیی (پۆژئاوایی و پۆژه‌لاتی) باندی گه‌وره‌ی پیک هینابوو، پاره‌و پولیکی یه‌کجار زۆریشی به‌ده‌ست هینابوو، ئه‌وه‌ی له‌ تووژینه‌وه‌کاندا ئاشکرا بوو ئه‌وه‌ بوو که‌ ئیسلامی سیاسی له‌ هۆلاند به‌و په‌ری ئاسوده‌یی و به‌ خواستی خۆی کاره‌کانی ئه‌نجام داو.

به‌لام پرسیار لێره‌دا ئه‌وه‌یه‌ که‌ پیکخراویکی وه‌ک ئه‌لقاعیده‌ چۆن توانیویه‌تی ئه‌و هه‌موو کاره‌ ئه‌نجام بدات، سه‌رچاوه‌ بنه‌ره‌ته‌کانی، ئه‌و هه‌موو پاره‌و پوله‌ کوویی و کێ یه‌؟ پاشان بۆچی و چۆنی توانیان له‌ چه‌ندین ولاتی وه‌ک هۆلاند دابه‌زرین.. ئه‌مانه‌و چه‌ندین پرسیار دیکه‌ هه‌میشه‌ مافی خوینه‌ره‌ که‌ راسته‌وخۆ هه‌ول بدات له‌م لیکۆلینه‌وه‌یه‌دا به‌ده‌ستی به‌ئینیت..

دوو هۆی گریگ وای کردووه‌ هه‌میشه‌ سه‌ودیه‌ نه‌ک ته‌نها بنکه‌یه‌کی پیرۆزی موسلمانان بێت به‌لکو خیزانی ده‌سه‌لاتداریش که‌ خۆیان به‌ جینشینی پێغه‌مبه‌ری موسلمانان ده‌زانن هه‌ر به‌و هۆیه‌وه‌ هه‌میشه‌ خۆیان به‌ پێشه‌نگ

و میرات گری ته‌واوی موسلمانانی دنیا بزنان، ئەو دوو ھۆیەش بریتین لە بوونی مەکە و مەدینە ی پیرۆز و بوونی نزرگە ی موخەمەدی پیغەمبەر لەو ولاتە.

سعودیە لەبەر بوونی دەرنامەتیککی نەوتی زۆرو داھاتیکی بێ شومازی حاجیان کە سالانە پوو لە حەج دەکەن بە ولاتیکی دەولەت مەندی ئیسلامی دەژمێردریت، بۆیە لامان سەیر نیه کە ئەو دەولەتە و خیزانی فەرمان پەوا پارەو پولیکی زۆر بخەنە گەڕ بۆئەوێ ھەمیشە پۆلی ئیسلامی خۆیان وەک تاکە پێبازی ئیسلامی راست و دروست بخەنە بەردەم دنیای ئیسلامی لە ته‌واوی دنیا دا و ھەر لەم پێگایەشەو جەلەوی ئیسلام گەرای ی چ بەرامبەر بالی شیعە یان بالە سونیه‌کانی دیکە لە ته‌واوی دنیا دا لەدەست خۆیان بەئێلنەو . بۆیە ھەر وەک ئاشکرایە دەرئەنجامی ئەم سیاسەتە ئەو بوو کە سعودیە لە ناوخوای خۆیدا بکریتە مزگەوتیکی گەورەو کۆمەلگاکەشی بە داخراوترین کۆمەلگای کۆنە پارێز و خۆپاریزی جیھانی تاپاردە ی ئەوێ لە کۆی ۱۹ کەس لە ئەنجام دەرانی ھێرشەکانی سیپتەمبەر ۱۱ کەسیان سعودی بیّت و ھەر وەک ئەوێ سحرەکە لە سحر بازەکە ھەلگەریتەو تیرۆریزمیش ئەوھا گەرایەو بۆ ھەوارگە ی ئەسلێ خۆی، ئەودەمە دەسەلات دارانی سعودیە زانیان کە چ قوریکی خەستیان بۆ خوشیان گرتۆتەو .

ئەم ئامانجە ی سعودیە وای کردبوو کە ھەر لە سالی شەستەکانەو چەندین پێکخراوی خێر خواز دامەزرینیّت و بە مەبەستی پرۆپاگەندە ی سەلەفی وەگەریان خات. وێرای ئەوێش دامودەزگای سیاسی و دەولەتی سعودیە بۆ ھەمان کار لە خزمەتدا دانرابوون، وورده وورده لەگەڵ پێشکەوتنی تەکنەلۆژیایو بچوک بونەوێ دنیا دا ئەم پێکخراوانە بە دنیا دا بلأو بوونەو، لەو شوینانە ی دنیای ئیسلامدا کە شەڕو ئاژاوەو ناخۆشی ھەبوون پێکخراوەکانی وەک (ئیغاسە و حەرەمەین و وەقف و کۆمەلە ی لاوانی ئیسلامی، ھتد) لەویدا ئامادە دەبوون.

کۆتایی ھاتنی شەڕی سارد و توندتر بوونەوێ کیشە ی عەرەب و ئیسرائیل دوژمنایەتی ئیسلامی سیاسی بۆ ئەمەریکا زیاتر کرد، ئیتر تیکەلأو بوونی سیاسەت و ئابین و سیاسەت و کاری خێرخوازی ھێندە ئالوز بوو کە جیاکردنەوێیان ئاسان نەبیّت.. ئیسلامی سیاسی ئەم ھەلەشی لەدەست نەداو کەوتە قۆستەوێ ئەو پێکخراوانەو بەکارھێنانیان بۆ کاری سیاسی، تەنانەت کاری چەکداری و توندوتیژیشت.

دهولهتمندی ئهو پښخراوانه وای کرد که ئه وروپاش بکړیته مهلبه نډیکي چالاکیه کانی به تایبته هر وهک له پېشه وه باسماں کرد له سهره تاي نه وه ته کانی سده ی پېشوو چهندين شاره زاو قاله وه بووی سیاست و هونه ری جهنگی له نه دمانی ئیسلامی سیاسی پرویان له نه وروپا کرد بوو. بهم جوړه له زوربه ی دهوله ته نه وروپیه کانیش له وانه هولا نډا لقیان کرده وو دهستیان به کاری (خیرخوازی!) خو یان کرد و ئیتر سهله فیه ت پرووی له هولا نډاش کرد.

دامه زراوه ی (الحرمین) له سالی ۱۹۹۵ له لایهن عقیل عبدالعزیز العقیل دامه زراوه، ئامانجی سهره کی خوی له نیو نامه فهرمییه کانداه و هک کاری (خیرخوازه) تو مار کردووه، به لام هه میشه له ته وای دنیای ئیسلامیدا پاره ی کو کردو ته وهو بو چهندين پښخراوی تیروریستی وهک (حماس و جیهاد و کومه له ی ئیسلامی نه ددو نوسیاو جیهادی ئیسلامی میسرو له شکر ی تیبه له کشمیر) ناردووه، نه م پښخراوه که پیده چی ت نه لقاعده ناراسته وخو سهریه رشتی کرد بی ت مزگه وتی (التوحید) ی له نه مسته رداه کرد بوه بنکه ی سهره کی بو به ریوه بردنی چالاکیه کانی خوی.

العقیل که خوی زوربه ی جار به ریوه به ری گشتی مزگه وته که بووه هر خوشی هه میشه له پاره ی پښخراوی نه لحه ره مهین مانگانه ی ته وای تیچونه کانی مزگه وته کهو باله خانه کانیشی داوه.

دامه زراوه ی نه لحه ره مهین که پاشان له لایهن نه مه ری کاوه ته وای سهرمایه بزوک و نه بزوکه کانی دهستی به سهر داگیرا وهک سهرچاوه یه کی سهره کی دابین کردنی سهرمایه و پاره و پول بو پښخراوه تیروریسته کان ناوزه د کرا.

مزگه وتی التوحید هه تا نه مړو به توندی که وتو ته ژیر چاودیری ده سلات دارانی هولا نډاوه یه کی که له و مزگه وتانه ی که زورترین گفتوگوو گومانی له سهر پهیدا بووه، پوژنامه نویکی پوژنامه ی تراو (Trouw) ی هولا نډی له یه کی که له سهر دانه کانیدا بو نه و مزگه وته، چهندين سهرچاوه ی کتیبی به زمانی هولا نډی بهر چاو که وتبوو، یه کی که له و سهرچاوانه به ناوی (رپیازی موسلماننه کان - De weg van de moslims) باسی نه وه دهکات که چو ن پیویسته که سانی هومو (نیرباز) له باله خانه به رزه کانه وه سهره وخوار بکړینه وهو پاشان هه لدرینه خواره وه. هه روه ها کتیبکی دیکه ی چاولی کرد بوو به ناوی (فهتوا بو موسلمانان - Fatwas for Muslim's) که تیایدا خه به نه کردنی نافره ت و لیدانیان به شهرع و په و له قه له م ده دات.

کتیب گهلکی نهوفا که راسته و خو دژ به کلتورو بههاکانی پوژئاوايه به پئی ی لیكدانهوهی لایهنه بهرپرسهکانی ولات نهک تهنها موسلمانان فیری توندو تیزی دهکات بهلکو هانیان ددات دژایهتی کلتورو نه ریتی کهسانی دیکه بکهن، نهوفا ههلویستیک دهبیتنه هوئی نهوهی که ههمیشه به گومانهوه سهیری مزگهوت و پوئی مزگهوت له نیو رهوهندی نیسلامیدا بکریت.

مهلبهندی نیسلامی فورقان له شاری ئاییندهوژن که مزگهوتیکیشی بهههمان ناو لهگهلدایه مهلبهندیکی دیکه نیسلامی سیاسی (سهلهفی) یه که بهردهوام بوته مایهی گفتوگوو چهندين جاریش له لایهن راست رهوه هوئلاندیهکانهوه هیرشی کراوته سهر.

نهم مزگهوته که له لایهن دامهزراوهی (الوقف الاسلامی) هوه دامهزراوه له لایهن پولیسی هوئلاندوه وهک لانهیهکی ریکخراوی لهلقاعیده سهیر دهکریت، به پئی ی زانیاریهکان نه میری نهو گروپهیی که هیرشهکانی ۱۱ی سیپتهمبهری نهجامدا (موحه مهدهتا) چهندين جار سهردانی نهم مزگهوتهی کردووه، ههروهها نهو دوو مواهیدهی سالی ۲۰۰۱ بو جیهاد بهرهو کشمیر پوشتبون و له لایهن پولیسی هنديهوه کورژان ههر لهم مزگهوتهدا دهماغ شوکرابوون.

یهکیک له نهنامانی دهستگیر کراوی گروپی (شانهی پایتهخت) به ناوی تاهیر (Thaer B) که پئی دهچیت نهویش ههر لهم مزگهوتهدا ریکخراویت پاش دهستگیرکردنی له بهردهم نوسینگهی پولیس راشکاوانه رایگه یاند (لهو مزگهوتهدا باسی شتی وادهکریت که مروف شیت دهکهن و میشکی تیک دهدهن) ههروهها زیاتر دانی بهوهدا نا که لهم مزگهوتهدا بهردهوام پارهوپول بو مواهییدینی دنیا کو دهکریتهوه.

ههتاکاتی رووداوهکانی سیپتهمبهر حکومهتی سعودیه به شیویهکی فهرمی خوئی له بلاو بوونهوهی ئایدولوجیای سهلهفیهتدا دهستی ههبووه، ویرای نهوهی بالوئیز خانهکانی خوئی کردبووه مهلبهندی هاوکاری کردنی بی مهرجی چهندين دامهزراوهی نیسلامی، له هوئلاندا هاوکاری مهلاکان و ئیمامهکانیشی کردووه، تهناهت بو خویندن و دهورهی ئایینی ههنديکیانی له هوئلاندوه بو سعودیه ناردووه. بهلام له پاشاندا ئیتر نهم کارهی بهتهواوی پاگرت ودژایهتی کردنی زوربهی ریکخراوهکانیشی گرته نهستوی خوئی چونکه ئیتر هیرشهکان بهوه نهوهستانهوه که ههپهشه بن بو سهر ئاسایشی نههمریکاو نهوروپا بهلکو له سهرهتای سالی (۲۰۰۳) بوونه ههپهشهی جدی بو کورسیه نهستورو نهبزوکهکانی خویان...

ویرای ئه‌و دوو دامه‌زراوه‌ی که باسماں کردن دامه‌زراوه‌ی (التوحید) له ئه‌مستهردام و فورقان له شاری ئایینده‌هۆشن، دامه‌زراوه‌ی (الموحدین) که مزگه‌وتیکیشی به‌ناوی مزگه‌وتی عومهر ئیبن خه‌تاب له‌گه‌ڵدایه له شاری هیلمۆند، دامه‌زراوه‌ی لاوانی موسلمان له شاری بره‌یدا، مه‌لبه‌ندی په‌روه‌رده‌ی ئیسلامی له شاری تیلپۆرخ...هتد له هه‌موو ئه‌م مه‌لبه‌ندانهدا ئیسلامی سیاسی به‌ده‌نگی به‌رز بانگه‌وازی جیهاد له دژی ئه‌مه‌ریکا و ئیسرائیل ده‌کهن ، به‌ پێی زانیاریه‌کان له کۆی مزگه‌وته‌کانی په‌وه‌ندی ئیسلامی له نزیکه‌ی ۳۰ مزگه‌وتدا ووتاری توندو تیز که لاوانی ئه‌م ولاتانه هان ده‌دات به‌ره‌و شه‌هادت و فه‌ردوسی گه‌وره‌، به‌ره‌و کۆشتار و مردن برپۆن ده‌خوینرێته‌وه‌..

ئه‌وه‌ی جیگه‌ی سه‌رنجه‌ له‌م هه‌لس و که‌وته‌ی ئیسلامی سیاسیدا ئه‌وه‌یه که تانیستا هێرشێ هاوشیوه‌ی ۱۱ سیپته‌مبه‌ر و ئازار ئه‌نجام نه‌دراوه‌، به‌لام زۆرجار پووی داوه که هۆلندا بو‌حه‌وانده‌وه‌ی ئه‌ندامانی تۆره تیرۆریسته‌کان به‌کار هاتوو هه‌روه‌ک چۆن ئاشکرا بوو که دوو له ئه‌نجام ده‌رانی هێرشه‌کانی ۱۱ی ئازاری مه‌درید به‌ر له هێرشه‌که‌و پاش هێرشه‌که‌ش له هۆلندا شوینی هه‌وانه‌وه‌یان بو‌ دیاری کراوه‌.

ئىسلامى سیاسى له ئه‌وروپا:

لێکدانه‌وه‌ی ئیسلامی سیاسی له ئه‌وروپا لێکۆلینه‌وه‌یه‌کی دورودریژو وردی ده‌وێت، به‌لام پێوست ده‌کات ئێمه‌ لی‌ره‌دا به‌ کورتی ئاماژه‌یه‌کی پێی بده‌ین:

قاعیده له ئه‌وروپا:

سالی ۱۹۷۹ ئوسامه بن لادن له پاکستان نوسینگه‌ی پێشوازی موجهیده عه‌ره‌به‌کانی دامه‌زراند، ئه‌و نوسینگه‌یه‌ بوو به‌ خالی ده‌ستپێکی دامه‌زراندنی ریکخراوی ئه‌لقاعیده.

له مانگی فیه‌روه‌ری ۱۹۹۸ ئه‌یمه‌ن زه‌واهیری ریکخراوی جیهانی (قاعیده الجهادی) راگه‌یاندا، له‌و ده‌مه‌وه ئه‌م ریکخراوه له ئه‌وروپا و ئه‌مه‌ریکا و

ئەفەرىقاو ھەر بىستە خاكىكى ئەم دىنبايە كە دەستى پىئ گەشتبىت درىغى
نەكردوۋە لە زەبر وەشاندىن. روداوەكانى سىپتەمبەرى ئەمەرىكا و لەندەن و
مەدرىد باشتىن ئەم راستىەن.

چوار لى رىكخراۋى ئەلقاعىدە:

پاش ھىرشە ترۆرستىە جۆر بە جۆرەكانى دىنيا، چاودىران لەو باۋەپرەدان
كە رىكخراۋى ئەلقاعىدە بەسەر چوار لىقا دابەش بوۋە، ھەرىكە لەو لقانە
بە شىۋازو تاكتىكى تايىبەتى خۆى كار دەكات و ھەر ھەموشىيان لە
ئابدۇلۇزىياو ئامانجىباند پىشت ئەستورن بە تىزەكانى بن لادن و زەواھىرى.

يەكەم- ناۋچەى خۆرھەلاتى ئاسيا كە ئەفغانىستان و پاكىستان دەگرىتەۋە،
ئەم ناۋچانە بە قولايى ستراتىژى رىكخراۋەكە دەژمىردىت، ئەم لقە
سەنتەرى سەرەكى بەشەكانى دىكەى رىكخراۋەكەيە لە روى لۇجستى و
رۆحى و ئابدۇلۇزىيەۋە چونكە جوگرافىيائى ناۋچەكە تارادەيەكى زۆر ھەلس
وكەۋتى ئەندامانى ئەم رىكخراۋە ئاسان دەكات.

دوۋەم- قاعىدەى جىھاد لە ولاتى رافدىندا: ئەم بەشە لە پاش ھىرشەكانى
ئەمەرىكا بۆ ئەفغانىستان و دەرپەراندنى دوا جارى ئەندامانى ئەلقاعىدە لە
ناۋچەى تۆرا بۆرا، لە رىگائى ئىيرانەۋە بەرەو كوردستان پەرىنەۋە و خۇيان
گەياندە ئەم ناۋچانەى كە لە ژىر دەسەلاتى ھىزەكانى (پشتىۋانانى ئىسلام
) دا بوون. بەلام لەگەل نىزىك بونەۋەى ھىرەشەكانى ئەمەرىكا بۆ عىراق
ئەمانە لەگەل دەزگاكانى ھەۋالگىرى عىراقدا رىكەۋتن كە خۇيان بۆ قولايى
عىراق بگۆيزنەۋە و ھاۋشانى عىراقىيەكان لە دژى ھىرشەكانى ئەمەرىكا
بجەگن، سالى ۲۰۰۲ راستەو خۇ ماۋەيەكى زۆر كەم بەر لە ھىرشەكانى
ئەمەرىكا ئەمانە خۇيان لە عىراقدا چەسپاند، ئەم ھىزانە كە بە گروپى
۱۰۰ كەس ناسراۋبوون ھاۋرئ لەگەل مەھمەد مەكاۋى كۆنە ئەفسەرى سوپاي
مىسر قورسايى خۇيان لە ناۋچەى (سىگۆشەى سونى) داناۋ پاشان لەگەل
زەرقاۋى و ئەم مۇجاھىدانەى كە لە ئەردەن و سوريائى سەۋدىيەۋە دەھاتن
يەكيان گرتەۋە و زەرقاۋى خۆى كرده ئەمىريان.

سېھەم - قاعیدەى جیھاد لە نیوہ دورگەى عەرەب:

ئەم لقە ھەر لە تەقینەوہکانى خوبەرەوہ لە سعودیہ دەست بەکار بوو، بەلام لەبەر ئەوہى زۆربەى موحاہیدەکانى سعودیہ لەگەڵ بن لادن لە ئەفغانستان خەریكى جیھاد بوون چالاکیەکانیان لە ناو ولاتى خۆیان کەم بوو بەلام پاش زەبر لئ کەوتنى قاعیدە لە ئەفغانستان ھەندیک لەم جەنگاوہرانە گەرانیوہ بو ناو ولات و دەستیان بە شەرى خۆیان کرد، بەلام تا ئیستا چەندین جار کەوتونەتە بەر زەبرى ھیزەکانى ناوخۆى سعودیہ و چەندین جاریش ریکخراوہ کە ھەلۆشاوہتەوہ.

چوارھەم - قاعیدەى جیھاد لە ئەوروپا:-

چالاکیەکانى قاعیدە ھەر لە ئەستەنبولەوہ تا دەگاتە لەندەن و مەدرید و ئەلمانیاو بەریتانیاو ھەرەنسا ھەموو بەلگەى ئەوہن کە ئەو ریکخراوہ لە ئەوروپا زۆر زیندووہو بو دەست وەشاندن ھەمیشە لە کات و شوینى جیاوازا سەرھەلدەدات.. ئەم بەشەى قاعیدە چۆن کاردەکات؟ چۆن ئەندام پەیدا دەکات؟ پەییوہندیەکانیان چۆن گری دەدەن؟ سەرچاوەى داھاتیان چى یە؟ ئەمانە ئەو پرسیارنەن کە وەلامەکانیان قەبارەو ئاستى ریکخراوہیى قاعیدە لە ئەوروپا پیشان دەدات.

ئەم لقەى قاعیدە شاراوہترین و تەمومژاوى ترین لقى ریکخراوہکەى، تا ئیستاش نەزانراوہ ئەمیری ئەم لقە کئ یە یاخود ئایا یەک ئەمیریان ھەىە یان چەند ئەمیریک؟ زانیارى دەربارەیان زۆر کەمە، بە پئى وتەى ھەندیک لە چاودیران ئەم لقە خۆى دا بەش کردووہ بەسەر ٣ ناوچەى جیاوازی ئەوروپا، بەشیک لە رۆژھەلاتى ئەوروپا، بەشیک لە خۆرئاواى ئەوروپا بەشیکى دیکەش لە سەنتەرى ئەوروپا،

شیوہى کارکردنى ئەم ریکخراوہ لە ئەوروپا شیوہیەکى زۆر نھینى و وردى لە خوگرتووہ، بو خوپارستن لە زەبرەکانى پۆلیسى ئەو دەولەتانە خۆیان دا بەشکردۆتەوہ بەسەر گروپى زۆر بچوکدا کە لە ھەندیک باردوخ دا تەنانەت لە دوو کەس یان سئ کەس تێپەرناکەن، ھەر شانەىەکیش لەم ریکخراوانە ھەتا ساتى دەستوہشاندن ھەر بە سڤکراوى و خەوتوو دەمینیتەوہ ھىچ جوړە کارىکى ئەوتوى ریکخراوہیى ئەنجام نادن، ئەندامانى سەرەوہى ئەم شانانە بو پەیدا کردنى داھات ھەموو جوړە کارىکى حەرەم و حەلال ئەنجام دەدەن چونکە بە وتەى خۆیان ئەوانە لە

جەنگى ھەمىشە يىدان لەگەل دوزمندا، دەگوترىت كە بن لادن بەر لە ھىرشەكانى ئەمەرىكا بۆ ئەفگانىستان توانىويەتى تەواوى پىداويستىەكانى ئەم گروپانە دابىن بكات، ئەو كەسانەى كە سەرپەرشتى كارەكانى ئەم رىكخراوانە دەكەن خۇيان سەرقالى ھەندىك كار بكەن كە ھەرگىز گومانى ئىسلامى بونيان نەچىتە سەر.

چاودىرانى ئەم گروپە ترورىستانە ژمارەى تەواويان لە ئەوروپا بە ٦٠٠ كەس مەزەندە دەكەن كە زۆربەى ھەرە زۆرىشان يەك لە دوواى يەك دەكەونە بەرىتانيا و ئەلمانىا و ھەرنساو ئىتالىا و ھۆلندا و بەلجىكا.

ستراتىژى كارى ئەم گروپانە تەواو لە ستراتىژو پەيرەوى گروپەكانى نىو خودى دەولەتە ئىسلامىەكان جىاوازە، ئەم گروپانە كۆمەلىك سىفەتى تايبەتيان ھەيە كە ئەمانەى خوارەوھن

يەكەم- زۆربەى ھەرە زۆريان لە داىك بووى ئەو ولاتە ئەوروپىانەن كە تىايدا دەرژىن، ئەمەش ئەو دەگەيەنىت كە ئەوانە رەنگە پتر لە يەك رەگەزنامەى ئەوروپىان ھەبىت و زۆر ئاسانتەر لە ھەموو كەسانى دىكە دەتوانن بە تەواوى دنىادا ھاتوچۆ بكەن..

دووەم- زۆربەيان نەك زمانى ەەرەبى بەلكو زمانى داىكى خۇيان نازانن و تەنھا زمانى ولاتە خۆرئاوايىەكان دەزانن.. بەم جۆرەش زۆربەيان ناتوانن لە تىكستە قورئانىەكان كە بەەرەبى يان بە زمانەكانى دىكەى خۆرھەلاتى راشەكراون تىبگەن، ياخود زىاتر بلۆين ئەم نەوہيە لە ئىسلامى سىاسى ھەموو پىداويستىەكانى خوى لە سەر تۆرەكانى ئەنتەرنىت چنگ دەخات.

سپھەم- ئەم نەوہيە لە ئىسلامى سىاسى تەمەنيان ھەمىشە لە نىوان ١٨- ٢٥ سالى دەبىت و زۆربەشان لە بوارە زانستىەكانى وەك فىزىا و كىماو زانستى ئىنفۆرماتىكا (كۆمپىتەر) شارەزان و زۆر بەئاسانى دەتوانن مامەلە لەگەل تەكنەلۆژىاي ھاوچەرخدا بكەن و لە بەرژەوہندى خۇياندا بەكارى بەيىنن، ئەمانە دەتوانن مالىپەرى جۆراوجۆرى جىاواز بە ئاشكراو نەيىنى دروست بكەن و لە رىگاي ئەنتەرنىتەوہ پەيامەكانى خۇيان بگەيەنن و ھەر ئەنتەرنىتتىش بكەن باشتريى ھۆكارى توندورەوكردىنى خەلكانى دىكە، سەرچاوە ئاگادارەكان لە سەرتاسەرى ئەوروپا ئامارە بۆ ئەو دەكەن كە تۆرەكانى ئىنتەرنىت ئەمروۆ باشتريى ھۆكارن بۆ دروستكردن و برەو پىدانى ئايدۆلۆژىاي سەلەفى و توندورەوى ئىسلامى سىاسى..

چوارههه- ئەم نەوھیه هەرگیز روژتیک له روژان چاویان به بن لادن نهکهوتوو و هەرگیز له ولاتیک له ولاته ئیسلامیهکان جیهادیان نهکردوو بهلام پهراویزبونیان و نهتوانینی خوگونجاندیان له نیو کۆمهلگا ئهوروپیهکاندا جۆش و خروشتیکی زۆریان پێدهبهخشیت و ههستیکی زۆریان لا دروست دهبیت بۆ تۆله سهندنهوه و گهپانهوه بۆ ئیسلامی توند رهو.

پینجهه – ژمارهیهکی زۆر لهم ئەندامانهی ئیسلامی سیاسی ههولیان داوه ئهوروپیه قژ زهردهکان راکیشنه نیو ریزهکانی خویانهوه، بۆ ئەم مههستهش تاکتیکی ژن و ژنخوازی بهکار دینن، بۆ نمونه یان ژنی ئهوروپی دهخوازن و کارناسانی پێ دهکهن یاخود ژنیک ئیسلامی دهبهخشنه کهسیکی ئهوروپی که پابهند بوونی خۆی به ئیسلامهوه راگهیهنیت...

ریکخراوی ئەلقاعیده له ئهوروپا ئەمڕۆ یهکیکه لهو ههپهشه گهورانیه که تهواوی دهولته ئهوروپیهکانی ماندوو کردوو، لهم پیناوهشدا پارهو پۆلنکی یهکجار زۆر تهرخان دهکهن بۆ بهدووادا چونی ههر زانیاری و سهردهاوێک که بپێته هوێ ناشکرا کردنی بهشتیک یاخود گروپیک لهم ریکخراوه، سهرباری ئهوهی ئەلقاعیده له ئهوروپا زهبری زۆر گهورهی وئ کهوتوو، بهلام هەرگیز هینده لاواز نهبووه که دهولته ئهروپیهکان بتوانن له ولاتهکانی خۆیاندا ههست به ئارامی بکهن...

بەشى شەشەم:-

ئەمروى ئىسلامى سىياسى لە ھۆلەندا:-

جەنگى دژ بە تىرۆر نەيتوانى كردهوۋە تىرۆرىستىيەكانى جىھان كەمتر كاتەوۋە، ئەو جەنگە بە پابەرى ئەمەرىكا تارپادەيەكى باش تۈانى جوگرافىيە جەنگەكە بگۆرپىت و ھىچ نەبىت لە ئەمەرىكاو ئەوروپا دوورى خاتەوۋە و بىياتەوۋە بۇ نىو نىشتىمانى لىوۋ ھاتوۋ كە ئەوئىش ولاتانى ئىسلامىيە، بەلام ھەرگىز نەيتۈانى گەرەنتى دووبارە نەبوۋنەوۋەى بدات ئەوۋەتا پاش ھىرشەكانى سىپتەمبەر لە ئەمەرىكىلو مارت لە مەدرىد ئەم جارە بەرىتانىا بوو بە ئامانچ و لەو پەرى ئامادەباشى دام و دەزگاكانى پوليس و ئاسايش بۇ بەرپوۋە بردنى كۆبۈنەوۋەى سەرانى ھەشت دەولەتە مەزنەكە لە بەروارى ۷-۷-۲۰۰۵، لە رۆژىكى ئاۋادا ھىرش دەكرىتە سەر بەرىتانىاي مەزن و شارى لەندەن دەكرىتە چۆلى قولفە..

لەندەن تەنھا پايتەختى ئابورى ئەوروپا نىيە بەلكو پايتەختى سىياسى ئەوروپاشە بۆيە ئەو دەمەى لەندەن دەپزۇمىت ھەموو ئەوروپا و لە نىۋانىشىاندا ھۆلەندا نەخۇش دەكەوئىت لەبەر ئەوۋە لامان سەيرنى يە كە

تەقینەوہ کانی لەندەن دیسانەوہ وابکات ئەمستەردام بکەوێتە حالەتی ئامادەباشیەوہو لەوہش زیاتر ئەمستەردام دیسانەوہ ئەگەری ھێرشی تیرۆریستی بۆ سەر ولاتەکەیی لێک بداتەوہ، بۆیە ئەگەر بڵیین ئیسلامی سیاسی لە ھۆلندا بۆتە کێشەو گرتی ژمارە یەکەمی حکومەت و کۆمەڵگای ھۆلندا، ئەوہ شتیکی تازەمان نەوتووہ.

ھەموو چاودێریکی سیاسی دەتوانێت تیرۆریزمی نیۆدەولەتی بەتایبەت ئەو کردەوانەیی ئیسلامی سیاسی ئەنجامی دەدات بکاتە نمونەو بە ھۆیەوہ ئاست و قەبارەیی ھەرپەشەکانی ئیسلامی سیاسی و تیرۆریزم دیاری بکات، بەلام من پێم وایە ھەر چاودێریکی سیاسی ووردبینانە ھێلە باریکەکانی ئیسلامی سیاسی لە ئەوروپا و دنیا دا لێک جیانەکاتەوہ دەکەوێتە ھەلەییەکی گەورەیی شیکردنەوہو، حکومەتی ھۆلندا خۆی زۆر بەباشی پەیی بەم راستیە بردووہ، ئەوہتا دەزگای ھەوالگری ھۆلندا لە دووا راپۆرتەکانی خۆیدا کە پۆژی ۲۳-۱۲-۲۰۰۴ ئاشکرای کرد، سەبارەت بە رەنگ و ھیل و گرایشە جیاوازەکانی ئیسلامی سیاسی دەلێت (ئەوہی بە یەک چا و سەیری ھەموو ھیل و رەنگەکانی ئیسلامی سیاسی بکات وەک ئەوہ وایە بەنزی بەسەر ئاگردا بکات).

سەیریکی خیرای میژوو ئیسلامی سیاسی زۆر بە ئاشکرا ئەوہمان بۆ پروو دەکاتەوہ کە ئیسلامی سیاسی لەگەڵ پەرە سەندنی پروداوہکاندا ھەمیشە ئەویش پەرەیی سەندووہو گۆراوہ، لە بەشەکانی پێشودا سەرەتای کۆچ کردن و پرو لە ئەورپاکردنی ئیسلامی سیاسیمان خستە پرو، لەم بەشەدا ھەول دەدەین گرایش و ھیلەکان و دەنگ و رەنگی ئەو رەوتە ئیسلامیانەو ئیستای ھەلکەوتەیی سیاسی و ئەمرۆی ئایدۆلۆژیایان بخەینە پرو، ھەرۆک بۆ خۆینەری ھیزاش ئاشکرایە تەواوی پەنجەکان ئەمرۆ ئاراستەیی (سونە) یە زۆربەیی ھەرە زۆری بالە توند رەو تیرۆریستەکانی ئیسلامیش زیاتر سونەکانن، بۆیە لێرەدا مەپەست لە لێکدانەوہو شیکردنەوہکانی ئیسلامی سیاسی بالی سونەییە کە دەکرێت بە سێ بەش پۆلێنیان بکەین:

۱- ئەو بالەیی ئیسلامی سیاسی کە تەنھا کاری سیاسی بەدەر لە توندو تیژی ئەنجام دەدات ، ئەمە زیاتر بالەکانی ئیخوان دەگریتەوہ کە خەباتی سیاسیان بەرپێگەیی ئاشتی خوازانە گرتۆتە بەر ھەر وەک خۆیان دەلێن (بالحکمة و الموعظة الحسنة) ، ئەم بالە دژ بە توندو تیژی و کردەوہی شۆرەگێڕانەیی نمونەیی ئەم بالەش وەک پارتنی عەدالەت و پەرەپێدان لە

تورکيا، پارتى عهده‌الته و پهره‌سه‌ندن له مه‌غرب و ئىخوانه‌کانى ميسر و دنيا...

۲- ئه‌وبالهي بانگه‌وازو مزگيئي (ته‌بشير) په‌پره‌و ده‌کات:-

بزوتنه‌وه‌کانى ته‌بليغ و ده‌عوه‌کردن باشتري‌ن نمونه‌ي ئهم بالهن، ئهم بالهي ئيسلامى سياسى زياتر کار بو ئه‌وه‌ ده‌کات که پاريز گاري له شوناسى ئيسلامى و ره‌وشت و په‌هه‌نده ئاکاريه‌کانى کومه‌لگاي ئيسلامى له هه‌ره‌شه‌ي رورثاواو هيژه‌کانى کوفر بپاريژيٽ.

۳- بالي جيهادي و ته‌کفيري:- ئهم جوړه‌ ره‌وته له ئيسلامى سياسى بايه‌خى ته‌واو به‌کاري چه‌کدارى و شورشگيري و جيهادي ده‌دات، سي رپيازي ديکه‌ي جياواز له‌خو ده‌گرټ:

- بالي نيو ده‌وله‌تى عه‌ره‌بى و ئيسلاميه‌کان: ئهم باله‌ دژايه‌تى خودى پرژيمه‌ عه‌ره‌بى و ئيسلاميه‌کانى نيو ولاتانى خويان ده‌کهن.

- بالي به‌رگري و دژايه‌تى داگيرکردن: ئهم باله‌ له‌و ولاتانه‌دا ئه‌کتيقه‌ که ئه‌وان به‌ داگيرکراوى ده‌زانن وه‌ک عيراق و ئه‌فگانستان و فه‌له‌ستين.

- بالي ئه‌نته‌ر ناسيونالى که به‌ ته‌واوى دنياى خورثاواوا بلاو بونه‌ته‌وه‌و دژايه‌تى رورثاوا ده‌کهن.

ئهو سي دابه‌شکرنه‌ي سه‌ره‌وه (۱،۲،۳) دابه‌شکردنيكى گشتى يه ، چونکه ديسان له نيو هه‌ر يه‌که له‌و بالانه‌دا گرايش و هيلى ديکه هه‌نه که بو تيگه‌يشتن و شيکرنه‌وه‌يان پيويسته تيگست و نوسراوه ئايينييه‌کان بکرينه به‌لگه که ئه‌مه‌ش بواړيکى ديکه‌ي ليکولينه‌وه‌يه، به‌لام ئه‌وه‌ي تاييه‌ت بيت به‌ تيگه‌يشتن له ئيسلامى سياسى ئه‌وروپا به‌گشتى و هو‌لانه‌دا به‌ تاييه‌تى پيويست ده‌کات زياتر له‌سه‌ر وورده‌کاريه‌کانى برؤين.

هه‌لکه‌وته‌ي ئيسلامى سياسى له ئه‌وروپا له ولاتيکه‌وه بو ئه‌وى ديکه جياوازه، ئهم هه‌لکه‌وته‌يه نه‌ک ته‌نها ژماره‌ي ره‌وه‌نده‌که کاريگه‌رى توند ده‌کاته سه‌رى، به‌لکو هه‌لکه‌وته‌ي ئه‌مپو‌ي ره‌وه‌نده‌که و که‌سايه‌تى تاکه‌کانى و بارى ده‌رونيان و کلتورو نه‌ريته‌کانى ولاتانى ليوه‌ هاتوو پو‌لى زور ديارى کراويان هه‌يه هه‌ر ئه‌وه‌شه واي کردوو که هه‌ميشه هاوشيوه‌ي ولاتانى ئيسلامى و عه‌ره‌بى له ولاتانى ئه‌وروپيشدا ره‌وتى ئيسلامى جياواز هه‌بن، بؤنمونه له به‌ريتانيا که ره‌وه‌ندى ئيسلامى زياتر پاڪستانى و ئاسياوين ئيسلامى سياسى تا راده‌يه‌کى زور هاوشيوه‌ي ئيسلامى سياسيه له پاڪستان

و ئاسىيا، بەھەمان شىۋە لە فەرەنسا كە جەزائىرى زۆرتىرىن ژمارەى
پەۋەندەكەيەو لە ئەلمانىا تورك و لە ھۆلەندا تورك و غەرەبى ئەفرىقاىي
(مەغرىب و تونس و مىسر) ... بەم جۆرە ئەو سى بائەى سەرەۋە (سىياسى و
تەبلىغى و جىھادى) بەھەمان شىۋەكانى ولاتانى باوك بەلام بە فۇرمىكى
ئەۋروپى و مۇتۇر بەكراۋدا باليان بەسەر پەۋتەكانى ئىسلامى سىياسىدا
گرتۋە.

دەزگای زانىارى ھۆلەندا لە دوۋا راپۇرت و ھىلكارىيەكانى خۇيدا، ئىسلامى
سىياسى دابەش دەكات بەسەر ھەشت گرايشى جىاۋازدا، كە (شەش)جۇرىان
لە ھۆلەندا چالاكن.

ئەم راپۇرتە دوۋا راپۇرتى ئەۋدەزگايەيە كە تا نوسىنى ئەم بابەتە ئاشكرا
كرايىت و لە نزيكەى ۱۵۰ لاپەرە پىك دىت و زۆرتىرىن بەشى ھەرۋەك
چاۋەپۋان كراۋە بۇ ھەرەشەكانى ئىسلامى سىياسى تەرخان كراۋە لىرەدا
سەرەتا بە ھىلكارىيەكى وورد راپۇرتەكە پۈۈن دەكەينەۋە پاشان بە ووردى و
بە سەرنجەكانى خۇمانەۋە دەيخەينە پۈۈ...

بالی یه کهم:-

ئهم باله که زیاتر عهره به ناسیونالیست و موسلمانان عهره به ناسیونالیست کان په پیره وی ده کهن، دژي ئه وهن که ده وله تیکی دیموکراسی و سیکولاریست له سهر ده سولات بیت. ئه مانه هه ول ددهن به خودی ئامرازه کانی دیموکراتیه شپری دیموکراتیه بکهن، ئامانجیان ئه وهیه که نه وه کانی په وهندی ئیسلامی به تاییهت عهره به له دهوری خویان کۆکه نه وه و له ریگی دامه زراوه دیموکراتیه کان و پیکهینانی حزب و ریکخراوی ئیسلامی مؤلهت پی دراوه وه خویان بگهیه نه ده سولات و له ریگی ده سولاته وه داخوازیه کانی خویان له وانه چه سپاندنی شه ریهت و ئایینی ئیسلام و زمانی عهره به به سهر دام و ده زگاوه ده وله تدا بسه پینن. ههروهک له هینکاریه که دا ئامار ه مان پیداوئه ئهم باله (دهعه - بانگهواز) ی ئیسلامی خوی به ئاشکرا دهکات و په نا بو کاری توندو تیز نابات. دووا ئامانجی ئهم گروپه له ئیسلامی عهره به - سیاسی ئه وهیه که تهواوی په وهندی ئیسلامی (عهره به و ناعهره به) یش بخه نه خزمهت بیروپای خویان (ئومه ی ئیسلامی عهره به) چونکه ئومه ی عهره به له په یقه کانی ئه ماندا هه لبرێردراوی خودان، هه ره بهر ئه مه شه که ده زگای زانیاری هه لئندا (ئه بو جه ح جه ح) و گروپه که ی (AEL کۆمه له ی عهره به کانی ئه وروپا) ده خاته ریزی ئهم باله وه .

ئه بو جه ح جه ح (دیاب ئه بو جه ح جه ح) که خوی له بنه پرتدا خه لکی لوبنانه، په گه ز نامه ی به لجیکی ههیه و له به لجیکا ریکخراویکی پیک هینا به ناوی کۆمه له ی عهره به کانی ئه وروپا،

ئهم که سه که سالی ۱۹۹۱ هاتوته به لجیکا و داوای مافی په نابهری کردووه، له بهر ئه وه ی که چیرۆکی داخوازیه که ی به پی ی وهزاره تی دادی به لجیکا درو بووه چه ندین جار داخوازیه که ی رهت کراوه ته وه، به لام سه ره نجام له بهر مانه وه ی دریزی له و ولاته سالی ۱۹۹۶ په گه ز نامه ی به لجیکی پی درا .. به پی ی ووته کانی ئهم که سه (که هه رگیز برپای پی نه کراوه) ئه ندای پارتی خودای لوبنای بووه و له گه ل سه روکی پارتیه که که وتوته کیشه وه ناچار بووه ولات به جی بهیئت ..

ئەو پىڭخراۋەي كە ئەم پىياۋە پىڭكى ھىناۋە چەندىن داخۋازى توندى ئاراستەي دەۋلەتى بەلجىكا كىردۈۋە لەۋانە زمانى عەرەبى بىكرىتە زمانى قەرمى لە ۋلات و ئامازەي ھاتوچۇ لە ۋلاتدا بە زمانى عەرەبىش بنوسرىت، وپىراي ئەۋەش شىكات نامەي دژى سەرۆك ۋەزىرانى ئىسرائىل (ئار ئىل شارۋن) تۆمار كىردۈۋە داۋاي لە دەسەلات دارانى بەلجىكا كىردۈۋە كە لەۋ ۋلاتەدا دادگايى بىكەن، ئەم پىياۋە بە چەندىن كارى نەۋتۆ ھەستائە كە بۆتە مايەي بىزاركىردنى دەسەلات دارانى بەلجىكا لەۋانەش بىلاۋ كىردنەۋەي چەندىن گروپى پىڭخراۋەكەي بە نىۋ شارەكانى بەلجىكا كە بە كامىراۋە تاۋەكو رەفتارى پۆلىس لە دژى مۇسلمان و بىيانىەكان تۆمار بىكەن..

پاش پىڭھىنانى ئەو كۆمەلە سىياسىيە لە بەلجىكا ئىستانلىقى ھۆلانداس پىڭ ھىنراۋە كە بەپىي زانىيارىەكانى دەزگاي ئاسايشى گىشتى بالى يەكەمى ئىسلامى سىياسى پىڭ دىنن.

بالى دوۋەم:-

ئەم بالە بە ھەمان شىۋە بە بى پەنابردن بۆ توندو تىژى و بە ئاشكرا كارى دەۋەي خۇي دەكات، ئەمانە بە پىلەي يەكەم دژى كىلتورى (مەدەنى - CMC) ي ئەۋروپان و بە كىلتورى ئىباحى ناۋى دەبەن، لە پىڭاي خوتبەو نوسراۋ گوتارەكانىيەۋە خەۋشەكانى دەخەنە روو، پاشان بە پىلەي دوۋەم دژى سىياسەتەكانى ئەۋروپان، لايەنگەرەكانى ئەم گرايشە بە ھەموو شىۋەيەك دژى بەھاۋ ئاكارەكانى كۆمەلگاي ھۆلاندى (پوژئاۋابىن). ئامانجىان ئەۋەيە كە چى دى لە نىۋ ئەو كۆمەلگايەدا ژيانىان بەسەر نەبەن بەلكو بگەرپىنەۋە بۆ نىۋ كىلتورو كۆمەلگاي خۇيان (با بە جەستەش نەبىت و تەنھا بە رۇح بىت) ، ئەمەش ۋادەكات كە لايەنگرانى ئەم رەۋتە ئىسلامىيە بە ھىچ شىۋەيەك لەگەل ئاۋىتە بوون و تىكەلاۋ بوونى كۆمەلگاي ھۆلاندى نەبەن، ئەمانە ھەۋل دەدەن كە جىياۋازىيەكانى كۆمەلگا، بۆچونە ھەمەرەنگەكان، پىكەۋە ژيانى گروپە جىياۋازەكانى كۆمەلگا، ئوتۇنۇمى تاكە كەس كۆتايى پىي بىت و ھەموو كۆمەلگا (تالىبان ئاسا) لە يەك رەنگ ھەلكىش (پىياۋنى ردىن دىژو ژنانى بورقا لەسەر).

ئەمانە دژى مافى ژنانن و بىروايان بە پىياۋ سالارى ھەيە سانسورىكى كۆمەلەيەتى زۆر گەرە لەسەر يەكترو لەسەر تاكەكانى خۇيان دادەنن..

ۋەزىرى كارو بارى پەنابەران Verdonk لە سەردانىكىدا بۆ مزگەۋتى تىلبۇرخ

دهستی دريژ کرد بۆ تهوقه له گهڵ ئيمامي مزگه وته که نهحمده سالم، بهلام ئيمامي ناوبراو ناماده نهبوو تهوقه له گهڵ کات چونکه به دیدي نهو تهوقه کردن له گهڵ ئافرهتيکی نهوهاداحه رame.

پروپاگهنده دهعوه کردنی نه ته رزه له ئيسلامي سياسي چهندين فورم لهخو دهگريت لهوانه فير کردنی لايهنگرهکانيان به پييازي سهلهفی و گهپانهوه بۆ بنهپهتی ئيسلام، پاقهکردنیکي نهوتو

پيشکesh دهکمن که جگه له موسلمان و کومهلگای ئيسلامي ههموو گروهه نهتنیهکانی دیکه کافر و دژي ئيسلامن، بهم جوړه نهوهی ئيسلام نهبيت دژي ئيسلامه، ههر بههاو کلتوريکيش ههلقولاوی ناو شهريعت و ئايینی ئيسلام نهبيت نهوه هی کومهلگای موسلمان نی یهوه دهبيت خويانی لی دوور بگرن، که نهمهش له ئاکامدا دهبيت هوی نهوهی که نهندامانی پهوهندی ئيسلامي زیاتر بهرهو قبول نهکردنی نهوی دی ههنگاو بنين و نهو بهخشندهبيیهی که سهدان ساله کومهلگای هولاندی پی ناسراوه بخهنه مهترسيهوه..

بالی سیههه:-

نهو بالهی به نهیني و بهبی پهنابردن بۆ کاری توندو تيزی چالاکیهکانی خوی له شيوه دهعوهدا نهنجام دهدات، نهه باله گومانی نهوهی لهسهره که ههمیشه وهک چهتر وابوو به پاراستنی بالهکانی دیکه و ژینگهیهکی لهبار بووه بۆ تروکاندن گهراي بالهکانی دیکه..

ئامانجی نهه باله نهوهیه که تهواوی پهوهندی ئيسلامي له چواردهوری دابرن و زور به توندی بيهستنهوه به ئایدۆلوجیای سهلهفی خويانهوه، تا نهو روزهی کومهلگایهک دادیت که حوکمی شهريعت و قورئان پهیرهو بکات..

نهه باله که زیاتر له سهلهفیهکانی سعودیهو کهنداو سودمههه دهبن، پیکخواه ناحکومیهکان دهکهنه چهتر بۆ نهنجام دانی چالاکیهکانیان و بلاوکردنهوهی بیروباوریان و بهرههه هیئانی مروقی توند پهو نهو مروقانهی کاتیک دهستهمو دهکرین و دهخرینه ژیر پرۆسهی دهماخ داشورین و ناماده دهکرین ریک لهوانه دهچن که دهیان سباله له نیو نهشکتهوتهکاندا ژیان بهسهردهههه و هاوتای (اصحاب الکهوف) نامو به کومهلگاوه دوروبهه، نامو تهنهاته به خیزانی خوشیان دینه گۆرهپانهوه..

ئەم بآلە لە ئىسلامى سىياسى وئىراى پىكخراوهكانى وهك ئەلحه رهمهين و ئەلئەقسا و ئەلوه قف چه ندين تۆرى ئەنتەرنىت و مالىپەر دەكه نه سەنگەر و لە ژووره كانى چه له حانىدا (چات كردن) هاوتاكانى خويان دەدۆزنه وهو بيروباوه رپه كانيان ده گۆرپنه وهو زياتر رادىكال و توند رپه و دهبن .
 چه ندين مزگه وتى وهك ئەلته وحيد له ئەمستەردام و ئەلفورقان له ئايينده وئش و مزگه وتى ئەلسونه له دانهاخ له لايەن ئەم بآلە وه به رپوه ده برين ، ههروه هه چه ندين قوتابخانهى ئىسلاميش .
 له ميانەى تهقينه وه كانى دورگهى بالى له نۆكتۆبه رى سالى ۲۰۰۲ كه سىكى هۆلەندى به رپه گەز ئەندەنوسى به ناوى عەبدول واحد كادونگه (Abdul Wahid Kadungga) دەستگير كرا كه گومانى ئەوهى لىده كرا كۆنتاك پىرسۆن بىت له نيوان ئىسلاميه كانى ئەندونوسياو تۆرى ئەلقاعيدەو ئىسلاميه كانى ناوخۆى هۆلەندا ..

بالى چوارهم:-

ئەم بآلە فۆرمىكه له ئىسلامى رادىكال كه چالاكيه كانى خۆى به نهينى ئەنجام دەدات و هەميشه هەول دەدات له تهواوى دنيای ئىسلام و نائىسلامدا ديموكراسيه ت له كه دارو لاواز بكات . ئەم بآلە له ئىسلامى سىياسى پروبەرپوو بونه وهى راسته وخۆى له گەل دەسه لاتدا پى باش نييه و له رپگای دەستگرتن به سەر دامەزراوه ده ولته تيه كانى وهك (شارەوانيه كان ، دامەزراوه ياسايى يه كان ، دامەزراوه كانى خويندن و فير كردن) باوه رپو سيستمى سىياسى خويان بلاو ده كه نه وه ، ئەم بآلە هه مان شيوهى بآلە كانى پيشو چالاكيه كانى كۆكتىليكه له پاراستنى كلتورى ئىسلام و دوور كه وتنه وه له كلتوره نامۆكانى ديكه ، وئىراى ئەوهش له ئەوروپاوه به دل و به گيان له گەل پىكخراوه هاوبيره كانى خۆى هاوكاره . ئەمانه نه فەس دريژ كار ده كه ن و نه خشهى كارەكانيان هەميشه دووربينى و دوور زهينى پيلانى ئاييندهى پيوه دياره .

بالی پېنجه م:-

بالی پېنجه م که بالیکى جیهادیه و به نهینی کاره کانی خوۍ نه نجام دهدات به شیوه یه کی پراکتیکی له هۆلاند او نه وروپا به گشتی بونیان نیه، نه م باله که زیاتر باله چه کدار و شورسگیره کانی جیهانی ئیسلامیه و به پیچه وانه ی بالی چواره م کاره کانی بو ماوه ی کورته و نامانجی نه ویه که به زوو ترین کات دهسه لات تیک و پیک بدات و له شوینیدا خوۍ دهسه لاتى ئیسلامی دامه زړینیت له وانه ش باله چه کداره کانی (الجماعة الاسلامیه) له میسرو شوینانی دیکه. به لام نه ویه تایبته بیت به هۆلاند پی دهچیت نه ندامانی په راگه نده ی نه م باله له ژیر ناوینشان و ناوی نه ناسراودا توانیبیتیان جینگه ی خوۍیان دابین بکه ن و ژیانیکى سیاسى سپ به سهر بهرن.

بالی شه شه م:-

نه م باله هاوشیوه ی بالی سیه مه به لام له جیاتى نه ویه بالیکى بانگه وازی بیت جیهادیه، به لام کارى جیهادی خوۍ به ئاشکرا ناکات و ژیر به ژیر بهرنامه ریژی بو جیهاد دهکات و کومه لگا به ره و توندو تیژی هان دهدات، نه م باله له ره وتى ئیسلامی سیاسى به یه کیک له و بالانه ده ژمیردریت که هانی توندو تیژی و جیهاد دهدات به بی نه ویه خوۍ نه نجامی دات، له هۆلاند زوربه ی هه وادارانى دژ به سامی (نه نتى سامی) په روه رده ی ئایدولۆجیای کونه پاریزو توند ره وى نه م باله ن..

پارتى ته حریر که له راپورته کانی پیشوودا ناوی هاتووه و تیشکمان خسته سهرى به م باله ده ژمیردریت، به پی ی زانیاریه کانی ده زگای هه والگری هۆلاند نه م پارت ته نه ها له ناو تورکه کانی هۆلاند نزیکه ی ۱۵۰۰ لایه نگرو نه ندامی هه یه، هه رچه نده نه م حزبه به رواله ت له ناو خوۍ هۆلاند بانگه شه ی جیهادی چه کدارى ناکات به لام له راستیدا له چه ندين ولاتانی جیهاندا په یوه ندار بوون به کارى توندو تیژه وه، رووداوه کانی مانگی ئازارى سالى ۲۰۰۵ ی قهره غزستان زور به توندی نه م حزبه ی هینايه وه پرووکارى گۆره پانی سیاسى.

راپورته کانی نیو خوۍ هۆلاند باس له وه ده که ن که بزوتنه وه ی قاپلان که بالیکى توند ره وى چه کدارى ئیسلامیه و پی دهچیت باسکى سهر بازى پارتى

تەحریر بېت لە نىو خۆى ھۆلەندا چەند سەد ئەندامىكى ھەبىت، ئەم
 پىكخراو توند رەو ھە ئەلمانىا چالاكىەكانى لەلايەن پۆلىسەو قەدەغە
 كراو چەندىن ئەندام و چالاكىى خۆى بۆ ناو ھۆلەندا گواستۆتەو،
 سەرکردەكەشيان بە ناوى مەتىن قاپلان رۆژى ۲۷-۵-۲۰۰۳ لە ئەلمانىا نازاد
 كرا.. ژمارەيەكى زۆرى ئەندامانى ئەم پىكخراو لە بەرىتانىا و ئەلمانىا
 ھەنە..

بالی ھەوتەم:-

ئەم بەلە، جىھادى خۆى بە ئاشكرا دەكات، بۆ ئەنجام دانى گۆرانكارى لە
 بىرورپاو سىستەمى كۆمەلگا كۆ لە ھىچ شتىك ناكاتەو. ئەم بەلە ھاوشىوئى
 بەللى دووھەم و سىيھەم دژى كلتورى مەدەنى و كۆمەلگای سقىلە بەلام دژايەتى
 ئەم بەلە شىوازی چەكدارى جىھاد لە خۆ دەگرىت. ئايدۆلۆژىاي ئەم بەلە
 بەھەمان شىوئى ئەو دوو بەلەى سەرەو ھە ناومان بردن سەلەفىن بەلام
 شىوئى جىھادى لە خۆ دەگرن (سەلەفى جىھادى)، پەيرەوانى ئەم بەلە
 ھەرەشەى جديين بۆ سەرکۆمەلگای ھۆلەندى و پى دەچىت ھەمىشە لە ھەموو
 ئان و ساتىكدا ھەرەشە بن بۆ سەر كۆمەلگا و ديموكراتىيەت، فۆرمى ئەم بەلە
 برىتيە لە فۆرمىك ھەر شتىك رەت دەكاتەو ھە پەيوەندى بە خۆرئاواو
 بەھاكانى خۆرئاواو ھەبىت. ئەم بەلە ھەلگى ئايدۆلۆجىاي تەكفىر كردنە
 واتە دژايەتى ھەر شتىك (دەولەت و مەركەزەكان) كە ئىسلام نەبىت،
 تەنانەت ئەو حاكەمە عەرەب و ئىسلامانەى كە ئامارەى ئىسلام نەبونیان لای
 ئەم گروپە روون دەبىتەو تەكفىر دەكرىن تا دەگاتە خودى دەسەلات دارە
 سەلەفىەكانى سەودىيەش.

ئەم بەلە لە ھۆلەنداش ھاو شىوئى دەولەتە ئەوروپىەكانى دىكە ھەرەشەى
 جدى دەكاتە سەر سىستەمى ديموكراتى دەولەت و بۆ دوو جار لە پۆژى ۲۴-
 ۲۰۰۵-۶ دا سى ئەندامى دىكەى ئەم بەلە كە لە پىكخراوىكدا خۆيان بۆ
 ھىرش كردن ساز دابوو دەستگىر كران ئەو پىكخراوئەش ناو نراو (شانەى
 پايتەخت) و لە بەشەكانى پىشودا ئامارەمان پىدان.

پىدەچىت بە ھەمان شىوئە ئەو دوو كەسەى كە بە نىيازى سەفەر كردن بوون
 بۆ چىچان تا لەو دەقەرە جىھادى خۆيان بگەن لە رىزبەندى ھەمان بەللى
 توند رەو بن، ھەرچەندە پۆلىسى ھۆلەندا ئەم دوو كەسەو سىيانى دىكەشى

دەستگیر کرد له گەلیاندا که له سەرۆبه‌ندی ئەوه‌دا بوون کاری تیرۆریستی ئەنجام بە‌دهن..

بالی هه‌شته‌م:-

ئەم بالی هه‌مان شیوه‌ی بالی جیهادی توند پ‌هوه و به‌ ئاشکرا چالاکیه‌کانی خۆی ئەنجام دە‌دات، له‌گه‌ڵ ئەم بالی هه‌دا شو‌قینیزی عه‌ره‌بی تا پ‌اده‌ی فاشیزمی ئیسلامی درێژ ده‌بیته‌وه و ئامانجی دروست کردنی ده‌وله‌تی عه‌ره‌بی ئیسلامی سه‌له‌فی یه‌ له‌ پ‌یگای جه‌نگ و زۆره‌وه.. ئەم بالی هه‌ هۆل‌اندا بوونی نیه‌.

ئەو پۆلێن کردنه‌ی سه‌ره‌وه تاپ‌اده‌یه‌کی زۆر پ‌هنگه‌ وشک بی‌ت بۆ خوین‌ه‌ر که‌ بزانی‌ت کامه‌ په‌وتی ئیسلامی له‌ کامه‌ خانه‌دا خۆی ده‌بینیته‌وه یاخود کامه‌ په‌وتی ئیسلامی له‌ هۆل‌اندا یان ئەوروپا له‌ هه‌مووان به‌هێز تره‌ بۆیه‌ پی‌ویست ده‌کات ئی‌مه‌ له‌م باره‌وه چه‌ندین تی‌بینی دیکه‌ به‌خه‌ینه‌ سه‌ر ئەو پۆلێن کردنه‌و باشت‌ر له‌ گه‌ڵ زه‌مینه‌ی پ‌استی (واقعی) هۆل‌انداوه‌ بی‌گونجینین..

ئەو راپۆرت‌هه‌ره تاز‌ه‌یه‌ی ده‌زگای زانیاری هۆل‌اندا هه‌پ‌ه‌شه‌ی ئیسلامی سیاسی به‌ پ‌له‌ی یه‌که‌م دان‌اوه‌ بۆ سه‌ر ئاسایشی ول‌ات، وێ‌رای هه‌پ‌ه‌شه‌ی ئیسلامی سیاسی راپۆرت‌ه‌که‌ ئاماژه‌ به‌ چه‌ندین هه‌پ‌ه‌شه‌ی دیکه‌ی تیرۆریستی ده‌کات وه‌ک راپۆرت‌ه‌که‌ خالێکی زۆر گرنگ ده‌وروزینی‌ت ئەویش ته‌مه‌نی ئەندامانی ئەو بال‌انه‌ی ئیسلامی سیاسین، راپۆرت‌ه‌که‌ ناوه‌ندی ته‌مه‌نیان به‌ ۱۶-۱۷ سا‌ل دیاری ده‌کات که‌ ئەمه‌ش خۆی له‌ خۆیدا چه‌ندین پ‌رسیارو سه‌رنجی گرنگ دینیته‌ ئاراوه‌ له‌وانه‌ش پ‌رسیاری ئەوه‌ی که‌ چ واده‌کات لاویکی له‌دایک بوو له‌ هۆل‌اندا که‌ له‌ زۆربه‌ی حاله‌ته‌کاندا زمانی زگماکی خۆی باش نازانی‌ت و هه‌یچ په‌یوه‌ندیه‌کی به‌ ول‌اتی باوکه‌وه‌ نیه‌، ته‌نانه‌ت ئاستی ئاشنا بونی‌شی به‌ ئیسلام زۆر نزمه‌ و‌ا به‌ ئاسانی بب‌یت‌ه‌ که‌سیکی ئەوها تیرۆریست و به‌ره‌و کاری تیرۆریستی هه‌نگاو بنی‌ت..

راپۆرت‌ه‌که‌ ژماره‌ی ئەو که‌سانه‌ی که‌ ئاماده‌ی کاری تیرۆریستین و هه‌پ‌ه‌شه‌ن بۆ سه‌ر ئاسایشی نه‌ته‌وه‌یی له‌ هۆل‌اندا به‌ (۱۰۰ - ۲۰۰) که‌س له‌ قه‌له‌م ده‌دات ..

راسته و خو پاش ته قينه وه كانى له ندهن رۆژى ۷-۷-۲۰۰۵ وه زيرى ناوخوى
هۆلندا جهختى له سهر ئهم راستيه كرده وه و پايگه ياند كه به لای كه مه وه
۲۰ گروپ و دهستهى توند روهى ئيسلامى سياسى ساز و ئامادهن بۆ دهست
وه شاندىن له نيو خوى هۆلندا..

ويژاى هه ره شهى ئيسلامى سياسى چهندين هه ره شهى ديكه له راپورته كهى
دهزگای ئاسايشى گشتى هۆلندا ناويان هاتوو له وان هه ره شهى هيرشى
تيروريسى به چهكى كۆكوژ و هه ره شهى بره و سهندنى بزوتنه وهى راستى
توند ره و بزوتنه وهى ناسيونالستى..

سهرنج و ده رنه نجامه كان:

پاش خويندنه وهى ئهم ليكۆلينه وهيه هه نديك راستيمان لا پهيدا ده بىت كه
ئه واتيش برىتين له مانهى خواره وه:-
يه كه م- ره وه ندى ئيسلامى به ژماره و به سهنگى سياسى له هۆلندا بلاو
بوته وه.

دووهم- زۆربهى ئەندامانى ره وه ندى ئيسلامى ئهمرۆ له هۆلندا هه لگري
ناسنامهى هۆله ندين واته به هه موو ياسايهك هاوالاتيه كى هۆلاندین و ئهرك
و مافيان له سهره.

سپههم- ئه و ره وه نده تائيستا نه يتوانيوه وهك پيوست له نيو كۆمه لگای
هۆلنديدا ئاويته بىت و به هاى خوى وهك هاوالاتيه كى ئه وروپى بزانييت.
چواره م- ئيسلامى سياسى له نيو ئه و ره وه نده دا به ته واى باله كانى
خويه وه ره گى قولى داکوتيوه، ئه مهش واى كردوو كه هه ميشه كرده وه
تيروريسيه كانى ئيسلامى سياسى بلکينريت به ته واى ئه و ره وه نده وه،
له وهش زياتر به رامبه ر به روودانى هه ر كرده وه يه كى سياسى ته واى
ره وه نده كه بخريته ژير نيشانهى پرسياره وه..

پينجه م- له نيوان ئه و ره وه نده و ده ولت و هاوالاتيانى ره سه نى هۆلندا
كىشهى سياسى و كلتورى و ئه منى هه يه كه پيوستيان به چاره سه ر كرده ..
ئه و ده رنه نجامانهى سه ره وه ره نگه له زۆر حاله تدا بۆ زۆربهى ئه و
ده ولته ئه وروپيانهى ديكه شياو بىت كه به هه مان شپوه ژماره يه كى زۆرى
ره وه ندى ئيسلاميان له خو گرتوو.

ليزه دا ده كه وينه شيكر دنه وهى ئه و ده رنه نجامانهى سه ره وه:

ئەنفلۇنزاي بالئەدە:

تەقینەوہی میتروکانی لەندەن دیسان ئەو پاستیەیی دووپات کردوہو کہ توندپەوہی ئیسلامی سیاسی شیوازی قایروسی ھەییە و گواستەوہی لە شوینیکەوہ بۆ شوینیککی دیکە زۆر ئاسانە، ھەرۆھە ئەوہشی سەلمانەد کہ ھاوشیوہی ئەنفلۇنزای بالئەدە ئەودەمەیی لە یابان سەرھەلەدەدات، لە ئەمەریکا مرۆف دەکەویتە دلە راوکە..

تەقینەوہکانی لەندەن یەکسەر دەست بەجێ زۆربەیی دەولەتانی ئەوروپاوە ئەمەریکای خستە ئامادەباشیەوہ، ئەم کەوتنە ئامادە باشیەوہ دیسان بەلگەیی ئەوہییە کہ توند پەوہی ئیسلامی سیاسی بە ھەمان خیرایی و بە ھەمان مەترسی ئەنفلۇنزای بالئەدە کشوہرەکان تیدەپەرینیت.

چارەسەریش بە ھەمان شیوہ چون یەکە، لەو شوینەیی ئەنفلۇنزای بالئەدە ھەییە پێویستە جوان بە دیتۆل و کەرەسەیی پاقر کردنەوہ شوینەکان بشورین و ھەندیک لە مەلەبەندەکانی تروکاندن بالئەدەش (دەواجن) پێویستە بە تەواوی داخزین...

ھەرۆک لە بەشەکانی ئەم کتیبەدا ئاماژەمان پێدا، لە بەر ھۆیەکانی چەوساندنەوہ و دیکتاتۆریەت و چەندین ھۆی دیکەیی ئابوری و کۆمەلایەتی، مەیدانە گەرمەکانی شەپری سارد (ئەفگانستان، خۆرھەلاتی ناوہراست، باکوری ئەفەریقا) بوونە ھۆی تروکاندن چەندین گەرای زیان بەخش، کہ ئەمانە ھەموو، لە مەیدانەکانی یەکلەکردنەوہی شەپری ساردا، دەست و پەنجەیان نەرم کردبوو، زۆربەیی ئەمانە کہ ئەو دەمە ھیچ ھەرەشەییەکیان بۆ سەر بەرژەوہندی ئەمەریکا نەبوو، سالانیککی تەمەنی لاوی خۆیان لە نیو کوزراوہکان و قوربانیکەکانی شەپرو نەھامەتیدا بەسەر بردووە، ئەمانە بە خوین گۆش کرابوون و بە دەنگی قورئان و گوللە گۆچکەیی زارۆکانیان دەکرایەوہ، لە مانەش ھەمووی ناھەموارتر ئەمانە تەنھا لە ھونەری شەپرو کوشتندا بەھەرەمەند بوون..

ئەم جەنگاوەرە کفن لەبەرکردووانە کہ ھەرگیز لە بارو دۆخیکدا نەژیاون تیایدا ژیان بەھاو نرخی ھەبیت، ئەمانە کہ تەنھا شەپ بۆ ئەوہ دەکەن کہ زوو بمەرن، ئەمانە کہ تازە تەمەنی لاوی و ھەرزەکاری خۆیان بۆ فەردەوس تەرخان کردووە، ئەمانە کہ ھەموو پیلانیکیان بۆ مردن ھەییە و ھیچ

بەرنامەيەکی ئوتۆيان بۆ ئەم ژيانە (کاتىيە) ى ئىستا نىيە، ئەمانە كە واتا
هەمە پەنگەکانى ووشەکانى (مردن) لە فەرھەنگياندا بە ھىندى
زاراوەکانى تەکنەلۆژىيائى ئەوروپا سەخت و گرانە.. ھتد ئەمانە بە خۆيان و
ئەو ھەگبە قورسەو وە ولاتى (حەرام) ەکانيان بەجئ ھىشت و بەرەو ولاتى
(ئىباحى) ەلّال ملان گرتە بەر...

ياساکانى ئەوروپا لە بلّاو بوونەو ەي ئەنفلۆنزاكەدا ھاوکاريان بوو.. مافى
پەنابەرى، پاكيشانى خيژان، پەگەزنامەي ئەوروپى بە سئ سال، مافى
مرؤف و نەبوونى زيندان و لە سىدارەدان، ھتد ھەموو ئەم سيفەتە مرؤيانە
بە خراپ سودى لئ بينراو خرايە ژيئر بەرژەو ەندى تاکە کەس و
گروپەکانەو ە..

ئەودەمەي کە ئيتّر ئەو جەنگاوەرە ماندووانە ەسانەو ەو ئاورپيان دايەو ە
بە چواردەورى خۆياندا يەكسەر ھەروەك چۆن گورگ پەلامارى لاوازترين مەپ
دەدات و ملی دەشکيئيت ئەوانيش بە ھەمان شيو پەلامارى لاوازترين
ھەلقەي کۆمەلگاي ئەوروپيان دا کە ئەويش پەو ەندى ئىسلامى بوو..
ئەمانە خۆيان خستە نيو ئەندامانى نامۆي ئەو پەو ەندەو دەستيان کرد بە
گيرپانەو ەي چيروکەکە لە سەرەتايەو ە...

و ە نەبيّت ئەم دەولەتانەش ئاشنا نەبووبن بە چيروکى خويىنى ئەو
جەنگاوەرانە، و ەنەبيّت نەيان زانييّت کە ئەمانە پاشخانى کۆمەلایەتى و
سياسيان ھەمووي خوین نەخشاندويەتى بەلام لەگەل ئەو ەشدا لە پيناو
بەرژەو ەندى سياسى خۆياندا گوئى خۆيان لئ خەواند، ئاش لە خەيالى
ئاشەوان دوور بوو، دەولەتانى ئەوروپا ھەميشە وەك دەستکەوتىكى سياسى
دەيانروانيە ئەم مرؤفە ھەلھاتوانە، دەيانويست ھەروەك چۆن بە چەپلەي
موجاھيدەکان سؤقيەت و سوپاي سوريان پيسوا کرد ھەر ئاواش لە کاتى
پيويستدا لە دژى دەولەتەکانى خۆيان بەکاريان بەيئنەو ە...

بەلام ئەمە وانەکەوتەو ە بەلکو ھەروەك لە بە شەکانى پيشودا پروونمان
کردهو ە ئەمانە ئيتّر بوونە ميوانى نەخوازراو و ئەركى ميواندارى خۆيان
گرانتر کرد..

سەرەتاي نەو ەتەکانى سەدەي بيستەم ، ئەم جەنگاوەرانە بە ئەوروپادا
بلّاو بوونەو ە، ئەو سيفەتانەي کە لە سەرەو ە باسمان کردن ھاوکاريان بوو
بۆ ئەو ەي بە دلّى خۆيان بکەونە نيو پەو ەندى ئىسلامى و بانگەوازي جيهاد و
سەلەفيەت و توند پەوى بلّاو کەنەو ە، بارو دؤخ بۆ ئەم ھەلسورپانە زۆر لە
بار بوو:

- له لایه که وه ره وه ندی ئیسلامی که له نیو نه و لات هه وروپیان هه بلاق بپوهنه وه، ئاماده ییه کی زوریان تیا دا بوو بو وه رگرتن و قبول کردن و هه زم کردنی نه و په یامه تازیه ی که له ولاتی باوکه وه دیت و روح ده کاته وه به به ریا ندا و له نامویی کومه لگای نه وروپا رزگاریان ده کات.

- له لایه کی دیکه وه حکومه ته نه وروپیه کان هه رگیز له خه یالی نه وه دا نه بوون که رۆژیک له رۆژان نه م ره وته ئیسلامیه په یامه که ی خوی به جوریک بلاق ده کاته وه که ده بیته مایه ی هه ره شه بو سه ر ئاسایشی نه ته وه یی نه وروپا...

نه و دوو خاله بوونه هوی نه وه ی که وورده وورده ژینگه ی له بار بو دروست بوون و بلاق بوونه وه ی ئیسلامی سیاسی بخولقییت..

ژینگه ی بلاق بوونه وه ی نه نفلونزاکه

تاقی کردنه وه و شاره زایی نه و جهنگا وه رانه ی که به هه زارانیان روویان له نه وروپا کردبوو بووه هوی نه وه ی که چه ن دین پئیگای دوور زور نزیک بکه نه وه و به رنامه کانیان بو ماوه ی درێژ خایه ن دا برێژن..

نه وانه ده ست به جی و به پاره ی زورو زه وه ندی سعودیه و ده وله تانی که ندا و که وتنه دروست کردن و بنیات نانی ده یان و سه دان مزگه وت، به دروست کردن نه م مزگه وتانه توانیان یه که م درزی گه وره بخه نه پیزی کومه لگای نه وروپا وه، مزگه وته کان کرانه شوینی دیسان کو کردنه وه ی ره وه ندی لیک ترازاوی ئیسلامی، مزگه وته کان توانیان به ردی بناغه ی نه و دیواره نه ستوره دا برێژن که له مه و پاش له نیوان هه ردوو لای کومه لگا که دروست ده بییت (نه وروپیه ره سه نه کان و نه وروپیه بیگانه کان یا خود موسلمان هه کان).

مزگه وته کان هاوتای موگناتیس وه ک وورده ئاسنی نیو خوئل و پوش و په لاش توانیان زور به ی هه ره زوری تاکه په راگه نده کان له ده وری یه کتر کوگه نه وه، مزگه وته کان به م کاره یان بارو دوخیکیان هی نایه ئارا وه بووه هوی نه وه ی تاکی موسلمان زیاتر خوی له نیو کومه لگای خانه خویدا دووره په ریز کات و زیاتر به ره و کلتوری ولاتی باوکی پاشه کسه بکاته وه..

مزگه وته کان بوونه هوی نه وه ی که له نیو جوگرافیای ئیباحی گلاوی کافر و خاچ په رسته کاندای جوگرافیایه کی پوخی و خه یالی هی نده بی گه رد بو

په وهندی ئیسلامی بدوژیته وه که (مزگهوت خوشه ویست ترین و بیگهرد ترین جوگرافیای تاکی نامۆ بیت و دهره وهی مزگهوتیش جوگرافیای کوفرو هه موو کاره دزیو و ناشیرینه کان بیت).

ویرای مزگهوت قوتابخانه ئیسلامیه کانیش به هه مان شیوه، دهنه هوکاری ئه وهی که دیسانه وه ئاویتته بوونی په وهندی ئیسلامی توشی گه وره ترین فیا سکوی خو ی بیت و هه ر له ته مه نیکی زور که مه وه، مندا ل به گیانی وه رنه گرتنی کلتوری ئه وی دی و رق و کینه و پرت کردنه وهی به ها پوژنا واییه کان و دابرانی پوچی و دهرونی و کو مه لایه تی له و کو مه لگایه ی که تیایدا له دایک بو وه و تیایدا گه وره ده بیت په روه رده ده کریت.. مندا لانی که هه ر له سه ره تاکانی ته مه نی خونچه به هاری یانه وه چیروکی مردن و جه هه نه م و یاجو ج و ماجوجیان فی ر ده کریت..

مندا لانی که به دهر له خواستی خو یان و له سه ر خواستی گه وره کانیان ئایینی که به سه ریانا ده سه پی ت که خو یان له هه لبراردنیدا هیچ هه لو یست و ووته یه کیان لی داوا نه کرا وه..

ئهم پرۆسه به رده وامه ی نیو په وه نده که له ئه نجامدا ده بیته هو ی به ره هم هی نانی وینه یه که به شداریه کی زور کاری گه ری ده بیت له سه ر په فتارو په وشتی تاکه کانی په وهندی ئیسلامی، تاراده ی ئه وهی که کاری به ره هم هی نانی توندو تیژی ش ئاسانتر کات..

ئهو وینانه ی که مزگهوت ده یان به خشی ت:

له به شه کانی پێشودا وینه ی بیگانه کان و موسلمان ه کانمان له زهینی هو لاندیه کان و ئهو وینه یه ی که میدیا ده یسه پینی ت به سه ر په وهندی ئیسلامیدا پێشاندا، به هه مان شیوه ش له نیو په وهندی ئیسلامیدا وینه یه کی هه لگه را وه بو هو لاندیه کان ئاماده یه..

مزگهوت له به ره هم هی نان و ناشیرین کردن و دزیو کردن و سواغ دانی ئهو وینه یه دا پو لکی نه ری نی خراپ ده بی نی ت..

هه ر له ووتاری ووته بی ژه کانی مزگهوت وه، تا ده گاته وه عزه کان و نه سیحه ته کان و وانه ئایینی ه کان.. هتد ئه مانه هه ر هه موو پیکه وه به شدار

دەبن لە بەخشینی وینەیهک کە بەهەمان ئەو وینەیهی بەسەر ڕەوەندی ئیسلامیدا سەپنراوە قیژەوونە..

ئەو وینەیهی کە مزگەوت پێکی دەهینیت هەمیشە بۆ باشتترین شیوەی نواندن ڕەهەندە ئەخلاقیەکان دەکاتە ڕوکش ، لەم وینەیهدا دەرەوی مزگەوت کۆمەلگای ئیباحی خاچ پەرستەکانە و ئەوێ تیکەڵی دەبیت وەک ئەوان گلاو دەبیت ، کۆمەلگای دەرەوی مزگەوت کۆمەلگایەکی کە مەوێ قژ زەرد پێکی هیناوە ئەو مەوێ قانە هەموو پیاوەکانیان هۆمۆ (نێر باز) ن و هەموو ئافرەتەکانیشیان سۆزانین. ئەندامانی ئەو کۆمەلگایە لە ڕووی ڕەوشتەو هەرەسیان هیناوە و هەموو لەگەڵ یەکتەر سێکس ئەنجام دەدەن، تەنانەت ئازەلێش لەم شالۆه سێکسیە دەرەز نەبوو..

لە خۆرا نەبوو کە ئیمامی مزگەوتێکی شاری ڕۆتەردام کە پاشان درایە دادگا لە یەکیەک لە گوتارەکانی ڕۆژی هەینیدا ڕاشکاوانە گوتی (هەر موسلمانێک لەگەڵ کەسێکی هۆلەندی هۆمۆ گەفت و گۆ بکات ئەو یەکسەر ئەویش دەبێتە هۆمۆ چونکە هۆمۆ بوون نەخۆشیەکی درمەو لە کەسێکەو بۆ کەسێکی دیکە دەگۆزێتەو)

وینەێ کۆمەلگای ناو مزگەوت وینەیهکی تەواو جیاوازه کە ئیسلامی سیاسی و گروپە توند ڕەوەکان بەردەوام بە ڕەنگ و بەها ئیسلامیەکان و تەقسەکانی فەردەوس دەینەخشین، ئەندامانی ئەو کۆمەلگایە شوناس و کلتوریان بەرزتر و خاویتر، ئایینەکەشیان تاکە ئایینی پەسەند کراوی سەردەمە و قورئانیش تاکە کتیی پیرۆزی پەسەند کراوی خواوەندە.

دیوێکی دیکەێ ئەو وینەیه مەوێ قانەکان تی دەپەرینیت و باز دەداتە نیو ڕەهەندە کۆمەلایەتی و سایکۆلۆژی و میژویی یەکانەو... هەموو بەها کۆمەلایەتیەکانی دەرەوی مزگەوت گلاو یان حەرام دەکری، تیکەلاو بوون و ئاوێتە بوون لەگەڵ ئەو کۆمەلگایە کە ئەندامەکانی هەموو خاچ پەرست و جولەکەو سەهیۆنیین حەرام دەکری و بە شدارێ کردن لە بواره کۆمەلایەتیەکانی ژیاندا لەگەڵ کۆمەلگای دەرەوی مزگەوتدا بەهەمان شیوە حەرامە، لە حالەتی پیکهینانی خیزانیشدا هەمیشە دەبیت لایەنی بەرامبەر ئەگەر پیاو بێت یان ژن ئایینەکەێ خۆی بگۆڕیت و تۆبە بکات و بێتە سەر دینی ئیسلام، خۆ ئەگەر کەسێکی ئیسلام ئایینەکەێ خۆی گۆڕی ئەو مورتەدو دەبیت سزا وەرگرت.. لە نیو ژینگەیهکدا کە بەو شیوەیه وینە دەکریت زۆر کاریکی ئاسایی یە تاکێ ڕەوەندی ئیسلامی خۆ ماندوو کردن بە بەهاکانی ئەم کۆمەلگایەو بە بێ هۆدە بزانی و تەنها ڕۆلی

خۆی بهوه دیاری بکات که بهس به جهسته له دهرهوهی کۆمه‌لگای مزگه‌وت بێت و به رۆحیش له نیو مال و مزگه‌وت دا بێت له نیو ئهو جوگرافیایهی که هی خۆیه‌تی..

له ره‌هه‌نده سایکۆلۆژییه‌که‌شدا هه‌میشه ئیسلامی سیاسی هه‌ولده‌دات له پێگه‌ی مزگه‌وت و قوتابخانه‌و بواره‌کانی دیکه‌ی پرۆپاگه‌نده‌وه ئه‌وه بۆ ئه‌ندامانی ره‌وه‌نده‌که‌ دووپات کاته‌وه که دنیای رۆژئاوا به پێی به‌رنامه‌و کاری درێژخایه‌ن کاری بۆ ئه‌وه کردووه که دنیای ئیسلامی ئه‌وان داگیر بکات و وێرانی بکات و له هه‌موو به‌ها ره‌سه‌نه‌کانی خۆی رووتی کاته‌وه، ئه‌وانه هه‌میشه کێشه‌ی عه‌ره‌ب و ئیسرائیل ده‌که‌نه نمونه‌و هه‌ول ده‌ده‌ن که هه‌میشه تاکه‌کانی نیو ئه‌و ره‌وه‌نده خۆیان به غه‌در لێکراو و زوڵم لێ کراو بزانن، هه‌ول ده‌ده‌ن که سایه‌تییه‌ک بده‌نه ئه‌و ره‌وه‌نده که له ناخی هه‌ر تاکیکدا سایکۆلۆژیای مروّقی مه‌زلوم و چه‌وساو چه‌رده‌یه‌کی گه‌وره‌ی ره‌فتاره‌کانیان ئاراسته‌ بکات، هه‌ر ئه‌وه‌نده‌ی که تاکه‌ ووشیاره‌کانی ئه‌و ره‌وه‌نده‌ش به‌وپرۆگرامه‌ سایکۆلۆژییه‌ گۆش کران ئه‌وه ئیتر لامان ئاشکرا ده‌بێت که بۆچی هۆشیارترین و خۆینه‌وارترین ئه‌ندامانی ئه‌و ره‌وه‌نده ئاماده‌ن که به درندانه‌ترین شیوه‌ ده‌ست بووه‌شین..

ره‌هه‌نده میژویی یه‌که‌ش پالێشتیکه‌ بۆ ره‌هه‌نده سایکۆلۆژییه‌که‌ . یه‌کیک له‌ وه‌ته‌ره‌ گرنگانه‌ی که ئیسلامی سیاسی کاری له‌سه‌ر ده‌کات ئه‌وه‌یه که هه‌میشه ئه‌ندامه‌کانی خۆی به‌رێته‌وه بۆ زه‌مه‌نی راپوردوو، زه‌مه‌نیک که ته‌واو پێچه‌وانه‌ی زه‌مه‌نی ئیستایه‌، زه‌مه‌نیک که تیایدا ئیسلام و کۆمه‌لگای ئیسلامی له چاخ‌ی زیڕینی خۆیدا ده‌ژیا، به‌ر له‌وه‌ی دنیای رۆژئاوا ئیماره‌ت و خه‌لافه‌ته ئیسلامیه‌ زیڕینه‌که‌ی ئه‌مان تێک بشکێنێت، ئه‌مان سه‌رچاوه‌ی هێز و ده‌سه‌لات بوون له دنیا‌دا و سنوریان نزیک ئه‌وروپای ئه‌م‌رۆ بووه، ئه‌مان سه‌رچاوه‌ی زانست و مه‌عریفه‌ بوون و زمانی عه‌ره‌بی و ئیسلامیه‌که‌ی ئه‌مان زۆر له ئینگلیزی و فه‌ره‌نسیه‌کی ئه‌وان ب‌لاو تر بووه.. هتد

ئاماده‌کردنی که‌شیک‌ی له‌و باره‌ و له‌ تاکی ئیسلامی ده‌کات که نه‌ک له‌م زه‌مه‌نه‌دا نه‌ژی په‌لکو هه‌رچی شتیک که به‌رجه‌سته‌ی ئه‌م زه‌مه‌نه‌ ده‌کات ئه‌وان په‌تی که‌نه‌وه، له‌ خۆرا نیه که له‌ نیو د‌لی ئه‌وروپادا ئه‌وده‌مه‌ی خانه‌یه‌کی تیرووریسته ئیسلامیه‌کان له‌ لایه‌ن پۆلیسه‌وه ده‌پشکنرێت و پ‌رای ماده‌ی تی ئێن تی و که‌ره‌سه‌ی ته‌قاندنه‌وه، شمشیر و خه‌نجه‌ری ئیسلامی و عه‌ره‌بی ده‌دۆزرێته‌وه، ئه‌م دیارده‌یه که له‌ سه‌عودییه‌ش دووپات بۆه جگه‌ له‌ نۆستالیزی سهرده‌می خه‌لافه‌ت چی دی نیه.

ئەو دەمەى گروپىكى تيرۆرىستى ئىسلامى دەستگىر دەكرىن مروف سەرى لەو ھەموو گەپانەو ھەيە دەسورمىت بۆ راپوردوو، ناوى پىكخراو ھەكان بە ناو ھەكانى سەردەمى فتوحات (سوپاى فاروق جەيشى موھەمەد، ئەبو قەتادە، ئەبو موسەب، ئەبو ھەفەس، تەلھە، ھەزەلە، ھەتد) ناوئراون، ئەم سەرسورمانە وای لە ھەندىك نوسەرى ھەپەساوى ھەرەبى كرەو ھەكانە ئەو گروپانە بە (ئەسحابول كەھف) ناوبەرن.. لە راستىشدا ئەمانە ھۆشيارانە دەكرىنە ئەسحابول كەھف چونكە لە ژىر كارلىكى ھەرسى رەھەندە كۆمەلايەتى و ساىكوئۆزى و مېژوئىيە كەدا ئىتر ھالەتلىكى نامۆ بوون توشى ئەو كەسانە دەبىت كە ئەنفولۇزاكە توشيان دەبىت كە ھەرگىز خۆشيان ھەست بەو ھەكانە كە لەم سەردەمەدا دەژىن..

بەرھەم ھىنانى تيرۆرىست:

بەو جۆرەى سەردە مەيدانەكانى ئىسلامى سىياسى (مەزگەوت - تەتابخانە - كەتەبخانەكان - ئەنتەرنەت - مەيدىا) بە شىو ھەكى زۆر چالاك و چەرو پەر لە جۆلەدان، ژىنەگە ھەكى زۆر باش نامادە دەكەن بۆ كاركرەن لە نىو رەو ھەندى ئىسلامىدا، ئىتر لەم ژىنگە ھەو پەرسەكە دەست پى دەكات:-

ھەنگاوى يەكەم - بە سىياسى كەرنى تاك ياخود رەو ھەندەكە.

لەم ھەنگاو ھەيەكەمىن سەرەتا بۆ ئەو دەروست دەكرىت كە يەكەم جار تاكەكە لە ھەموو چوار دەورىكى ئائىسلامى خۆى دابىرن، بەرھەم ھىنانى ئىسلامى سىياسى لەم خالەو دەست پى دەكات، ھەر لەم خالەشەو يەكەم پەرسەى دژ بە ئاوتە بوون دەست پى دەكات و ھەنگاوى يەكەمى دابەش كەرنى كۆمەلگەى ئەوروپى تەواو دەبىت..

ھەنگاوى دوو ھەم - توند رەو كەرنى تاكەكانى ئىسلامى سىياسى

جىاوازى ھەنگاوى يەكەم و دوو ھەم ئەو ھەيتە كە لە ھەنگاوى يەكەمدا تەنھا پەرسە ھەك بە رېو دەبرىت كە تىايدا رەو ھەندى ئىسلامى و تاكەكانى بەرەو

به سیاست کردنی ئایین دهچن، ئەم ههنگاوه ههڕچهنده نهلهگه‌ڵ یاسا و نهله گه‌ڵ کلتوری ده‌وله‌تانی ئه‌وروپادا ناگونجی‌ت که سهدان ساله ئایین و ده‌وله‌تیان له یه‌ک جودا کرد‌وته‌وه، ناب‌یته هه‌ره‌شه‌ی جدی بۆ سه‌ر ئاسایشی ناوخ‌وی ئه‌و ولا‌تانه، هه‌نگاوی دووهم له بنه‌رته‌دا خالی ده‌سپ‌یکی لی‌کترازانی کۆمه‌لگایه.

له‌م هه‌نگاوه‌دا، با‌له توند په‌وه‌کانی نی‌و ئیسلامی سیاسی به نی‌و تاکه‌کاندا ده‌گه‌ڕ‌پ‌ین و کار بۆ ئه‌وه ده‌که‌ن که ئه‌و تاکانه به‌ره‌و توند په‌وی به‌رن و له گروپه توند په‌وه‌کانی نی‌و با‌له جیا‌وازه‌کانی ئیسلامی سیاسیدا پ‌یکیان خه‌ن..

هه‌نگاوی سی‌هه‌م - به تیرۆریست بوونی توند په‌و

له‌م قۆناغه‌دا تاکه توند په‌وه‌کان به‌ره‌و کاری تیرۆریستی هه‌نگاو ده‌ن‌ین ، که‌سی توند په‌و له‌م قۆناغه‌دا ئیتر له پ‌ووی کۆمه‌لایه‌تی و سایکۆلۆژی‌ه‌وه ئاماده‌کراوه، ده‌ماغی زۆر به‌باشی داش‌وراوه‌و له هه‌ر ئان و ساتی‌کدا ب‌یت ده‌ست ده‌وه‌ش‌ین‌یت، لی‌ره‌دا پ‌رۆسه‌ی به‌ره‌م ه‌ینانه‌که ده‌گاته ئامانج.

به‌لام ب‌ی گومان پ‌یویسته وه‌لامی ئه‌و پ‌رسیاره لی‌ره‌دا بده‌ینه‌وه: ئایا کۆمه‌لگای ده‌ره‌وه‌ی مزگه‌وت چ پ‌ۆلی‌ک له پ‌رۆسه‌ی به‌ره‌م ه‌ینانی تیرۆریستدا ده‌گیر‌یت؟

ئه‌وه‌ی له سه‌ره‌وه باس‌مان کرد ته‌نها نی‌وه‌ی پ‌رۆسه‌ی به‌ره‌م ه‌ینانه‌که‌یه چونکه نی‌وه‌که‌ی دی‌که‌ی پ‌رۆسه‌که له کۆمه‌لگای ده‌ره‌وه‌ی مزگه‌وت دا ته‌واو ده‌کر‌یت..

ئه‌و ده‌مه‌ی که ئیسلامی سیاسی سه‌رگه‌رمی خ‌ۆسازدانه بۆ به‌ره‌م ه‌ینانی ئه‌و پ‌رۆسه‌یه، له ده‌ره‌وه‌ی مزگه‌وتدا باشترین ژینگه‌ی له بار ئاماده‌یه بۆ خ‌یرا کردنی پ‌رۆسه‌که.

له به‌شه‌کانی پ‌یش‌وی ئەم نوسینه‌دا باس‌مان له په‌یوه‌نه‌ی پ‌وو له خ‌راپ و ئال‌ۆزی په‌وه‌ندی ئیسلامی و ه‌ۆلان‌دی‌ه‌کان کرد، لی‌ره‌دا باش‌تر بۆ‌مان پ‌وون ده‌ب‌یت‌ه‌وه که به‌ه‌ۆی ئه‌و پ‌استیانه‌ی باس‌مان کردن (په‌گه‌ز په‌رستی، ب‌یکاری په‌وه‌ندی ئیسلامی، دووا‌که‌وت‌وویان له پ‌ووی خ‌زمه‌ت گوزاریه کۆمه‌لایه‌تی‌ه‌کانه‌وه، توند‌وتیژی،ه‌ت‌د) هه‌موو ئەم پ‌استیانه‌ی ده‌ره‌وه‌ی کۆمه‌لگای مزگه‌وت هه‌میشه‌ و ده‌کات که پ‌اشه‌ کشه‌ی په‌وه‌ندی ئیسلامی بۆ نی‌و مه‌ل‌به‌نده‌کانی خ‌ۆی به تایب‌ه‌ت مزگه‌وت و ما‌له‌وه خ‌یرا ت‌ر ب‌ن و و‌ینه

دروست کراوه‌کانی ناو مزگه‌وت بۆ دهره‌وه‌ی مزگه‌وت زیاتر شیوه‌ی واقعی وەرگرن و باشتربیش له لایهن تاکه‌کانی ره‌وه‌ندی ئیسلامیه‌وه په‌سه‌ند بکریت، به‌م جوړه هه‌نگاوه‌کانی توند ره‌و بوون وهک گه‌رایه‌کی نه‌تروکاو له دهرگای مزگه‌وت و قوتابخانه ئیسلامیه‌کانه‌وه دینه دهره‌وه به‌لام له نیو کومه‌لگای دهره‌وه‌ی مزگه‌وت ژینگه‌ی گه‌شه‌سه‌ندن و تروکاندنئ ئه‌و گه‌رایانه هاوتای ژینگه‌ی مزگه‌وت له‌باره بۆ گه‌شه‌سه‌ندن و بلاو بوونه‌وه‌ی تووی توند ره‌وی..

بۆ ئاسانکردنه‌وه‌ی زیاتری پرۆسه‌ی به‌ره‌هم هینانی تیرۆریست پشت ده‌به‌ستین به هه‌مان هاوکێشه ساکاره‌کانی هه‌ر پرۆسه‌یه‌کی به‌ره‌هم هینان به‌م جوړه‌ی خواره‌وه:-

$$Y = X_1 + X_2 + X_3 + X_4 + U$$

Y یه‌کسانه به به‌ره‌هم

X یه‌کسانه به که‌ره‌سه‌کانی به‌ره‌هم یاخود (ره‌گه‌زه‌کان)

U یه‌کسانه به (هۆکاری کت و پر و پاندۆم)

سه‌رنجیکی ووردی ئه‌و هاوکێشه ئاسانه ئه‌وه‌مان بۆ دهرده‌خات که هه‌ر پرۆسه‌یه‌کی به‌ره‌هم هینان Y پێویستی به کومه‌لیک که‌ره‌سه‌و ره‌گه‌زه‌یه X وێرای له‌به‌ر چاو گرتنی هه‌ر هۆکاریکی کت و پر واته U که ئه‌مه‌ش له‌و هێرش و کرده‌وانه‌ی ئه‌مه‌ریکاو ئه‌وروپادا خۆی ده‌نوینت که هه‌میشه ئیسلامی سیاسی ده‌یکاته به‌هانه بۆ ئه‌نجامدانی کرده‌وه ترۆرسته‌کانی خۆی..

به‌م جوړه بۆ به‌ره‌هم هینانی تیرۆریست پێویستمان به ئیسلامی سیاسی و مزگه‌وت و قوتابخانه‌ی ئیسلامی و سه‌رچاوه‌ی مادی و ژینگه‌و ده‌وربه‌ریک هه‌یه تا پرۆسه‌که به ئه‌نجام بگات..

زۆر هه‌له‌ن ئه‌و که‌س و لایه‌نانه‌ی نیو هۆلنداو ده‌وله‌ته ئه‌وروپیه‌کان و ته‌نانه‌ت خودی ده‌وله‌تانی ئیسلامیش که مزگه‌وت و قوتابخانه‌ی ئیسلامی و ئیسلامی سیاسی به تاکه که‌ره‌سه ده‌زانن بۆ به‌ره‌هم هینان و کامل بوونی تیرۆریزم.. به‌هه‌مان شیوه به که‌م کردنه‌وه‌ی توانای یه‌ک

دانه یان دوو دانه له که‌ره‌سه‌کان پرۆسه‌ی به‌ره‌هم هینانه‌که ره‌نگه دوو که‌ویت یاخود له رووی چۆنایه‌تی یه‌وه زۆر کامل نه‌بێت به‌لام هه‌رگیز کرده‌وه‌ی به‌ره‌هم هینانه‌که ناوه‌ستینێت..

بۆيە پىيوستە ھەموو رەگەزەكانى ئۇو بەرھەمە ناپەسەنە بە جۆرىك
لاوازكرين كە چى دى كارخانهكان نەتوانن كالآو خزمەت گوزارىيەكانيان
بەرھەم بىنن ياخود ھەر ھىچ نەبىت بە شىوہيەكى ئەوتۆ بەرھەم بىت كە
لەھىچ بستىكى ئەم دنيايەدا بازارى ساغ كردنەويان نەبىت.

ئىسلامى سىياسى بەرھەم كوي؟

بەر لەو ھەلام دانەو ھى ئەم پىرسىارە ھەندىك پىرسىارى دىكە ھەنە كە خۇيان
دىسانەو ھەبەنەو بە سەرچاوە بۆ ھەلام دانەو ھى يەكەم پىرسىار:
ئىسلامى سىياسى لاواز تر دەبىت يان بە ھىز تر؟ يان ھەروا ھەك خۇي نيوە
مردوو دەمىننەو؟

ئايان ئىسلامى سىياسى ھاوتاي بلۆكى خۆرھەلات لەم پووبەپوو بونەو ھەيدا
لەگەل ئەمەرىكا و دنياي خۆرئاوا چەند سال بر دەكات؟
لە جەنگى دژ بە تىرۆردا كى سەردەكەوئىت؟

ئايان مەيدانەكانى پووبەپوو بونەو ھى ئىسلامى سىياسى تارادەيەكى زۆر
ھاوتاي ھەمان مەيدانەكانى پووبەپوو بونەو ھى جەنگى ساردە؟
ئەمانەو چەندىن پىرسىارى دىكە كەپۆژانە چاودىرانى سىياسى و
سەنتەرەكانى لىكۆلنەو ھەلايەنە بەرپرسەكان لە خۇيانى دەكەن..
لىرەدا ھەول دەدەين لە چوارچىو ھى شىكردنەو ھەكاندا، بۆچوون و
شىكردنەو ھى گونجاو بۆ ھەريەكە لەو خالانە بكەين تا بزائىن ئايىندەي
رەوشەكە بەرھەم كوي دەچىت و ئاستى تىگەشتنى ھەردوولاي كىشەكەش لە چ
ئاستىكدايە..

پۆژئاوا تائىستا بە چوار ئاراستەي جياواز مامەلە لەگەل دياردەي
تىرۆرىزمى ئىسلامى سىياسى دەكات، كە ئەمانەي خوارەو ھەن:
يەكەم/كاركردن بە ئاراستەي ھەلوەشاندن و لىدان و لاواز كردنى
دياردەكە بە شىوازي ھاوكارى زانىارى و ھەوالگى لە نىوان تەواوي
دەولەتانى پەيوەستدا.

دووم/سەپاندنى پىفورم و چاكسازى بەسەر زۆرپەي دەولەتانى ئىسلامى
و ەەرەبىدا، وىراي ديموكراتىزە كردنى ھەندىك لە دەولەتەكانيان.
سىيەم/ئەنجام دانى شەپى پىشگرتن لە پىناو دوورخستەو ھى تىرۆرىزم
لە خۇيان.

چوارهم/ چاوخشاندهوه به شیوازی مامهلهکردن لهگهل ئیسلامی میان
په وداو نهگهري هیئانه ناوه و هیان بو نیو پرۆسهی سیاسی..
بهم جوړه ناشکرا ده بیټ که شیوازی مامهله کردنه که له دوو خاله وه
سه رچاوه ی گرتووه

یه که هم/ پرو به پروو بوونه وهی تهکنه لوژی و نه منی .
دووه م/ پرو به پروو بوونه وهی فهره نگی و ئایدو لوژی .
که واته هاوشیوهی هه موو جهنگه کان هم جهنگه ش بو نه وهی ببریته وه
پېویسته زه مینه ی له باری بو بره خستیت ..

نه وهی له هه موو خاله کان گرنگتره نه وهیه نه وه جهنگه بهر له وهی
جهنگیکی تهکنه لوژی او نه منی بیټ جهنگیکی مه عریفی و فهره نگیه ،
جهنگی نه قلای پروناکه بهرام بهر به نه قلای تاریک . بردنه وهی هم جهنگه
تهنها سه رکه وتن نی یه بو پوژئاوا به لکو سه رکه وتنه بو خودی جیهانی
ئیسلامیش، سه رکه وتنی نه وبه ریه یه له ئیسلام که ماوه نادات ئایه ته
جوانه کانی وهک (اقرا باسم ربک - ادع الی سبیل ربک بالحکمه و الموعظه
الحسنه و جادلهم بالتی هی أحسن) بگوږدریڼ به (اقتل باسم ربک -
وارهبهم بالتی هی أحسن) .. سه رکه وتنی نه وه موسلمانانه یه که هیشتا
چیرۆکه که ی عومه ر ئیین خهتابیان له یاد ماوه که ئافره تنیک هه له یه کی بو
راست ده کاته وه و پاشان نه ویش وته به ناوبانگه که ی خو ی ده لیت (اخطا
عمر و أصابت امرأه) .

راستیه که هیه که کهم جار گفتو گو ی له سه ر ده کریت نه ویش نه وهیه که
له نیو خودی په وهندی ئیسلامیدا له هو لاند زوړیک له موسلمانان دژی
ئیسلامی سیاسین و پشیان خو ش نیه که بانگه وازه پیرۆزه کانی خو یان به
کرده وه و په نگی سیاسی له که دار کهن و پشیان وایه ئایین تهنه ها بو
خودا وهنده و کاریکی باش نی یه که له گهل نه وه هه موو گه مه پیس و
گلاوانه ی سیاسه تدا تیکه ل بکریټ .. به لام به داخه وه هم دهنگه تائیستا له
نیو په وهندی ئیسلامیدا هیشتا وه کو پېویست نه خراوه ته سه ر میزی گفت و
گو، هیشتا زوړ له دامه زراوه ئایینی و کلتوریه کان شه رمیکی کچانه یان
هیه له خستنه پرووی هم راستیه دا ..

هم جهنگه پېویستی به وهیه که هه ردوو لای کیشه که، ده وله تانی نه وروپی
و ده وله تانی ئیسلامی، نه وروپییه مه سیحیه کان و بیگانه موسلمانانه کان، قر
زه رده کان و قر په شه کان سه رله نو و واتای چه مکه سیاسی و
کومه لایه تیه کان لیکده نه وه و پیاچونه وه یه که به ته وای په هه نده کانی ژباندا

بکهن، دهست به گفتوگۆی شارستانی بکهن و په‌نجه‌بخه‌نه‌ سهر ئه‌و شویانه‌ی که په‌نجه‌ی نه‌خراوه‌ته‌ سهر و گفتوگۆی جدی دهست پێ بکهن، گفتو گۆ له‌ نیوان دوو به‌رده‌دا هه‌میشه‌ پشت به‌وه‌ ده‌به‌ستیت که داخو هه‌ر لایه‌کی کێشه‌که‌ تا چه‌ند له‌ پرووی مه‌عریفیه‌وه‌ سازن بو‌ گفتوگۆ، تا چه‌ند ئاماده‌ن هه‌له‌و خه‌وشه‌کانی خۆیان بدرکێنن..

په‌وه‌ندی ئیسلامی ده‌توانیت له‌ جیاتی گۆشه‌گیری و خۆ دوور خسته‌وه‌ له‌ سه‌نته‌ره‌کانی بریار دان، له‌ جیاتی ئه‌وه‌ی وه‌ک بینه‌ر ته‌نها پۆلی ته‌ماشاکرنی پروداوه‌کانی هه‌بیت، پۆزه‌تیفانه‌ کاریگه‌ری خۆی بکاته‌ سهر بونیادی سیاسی ده‌ولت و له‌ به‌ره‌م هێنایی ئایدیاکان و وه‌به‌ره‌ییانی هه‌زره‌کاندا خاوه‌نی پێگه‌و چوارچێوه‌ی خۆی بێت و بتوانیت له‌و پێگایه‌وه‌ کاریگه‌ری خۆی بکاته‌ سهر کۆمه‌لگای ئه‌وروپی ...

تا‌که‌ کللی چاره‌سه‌ری تیرۆریزم له‌ نیو په‌وه‌ندی ئیسلامی خۆیدا‌یه‌، له‌ سهر مو‌سڵمانه‌کانی ئه‌وروپا و هۆلندا پێویسته‌ که‌ چی دی هه‌موو تا‌وانه‌که‌ نه‌خه‌نه‌ سهر کۆمه‌لگای رۆژئاوا و له‌ جیاتی ئه‌وه‌ی هه‌میشه‌ ئه‌وه‌ دووپات بکه‌نه‌وه‌ که‌ ئه‌و تیرۆریستانه‌ ئیسلام نین و به‌ فه‌ره‌ه‌نگی ئیسلام نامۆن، ئه‌و راستیه‌ له‌ نیو خۆیان و له‌ نیو ئه‌وروپیه‌کانیشدا بدرکێنن که‌ به‌ ئی ئه‌وانه‌ش مو‌سڵمانن به‌لام ئه‌وانه‌ به‌ره‌یه‌کی دا‌برا‌و و که‌مایه‌تییه‌کی ئیسلامن بێنه‌ مه‌یدان و هه‌لو‌بستی توندو‌راشکا‌وانه‌یان هه‌بیت و شه‌ری ئه‌و با‌له‌ تاریکانه‌ بکهن له‌ ئیسلام ..

ده‌بیت مو‌سڵمانی نیو ئه‌وروپا ئه‌وه‌ بزانی‌ت که‌ تیرۆریزم یه‌که‌م زه‌بری خۆی له‌وان و له‌ ئایینه‌که‌یان وه‌شاندووه‌، ده‌بیت زۆر به‌ توندی به‌رامبه‌ر ئه‌وه‌ راوه‌ستنه‌وه‌ که‌ ژماره‌یه‌کی که‌می په‌وه‌ندی ئیسلامی، ئه‌وانه‌ی که‌ زۆر به‌ که‌می له‌ ئایینی ئیسلام شاره‌زان واتای ئیسلام بکهنه‌ ها‌وواتای تیرۆرو سه‌ره‌پین، ده‌بیت ئه‌وه‌ بزانی که‌ ئه‌رکی سه‌رشانیان ئه‌وه‌یه‌ چی دی ما‌وه نه‌ده‌ن هه‌موو مو‌سڵمانێک به‌ چا‌وی ئه‌وه‌ سه‌یربکری‌ت که‌ (بو‌مبێکی گه‌رۆکه‌) و له‌ هه‌موو ئانوساتی‌کدا ئه‌گه‌ری خۆته‌قاندنه‌وی هه‌یه‌...

بابه‌تیکی دیکه‌ی نیو جیهانی ئیسلامی که‌ پێویستی به‌ گۆ‌ران هه‌یه‌ ئه‌وه‌یه‌ که‌ تیۆری پیلان (نظریه‌ مؤامره‌) وه‌ک چوارچێوه‌یه‌کی شیکردنه‌وه‌و را‌قه‌ کردن ئیتر مامه‌له‌ی پێ نه‌کری‌ت، پێویسته‌ هه‌میشه‌ به‌ گومان و دو‌ودلی و بێ بر‌وا‌وه‌ سه‌یری هه‌موو په‌یف و کرده‌وه‌یه‌کی به‌رامبه‌ر نه‌کری‌ت و هه‌نگا‌وه‌کانی به‌رامبه‌ر (که‌ لی‌ره‌دا جیهانی خۆ‌رئا‌وا ده‌گری‌ته‌وه‌) به‌ پیلان و مو‌ئا‌مه‌ره‌ لێک نه‌دری‌ته‌وه‌.. تیۆری پیلان که‌ له‌ نیو جیهانی عه‌ره‌بیه‌وه‌

سەرى ھەلداۋە خۇي گەياندۆتە تەۋاۋى جىھانى ئىسلامى تائىستا تيۇرىكى باۋە بۆشكىردنەۋە لىكدانەۋە بەرامبەر.. ئەم تيۇرەكە جۇرىكە لە خۇ بەھەلە دا بردن و خۇ دزىنەۋە لە لىپرسراۋى و ھەمىشە ئۇبالى فياسكۆى خۇي دەخاتە سەر بەرامبەر.. ئىستا كاتى ئەۋە ھاتوۋە كە رەۋەندى ئىسلامى لە ئەۋروپا بىيىتە پىشەنگى چاكسازى لە دىئاي ئىسلامى و لە راقەكردنى ئىسلامىدا، ئىستا كاتى ئەۋە ھاتوۋە كە خويىندەۋەيەكى مروۋقانە، سقىلانە بەدوور لە توندو تىزى و ھاندان، بۆ ئىسلام بىرىت، خويىندەۋەيەك كە سورەتە كلاسكىيەكانى ۋەك سورەتى (مانگا و مىروولە و فىل و قاپ) لە گەل دىئاي گلوباليزەيشن و كۆمۇنىكەيشن و مايكرو سۇفت و ئەنتەرنىتدا بگۇنچىنىت.. خويىندەۋەيەك كە لە جىياتى سەربىرىن و لەت و پەت كىردنى مروۋەكان، نرخ و بەھا بداتەۋە بەۋ مروۋقەى كە خەلىفەى خۇداۋەندە لەسەر زەۋى.. خويىندەۋەيەك لە جىياتى ئەۋەى ھانى تەقاندەۋەى فېرۇكە و مېروكان لە جىھانى خۇرئاداۋا بدات، بتوانىت لە جىھانى خۇرەلەتدا ھەمان ئەۋ تەكنەلۇزىيە بەرھەم بەيىرىت. ئەگەر لىرەدا قسە لەسەر نوئ كىردنەۋەى ئىسلام بى بە جۇرىك كە بتوانىت لەگەل چەمكەكانى دىموكراسى و لىبرالىزىمدا مامەلە بىكات، ئەۋە بى گومان گەرەتەرىن ئەرك و قورسايى دەكەۋىتە سەر رەۋەندى ئىسلامى چۈنكە زۆر بە رۈۋى پىۋىستە ئەۋە بگوتىت ئەۋ ئىسلامەى كە لە ئەزھەر باسى دەكرىت، يان ئەۋ ئىسلامەى كە لە نەجەف و كەربەلا گوزارشى لى دەكرىت، ياخۇد ئەۋ دىدگا ئىسلامىيەى كە لە قەندەھارو مەكەو مەدىنە و كشمىرەۋە فتاۋى بۆ دەدرىت ئىسلامىكەن نەك بە كۆمەلگەى ئىسلامى ئەۋروپى و ھۆلەندى نامۇن بەلكو جىگاشيان نابىتەۋە..

ئەۋ ئىسلامەى كە لە ھۆلەندا پىۋىستە گوزارشى لى بىرىت دەبىت ئىسلامىك بىت كە دەرېرى خواست و ئاۋات و ئامانجەكانى ئەۋ ھۆلەندىيە مۇسلمانانە بىت كە لە ھۆلەندا لە دايك بوون و ھۆلەندىن و ھىچ پەيۋەندىيەكىان بە مەغرب و توركىيا و جەزائىرەۋە نى يە. بەھەمان شىۋە لە ۋلاتانى دىكەى ئەۋروپا پىۋىستە مۇدىلىك لە ئىسلامى ئەۋروپى بىتە كايەۋە كە رەھەندەكانى ۋەك (مىژۋى رەۋەندەكە، ژمارەيان، پاشخانى فەرھەنگى.. ھتد) لە بەرچاۋ بىرىت..

رەۋەندى ئىسلامى لە ھۆلەندا پىۋىستى بە جۇرىكە لە ئىسلام كە تواناى خۇ گونجاندنى ھەبىت لەگەل كۆمەلگەى فرە كلتورو فرە رەگەز و ئايىنى ھۆلەندا، ئىسلامىك كە تەنھا مۇركى مەغرىب و توركىياى پىۋە نەبىت بەلكو

مۆركىكى پىۋە بىت كە بەراستى گوزارش لە تەواۋى ئەو ئىسلامانە بىكات كە لە بنەرەتدا لە چەندىن ۋلاتانى ئىسلامى جىاوازەو ھاتوونەتە ئەم ۋلاتەوہ..

ھەر ۋەك لە بەشەكانى پىشودا ئامازەمان پى دا رەوہندى ئىسلامى خاۋەنى چەندىن شوناسى رۆژەھەلاتى و ئاسىاۋى و ئەفرىقايى جىاوازە، ھەرۋەھا ئابىنەكەشى بەھەمان شىۋە تەنھا يەك مۆركى ئىسلامى پىۋە نىيە بەلكو چەندىن مۆركى توركى و مەغرىبى و ئەندەنوسى پىۋەيە كە بونەتە ھۆى ئەوہى ئىسلام لە ھۆلانددا چەندىن رەنگ و مۆركى جىاوازي ھەبىت، ئەمەش خۆى لە خۆيدا خالى لاوازي رەوہندى ئىسلامى و ئابىنى ئىسلامىيە، ھەر ئەم خالە لاوازەشە كە دەبىتە ھۆى سەرلىشىۋاندنى ئەندامانى رەوہندەكە و سەرگەردان بوونيان لە نىۋان ھەلبىزاردنى كامە كلتورى زال : مالىۋە يان دەرەوہ؟ مزگەوت يان كۆمەلگاي دەرەوہى مزگەوت، ئالىرەوہيە كە تاكى رەوہندى ئىسلامى دەرەوہىيە نىۋان بىرپارىكى زۆر سەختەوہ بۆ ھەلبىزاردنى يەككىك لەو دوو فەرھەنگە، خۆنەگەر ئىسلام لە ھۆلانددا يان لە ئەوروپا بىتوانىايە خۆى بىكاتە شوناسىكى ناوہراست بۆ ئەندامانى رەوہندى ئىسلامى ئەوہ دىياردەى نامۆ بوونى تاكى بىگانە و موسلمان لە ئەوروپا زۆر كەمتر دەبوو لەو ئاستەى كە ئىستا ھەيە، بە ھەمان شىۋەش كەمترىن كەس لە تاكەكانى رەوہندى ئىسلامى دەرەوہىيە نىۋ تۆرى توندەرەوہكانەوہ..

نوسەرىكى سىياسى عەرەبى بەناۋى جەمال سولتان ئىسلامى سىياسى بە پاپۇرىكى زۆر گەورە دەچوئىنەت كە بارىكى زۆر گەورەى لە خۆ ناوہ سوتەمەنيەكى زۆر گەورەشى ھەلگرتوۋە و ژمارەيەكى يەكجار زۆرىش ئەندازىار و كارمەند كارى لەسەر دەرەكەن، بەلام ئەم پاپۇرە ھەرگىز بەندەرىك شك نابات و ئامانچىكى نىيە بۆ لەنگەرگرتن!

كى گەرۋەكە دەباتەوہ؟

پى دەچىت ئەم پىرسىارە زىاتر لەو جۆرە پىرسىارانە بن كە ئاراستەى فالگرەوہكان دەرگىن، چونكە نەك تەنھاخوئىندەنەوہى ئابىندەى رەوداۋەكان بەلكو دەرگ پىكردنى پىشۋەختىشى كارىكى زۆر ئالۆزە، بە ووتەى خودى ئەمەرىكايى يەكان ئەوان ھەرگىز پىشبنى ھەلۋەشاندىن و لەت و پەت

بوونى يەككە تى سۆڭەكتەن نە كەردى، ھەر ۈك چۆن دارمانى دىوارەكەى بەرلىنىشيان لە خەيالىدا نەبوو ...

بەلەم ھەموو ئەمانە واتاى ئەو نىيە كە چاودىرى سىياسى و لىكۆلەرەوان لىكدانەوھى خۇيان نەبىت بۆ ئايىندەى ئەو كىشانە با لىكدانەوھەكانىش زۆر لە راستىيەوھە نىزىك نەبىن بەلەم گرنگ ئەوھىيە پىشت ئەستور بىن بە بنەماى لۆژىكى بۆ لىكدانەوھە ..

ئەوھى مەن زۆر دەمىكە بە ووردى لە پاش ھەموو كەردەوھىيەكى تىرۆرىستى ياخود پاش دەستگىر كەردى ھەر تۆرىكى تىرۆرىستى لە ئەوروپا و ھۆلەندا سەرنجى دەدەم بىرىتە لە دووبارە بوونەوھى دوو خالى ھاوبەش: يەكەم / زۆرىيە ھەرە زۆرى تىرۆرىستان لە وانە پىكھاتوون كە ھاولاتى ھۆلەندىن يان ئەوروپىن واتا لە ئەوروپا (ھۆلەندا) لە دايك بوون. دووھم / ناوھەندى تەمەنىيان زۆر كەمەو ھەمىشە لە نىوان ۲۰ - ۲۲ سال تىپەر ناكات.

ئەم دوو خالە ھاوبەشە پىويستى بە سەرنج و پاوھەستان ھەيە، چۆنكە ئەگەر لىكدانەوھەكان گەيشتە دىارى كەردى بنەپەرتى نەخوشىيەكە ئەوھە ئىتر دەرمانەكە ئاسانە .

دەمەوئەت بلىم ئىستا دىاردەيەكى زۆر ئاشكرا بە دى دەكرىت، ئەو دىاردەيەو شىكەردەنەوھى ھۆيەكانى دەبنە ھۆى چارەسەرىكى زۆر باش ھەر ھىچ نەبىت بۆ كەم كەردەنەوھە بەرتەسك كەردەنەوھى ئەو ژىنگە ناساغى كە تىرۆرىست ۈك كرم ھەلدىنىت ..

زۆر بەى ھەرە زۆرى ئەوانەى كە بەرەو رىزى تىرۆرىستان ھەنگاۋ دەنېن چ لە ھۆلەندا يان ئەوروپا بە رىژەيەكى بەرز (نەوھى دووھى مى) رەوھەندى ئىسلامىن، نەوھى دووھم كىشەى زۆرە، ئەو كىشانەشمان لە بەشەكانى پىشووۋا تاۋتوئ كەرد، چارەسەركەردى ئەو كىشانە دەبىتە ھۆى دوور خستەنەوھى لاۋەكان لە توند رەوھەكان و لە تىرۆرىستان ..

دەبىت دەۋلەتى ھۆلەنداۋ لايەن بەر پەرسەكان لە خۇيان بىرسن: ئەو ھەموو لاۋانەى لەم ۋلەتەدا لە دايك دەبن و ھۆلەندى زمانى دايكىيانە بۆچى توشى نامۆبى دەبن، بۆچى دەبنە نىچىرىكى زۆر ئاسان بۆ نەزان تەرىن مەلا و ئىمامى مەزگەۋتەكان؟

ئىسلامى سىياسى تەۋاۋى تواناى خۆى ۈگەر خستوۋە بۆ ئەوھى لاۋەكانى نەوھى دووھم توشى نامۆ بونىك بكات كە ھەمىشە بە ئاسانى بكەۋنە داۋىيەوھە بۆيە پىويستە دەۋلەت لە سەر ھىلى بەرامبەر دژى ئەم ھەنگاۋە

پروگرامی خوئی هه‌بێت چونکه ئاییندهی بردنه‌وهی ئهو شه‌ره‌ بۆ ئهو لایه‌نه‌یه‌ که گه‌نجه‌کانی نه‌وه‌ی دووهم ده‌باته‌وه‌..

پێم وایه‌ ده‌ولته‌ی هۆلاندای پێویسته‌ له‌مه‌و دووا زۆر به‌ ووردی چاوه‌ سیاسه‌ته‌کانی خۆیدا بخشینێته‌وه‌ و هه‌له‌کان و کاره‌ نه‌شیاوه‌کانی هه‌ردوولایه‌نه‌که‌ بیه‌ر بکات..

پێویسته‌ ده‌ولته‌ به‌ رامبه‌ر به‌ کرده‌وه‌ په‌گه‌ز په‌رسته‌یه‌کانی دژ به‌ بێگانه‌ توند تر بێت

خویندنی باشت‌تر و زۆتر بۆ بێگانه‌کان ناماده‌ بکات چونکه‌ بێگانه‌کان پێویستیان به‌ خویندن و کاتی زیاتر هه‌یه‌ تا بتوانن له‌ نێو کۆمه‌لگادا نرخ و به‌های شیاویان هه‌بێت..

پێویسته‌ ئاسانکاری زیاتر هه‌بێت بۆ دۆزینه‌وه‌ی کار و سه‌ره‌له‌نوێ ئاماده‌کردنه‌وه‌ی بێگانه‌کان بۆ نێو کۆمه‌لگاوه‌ بۆ نێو گۆره‌پانی ژیان و کار کردن.. میدیاکان ئاگادار بکړینه‌وه‌ که ده‌ست له‌ بلاوه‌ کردنه‌وه‌ی هه‌ندیک بابته‌ هه‌لبگر که هۆلاندیه‌کان دژی بێگانه‌کان هانده‌دات..

له‌ به‌رامبه‌ر ئهم ئهرکانه‌ی ده‌ولته‌دا هه‌نگاوی دیکه‌ی جدی تر پێویسته‌ بۆ سنور دانان به‌رامبه‌ر به‌ تاوان و فیل کردن له‌ یاساکان و پێشیل کردنی به‌رژه‌وه‌ندی گشتی کۆمه‌لگا..

پێویسته‌ ده‌ولته‌ به‌رامبه‌ر به‌ تاوانباران لی‌بوردووه‌ نه‌بێت و زۆر هه‌نگاوی جدی بنیت بۆ سنور دانان و ماوه‌ نه‌دان به‌ دووباره‌ بوونه‌وه‌ی.. ئه‌وانه‌ی ده‌بینه‌ مایه‌ی هه‌ره‌شه‌ بۆ سه‌ر ئاسایشی گشتی زۆر به‌ زوویی ده‌ستگیر بکړن و له‌ ئه‌گه‌ری بوونی به‌لگه‌دا یه‌کسه‌ر تاوانبار سنوورداش بکړینه‌وه‌ یاخود سزای زیندانی توند بدریته‌..

مزه‌وته‌کان له‌ زۆربه‌ی ولاته‌ ئیسلامیه‌کاندا ته‌نها کاتی نوێژ کردن کراوه‌ن بۆ ئه‌وه‌ی نه‌کړن به‌ خانه‌ی تیرۆر و ئیسلامی سیاسی که‌چی له‌ هۆلاندای به‌ پێچه‌وانه‌وه‌ ئهم مزگه‌وتانه‌ پوژانه‌ و هه‌میشه‌ کراوه‌ن و بوونه‌ته‌ لانه‌و خانه‌ی ئیسلامی سیاسی، ته‌نانه‌ت زۆربه‌ی مزگه‌وته‌کان دوکان و کافتریاو چێشته‌خانه‌ی تیا‌دا کراوه‌ته‌وه‌ که‌ پاره‌که‌شی که‌س نازانیته‌ بۆچی به‌کار دێت.

ئهو قوتابخانه‌ی که‌ له‌ نێو مزگه‌وته‌کاندا می‌شکی مندالی ٤ سال و ٦ سالی تیا‌دا ئاماده‌ ده‌کهن دژی هه‌ر شتی‌ک که‌ ئیسلام و ئیسلامی نه‌بێت؛ پێویسته‌ داخه‌رین، به‌لکو خودی مزگه‌وته‌کانیش پێویسته‌ که‌م بکړینه‌وه‌، دیارده‌ی بلا‌بوونه‌وه‌ی مزگه‌وت به‌ شیوه‌یه‌کی بێ شو‌مار به‌رجه‌سته‌ی بێ

سهره و بهره‌یی یاسا ده‌کات، له ههر شاریکدا به هیندی ژماره‌ی دانیشتوانه‌که‌ی پېوېسته مزگه‌وت هه‌بیټ.. ویرای ئه‌وه‌ش قوتابخانه ئیسلامیه‌کان پېوېسته به‌رده‌وام و پوژانه له‌ژیر ئاموژگاری خویندنی بالای ولاتدا بیټ، نه‌ک بۆ خۆی یاسای تایبته به خۆی چی بکات..

ئهو که‌سانه‌ی که گومانی ئه‌وه‌یان لێ ده‌کریت هه‌ره‌شه‌ی راسته‌و خۆن بۆ سه‌ر ئاسایش یاخود ئه‌ندام بن له‌ پیک‌خراوه‌ ترۆریسته‌که‌ندا پېوېسته راسته‌و خۆ ده‌ستگیر بکړین و بخرینه ژیر لێ پچینه‌وه، هاوشیوه‌ی موحه‌مه‌د بوبری ماوه نه‌دریټ له‌سه‌ر جاده‌که‌ندا بۆ خۆی باندکه‌انی دروست کات و چ کاتیک پێی خۆشه‌ زه‌بر له‌ کۆمه‌لگا بدات.

هه‌ر وه‌ک چۆن حکومه‌تی به‌ریتانیا راسته‌و خۆ پاش ته‌قینه‌وه‌که‌انی مانگی یۆلیۆ لیسته‌یه‌کی له‌ ناوی ئه‌و که‌سانه‌ دروست کرد که‌ مایه‌ی هه‌ره‌شه‌ن بۆ ولات و مافی نیشته‌جێ بوون و پاسپۆرتی لێ سه‌ندنه‌وه، ئاواش حکومه‌تی هۆلندا بۆ ئه‌وه‌ی پێگه‌ بگرت له‌ تێوه‌ گلانی ته‌واوی په‌وه‌ندی ئیسلامی له‌ کاره‌ نه‌شیاوه‌که‌انی ئیسلامی سیاسی پېوېسته هه‌نگاوی له‌و جوړه‌ هه‌لنیت.

هه‌ر ئیمامیک به‌لگه‌ی فهرمی نه‌داته ده‌ولت و په‌یمانی ئه‌وه‌ نه‌دات که‌ دژایه‌تی ئاوێته‌ بوون ناکات و په‌یوه‌ندی به‌ ئیسلامی سیاسیه‌وه‌ ناکات و ماوه‌ نادات که‌ تۆره‌سیاسیه‌کان له‌ نیو مزگه‌وتدا ته‌شه‌نه‌ بکه‌ن و به‌ کرده‌وه‌ له‌ هه‌موو ووتاره‌که‌ندا ئاماژه‌ بۆ ئه‌و خالانه‌ نه‌کات، پېوېسته له‌ سه‌ر کار لابهریټ.. نابیت ماوه‌ بدریټ به‌و ئیمامانه‌ی که‌ ده‌یانه‌وێت یاسا‌که‌انی تۆرا بۆرا بخه‌نه‌ نیو میشکی ناماده‌ بوانه‌وه‌ و وتار بدن.. له‌ ئاکامدا پېوېسته ئایین زیاتر بکریته‌ کاریکی تاکه‌ که‌سی (شه‌خسی) و پێگه‌ نه‌دریټ به‌ پارهی ده‌ولت جوړیکی تایبته‌ له‌ پێبازی ئایینی بخریته‌ میشکی لوانه‌وه‌.. پېوېسته ده‌ولت و دامه‌زراوه‌که‌انی ده‌ولت جیاوازی له‌ نیوان سێ جوړ له‌ ئیسلام بکه‌ن که‌ بریتین له‌ (موسلمان و ئیسلامی و تیرۆریست)، مروّقی موسلمان هاوتای هه‌موو مروّقه‌که‌انی دیکه‌ نابیت به‌ چاویکی که‌متر یاخود به‌ کرده‌وه‌ی په‌گه‌زه‌پرستی مامه‌له‌ی له‌گه‌لدا بکریټ.. به‌لام ئیسلامی و تیرۆریست مافی ده‌ولته‌ته‌ که‌ چاوپۆشیان لێ نه‌کات..

هه‌ر ده‌ولته‌تیک زه‌مینه‌ی خۆی هه‌یه‌ بۆ به‌رپوه‌ بردن و گره‌و کردن له‌سه‌ر برنه‌وه‌ی جه‌نگی دژ به‌ تیرۆر، بوونی په‌وه‌ندیکی زۆری ئیسلامی، هۆلندا و لاتانی دیکه‌ی ئه‌وروپا ناچار ده‌کات که‌ چاو به‌ سیاسه‌ته‌که‌انیاندا بخشیننه‌وه‌ به‌رامبه‌ر به‌ ئیسلام و ئیسلامی سیاسی.. ده‌ولته‌ته‌ ئه‌وروپیه‌کان زۆر نزیکترن له‌ چاو ئه‌مه‌ریکا بۆ ئه‌وه‌ی گفتم وگۆیه‌کی هه‌منا‌نه‌ له‌گه‌ل

په وهندی ئیسلامیدا ئه نجام بدهن، به لām ئهو دهوله تانهی که له میژوی کۆن و هاوچه رخیاندا مۆنۆپۆلی ئیسلامیان هه بووه ئه وه شاره زایی یه کی باشتریان هه یه بۆ مامه له کردن له گه ل ئهم کی شه یه دا..

(ستراتیژی دۆزینه وهی دۆست له نیو دۆژمنه کاندایه نگاوی که له و هه نگاوانه ی که پێویسته بۆ ناشت کردنه وهی میان په وه کانی نیو په وهندی ئیسلامی بنریت..

به شداری کردنی ئیسلامیه کان له پرۆسه ی سیاسیدا هینده ی هاوکاری کردن و گه وه کردن و زه به لاه کردن دکتاتۆره کانی پرۆشه لات مه ترسیدار نی یه ئه مه ئهو پرۆسه یه بوو که بوو به هۆی سه ره کی به ره هم هینانی پێکخراوی ئه لقاعده .. ئهو پرۆسه یه ی که بووه هۆی به ره و دکتاتۆریه ت بردنی سیسته مه کانی پرۆشه لات له پیناو ده سته که وتنی نه وت و فروشتنی چه کدا پرۆسه یه کی سه رتاپا کاره سات بار بوو.. ئیستا کاتی ئه وه هاته و پرۆسه یه کی دیکه به رپوه به رین پرۆسه یه ک تاییدا په وهندی ئیسلامی هه ست بکات به وه ی که ئه ندامیکه له نیو کۆمه لگای هۆلانه ئه ندامیک که نامۆ نییه و له مالی خۆیدا یه ، ئه ندامیک که نرخ ی خۆیی و نرخ ی مرۆقه کانی دیکه بزانی ت.

ووردبوونه وه یه ک له ئه قلیه تی پیاوی سپی:

فلیمی ته ره زان و کارتۆنی رۆبنسو کروسۆ که به مندالی یه کی که بوو له فلیم و فلیم کارتۆنه هه ره په سه نده کانم، له گه ل نوینی ئهم چه ند دی په دا هاتنه وه یادم.. ئهو فریاد په سه به هیزه ی که هه میشه له کاتی پێویستدا به شان و بازوویه کی یه کجار به توانا وه کۆمه لی که له مرۆقه ره شه کانی له کۆمه لی که دیکه یان پرگار ده کرد ، خۆ ئه گه ر ئهو ته ره زانه نه بوایه ئه و خۆینی که زۆر ده رژا.. رۆبنسو کروسۆ وه ک ته ره زان گوزارشی له ده سه لات و هیزی پیاوی سپی نه ده کرد، به لکو گوزارشی له زیره کی و دانییان ده کرد که چۆن به ته نها خۆی له دورگه یه کی زۆر دووردا توانی چه نندین دا هینانی مه زن بخولقی نی ت..

پێ ده چیت ئهم ئه قله له خۆرا نه چه سه پیته نیو می شکی مرۆقه کانی خۆر ئاوا وه ، له و ده مه یدا که گه له که شتی ئه وروپیه کان جیهانی رۆژه لات ی

دهدۆزیهوهو یهک له دووای یهک پاش داگیرکردنی ئاوهپوتیان دهکردن، ئاوهو دهمه داروین به خۆیی و تیۆری (بنهپهتی چهشنهکان) چهندن زاراوهی نوێ ی بۆ پیاوی سپی هینایه ئاراهه که زۆری نهبرد له پاش خۆی کرا به تیۆری (داروینیزمی کۆمهلایهتی - سوشیال داروینیزم) ئهم تیۆره وێرای ئهوهی باس له جیاوازی چهشنهکان له مرقّدا دهکات، زāl بوون و سالاربوونی ههندیکیشیان بهسهر ههندیکی دیکهياندا به ئاسایی ناو دهبات چونکه لهبههر ههمان هو جۆریک یان کلاسیک له مرقّ دانا ترن له کلاس و جۆریکی دیکه..

بئ گومان ئهمهش پاساوێکی گونجاو بوو ئهوکاته که مرقّی سپی خۆی به سالار ترو راقی تر بزانیّت له مرقّی ناسپی (مرقّی ئهو دهقهرانهی که ئهو داگیری دهکردن) ..

ئهمرۆ له عهقلی باتنی ئهو تهزره له پیاوی سپیدا ههمان فاکتور و ههمان دیدگا بوونی ههیه، کۆچ بهر یاخود بئگانه تا ئهوکاته دهموچاوێکی پر له خهندهو پرێزی پیاوی سپی له بهردهمیدایه که لاواز و بئ توانا بئیت، کهسیک بئیت که به زمانی خۆی لاواز بوونی خۆیی و سالاربوونی ئهوی سپی به پهسمی ناسیبئیت، کهسیک بئیت که به راستی پئویستی به هاوکاری و یارمهتی و فریاد پهسی ئهوی سپی ههبئیت.. له پاش ئهو سنورهو ههر ئهوهندهی ئاشکرا بوو که تۆی کۆچ بهر ئهو پهیمان به پهسمی نانسیت و دهتهوئیت هاوتای ئهو بیت لهسهر کارو له خوئندن و له دامهزراوه کۆمهلایهتیهکاندا، ئهوه ئیتز بارت له لیژیدا دهبئیت، کهم نین ئهو ههموو بئگانه خاوهن دبلۆمایانهی که دهچنه سهنتهریکی کارپئیدان و برهوانامهی ماستهرو زانکۆ دهردئین و داوای کار دهکهن یهکسهر زۆر به پرویهکی خۆش و ناسکهوه کچه قز زهردی فهرمانبهر پئیان دهئیت (کاری پاکرنهوهو سپینهوه دهکهیت؟).

له راستیدا چهردهیهکی زۆری نامۆ بوونی تاکی رۆژهلاتی و بئگانه و تهنانهت ئهندامانی پهوهندی ئیسلامی دهگهپهتهوه بۆ ئهم ئهقلیهته دووالیزمه، ولاتی مرقّه سپیهکان و ولاتی مرقّه پهشهکان، فههرههنگی مرقّه سپیهکان و فههرههنگی مرقّه پهشهکان...

ئهو دهمهی که ئهو دوو ئهقله بهیهک دهگهنهوه زۆر شت گۆراوه و وهک خۆی نهماوه، کات و شوین یهکیکن له گرنگترین ئهو پهگهزانهن که گۆراون.. ئیستا مرقّی سپی له ولاتی خۆیهتی و مرقّی پهش به پئ ی خۆی هانا بۆ ئهم کۆنه دوزمنهی خۆی دئینیت... مرقّی سپی کاتی خۆی شهپری مرقّه

رەشەكانى دۆراندو بۆ ھەوارگەي خۆي پاشە كىشەي كرد، بەلام پاش چى گەرايەو؟ پاش ئەوھى كوللە ئاسا نەك ولاتى مروۋە رەشەكانى روت كردو و دايمالى بەلكو چەندىن ميللەتى وەك كووردى قەرج ئاسا بەسەر چەندىن ولاتدا دابەش كردو بە راستەو خەت كىش چەندىن دەولەتیشى دروست كرد و چەندىن مەينەتیی وەك ھۆتۆ و توتىشى لە پاش خۆي بە جئ ھيشت...

ھۆلانداس بە دەر نەبوو لەم مامەلە گلاوھدا... لەم دوورى دوورەو ھەلى کوتايە سەر سوینام و دورگە ئەنتاليەكان و ئەندونوسياو داگیری كردن، كەچى ئىستا ئەو ئەندونوسيا بەد بەختانەي كە زۆربەيان تەنھا لەسەر نەخشە ئەندونوسيا دەبين ھەر بە بىگانە دەژمىردىن.. ئەو مۆلۆكە بەدبەختانەي كە لە سوپاي ھۆلاندادا كاريان بۆ ھۆلاندە دەكرد، لەگەل ئەوھى جەنگ تەواو بوو، لەگەل ئەوھى خۆرى ئىمپىريالىزمى ھۆلاندى لە ناوچەكەدا پووى لە ئاوا بوون كرد، ئەم مروۋە دلسۆزانەي كە ئەمرو نەوھەكانيان خويان بە (بەچكەي جاش) دەزانن مريشك ئاسا لە ئوردوگاو كەمپەكان ئاخىران..

ھۆلاندايەك كە لە پىگاي بازىرگانىيەو و بە ئاگادارى دەولەت و دەزگا ھەوالگريەكەي بازىرگانەكانى وەك (فرانس قان ئانرات) ى بەردابووھ گيانى گەلى كوورد و لە پىگاي فروشتنى چەكى كىماويەو ھەزاران مروۋى كوورد مشك ئاسا گيانيان لئ دەستىنرا... ھۆلاندايەك كە پاش جەنگى دووھى جىھانى دەقەرىكى برسى و ھەژارو كاوول بوو، ھۆلاندىيەكان خويان بە سەدان ھەزاريان بەرەو ئوستورالياو كەنداو نيوزيلاند كۆچيان كردو لە سەر داواي حكومەتى ھۆلاندە خۆي دەيان ھەزار كرىكارى داماو تورك و مەغرىبى و يوگوسلافي پويان لەم ولاتە كردو بە ناوئيشانى (كرىكارە ميوانەكان) ھىزو بازوى ئەوان لە سەرلەنوئ دروست كردنەوھى ئەم ولاتەدا پۇلى گرنگى بينى، ئائەم كرىكارە ماندوانە ئەمرو نەوھەكانيان لەم ولاتەدا جگە لەوھى ھەرگىز بە ھۆلاندى قبول ناكريئ ھەزارەھا ناوو ناتۆركەي وەك (ناپەسەنەكان و بىگانەكان) يان لئ دەنرئت..

بەلئ ولاتانى دادۆشراو ئەو ولاتانەي كە بەھەر ھۆيەكى نامروۋقانەي دنيای خۆرئاوا خانەو لانەيان لئ تىك دەدرئت، ئەو ولاتانەي كە ژىنگەكەشيان بە لوغى ئەوروپى و چەكى يورانيۆم و لاقە كراوھ كاتئ مروۋەكانيان دەگەنە كەنارى ئارامى ولاتى مروۋە سپيەكان، كە ناچار دەبنەو پەنا بۆ تەرەزان بەرنەوھ، كە دئ و داواي مافى پەنابەرى خويان دەكەن، كە ناوى لوغى پالمىراي ئىتالى و فروكەي مىراجى فەپەنسى

وگولله تۆپی نه مساوی و چه کی کیمای بۆن پرته قالی ئه لمانی و بۆن سیوی هو لاندی ده کهن، نه که ته نه پانیان ده لنین بۆچی هاتوون، به لکو بی ره حمانه چوار سال و پینج سال و ههوت سال له نیو ئوردوگاکاندا بالبه ستیان ده کهن و کاتیکیش که هه ندیکیان ره وانه ده که نه وه دیسان مریشک ئاسا له قه فه زیان ده نیی و ره وانه ی ولاتی مروقه ره شه کانیان ده که نه وه (با ولاته کهش هه مان ئه و ولاته نه بیته که په نابهری لیوه هاتووه - له هو لاند چه ندین جار په نابهر به هه له بو ولاتی دیکه سنور داش کراوه)، تو بلتی ی زور به ی هه ره زورمان له گه ل یه کهم رۆژی تاراوگه دا یه که سر له خو ی نه پرسیت:

بۆچی ئه م ولاتانه ئه وه نه ده جوان؟ بو ئه وه نه ده پاکن؟ بو ئه وه نه ده پیتکه وتون؟

مه خابن من خو م ئه وه م به سه ردا هات و له وه لامدا زور به دلره قیه وه گوتم: چونکه ولاتی ئیمه ناشرینه، چونکه ولاتی ئیمه پیسه، چونکه ولاتی ئیمه کاوله...

به جوریکی دیکه بلیم مروقه ره شه خو به لاوازو کهم زانه که ی ناخم پی ی گوتم چونکه ئه مان ولاتی ئیمه یان کاول و ناشرین و پیس کرد.. ده بیته چی و له که سکی وه ک نه بو هه مزه ی میسری بکات که هه لگری ره گه زنامه ی (ئینگلیز) شه له وه لامی پرسیری ئه وه ی که (نه گهر ئه م ده ولته ئه وروپیا نه به کافرو گلاو ده زانیته بو چی تیاید ده ژی) بلیت (ئیمه وه ک ئاوده ست خانه سهیری ئه م ولاتانه ده کهین دهستی خو مان به ئاوده گه یه نین و ده رۆین) .

ئیتا کاتی ئه وه هاتووه پیاوی سپی دان به هه له کانی خویدا بنی و له پرووی ئه خلاقیه وه به ئه رکه کانی سه رشانی خو ی هه ستیت ده نا گفتم وگو له نیوان هه ردوولادا وه ک گفتم و گو ی ئه و دوو که ره ی لی دیت که ماموستا عه لادین سوجادی نه مر له پشتی مرواریدا باسیان ده کات و یه کیکان بۆخچه یه کی به ده سته وهیه و ئه وی دی پرسیری لی ده کات:

- ئه وه ئه لی ی بو هه مام ده چیت؟

- نه وه لا بو هه مام ده چم

- ده باشه وه م زانی بو هه مام ده چیت.

ته و او

شان خۆخ (۱۹۵۷-۲۰۰۴) ی ترۆر کرد، ئەم ترۆرستە وێرای ئەوەی که پینچ فیشەکی نا به جەستەي ئەو دەرھێنەرەو بە چەقۆ کەوتە ھەلھێنانەوێ ملى و لە پاشاندا نامەيەکی ھەرەشە ئامیزي بۆ چەند کەسايەتيەکی ھۆلاندی ھەر بە چەقۆکە بەسەر سنگی (شان خۆخ) ھوہ داکوتی...

ھۆکاری کوشتنی ئەم دەرھێنەرە لە لایەن ئەو لاوہ تەمەن ۲۶ سائە ئەوہ بوو کە گویا ئەو دەرھێنەرە لە يەکیک لە فلیمەکانیدا بە ناوی (مل کەچی) سوکايەتي بە ئایینی ئیسلام و کتییي پیرۆزی ئیسلام (قورئان) کردووە. شان خۆخ تەنھا لەو فلیمەدا ئەو کارەي ئەنجام نەداو بەلکو لە مالىەرەکەي خۆشیدا تەشەرلێدان و تەنانەت جنیو دانیشی بە ئیسلام کردبوو پيشە.

بکۆژی شان خۆخ پاش ئەوێ کارەکەي خۆي ئەنجام دا، لە لایەن پۆلیسەوہ دەستگیرکراو ھەر زوو ئاشکرا بوو کە ئەم ترۆرستە ئەندامی گروپیکی گەورەترە کە ھەمان ئایدۆلۆژیای ریکخراوی ئەلقاعیدەي ھەيە. ئەندامانی تۆرەکەشي جگە لە ئەمیری رۆحییان کە مەلایەکی خەلکی (سوریا) بوو دەستگیر کران و ژمارەیان گەيشتە ۱۵ کە ھەرۆک لە پاشاندا ئاشکرا بوون بە نیاز بوون کە کردەوێ ترۆرستی گەورە لە ھۆلندا ئەنجام بدەن..

ئەم کردەوہ ترۆرستیە ھۆلاندیەکانی ھەژاند و موسلمانانی ھۆلاندشی خستە بەردەم ھەلویستیکی زۆر نالەبارەوہ، چونکە وێرای ئەوێ کە موحمەد بویری ناسراو بە موحمەد بەي لەبەر ھۆکاری ئایینی ئەم کارەي ئەنجام دا، پرسی ئاویتە بوون و تیکەلایو بوونی موسلمانانی ھۆلندا لەگەل کۆمەلگای ھۆلاندیدا خستە گومانەوہ، چونکە لە راستیدا موحمەد نەک ھەرگیز لە مەغریب نەژیاوہ بەلکو جگە لە رەنگ و روالەتي بە تەواوی ھۆلاندی بوو، کەئەمەش خۆي لە خۆیدا بەر لەوێ فیاکوۆ بیٹ بۆ موسلمانان کارەساتە بۆ کۆمەلگای ھۆلندا کە لاویکی ئاوا (ھۆلاندی) پەنا بۆ کاریکی ئاوا بەریت و ئەو ھەموو سائەي پەرورەدە کردنی لە ناو کۆمەلگای ھۆلندا نەیتوانییت فییری ئەوێ بکات کە ھەموو کیشەکان و ململانیکانی نیو کۆمەلگا دەبیٹ بە گفٹ و گوۆ و لێداوان چارەسەر بکریں!

تەيۆ شان خۆخ لە رەچەلەکدا لە ھەمان خیزانی فنست شان خۆخ (۱۸۵۳-۱۸۹۰) ی ھونەرمنەدی بەناوبانگی شیوہکارە کە دەگوتریت گویچکەي خۆي بریوہ و پيشەکەشي خۆشەويستەکەي کردووە و پاشان لە تەمەنی ۳۷ سالییدا خۆي کوشت.

بەلام ئامۆزاکەي پاش پتر لە سەد سال بە دەستی ئەندامیکی ئیسلامی سیاسی نەک گویچکەي بەلکو سەري دەبریت.

نیشانه‌ی جیاکه‌ره‌وه له نیوان ئەم دوو روداوەدا ئەوه‌یه که یه‌که‌میان خۆی
 کوشت به خواستی خۆی به‌لام دووهمیان به‌ده‌ر له خواستی خۆی له
 سه‌رده‌میکدا ده‌کوژرێت که مڕۆڤ له‌گه‌ڵ سه‌د سالی پێشو زۆری جیاوازه .
 ره‌نگه موحه‌مد بویری به‌م کاره‌ی هه‌ولێ دابێت میژو وه‌یاد بخاته‌وه به‌لام
 له ده‌رگایه‌کی دیکه‌وه ئاوه‌لای کات نه‌ه‌ویش ئەنجام دانی گوێ برینی سیاسی
 بێت له لایه‌ن گروپیکی نامۆ به‌ کۆمه‌لگای ئەه‌رووبی...

هۆلەندا ديسان دەكەوئته‌وه بهر هه‌ره‌شه‌ی ترۆر

کوتایه سەر ئهو ئامانجانەو بە کەمترین روو بە روو بوونەو، هەموو گومان لیکراوەکانان دەستگیر کرد، هەندیک سەرچاوەی هەوال ئاماژە بە تەقاندنی گۆلەو نارنجۆک دەدەن و هەندیک سەرچاوەی دیکەش نکۆلی لئ دەکەن، بەلام هاولاتیانی نیشتهجی ی نزیك ناوچەکە جەختیان لەسەر ئهوه کردەووه که چەند فیشەکیک تەقابیت...

هاوکات لەگەڵ ئەنجام دانی ئەم کردەوویەدا پۆلیسی هۆلندا تەواوی ئەو شەقامانە داخست کە بەرەو بالەخانەی پارلەمان دەچن، هاوکات بالەخانەکانی وەک (دەزگای هەوالگری - A.L.V.D) و وەزارەتی داد و ناوخۆش کەوتنە ژێر چاودێری توندی پۆلیسەو...

شەش لە دەستگیرکراوەکان پیاوان و ناوەندی تەمەنیان لە نیوان (۱۸-۳۰) ساڵ دەبیت، یەکیکیشیان ئافەرته و تەمەنی ۲۴ ساڵە، بە پێی زانیاریەکانی دەزگای هەوالگری هۆلندا سەمیرەزوز (سەمیرنا) سەرقالی کرین و پەیداکردنی چەکی ئۆتوماتیکی و تەقەمەنی بوو تا لە هێرەشەکانی ئەم گروپەدا بەکاریان بهێنن. ناوبراو کە ئەندامیکی گریپی ترۆستی (شانە پائتەخت) بوو، یەکەم جار سالی ۲۰۰۳ دەستگیرکراو لە ناو مالهەیدا نەخشەی زۆر وردی فرۆکەخانە ئەمستەردام و بالەخانە دەزگای هەوالگری و بنکە ئەتۆمی بۆرسیل دۆزرانەو، مانگی ئاپرێل رابوردوو لەبەر نەبوونی بەلگە تەواو ئازاد کرا.

پێ دەچیت ئەم لاو کە بە رەچەلەک مەغریبی یە لە مزگەوتی (ئەلتەوحید) لە ئەمستەردام مێشکی داشۆراییت و کرابیتە ئەندامیکی ئەو گروپە کە لە ریکخراوی ئەلقاعیدەو نزیکە، هەروەک چۆن موحەمەد بویری بکوژی دەرھینەری سینەمایی (تەیۆ فان خۆخ) کە پوژی ۲ی نۆقەمبەری ۲۰۰۴ لە ئەمستەردام ئەو کارە ئەنجام دا، بە هەمان شیوێ سەردانی هەمان مزگەوتی دەکرد. مزگەوتی ناوبراو زۆر دەمیکە بۆتە جێگە پرستیاری ناوەندەکانی دەسەلات لەم ولاتەدا.

سەرۆکی رۆحی ئەم گروپە کە ناسراو بە شیخ ئەبو خالد، خەلکی سوریا یە راستەو خۆ پاش رودانی ئەم کارە لە هۆلندا نەماو بێ سەروشوێن بوو، بە پێ زانیاریەکان ئیستا ئەم کەسە لە سوریا زیندانی کراو.

راستەو خۆ پاش روداوەکانی سێپتەمبەر، هۆلندا چالاک و هەلسو کەوتەکانی ئیسلامی سیاسی وەک هەپەشەیهکی پلە یەک ناو دەبات و وەزیری ناوخۆکەشی (رامکەس) پاش هێرشەکانی مانگی گەلاوێژی لەندەن

رایگه یاند که له هۆلاندای نزیکهی ۲۰ گروپی ئیسلامی ئامادهن کرده وهی ترۆرستی ئه نجام بدهن...

ژمارهی ئه ندامانی ره وهندی ئیسلامی (جالیه ی ئیسلامی) نزیکهی یهک ملیون ده بیست و ژمارهی مزگه وته کانیش به هه مان شیوه نزیکهی ۵۰۰ مزگه وت ده بیست که ۵۱ دهنه یان له ئه مستهردامه.

به ره له ئه نفلۆنزای بالنده پاریس سوتا !

ئه وه که سه ی له م روژانه دا روو له پاریس ده کات شه قامی رازاوه ی (شازئه لیزئ) و بورجی گهر دن به رزی (ئه یفل تاوهر) به ده میه وه پئ ناکه نیست به لکو دو که ئی ره شی ئو تۆمبیل و تایه سوتا وه پسی ده کات...

گه ره کی ۹۳ له که ناری باکوری شاری پاریس که ناسراوه به (سانت دینی) گه ره کی که زیاتر ره وهندی ئیسلامی به تایبته (مه غریبی و جه زائری) تیادا نیشته جئ بووه، له م گه ره که وه روژی ۲۷ ی ئوکتوبه ری پئشو راپه رین و کاری توندو تیژی سه ریان هه لدا و پاشان بلیسه به چه ندین شاری دیکه ی فهره نسادا بلاو بووه...

له ئاکامی ئه م کارانه دا سه دان که س ده ستگیر کران و به ملوینه ها یو رۆش زیان به ئابوری ولات گه یشتووه، به لام له ته واوی ئه وروپادا ئه م روداوانه ته نها وه ک کاری توندو تیژی سه یر نا کرین به لکو تاراده یه ک سیمای راپه رینی پئوه دیاره .. چاودیرانی سیاسی له خو یان ده پرسن که داخو کاریک ئه گه ر بی ئامانج و گیره شیوین بیست له ولاتیکی وه ک فهره نسا بو چی هئنده دریزه ده کیشیت و بو چه ندین شاری دیکه ته شه نه ده کات ؟

ئه وه ی له پاریس روو ده دات ئه گه ری هه یه له ئه مستهردام و به رلین و چه ندین شاری دیکه ی گه وه ری ئه وروپا روو بدات چونکه له زۆربه ی ئه و شارانه دا کوچ به ران له بهر هه ژاری و په راویزه بوون و بی کاری ته نها له و شوینانه دا ده توانن ژیان به سه ر به رن، شوینانیک که حکومه ت ته نها له سیمای پۆلیسیکی چاره گرانی شه پانیدا به دیار ده که ویت...

ئه مپو له ته واوی ئه وروپادا به تایبته پاش روداوه کانی ۱۱ ی سیپته مبه ر دوو دیارده ی زو ر مه تر سیدار بالی به سه ر کو مه لگای ئه وروپیدا کیشاوه :

یه کهم - دیاردهی ره گه زیه رستی و رق له بیگانه.

ئوهی ئه مپۆ له فهره نسادا رووده دات ته نه کارى گێره شیوین نییه به لکو ئه مه په رچه کردارى ده یان هه زار گه نج و هه رزه کاره که له لایه ن حکومه ته ئه وروپیه کانه وه نه ک ته نه په راویز کراون به لکو به چاوی هاوڵاتی پله یه ک ته ماشا نا کرین.

ریژه ی بیکاری له نیوان لاوانی ئه م ره وه نه دها هینده به رزه که هه ندیک جار ۵۰% تیپه ر ده کات، که چی ئه و ریژه یه له خراپترین هه ل ومه رجدا له نیو گه نه به ئه وروپیه قژ زه رده کاندای ۱۰% تی په ر ناکات، حکومه تی فه ره نساو زۆربه ی حکومه ته ئه وروپیه کان ته نانه ت خودی پارله مانی ئه وروپاش دان به وه دا ده نیّت که له زۆربه ی ولّاتانی ئه ندای یه کیه تی ئه وروپا له نیوان هاوڵاتیانی ئه وروپی و ئه وانه ی که به به نه چه ئه وروپی نین (نه وه ی کۆچ به ران) جیاوازی ده کریّت و هه لی یه کسان بۆ ده سکه وتنی کار نه په خساوه!

ئهمپۆ له زۆربه ی کارگاکان و شوینه خزمه تگوزاریه کانی ئه وروپادا کاره کان دابه ش کراون، کارى زۆر قورس بۆ بیگانه کان و کارى پشت کۆمپته رو ئاسانیش بۆ ئه وروپیه کان، ته نانه ت هه لی خویندنی ش له به رده م بیگانه کاندای گونجاو

نى یه، به لکو له به ر هۆیه کانی زمان و به راورد کردنى دیپلۆماو به یه ک چاو سه یر نه کردن زۆر جار بیگانه ی کارامه و خاوه ن شاره زایى به رز ناچار کراوه که به خۆرایى کار بکات یان کاریکی زۆر نزمتر له ئاستى خۆى بکات...

دووه م - دیاردهی ئیسلامۆ فۆبیا (ترس له ئیسلام).

هێرشه کانی مانه اتن و ته قینه وه کانی مه درید و له نده ن و کوشتنی شان خۆخ له هۆلّاندا هه موو ئه و دیاردانه ی که ترۆرستی ئیسلامی ئه نجامیان ده دات ده بنه مارو له گه ردنى هه موو بیگانه کان (با ئیسلامیش نه بن) ده ئالیت! ئه مپۆ هه موو که سیکی قژ ره ش له ئه وروپا عه ره بیکی ترۆرستی ئیسلامیه و به چاوی گومانه وه سه یر ده کریّت، ئه مرۆ ئیتر هه موو موسلمانیک یاخود بیگانه یه ک له ئه وروپا بۆمبیکی گه رۆکه و له ئان و ساتدا ده ته قیتته وه! له به ر ئه وه مرۆقی بیگانه له ئه وروپا هه ر له به رده رگای مالى

خۇيەۋە تا دەگاتە سەرکار روبەروى كارى نەشیاو دەبىتەۋە (ئەمەش نە
ولتەۋە تاۋلاتتىكى دىكە جىاۋازە)، ھەر لە دراۋى كىيەۋە تا خاۋەن
كارەكەى لىى بە گومانن!

وئراى ئەم دوو دياردە زەقە ، نىدىن گىرفتى كلتورىش ھەيە كە مەۋداى
تىكەلاۋ بوون و ئاۋىتتە بوزى ئەو كۆچ بەرانە دوورتەر دەكاتەۋە. مىدىاكانىش
بە شىۋەيەكى خراپ بەشدار دەبن لە بەخشىنى وئىنەيەكى دزىو بە كۆچ
بەران و مزگەۋتەكانىش بەرامبەر بەمە كەمتەر خەم نەبوون لە بەخشىنى
وئىنەيەكى دزىوتر بە ئەۋروپىيەكان!

روداۋەكانى پارىس يەكەيتى ئەۋروپاى خستە بەردەم جوړىكى تازە لە
ئەنفلۇنزا بەلام ئەمەجۆرە تازەيە لە ئەنفلۇنزا نە بە دەرمان و نە بە
لەناوبردى مرىشك و بالندە كۆتايى نايەت ئەم ئەنفلۇنزا يە چارەسەرىكى
تاييەتى ھەيە كە رۆژنامەى

(تراۋ) ى ھۆلەندى لە زارى مامۇستاي ئابورى سياسى ئەمەرىكى
(فرانسىس فۇكۇياما) ئامازەى پى داۋە ئەۋىش بە ھەنگاۋ نان بۆ تىكەل
کردنى ملوئىنەھا گەنجى موسلمانى ئەۋروپى لەگەل كۆمەلگا ئەۋروپىيەكان
بەبى ئەۋەى لەبەرامبەر ئەمەدا رق و كىنەى راستە توند رەۋەكانى
ئەۋروپاش بەھزىنرەت، فۇكۇياما بانگەشەى شوناسىكى نەتەۋەيى تازە
دەكات، شوناسىكى ئەۋروپى ئەۋتۆ كە جىگەى ھەموو نەتەۋە جىاۋازەكانى
ئەۋروپاى تىادا بىتەۋە نەك شوناسىك بىت بۆ پەراۋىز كردنى كۆچ بەران و
نەتەۋەكانى دىكە بەكار بىت!

لە فەلوجەۋە بۆ پارىس...ئەۋ دەمەى شىر دەبىتە مەسخەرە!

فەپەنسا كە ناسراۋە بە بەرھەم ھىنانى چەندىن جوړى مەكياژ و بەرام و
ھۆيەكانى جوانكارى، ئەمپۆ بەۋ ھەموو شوشە عەترو بۆنەشەۋە ناتوانىت
تۆزىك رووى خۇى ماكياژ بكات، بە ھۆى سياسەتە كۆن و تازەكانىيەۋە،
بەھۆى خەيال پلاۋى خۇيەۋە بە دۆستايەتى كردنى عارەب و دىئاي ئىسلامى
يەۋە ئەمپۆ سحرەكە لە خۇى ھەلگەراۋەتەۋە و بەدەست ئەۋ ملوئىنەھا
موسلمان و عارەبانەۋە گىرى خواردوۋە كە تەپرو وشك پىكەۋە دەسوتىنن!

چهرخی زهمانهیهو دهگهپیت! فهره‌نسیاهک که خوی کربووه دهم راستی هه‌ژارو بئ مافه‌کانی دارفور و راشکاوانه داوی له حکومه‌تی سودان ده‌کرد که چی دی دانشتوانی ههریمی دارفور په‌راویز نه‌کات، که چی له‌په‌ر ملوینه‌ها مروقی فهره‌نسی (با به ره‌چه‌له‌کیش بیگانه بن) له تاو هه‌ژاری و په‌راویز بوون راده‌په‌رن و شه‌وانه سه‌دان ئوتومبیل و چه‌ندین شوینی نیشته‌جئ بوون ئاگر تئ بهر ده‌دهن...

فهره‌نسیاهک که به ده‌وله‌تیکي نه‌ک گه‌وره‌ی ئه‌وروپا به‌لکو دنیاش ده‌ژمیردریئت و مافی (فیتو) ی هه‌یه به‌رامبه‌ر به برپاره‌کانی نه‌ته‌وه یه‌گگرتووه‌کان. خوی کردبووه دهم راستی کیشه‌ی سوریا و لوبنان و له هه‌موار کردنی برپاره‌کانی دژ به سوریا و له به‌رژه‌وه‌ندی لوبنان گه‌وره‌ترین رۆلی هه‌بوو که چی ئیستا خوی به‌رامبه‌ر به سه‌رکیشی شو‌رشی برسیه‌کان ده‌سته‌وه‌ستان بوته‌وه!

ئهو فهره‌نسا مه‌زنه ئه‌مرو له زاری رۆژنامه‌کانی ئه‌مه‌ریکاوه شه‌قامه‌کانی وه‌ک شه‌قامه‌کانی به‌غداو فه‌لوجه به‌راورد ده‌کریئت و هاوتای شاره سونه نشینه‌کانی عیراق یاسای ئیمیرجه‌نسی (ته‌واری) تیایدا به‌په‌یوه ده‌بریئت...

فهره‌نسیاهک که جاران چه‌کی ئه‌تومی و ریاکتور(مه‌فاعل)ه‌کانی ده‌فروشت به عیراق و داوی له ئیران ده‌کرد به‌ره‌می ئهو چه‌که رابگریئت، که چی ئه‌مرو ئیران له زاری وته بیژی فهرمی خویه‌وه نیگه‌رانی خوی ده‌رده‌په‌رئ بو بارودۆخی موسلمان به‌په‌ریوه‌کانی فهره‌نسا! تورکیا نیگه‌رانه‌و ولاتانی دیکه‌ش داوا له هاو‌لاتیانان ده‌که‌ن که له کاتی گه‌شتیاندا بو ئه‌وه‌نده‌رئ ئاگاداری خویان بن یان هه‌ر گه‌شت نه‌که‌ن بو فهره‌نسا..

قه‌زافی یارمه‌تی و پشتوانی لیبیا ده‌خاته به‌رده‌م فهره‌نساو(قه‌زافی) داوا له موسلمانانی فهره‌نسی ده‌کات که هیور ببنه‌وه، هه‌رچی ئهو که‌چه‌لانه‌ی دنیا هه‌یه که ده‌رمانی سه‌ری خویان بو ناکریئت، راویز پیشکesh به‌کۆماری پینجه‌م ده‌که‌ن، به‌م جو‌ره فهره‌نسا که‌وتوته نیو گیژاویکه‌وه که ره‌نگه‌ رزگار بوون له ئاکامه‌ کوشنده‌ کۆمه‌لایه‌تیه‌کانی بو ماوه‌یه‌کی زۆر دریژ خایه‌ن ئاسان نه‌بیئت.

ئهو‌هی له فهره‌نسا روو ده‌دات به‌ چه‌ندین شیواز ده‌خوینریته‌وه، رویه‌ک له رویه‌کانی ئهو راپه‌رینه‌ مه‌سه‌له‌ی په‌راویز کردن و هه‌ژاری و داپراوی ئهو کۆچ به‌رانه‌یه که زۆربه‌ی هه‌ره زۆریان موسلمانن، ئه‌مانه به‌شی هه‌ره

زۆریان تا ئیستا نهیان توانیوه لهگه‌ڵ کۆمه‌لگای فه‌ره‌نسیدا ئاویتته بن و وه‌ک تاکیککی به‌هره‌ مه‌ند به‌شداری خویان پێشکەش به‌ کۆمه‌لگا بکه‌ن ، له‌ لایه‌کی دیکه‌وه‌ حکومه‌تی فه‌ره‌نساو حکومه‌ته‌کانی دیکه‌ی ئه‌وروپا تا ئیستا نه‌یان توانیوه‌ ئه‌و ره‌وه‌نده‌ زۆرو زه‌وه‌نده‌ له‌ بۆته‌ی کۆمه‌لگاکانی خویاندا تیکه‌ڵ بکه‌ن، ئه‌وانه‌ له‌ باشتترین حاله‌دا فه‌ره‌نسی بوون و ئه‌وروپیی بوونی خویان ته‌نها له‌سه‌ر لاپه‌ره‌ی پاسپۆرته‌کانیان به‌دی ده‌که‌ن و له‌ ژیا‌نی روژانه‌یاندا نه‌ک هاو‌لاتی پله‌ دوون به‌لکو هه‌ندی‌ک جار هه‌ست به‌وه‌ ده‌که‌ن که هه‌ر هاو‌لاتی نین و بئ‌ نرخ کراون.

رویه‌کی دیکه‌ی ئه‌و ره‌وشه‌ بریتیه‌ له‌ کلتور، له‌ راستیدا کلتوری کۆچ به‌رانی عه‌ره‌ب و موس‌لمان کلتوری‌که هه‌رگیز بنه‌مای ئه‌وه‌ی تیا‌دا به‌دی نا‌کریت که له‌گه‌ڵ کلتوری فه‌ره‌نسی و ئه‌وروپیی تیکه‌ڵ ببیت، کلتوری‌که هه‌ینده‌ی ئاماده‌یه‌ سرو‌ش له‌ موجاهیده‌ ده‌م و چاو هه‌لپ‌چراوه‌کانی فه‌لوجه و فه‌له‌ستین وه‌رب‌گریت و کرده‌وه‌ دزیوه‌کانی خۆکوژی و بۆمب سازدان به‌ریتته‌ نیو پاريس و له‌نده‌ن ، هه‌ینده‌ ئاماده‌ نی یه‌ که مۆدی‌لی کلتوری ئه‌وروپیی له‌گه‌ڵ کلتوری خۆیدا مۆتوربه‌ بکات...

له‌ راستیدا من له‌به‌ر ده‌م پرسیاری که‌سیکی ئه‌وروپیدا زۆر رامام کاتی‌ک ده‌یپرسی (ئه‌گه‌ر ئه‌وانه‌ بئ‌ کارن و له‌ کار ده‌گه‌رێن ئه‌ی بۆچی ئا‌گر به‌ر ده‌ده‌نه‌ ده‌یان کارخانه‌و شوینی خزمه‌ت گوزاری مه‌گه‌ر ئه‌و شوینانه‌ شوینی کارکردن نین؟)

دوو د‌ل نیم له‌وه‌ی که‌ ئه‌و راپه‌رینه‌ یاخود ئه‌و کاره‌ دزیوانه‌ یان هه‌ر ناوئیکی دیکه‌ی لئ‌ بنئ‌ ئه‌گه‌ر له‌ و‌لاتانی خودی ئه‌و کۆچ به‌رانه‌ رووبده‌ن بۆ نمونه‌ له‌ سو‌ریا یان عی‌راقی سه‌رده‌می دکتاتۆر یان سه‌عودیه‌ یاخود یه‌مه‌ن یان میسر یان هه‌ر ده‌وله‌تیککی دیکه‌ی ئه‌و ره‌وه‌نده‌ ئیسلامیانه‌، رویان ب‌دایه‌ ئه‌وه‌ بئ‌ گومان حکومه‌ته‌کانی ئه‌و و‌لاتانه‌ به‌ بئ‌ سئ‌ و دوو به‌ ئا‌گر و ئاسن و به‌ کوشتنی به‌ کۆمه‌ڵ له‌ ماوه‌ی یه‌ک دوو روژدا ره‌وشه‌که‌یان ده‌خسته‌وه‌ ژب‌ر کۆنترۆ‌لی ده‌وله‌ت...

گرفته‌که‌ لی‌ره‌وه‌یه‌ کلتوری کۆچ به‌ران کلتوری توندو تیژی و‌لاتی باوکه‌، هه‌یچ کاتی‌ک کۆچ به‌ر دوو د‌ل نی یه‌ له‌ دووباره‌ کرنه‌وه‌ی کلتوری و‌لاتی باوک هه‌روه‌ک له‌ فه‌ره‌نسا به‌ دیمان کرد، به‌لام دیسان گرفتییکی گه‌وه‌ره‌ تره‌ ئه‌و ده‌مه‌ی که‌سیکی توندو تیژ ده‌زانیت له‌گه‌ڵ کلتوریکی دیکه‌دا مامه‌له‌ ده‌کات که کلتوریکه‌ چه‌ند سه‌د سالتیکه‌ بنه‌ماکانی مافی مرو‌ف و دیموکرسی پیا‌ده ده‌کات و هه‌رگیز ماوه‌ به‌ خۆی نادات ئه‌و کلتوره‌ی که‌ سه‌دان‌ی وه‌ک ژان

ژاک روسۆ کردویانه ته پهیمانی کۆمه لایه تی، بگوریت و له پهیمانه
میژوییه کانی خویان پاشگه ز ببنه وه....

پەراويزمکان

(۱) دە ر ھىنە رى سىنەمايى كوزراو (تە يو فان خوڭ) بە رەچەلە ك لە ھە مان خىزانى ھونە رمە ندى بە ناوبانگى شىوہ كار (فنسنت فان خوڭ- ۱۸۹۰/۱۸۵۳) ە كە گوڭچكە ى خوۋى بېرى و پېشكە شى خوڭشە ويستە كە ى خوۋى كرد و لە تە مە نى ۲۷ سالىدا خوۋى كوشت، بە لام تە يو فان خوڭ لە تە مە نى ۴۷ سالىدا كوزرا...

(۲) لە ھە ندىك دە ولە تى ئىسلامىدا ھىشتا ئافرە ت بوۋى نىيە ئۇتۇمۇ بىل لى بخورىت، ياخود لە پرۆسە ى ھە لىباردندا دە نىگ بدات يان خوۋى بۇ پارلە مان و سە رۇكايە تى دە ولە ت كاندید بکات، لە كاتىكدا لە زۆربە ى دە ولە تە ئە وروپپە كاندا زۆر دە مىكە ئە و كىشە يە يە كلا بۇ تە وە .

(۳) لە راستىدا ناۋى ھۆلەندا بە ھەلە بلاوبۇتەوہ چونكە ناۋى ولانتەكە خوۋى (Nederland) ە واتە زەويە نشىوہكان ، بەلام ھۆلەندابرىتيە لە ناۋچەى نىۋان دوو ھەرىم لە ھۆلەندا كە برىتين لە ھەرىمى باكورى ھۆلەندا كە پايتەختەكەى شارى (Haarlem) ە و ھەرىمى باشورى ھۆلەندا كە پايتەختەكەى شارى (Den Haag) ە بەلام ھۆلەندا بە گشتى برىتيە لە ۱۲ ھەرىمى خودمختار.

(۴) وليەمى يەكەم (۱۵۸۴-۱۵۳۳) لە دايك بوۋى (Dillenburg) ى ئەلمانىايە سالى ۱۸۵۴ لەلايەن Baltazar Gerards تيرۆر كرا، ئەم تيرۆرە بە يەككە لە تيرۆرە سياسىيە گەورەكانى ولات ناسراوہ .

(۵) پۇژى ۲۰۰۵-۲۰۰۸ پادشاى ھۆلەنداخانم (Beatrix) لە يادى ۴۳۰ سال دامەزراندنى ئەم زانكۆيە وپراى ئەوہى دكتوراى شەرەفى وەرگرت ووتارىكى

گرنگیشی پیشکەش بە ئامادە بووان کرد، ئەم زانکۆیە سالی ١٥٧٥ دامەزراوە ..

(٦) ناپلیۆن لەو ماوەیەدا نەک تەنھا ھۆلەندا بەلکو زۆربەى ولاتانی ئەوروپای داگیرکردبوو، بەلام رەنگە ھۆى سەرەکی ئەم پیکەوہەلکانە ئەوہوبوویت کە ھیزەکانی ئینگلیز سالی ١٨٠٩ بۆ زەفەر بردن بە ناپلیۆن بە ھیزیکی ٤٠ ھەزار سەربازی و ١٤٤ تۆپخانەوہ ھێرشیکى ھینا و ناوچەکانی (Zeeland, Limburg, Brabant) ی داگیر کرد ھیزەکانی ھۆلەندا لە ناوچەکە بى بەرگری خۆیان بە دەستەوہ دا، بەلام زۆری پى نەچوو بە ھاوکاری فەرەنسا ھۆلەندیەکان ھیزەکانی ئینگلیزیان تیک شکاندو ناوچەکانیان لى سەندنەوہ. (٧) ئەم شەرو ویران کاریانە ولاتی ماندوو کردبوو، سالی ١٨١٧ بەھۆى تیک چونی بەرھەمی کشتوکالەوہ برسیتی و ھەژاریەکی زۆر کەوتەوہ، تەنھا لە ئەستەردام ٢٤٤ منداڵ فری درا بوون.

(٨) Harkis بە ھەمان شیوہ ٤٠٠ ھەزار جەزائیری کە ناسراون بە لە شەری سەربەخۆیی جەزائیردا چەکدارو میلیشیای فەرەنسا بوون، سالی ١٩٥٤ پاش شەری سەربەخۆیی جەزائیر، پرویان کردە فەرەنسا و ھک پەنا بەر وەرگیران.

(٩) ئاویتە بوون پەییوہندیەکی میژوویی بە ناشیونالیزم و دەولەتی ناشیونالستەوہ ھەیە، لە سەدەى ١٩ دا زۆر لە دەولەتانی ئەوروپای رۆژھەلات و رۆژئاوا داوای ئاویتە بوونی گروپە ئەتنیە جیاوازەکانی ولاتیان دەکرد.

(١٠) گۆرانکاری لە کلتوردا پەییوہندی زۆری ھەیە بە پیشکەوتنی تەکنەلۆژیاوہ، ھەر لەبەر ئەوہشە کە کۆمەلگا دوواکەوتوہکان زۆر بە درەنگ لە کلتوری قەتیس ماوی خۆیان دەردەچن، لە کاتیکدا شۆرشی زانیاری و تەکنەلۆژی ئیستا بناغەى پتەوی داناوہ بۆ کلتوریکى دیجیتالی جیھانی.

(١١) پەوندی ئیسلامی لەم بارەدا خاوەنى سەدان تاوانی بچوک و گەورەى شەرەفە لە ئەوروپا.

(١٢) لە زۆربەى ئالوگورەکانی نیوان ئیسرائیل و حزب اللە ی لبناندا، سەربازیکی ئیسرائیلی (کلتوری من) بەرامبەر بە ١٠٠ کەسى فەلەستینی و لوبنانی (کلتوری ئیمە) ئازاد دەکریت ئەمە خوێ لە خۆیدا ھەستیکی وا نیشان دەدات کە یەک سەربازی ئیسراى بەرامبەر بە ١٠٠ فەلەستینی بەنرخە. بەھەمان شیوہ قەرەبووی کەسیکی کوژراو لە ئەفغانستان یان لە

فهلوجه لهلايهن نه مريكاوه به ٢٠٠ دؤلار ده كريتته وه به لام كه سيكي كورزاو له لؤكه ربى به ١٠ مليون دؤلار.

(١٣) رورنامهى (metro) رورى ١٩-٣-٢٠٠١ له سهر لاپه رهى يه كه مى خوى سه بارهت به رهوشى چهند په نابهرىكى كوررد كه به هوئى مانگرتنيان له خواردن هه ره شهى مردنيان له سهر بوو، به مانشيئيكي گه وره و توخ له ژير ويته ي په نابهرىكى كورردا كه له سهر مه رگدا بوو نوسيوپيه تى (كوررده كان پتيان خو شه بمرن وهك له وهى بگه رپينه وه).

(١٤) يه كيك له تاوانه كانى كوشتن كه تائه مپو بكه ره كه ي ديار نيه هينرا به سهر په نابهرىكى عيراقى به ناوى عهلى نه كبه ر و ماويه كه زور دريژ ميدياى هو لاند ا راشكاوانه باسى ده كرد وهك نه وهى به ته واوى به لگه ي تاوانيان به ده سته وه بيت كه نه وه كه سه نه نجام ده رى كار كه بيت، پاش نزيكه ي هه شت مانگ په نابهره كه له توركي ا ده ستيگر كرا و تيستي (DNA) ي بو نه نجام درا له ئا كامدا ئاشكرا بوو كه بكه رى كار كه نه وه نى يه.

(١٥) سالى ٢٠٠١ له كه نارى ئاويك له ناوچه ي (نولده) كو مه ليك مندال كه لله سهر يكيان دوزيه وه، پاشان له چهندين ناوچه ي ديكه ده ست و قاچ و لاشه ي پارچه كرا و دوزرانه وه، پاش نه نجام دانى ليكو ئينه وه ده رك ه و ت كه نه و پارچانه هه مو و پارچه ي له شى منداليكن. كه لله سهرى منداله كه له نيو ئاودا شيوا بوو بو يه ره وانه ي به ريتانيا كرا و پسپوراني تاوان توانيان شيويه كه خيالى بو منداله كه دروست بكن. پاش نه وهى كه شيوه كه درا به ته له فزيون ده رك ه و ت كه نه مه تاوان يكي زور گه وره يه و دايكي منداله كه وازى له مي رده كه ي خوى هينا وه و له گه ل پيا ويكي ديكه پاش نه وهى منداله كه يان له ناو بر دو وه به ره و ئيسپانيا هه ل ه اتوون و هه ر له و يش ده ستيگر كان و ره وانه ي هو لاند ا كرانه وه.

(١٦) سالى ١٩٩٩ (A.I.D) ته مه ن ١٧ سال ١٤ فيشه كي نا به كه سيكي ديكه وه به ناوى سه سن، نه م ته قه ليكر دنه له نيو قوتا بخانه يه كي شارى (Veghel) روويدا و چوار خوينده قان و ما موسطايه ك بريندار بوون. عهلى كه كوررد يكي كرمانجى توركي ايه نه م كرداره ي به فه رمانى باوكى نه نجام دا چونكه سه سن په يوه ندى سيكى له گه ل خوشكه كهيدا هه بوو، عهلى له نوسينگه ي پوليس گوتى ١٠ كه س له خيزانه كه م بكور ژريت باشته ره له وهى كه خوشكه كه م پاكيزه يى خوى له ده ست بدات و ناموسمان بشكي نييت.

(١٧) له جه رنى قورباندا موسلمان ه كان مه رو بزنيان ده كرى و له به رده م مال و مندالى خوياندا، هه نديك جاريش له هه وشه ي مال يان له بالكونه

له بهرچاوی خه لکه وه سهريان دهبري، ئهم پهفتاره دژي کلتوري ئه وروپي يه و پيشکاريه کي زور ناپه وای مافي ئازهل بوو، بويه قه دهغه کراو ته نها قه سابخانه کان بويان ههيه کاري سه ربړين ئه نجام بدهن، له راستيدا ئهم کاري په وه ندي ئيسلامي ماوه يه کي زور ببوه مايه ي بيزاري خه لکي ئه وروپا به تاييه ت له به لچيکاو هو لاند ا .

(۱۸) له زور به ي ولاتاني جيهاندا ئهم کاره ئاسانتره له هو لاند ا چونکه له هو لاند ا خو يندن به بئ مافي نيشته جيئ بوون کاري کي زور ئاسان ني يه و له رپگي رپکخراوي خيرخوازه وه ئه نجام ده دري ت وه ک رپکخراوي U.A.F .
(۱۹) سالي ۲۰۰۱ کومسيوني ئه وروپا دژي جياوازي کردن و په گه زپه ستي رايگه ياند که هو لاند ا ياسايه کي ئه وتو باشي دژي ئهم ديارده يه پياده نه کردوه .

(۲۰) له بهرنامه يه کي ته له فزيوني که نالي يه کي هو لاند ا چه ندين به شدار بووي بهرنامه که له په وه ندي ئيسلامي و بيگانه، جهختيان له سهر ئه وه کرده وه، يه کيک له ئاماده بووان که کچيکي به په چه له ک تورک بوو راي گه ياند که هه ميشه به ناوي راستي خو ي که ناويکي تورکيه داخوازي کار کردني ههر به ته له فون يا خود به نامه رت کراوه ته وه، به لام که ناوي خو ي ده گورپت به ناويکي ديکه ي وه ک (سوزان) که ناويکي بلاوه له ته واي جيهاندا ئه ره داخوازيه کي په تناکريته وه و بانگ ده کريت بو گفتوگو ي کارپيدان .

(۲۱) به پي ي تازه ترين ئامار که رژي ۲۰۰۵-۲۰۱۲ له لاپه ره دووي رورژنامه ي (de Volkskrant) بلاو بووه سالي ۲۰۰۴ ئه و که سانه ي که له زينداندا بوون ژماره يان ۱۵.۷۷۴ بوو ، ژماره ي زيندان ياني هو لاند ي بهر زتر بوته وه بو ۶.۸۱۳ به لام ژماره ي بيگانه کان ده گاته ۸.۹۶۱ که س. بهم پي يه ئاشکرا ده بيت که سالي ۲۰۰۴ رپژه ي هو لاند يه کان له زينداندا ۴۳،۱% و بيگانه کان يش ۵۶،۸% بوون، جيگي سهرنجه ژماره ي زينداني کراوه کان له هو لاند ا به پي ي ژماره ي دانيش توان زور له ئه لمانيا و فهره نساو ئيسپانيا و ئيتاليا که متره به لام له پرتوگال و به لژيکاو سويد و نه مسا زورتره .

(۲۲) وشه گه ليکي زوري عه ره بي (ئيسلامي) خو ي سه پاندووه به سهر فهره نگی هو لانديدا بو نمونه ئهم وشانه ي خواره وه رورژانه له دوو تو ي رورژنامه و گوشار و ته نانه ت ته له فزيونيشدا ده گوتريت

(Allah - خودا، Koran قورئان، Hadith حه ديس، Sjaria شه ريغه ، Salat نويز ، Hadj حه ج، Jihad جيهاد، Soennieten سوونه ، Sijeten شيعه، Ramadan

په مه زان، Halal حلال، Haram حرام، knam ئيمام، Tafster تەفسير، Hijab حجاب، Sjeik شيخ، Sultan سولتان... هتد).

(۲۳) عبدولجبار خان دشمن (Abdul Jabbar van de Ven) كه هۆلاندیه و بۆته ئیسلام پيشنیکي دريژي ههیه و جلی موجهیدنی ئهفغانی له بهر دهکات و له سهر تهله فزیوون بۆته مایه ی سهرئیشه بۆ هۆلاندیه کان.

(۲۴) ئایین گۆرین نهک تهنها له هۆلاندیا به لکو له تهواوی ئه وروپادا دیاردهیهکی باوه چونکه یاسا بهرگری لی دهکات، وێرای ئه وهش نهک تهنها بۆ ئایینی ئیسلام به لکو ئه وروپیه کان بۆ هه موو ئایینی کراوه ن و ده چنه ناوی چونکه کۆمه لگای ئه وروپی زیاتر کراوه ترن بۆ گۆرانکاری وهک له کۆمه لگای پۆژه هلاتی، وێرای ئه وهش ژماره یهکی بهرچاوی موسلمان سالانه ده بنه مه سیحی، ژماره یهک له وانه کوردن به لام له ترسی تۆله خویان ناشکرا ناکهن.

(۲۵) بهندی یه کهم برگی یه کهم له ده ستوری هۆلاندیا، یاسای سقیل بهندی ۲۰، یاسای نوێ ی سقیل بهندی ۱۶۲، یاسای سزادان بهندی ۹۰، بهندی ۱۳۷ برگیه کانی (C.d.e.f.g) بهندی ۴۲۹.

هه موو ئه م برگیه ی یاسا دژی جیاوازی کردن و په گه ز په رستین.

(۲۶) مانیپه ری وهک (Holland Hardcore, Polino, Stormfront) بیرو باوه پی راستپه وه تازه کان بڵاوده کاته وه هه میشه بانگه وازی توندو تیزژی دژی په وهندی بیگانه و جوله که بڵاوده که نه وه.

(۲۷) پۆلیسی باقاریا له ئه لمانیا سالی ۱۹۹۳ بنکه یه کی نازیه کانی دۆزیه وه که وینه ی هتله رو سه دامیان پیکه وه هه لواسیوو.

(۲۸) ئه م سیاست مه داره هۆلاندیه ناسرابوو به وه ی که سنیکی هۆمۆ (نیرباز) ه، به لام ئه م هۆمۆ بونه ی کاریگه ری نه کردبووه سهر لایه نی سیاسی چونکه له هۆلاندیا سیکس ئازاده و پیاو له پیاو ههروه ها ژن له ژن ماره ده کریت.

(۲۹) له یه کی که له و هیرشانه ی پاش پروداوه کانی سیپته مبه ر له ئه مه ریکا ده کرانه سهر موسلمان ه کان بریتی بوو له پروداوی کوشتنی که سیکی هندی که سهر به ئایینی سیخ بوو.

سەرچاوه كان:

سەرچاوه كان:-

به زمانى هۆله ندى:

كتيب و ناميلكه كان

Essays, Naar een Europese Islam, Nederland bestaat niet meer, 2001.

Van den Baviere, Paul, Zoeken uit het oosten, Mavleen copelle, 1995
Werf, Siep Van der, Allochtonen in de multiculturele samenleving,
Bussum, coutinho 2002.

Pinto, David, samen verder, achtergrondinformatie, Houten, Bohn
stafleu 1998.

Communicatie, Communicatie met etnische minderheden, van DTC,
informatie gids 1996.

Jaarboek, jaarboek minderheden, HMAG smeets, Houten Bohn stafleu,
2002.

Klaas jansma, Meindert Schtoor, 100 jaar geschiedenis der
Nederlanden, Robo productions, Lisse, Den Haag, 1991

Rapport kerncijfers discriminatie, 2001 landelijke vereniging van anti
discriminatie bureau en meld punten, 2002

Drs. S.Koopmans, Geschiedenis voor maatschappijleer, Willemien van
delft, Venlo, 1985
A.J.G De geschiedenis van Nederland in de 20:te eeuw, strengholts
boeken, 2001
Reinildis van Ditzhuyzen- Oranje-nassau een biografisch woordenboek,
Haarlem, 2003
Dr.H.P.H. jansen Geschiedenis van laaglanden in jaar tallen. 2002
E.D.Hirsch, Het culturele woordenboek, twaalfde druk,
Amsterdam, 2003
Vossestein.j Vremdevolk, Amsterdam, kitpublishers. 2003.
Inburgeren: deperfecte, allochtonen, Amsterdam, trouw 2003 .
De Terroristen Jaagster, Anoniem, Harper Collins Publishers, Maarten
muntinga bv, Amsterdam, 2003

رۆژنامه و گوڤاره كان:

De Volks krant

ژماره يه كي زۆرى ئەم رۆژنامه يه م به كار هيناوه ، ئەوه ي پيه وه ست بئيت به
ژماره و راستى ورده وه له ناو كتيبه كه دا ئاماژه ي بو كراوه

Vrij Nederland –

ژماره كانى سالى ۲۰۰۴

HP de tijd –

ژماره كانى مانگى ئاپرل و ئوگستۆس و سه پته مه رو ئوكتۆبه ر ۲۰۰۴

ژماره كانى مارت و مه ي و ژون و گه لاويژو ئوكتۆبه رى ۲۰۰۵

ژماره كانى فيبروه رى و مارتى ۲۰۰۶

Tribunee,

گوڤارى پارتى سوشيالىستى هولاندا، سه پته مبه رى ۲۰۰۴

مالپه ره كانى نه نته رنئيت:

ئەم به شه له سه رچاوه كان گه ليك زۆرن به لام گرنگترينيان ده خه ينه روو:

www.regering.nl

www.vlaamsbelang.org

www.katolieknieuwsblad.nl

www.rd.nl

www.hizb-ut-tahrir.org

www.usinfo.state.gov

www.sp.nl

www.inburgernet.nl

www.hav.nl
www.koninklijkhuis.nl
http://nl.wikipedia.org/wiki/Islamitische_organisaties
www.justitie.nl
www.novatv.nl
www.scholieren.samenvating.com
www.web.inter.nl.net
www.travelmarken.nl
www.hvo.nl
www.indonesie.pagina.nl
www.landweb.com
www.om.nl
www.xs4all.nl
www.landweb.nl
http://www.hetnet.nl/actua_anp/
www.interculturelecommunicatie.com
www.20eeuwennederland.nl
www.intghis.nl
www.cidi.nl
www.worldbank.org
www.aivd.nl

http://aps.vlaanderen.be/statistiek/nieuws/cultuur/2004-11_islam.htm
<http://www.easyterra.nl/autohuur-italie.html>
http://www.kuleuven.ac.be/icrs/religies/religies_overzicht.htm#andere
http://nl.wikipedia.org/wiki/Islam_in_Nederland

سه‌رچاوه‌كان به زمانی عه‌ره‌بی:
 به زمانی عه‌ره‌بی سود لهم مائی‌په‌رانه‌ی خواره‌وه وه‌رگی‌راوه:

www.asharqalawsat.com
www.islam-online.net
www.us.moheet.com
www.aljazeera.net
www.alarabiya.net
www.daralhayat.com
www.darislam.com

<http://www.qaradawi.net/site/topics/>

<http://www.almethaqalaraby.net/Essam14-7-2005.htm>

<http://www.2.tatsachen-ueber-deutschland.de/575.0.html>

<http://www.ikhwanonline.com/Article.asp?ID=11890&LevelID=1&SectionID=309>

<http://www.ahram.org.eg/acpss/ahram/2001/1/1/RARB77.HTM>

.